

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
ФАКУЛЬТЕТ ПРАВА ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
ТА МІЖНАРОДНОГО ПРАВА**

МАТЕРІАЛИ

**Всеукраїнської наукової онлайн-конференції
за міжнародною участю**

29 жовтня 2020 року

Київ 2020

*Рекомендований до публікації вченою радою
Факультету права та міжнародних відносин Київського університету імені Бориса
Грінченка (протокол № 9 від 23 листопада 2020 року).*

Актуальні проблеми міжнародних відносин та міжнародного права:
матеріали Всеукраїнської наук. онлайн-конф. з міжнародною участю, м. Київ,
29 жовтня 2020 р. / Київський університет імені Бориса Грінченка. Київ:
[Електронне видання], 2020. 247 с.

У матеріалах Всеукраїнської наукової онлайн конференції за міжнародною участю висвітлено широкий спектр питань, пов'язаних із актуальними проблемами розвитку країн та регіонів, сучасних міжнародних процесів у геополітичному, культурному, енергетичному та інформаційному вимірах, міжнародних інтеграційних та дезінтеграційних процесів, питань міжнародного правопорядку на початку ХХІ ст. та різнопланових аспектів місця та ролі України в системі міжнародних відносин. На основі аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду розглянуто шляхи вирішення завдань сьогодення у згаданих галузях, надано обґрунтовані пропозиції щодо шляхів покращення міжнародної взаємодії та дипломатичної діяльності, а також щодо вдосконалення чинного законодавства.

Матеріали Всеукраїнської наукової онлайн конференції адресовано вченим, практикам, фахівцям з міжнародних відносин та міжнародного права, дипломатам, слухачам магістратури, студентам вищих навчальних закладів, а також усім, хто цікавиться проблемами міжнародних відносин та міжнародного права.

*Матеріали подані в авторській редакції. Редакція збірника не несе
відповідальності за зміст тез доповіді та може не поділяти думку автора.*

ЗМІСТ

Вступне слово	7
Секція 1. Актуальні проблеми розвитку країн та регіонів	
Жалоба Ігор	8
Китайський новий шовковий шлях як виклик – реакція європейської «творчої меншості» (за матеріалами німецьких ЗМІ)	
Ціватий Вячеслав	12
Африка в сучасному поліцентричному світі: український вимір (інституціональний дискурс)	
Vdovychenko Victoria	17
One step forward, COVID-step back: the Three Seas Initiative Summit in 2020 as a Challenge for the Baltic states and Ukraine	
Купрій Тетяна	20
Коронавірус як інструмент політичного піару Д. Трампа на виборах 2020 р. у США	
Перга Тетяна	25
Екологічні проблеми Австралії в історичній ретроспективі	
Горобець Ігор	30
Нагірно-карабаський конфлікт 2020 р.	
Омельченко Андрій, Федькова Ірина	32
Економічні чинники розвитку туристичної галузі Каталонії	
Шимкевич Катерина	35
Процес примирення у повоєнній Хорватії (1995–2020 рр.): особливості та проблеми	
Михтуненко Вікторія	40
Вплив глобальних трансформаційних процесів на зміни векторів зовнішньої політики Польщі на початку XXI століття	
Касаткіна Катерина	43
Кубинська політика США: історична ретроспектива 1950-х – 1970-х рр.	
Бойко Ольга	47
Аналіз нової концепції туристичного районування республіки Болгарія	
Секція 2. Міжнародні процеси у геополітичному, культурному, енергетичному та інформаційному вимірах	
Цветков Олександр	53
Роль дипломатії у врегулюванні конфліктів та обмеженні гонки озброєнь у сучасному світі	
Луцишин Галина	57
Культурна дипломатія Польщі в Україні: діяльність державних культурних інституцій	
Стоян Тетяна, Желєзко Алла	61
Роль культурних контекстів у міжнародних комунікаційних процесах	
Подрез Юлія	65
Передумови виникнення інформаційних війн як феномен сучасних міжнародних відносин	

Маклюк Ольга	69
Ритуалізація колективної травми в об'єктах історико-культурного туризму	
Слюсаренко Ірина	73
Значення культури для реалізації цілей сталого розвитку	
Бессонова Марина	77
Канадсько-американські інформаційні відносини через призму географічного детермінізму	
Алієв Максим	82
Енергетичний вимір у сучасних міжнародних економічних відносинах	
Соломенна Тетяна	86
Культурна політика ЄС в XXI столітті	
Черкасов Станіслав	90
Геополітичні концепти цивілізаційного аналізу міжнародних відносин	
Казакова Оксана	96
Франція та країни Магрибу: динаміка взаємовідносин	
Лісовська Мирослава	99
Брендинг безпечного відпочинку та криза міжнародного туризму в умовах пандемії COVID-19 (на прикладі Грузії)	

Секція 3. Міжнародні інтеграційні та дезінтеграційні процеси

Грицяк Ігор, Грицяк Наталя	103
Європейський інструмент сусідства в реалізації Європейської політики сусідства	
Мелещенко Тетяна	108
Україна-НАТО: новий ракурс сприйняття	
Матвієнків Світлана	112
Теоретико-методологічні основи дослідження поняття «війна»	
Ворошилова Інна	116
Діяльність ЮНЕСКО у сфері міжнародної інформаційної політики (на прикладі програми «Інформація для всіх»)	
Пістракевич Олена	121
Стан виконання Річної національної програми під егідою комісії Україна-НАТО на 2020 р.	
Лукач Наталія, Зазуляк Зоряна	126
Енергетична дипломатія Європейського Союзу та її глобальна роль	
Кибіч Яна	129
Вплив британських медіа на результати референдуму про членство Великої Британії в ЄС	

Секція 4. «Труднощі перекладу»: питання міжкультурної комунікації у міжнародних відносинах

Yeung Inna	135
Slogans lost in translation	
Зарудня Ольга	138
Формування професійно орієнтованого мовлення у студентів спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» у межах дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)»	

Безпалова Наталія	141
Рольові ігри з англійської мови для студентів-міжнародників	
Качур Ірина	145
Особливості перекладу міжнародних документів	
Терещук Марія	148
Соціально-комунікативна роль перекладу в царині міжнародних відносин	
Кушнір Анна	150
Регіональні студії засобами іноземної мови: історико-культурологічний аспект	
Ярмошенко Олександра	153
Потенційні можливості для студентів-міжнародників: переваги складання міжнародного іспиту DELE	

Секція 5. Міжнародний правопорядок на початку XXI ст.

Tymchenko Liliana	156
Terminology of the institute of non-recognition in modern international law	
Братко Ірина	159
Принципи рівності та справедливості у міжнародному праві: економічний вимір	
Анісімова Марина	162
Пандемія COVID-19 і життя українських заробітчан: тільки негатив чи зиски теж існують?	
Stolper Inesa	166
Digital technologies for better justice: some reflections on international human rights standards in digitalized civil litigation	
Omeljanciuk Aleksej	170
Decriminalization of the liability of medical workers: analysis of the grounds and aspects	
Тимченко Лаура	173
Принцип «толерантності» у роботах Е.Е. Шмітта	

Секція 6. Україна в системі міжнародних відносин

Андрєєв Віталій, Михайленко Галина	177
Українське посольство 1919 р. у Туреччині під головуванням О. Лотоцького: на шляху до проголошення автокефалії української православної церкви	
Калінічева Галина	180
Інтернаціоналізація освітнього простору: виклики та перспективи для України	
Брайчевська Олена	184
Україна у зовнішній політиці королівства Норвегія (2014-2019 рр.)	
Губицький Любомир, Мельник Ганна	189
Територіальна цілісність України в зовнішньополітичних доктринах республіки Польща	
Ілюк Тетяна	193
Суспільні комунікації в умовах гібридної війни Росії проти України: виклики та загрози	
Міщенко Михайло, Стоян Тетяна	198
Розвиток міжнародних відносин УРСР у 1945-1970 рр.	

Тарвердова Яна	200
До історії відносин Британської та Російської імперій: консул у Херсоні та Миколаєві Георг Олександр Стевенс	
Секція 7. Студентські дослідження у царині міжнародних відносин	
Матревич Катерина	205
Роль аналітичних центрів у формуванні механізму зовнішньополітичного курсу Великої Британії 2010-2019 рр.	
Карабардін Андрій	208
Розвиток відносин України і НАТО за часів президентства Петра Порошенка	
Бірецька Соломія	212
Програми США в Україні у сфері зміцнення демократії: особливості реалізації та перспективи	
Вовчанська Тетяна	217
Роль ЄС у врегулюванні конфлікту на Донбасі	
Корженівська Вікторія	220
Роль інтернет-комунікацій у кризі в Білорусі	
Гладиш Олена	222
Культурне співробітництво України та ЄС: програма ЄС «креативна Європа»	
Штомпель Ярослав	226
Виконання рішень європейського суду з прав людини	
Поліщук Валентина	231
Питання гендерної рівності в плані дій ЄС – Україна	
Наумов Арсеній	233
Міжкультурні комунікації в освітньому просторі закладів вищої освіти	
Бистра Вікторія	237
Питання нелегальної імміграції у передвиборчих програмах Д. Трампа 2016 та 2020 років	
Наші автори	241

ВСТУПНЕ СЛОВО

29 жовтня 2020 року на Факультеті права та міжнародних відносин відбулася Всеукраїнська наукова онлайн-конференція за міжнародною участю «Актуальні проблеми міжнародних відносин та міжнародного права». Ініціатором проведення конференції виступила кафедра міжнародних відносин та міжнародного права.

У конференції взяли участь викладачі, науковці, аспіранти та студенти з 21 університету та наукових установ України, Литви та Казахстану, зокрема: Європейського гуманітарного університету (м. Вільнюс, Литва), НАО «Медичний університет Астана» (м. Нур-Султан, Казахстан), Київського університету імені Бориса Грінченка (м. Київ), Київського національного університету імені Тараса Шевченка (м. Київ), Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (м. Київ), Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна» (м. Київ), Київського національного університету театру, кіно і телебачення ім. І.К. Карпенка-Карого (м. Київ), ЗВО «Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая» (м. Київ), Київського національного торговельно-економічного університету (м. Київ), ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України» (м. Київ), Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка (м. Суми), Запорізького національного університету (м. Запоріжжя), Запорізького інституту економіки і інформаційних технологій (м. Запоріжжя), Запорізького державного медичного університету (м. Запоріжжя), Національного університету «Львівська політехніка» (м. Львів), Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка (м. Чернігів), ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (м. Івано-Франківськ), Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (м. Чернівці), Університету державної фіскальної служби України (м. Ірпінь), Херсонського державного університету (м. Херсон), Бердянського державного педагогічного університету (м. Бердянськ, Україна).

Учасниками цього наукового заходу було обговорено широке коло проблем, які стосуються міжнародних відносин та міжнародного права. На порядку денному наукової конференції були актуальні проблеми розвитку країн та регіонів; сучасні міжнародні процеси у геополітичному, культурному, енергетичному та інформаційному вимірах; міжнародні інтеграційні та дезінтеграційні процеси; питання міжнародного правопорядку на початку ХХІ ст. та різнопланові аспекти місця та ролі України в системі міжнародних відносин. Крім того, значну увагу було приділено питанням міжкультурної комунікації у міжнародних відносинах та роботам молодих вчених, які були представлені студентами та аспірантами різних університетів України. До участі у конференції долучилися історики, політологи, юристи, філологи тощо.

Цей збірник матеріалів є підсумком роботи конференції.

Оргкомітет конференції

Секція 1
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРАЇН ТА РЕГІОНІВ

Ігор Жалоба
Київський університет імені Бориса Грінченка
м. Київ, Україна
i.zhaloba@kubg.edu.ua

**КИТАЙСЬКИЙ НОВИЙ ШОВКОВИЙ ШЛЯХ ЯК ВИКЛИК –
РЕАКЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ «ТВОРЧОЇ МЕНШОСТІ» (ЗА
МАТЕРІАЛАМИ НІМЕЦЬКИХ ЗМІ)**

7 вересня 2013 р. нещодавно обраний Головою КНР Сі Цзіньпін виступаючи в Астані (нині – Нур-Султан) в Назарбаєв університеті вперше заговорив про ідею Нового Шовкового шляху (далі вживатимемо скорочений варіант – НШШ) [1, с. 151-152]. На той момент вона була ще достатньо сирою, але вже вражала своїм масштабом. Нині офіційним лейблом проекту є «Belt and Road Initiative» («Ініціатива поясу і шляху», скорочено BRI, перед тим проект звався «One Belt and Road («Один пояс, один шлях»)), його включено до партійної конституції, він має охопити 70% населення світу і вартуватиме понад 1 трлн. доларів [5; 10].

Зважаючи на масштабність проекту та на те, що його сухопутна частина проходить ключовими територіями з точки зору класичної геополітики, охоплюючи маккіндерівський Гартленд і спайкменівський Рімленд, а морська цілком вписується в уявлення Альфреда Мехена, постає питання, – наскільки Заходом дана китайська ініціатива сприймається як виклик. Дане питання ми намагатимемося розглянути через призму тойнбівського бачення викликів-відгуків [2, с. 59-169] на прикладі ЄС та ФРН спираючись на матеріали німецьких ЗМІ. BRI може бути віднесена до стимулу оточення, власне стимулу тиску і нас цікавитиме, якою є реакція європейської «творчої меншості», власне, наскільки вона сприймає цю ініціативу саме як цивілізаційний виклик з тим, щоб організувати свій відгук.

Перше, що кидається у вічі – різнобій думок в оцінках ідеї НШШ. Утім певні тенденції в еволюції сприйняття НШШ відслідковуються. І ця еволюція відбувалася паралельно з еволюцією концепції НШШ у самому Китаєві та її практичною реалізацією. Зрозуміло, що на поверхні лежить економічна складова цього проекту, яку ніхто не заперечує. Дискусії лише навколо того, для чого це китайцям. Тут думки крутяться навколо трьох головних тез. Для одних ініціатива НШШ є своєрідним пекінським планом Маршала, завдяки якому Китай через мільярдні інвестиції в інфраструктурні проекти у більш ніж 150 країн хоче їх узалежнити. Інші вбачають у договорах на будівництво мостів, доріг, портів тощо передовсім спробу китайського уряду відкрити для своїх державних підприємств нові ринки збуту за кордоном. Нарешті, треті пояснюють дану ініціативу тим, що потенціал внутрішньої економіки КНР для

швидких темпів розвитку значною мірою вичерпано і його можна примножити лише з того боку кордону [3; 7]. Через те, на європейському бізнесовому рівні була і є безумовна зацікавленість у тому, щоб робити гарні гешефти з китайцями. Тому, коли у червні 2015 р. засновувався Азійський банк інфраструктурних інвестицій (АБІІ) (Asian Infrastructure Investment Bank, AIIB), який поряд з Фондом Шовкового шляху є ключовою інституцією у фінансуванні китайської ініціативи, серед 57 країн-підписантів установчих документів цього банку, попри позицію США, були також Франція, Велика Британія та ФРН. Як зауважив з цього приводу кореспондент «Шпигеля» Еріх Фолат – «Кожен хоче бути при цьому, коли китайці щось велике планують» [9].

На політичному рівні Брюсселя, Берліна і Парижу певний час панував скепсис. Тому жодних практичних кроків як на зустріч китайській ініціативі, так і започаткування власної контрнініціативи не спостерігалось. У критиків такої пасивності Брюсселя це відобразилося у слогані «Китай буде, ЄС поглядає» [11].

У міру обростання кістяка НШШ м'язами почали задумуватися і над політичними наслідками цього проекту. З одного боку, всі розуміли практичну користь цього проекту для країн зі слабкою економікою щодо створення нових робочих місць, появи перспективи для тамтешніх жителів тощо. У Європі після міграційної кризи 2015-2016 рр. це розцінюється як безумовний політичний плюс, оскільки курс взято на викорінення причин міграції у третіх країнах, а не на поборення їх наслідків безпосередньо у самій Європі [13].

Але позитиви на цьому завершуються. Доволі швидко виявилось, що попри всі заяви китайських очільників про те, що «вигодами цієї ініціативи ми скористаємося всі разом» [3], – а саме такими словами завершував свою промову на відкритті другого Форуму НШШ Голова КНР Сі Цзіньпін у квітня 2019 р. – реальність виявилася зовсім іншою. Нарікання на ведення справ китайцями з боку європейців були майже від самого початку практичної реалізації проекту. Їм не подобалися хамовиті методи китайців у просуванні своїх власних інтересів. Європейці вели мову про потребу прозорих тендерів, значних видатків на соціальні потреби та захист довкілля, що не знаходило відгуку у китайців [16]. На дипломатичній мові дані вимоги європейців були викладені міністеркою економіки ФРН Бригіттою Цюпрієс ще на першому Форумі НШШ у травні 2017 р. Окрім того, у своїй промові вона попереджала проти того, щоб у вільній торгівлі переслідувати політику «одностороннього руху» чи «одного центру»; наполягала на тому, що німецька сторона проти будь-якого «тренду, який передбачає закриття національних ринків і творення нових перешкод торгівлі. Це ризик для глобального зростання». Усюди має бути рівне поле гри і на ньому на чесних умовах має брати участь і приватний сектор [7].

Однак справжній шок пережила європейська бізнесова еліта у січні 2020 р., коли були опубліковані результати дослідження, проведеного Торговою палатою ЄС у Китаї. Вже сама назва дослідження була дуже показовою – «Мало доступний шлях». І справді, зі 132 опитаних європейських фірм лише 20 брали участь у проекті НШШ. З них лише дві фірми знали про оголошення

тендерів проектів і лише 15% подавали заявки на участь у проекті НШШ. При цьому угоди були укладені лише з тими фірмами, в яких китайці мали потребу, оскільки не могли виконати замовлення власними силами. Або ж європейцям діставалися замовлення за залишковим принципом, тобто ті, які не цікавили самих китайців. Таким чином, європейським фірмам відводилася нішова роль і від калорійного китайського пирога їм залишалися, за їхніми ж словами, «хлібні крихти». Звіт європейської торгової палати описує, як тісно китайські держпідприємства співпрацюють з китайським урядом і його диппредставництвами, коли вони інвестують за кордоном [3; 5; 10]. І виходить, що під прикриттям відкритої для усього світу інфраструктурної ініціативи існує закритий круговорот, у який не китайські підприємства майже не можуть потрапити або, за словами президент Палати Йорг Вуттке, «Ми можемо стрибати вгору і вниз як ми хочемо, але входу просто немає» [10]. І це на фоні повідомлення китайського міністерства торгівлі про те, що за перших 11 місяців 2019 р. було підписано угод на втілення Шовкового шляху на вартість у 128 млрд. доларів, що склало 41% зростання у порівнянні з попереднім роком! [10]

Спостерігаючи також на карті те, як швидко НШШ обростав новими напрямками і пунктами, у європейців почали закрадатися сумніви, чи може інфраструктурний проект такого масштабу мати лише чисто економічні наслідки. Протягом серпня-вересня 2016 р. у «Шпигелі» з'являються дві статті, які детально розглядають як Пояс, тобто сухопутну частину проекту [9], так і Шлях – його морську частину [15]. І в цих статтях мова йде про те, що на економічному рівні «Китай хоче не тільки товари експортувати, але й також сталь, цемент, робочі місця і інженерів, яких він більше не потребує. Одночасно ростуть амбіції Китаю, самому формувати світ, у якому він став потужнішим і заможнішим» [15]. А це вже має геополітичні та геостратегічні наслідки, тобто, а чи не йде мова все-таки про програму завоювання світу з тим, щоб підірвати політичне панування Заходу? [9]

Нове усвідомлення підтвердила й членкиня правління Німецького товариства з азійознавства Маргот Шюллер. У своєму жовтневому інтерв'ю 2018 р. вона заявила, що ініціатива НШШ Китаю насамперед зовнішньополітична, яка демонструє значущість Китаю і його центральну роль як глобального актора [14].

Спочатку у Європі вважали, що геополітичні амбіції Китаю є викликом головно для Індії та Росії. Але завдяки ініціативі 16+1 Китай вийшов і на європейську периферію і шукає подібний формат в Середземномор'ї як серед країн-членів ЄС, так і поза його межами [16].

Безумовне занепокоєння викликає у європейців і просування Китаю в Африку. Які наміри китайців в Африці і як вони діють, передають слова представника Світового банку Ганеш Расагам: «Китайці розглядають Африку як новий ринок зростання. Вони хочуть туди увійти, а решту всіх вони хочуть тримати назовні». Все це під лозунгом: Ми тут для того, щоб робити бізнес і ми не ставимо жодних питань про корупцію і права людини [6].

Останнє вкрай важливе зауваження, яке у багатьох відношеннях пояснює успіхи Китаю у країнах, з якими важко співпрацювати ЄС і розвиненим західним демократіям – у китайців інший цивілізаційний підхід. Їх насправді не обходять стан з правами людини, корупцією. Будуючи, вони дотримуються своїх технічних і довкіллевих стандартів, що поряд з уже зазначеною непрозорістю тендерів теж ставить у нерівноправне становище європейських підприємців. І ще одне, теж цивілізаційного характеру – у багатьох країнах Африки, Азії та Латинської Америки китайці не асоціюються з імперіалізмом і шлейфом колонізаторів. Тому часто довіра до них вища, ніж до західноєвропейських представників. І в цьому автохтони переконуються й емпірично, коли вони бачать у яких умовах готові проживати китайські інженери і робітники на відміну від європейців, які обов'язково шукають люксові готелі з відповідними рівнем їжі й обслуговування. Правда, подібних висновків про цивілізаційне зіткнення Європи і Китаю в опрацьованих нами матеріалах ми не віднайшли. Але те, що Китай та його ініціатива НШШ все більше сприймається не лише як економічний, але й як геополітичний виклик – це безумовно випливає із зібраних матеріалів. І певні кроки у відповідь європейці вже зробили чи намагаються робити. Зокрема, осінню 2018 р висунули свою контрніціативу під цілком характерною для європейської бюрократії назвою «Єднання ЄС-Азії – будівельні блоки для стратегії ЄС» (англ. „Connecting Europe and Asia – Building blocks for an EU strategy“) [8]. У березні 2019 р. вперше означили КНР в одному зі стратегічних документів «стороною у переговорах», «економічним конкурентом» та «системним суперником». Тим самим визнавалося, що багаторічна політика щодо КНР, яка визначалася переважно питаннями торгівлі сягла своїх меж – починається втягнення геополітики [4; 12]. Але розбір цих й інших кроків ЄС стане темою окремої публікації.

Список використаних джерел:

1. Жалоба И. Новый Шелковый путь: сложности и перспективы украинского участия // Украинско-китайские отношения: неизвестные страницы истории и современность / Отв. ред. И.Б. Матяш; перевод на кит. язык Ю.И. Сокол. К. : Горобец, 2016. С. 151—169.
2. Тойнбі А. Дослідження історії. Том 1 / Пер. з англ. В. Шовкуна. К. : Основи, 1995. 614 с.
3. Ankenbrand H. An Pekings neuer Seidenstraße verdient allein China URL: <https://www.faz.net/aktuell/wirtschaft/an-der-neuen-seidenstrasse-verdient-allein-china-16584098.html>
4. China: das gefürchtete Partner. URL: <https://interaktiv.tagesspiegel.de/lab/china-der-gefuerchtete-partner/>
5. Dorloff A. Seidenstraße als Einbahnstraße. URL: <https://www.tagesschau.de/wirtschaft/china-seidenstrasse-kritik-101.html>
6. Diekhans A. Wie China seinen Einfluss ausbaut. URL: <https://www.tagesschau.de/wirtschaft/afrika-china-infrastruktur-coltan-101.html>
7. Erling J. China startet sein Billionen-Projekt für die „Menschheit“. URL: <https://www.welt.de/wirtschaft/article164562553/China-startet-sein-Billionen-Projekt-fuer-die-Menschheit.html>
8. EU-Asien-Konnektivitätsstrategie. Deutscher Bundestag. 10.07.2019 URL: <http://dipbt.bundestag.de/dip21/btd/19/114/1911471.pdf>

9. Follath E. Seidenstraße: Chinas neues Projekt heißt Welteroberung. URL: <https://www.spiegel.de/spiegel/seidenstrasse-chinas-neues-projekt-heisst-welteroberung-a-1109975.html>
10. Giesen C. Europas Firmen klagen über Seidenstraßen-Projekt. URL: <https://www.sueddeutsche.de/wirtschaft/seidenstrasse-china-1.4759217>
11. Goergen F. China baut, die EU schaut. URL: <https://www.tichyseinblick.de/daily-essentials/china-baut-die-eu-schaut/>
12. Kalkhof M. Weltordnung statt Whiskey – Europas neue China-Strategie. URL: <https://www.welt.de/politik/ausland/article215724840/Umgang-mit-Peking-Weltordnung-statt-Whiskey-Europas-neue-China-Strategie.html>
13. Kreder Ch. Was Sie über die „Neue Seidenstraße“ wissen müssen. URL: <https://www.capital.de/wirtschaft-politik/was-sie-ueber-die-neue-seidenstrasse-wissen-muessen>
14. Die neue Seidenstraße. URL: <https://www.deutschland.de/de/die-eu-und-china-das-seidenstrassen-projekt>
15. Zand B. Großmacht als Seemacht: China drängt aufs Wasser. URL: <https://www.spiegel.de/spiegel/grossmacht-als-seemacht-china-draengt-aufs-wasser-a-1111148.html>
16. Zand B. Neue Seidenstraße: Wie China mit 900 Milliarden Dollar die Welt erobern will. URL: <https://www.spiegel.de/politik/ausland/china-entwicklungsprogramm-neue-seidenstrasse-a-1147588.html>

Відомості про автора:

Жалоба Ігор, доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародних відносин та міжнародного права, Київський університет імені Бориса Грінченка (м. Київ, Україна)

Zhaloba Ihor, Doctor of Sciences in History, Professor, Head of the Chair of International Relations and International Law, Borys Grinchenko Kyiv University (Kyiv, Ukraine)

CHINA'S NEW SILK ROAD AS A CHALLENGE – A RESPONSE OF THE EUROPEAN "CREATIVE MINORITY" (ACCORDING TO GERMAN MEDIA)

Вячеслав Ціватий

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

tsivatyi@gmail.com

АФРИКА В СУЧАСНОМУ ПОЛІЦЕНТРИЧНОМУ СВІТІ: УКРАЇНСЬКИЙ ВИМІР (ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИЙ ДИСКУРС)

Дослідження стратегічних перспектив Африки у світовому глобалізованому просторі за умов пандемії, а також пошук нових ділових і торговельно-економічних партнерів Україною в нових соціально-економічних координатах, безумовно актуалізує тему даного дослідження.

Мета дослідження – проаналізувати економічний і політико-дипломатичний потенціал держав Африки в нових геополітичних умовах

сьогодення, а також – визначити головні національні інтереси України в цьому регіоні.

Питання розвитку й становлення держав Африканського континенту у ХХІ столітті потребує вивчення та узагальнення в контексті набутого ними досвіду в умовах поліцентричного світоустрою. У більшості цих держав відбувається складний і суперечливий процес інституціонального розвитку державності, демократизація набуває складних, а інколи й драматичних процесів раціонально-бюрократичної модернізації та національної консолідації держав Африки [6, с. 26-29].

Перспективним напрямом вирішення численних суперечностей і парадоксів може бути застосування теорії історичного інституціоналізму, що акцентує увагу на часовій послідовності трансформацій та регіонально-інституційних наслідках відповідного розходження соціально-політичних траєкторій розвитку та стратегічного позиціонування.

Досвід України, може бути корисним для держав Африканського континенту, а багатовимірна співпраця України і держав Африканського континенту може сприяти взаємному вирішенню проблем інституціонального та соціально-економічного розвитку в системі політико-дипломатичних координат поліцентричного світоустрою [7].

Генеральний секретар ООН Антоніу Гутерреш оцінив стратегічні перспективи африканського суспільства на сьогодні: «Занадто часто світ бачить Африку через призму проблем. Коли я дивлюся на Африку, я бачу континент надії, перспектив і грандіозного потенціалу». Дійсно, немає такого іншого континенту, про який були б настільки поширені стереотипи. Голод, бідність, війни – на цьому ґрунтується пересічне й стереотипне бачення сьогоденної Африки.

Насправді, необхідно констатувати, що на сьогодні Африка – це зростання, молодість та енергія. Африканський континент, попри існування кількох вогнищ конфліктів, вже два десятиріччя демонструє прогрес. Серед Топ-30 швидкозростаючих економік світу у 2019 році більшість (шістнадцять) були саме африканськими.

На цьому тлі дедалі більше держав намагаються розширити співробітництво з Африкою, докладають зусиль, аби збільшити свій експорт до регіону і переконують африканців, що це взаємовигідно. Україна, попри активну африканську політику в минулому, зусилля тисяч миротворців, далеко не лідер у цьому процесі, хоча має інституціональний потенціал, який здатний допомогти і розвитку Африки, і України.

Сучасний політико-глобалізаційний світовий розвиток диктує нові умови для стратегічної співпраці України з державами Африки: настав час зробити Африку одним із пріоритетів для зовнішньої політики і дипломатії України. Цілком можливо, що саме в цьому векторі зовнішньої політики України та її оновленому дипломатичного інструментарії знаходиться відповідь для вирішення питань економічного розвитку України.

Хто перемагає у битві за Африку сьогодні? Минуле десятиріччя стало для багатьох країн Африки проривним в економічному розвитку. Близько третини

держав мали показники зростання вище 5% ВВП на рік, швидко зростав середній клас. Але звичайно, є держави, які лишаються бідними. Наприклад, сусіди маленької держави Джибуті, яка концентрує торгові потоки Східної Африки і є місцем для військових баз США, Франції, Китаю та Італії, – це пошматоване тривалою війною Сомалі та Еритрея, звідки молодь і без війни відвідають тікає через всю Сахару до Європи. Інший приклад – Руанда, яка пережила геноцид у 1994 році. ЗМІ почали її називати «африканським Сінгапуром» за впровадження нових технологій та чудову інфраструктуру. Поряд – Бурунді, яка разом з Еритреєю та Південним Суданом очолює рейтинг найбідніших країн світу [2].

Африка дуже неоднорідна, з поясами розвитку і зонами відчаю. Але підстав для оптимізму зараз більше, ніж наприкінці XX сторіччя. І в провідних державах світу перспективи регіону чудово розуміють. Європейський Союз лишається першим торговим партнером Африки, з найбільшою вагою Франції. Проте серед окремих держав лідерство від 2009 року належить Китаю, який розпочав свою активну зовнішню і внутрішню політику на теренах цього континенту з 2000 року [1].

Регіон Південної та Центральної Африки – це найбільш привабливий за своїм економічним потенціалом і трудовими ресурсами регіон, і тому цілком закономірно, що у 2020-2025 роках саме він стане перехрестям конкурентних змагань і конкуренції світових центрів впливу за доступ до ресурсів в умовах поліцентричності. У цьому регіоні зберігається великий обсяг різноманітних ресурсів – від нафти (Нігерія, Ангола) до унікальних рідкоземельних металів (колтан у районі Великих Озер). Їх висока концентрація та низька витратність видобутку нерозроблених родовищ сприятиме збільшенню ролі африканського експорту у світовій торгівлі сировиною [3, с. 26-30].

Присутній у цьому регіоні і ще один фактор – загальна бідність африканських суспільств та високий рівень демографічного тиску, що зумовлює надлишок дешевої робочої сили. Саме цей чинник інституціонально перетворює регіон не лише на місце експлуатації доступних природних ресурсів, а й здешевлює їх видобуток.

Наразі африканський ринок має й для України важливе економічне значення. ТОП-15 африканських держав для українського експорту у 2019 році склали: Єгипет, Алжир, Туніс, Лівія, Марокко, Ефіопія, Нігерія, Сенегал, Гана, Кенія, Судан, Кот-д'Івуар, Мавританія, Південно-Африканська Республіка (ПАР), Джибуті. За даними Держстату, у 2019 році українські виробники поставили до Африканського континенту товарів на 4,97 млрд доларів (майже 10% українського експорту). Торгівля з Африкою вигідна. Український експорт до Африки у п'ять разів перевищує африканський імпорт (907 млн. дол. у 2019 році). Більшість українських товарів споживають арабські країни Північної Африки – 77%, на Субсахарську Африку припадає 23%.

Майже в усі країни Африки Україна продає більше, ніж купує. Виняток складають держави, які постачають сировину, якої немає в Україні. Це боксити (із Гвінеї) для Миколаївського глиноземного заводу, какао-боби (із Кот-

д'Івуару) для кондитерської промисловості, або це сировина, якої недостатньо, наприклад, марганцева руда (із Гани) для металургії [3, с. 22-30].

Експорт до Африки зростає, й це може замінити втрачені пострадянські ринки. Із урахуванням сьогоденних геополітичних особливостей, саме Африка має сприяти диверсифікації наших економічних відносин. Завдання української дипломатії на африканському напрямку – створити можливості для тих українських компаній, які раніше працювали на об'єктивно втраченому на сьогодні світовому ринку і пострадянському просторі. В умовах кризи, яка охопила українську економіку внаслідок пандемії, ринки країн Африки та Азії стають ще більш важливими. Провідні африканські країни чутливо ставляться до того, щоб їх не розглядали лише як ринки збуту. Саме тому Україна має акцентувати увагу на створенні спільних підприємств і спільних технологічних проектів [4, с. 51-59].

Головні проблеми, які необхідно вирішити в середньостроковій перспективі: розгортання дипломатичного корпусу для ефективної присутності в кожній країні; пришвидшення процесу імплементації міждержавних угод економічного та політичного характеру; створення цілісної програми підтримки африканських студентів в Україні, ознайомлення їх з вітчизняною культурою та дружньою політикою України щодо країн Африки; посилення співпраці у сфері оборони, зокрема експорті озброєнь; використання присутності миротворчих контингентів як чинника сприяння налагодженню контактів з місцевими елітами для зміцнення двосторонніх відносин й освоєння перспективних ринків держав Африки.

Українські інвестиції в економічне співробітництво з державами Африки та відповідна інституціональна дипломатична діяльність і розширення мережі Посольств України в Африці мають забезпечити вагомий результат, збільшивши вплив України на міжнародні процеси внаслідок зростання ролі африканської політики. Для цього необхідно інтенсифікувати наявні інституціональні зв'язки з африканськими державами та чітко визначити стратегічні напрями на довгострокову і короткострокову перспективи, які допоможуть найбільш ефективно посилити присутність у цьому регіоні.

Головну увагу варто зосередити на наступних чинниках: конкуренція інших держав у поліцентричному світі (насамперед геополітичних центрів впливу), досягнутий рівень політико-дипломатичного, економічного та військово-політичного співробітництва, а також потенційні можливості розвитку незадіяних напрямів двостороннього співробітництва.

Достатньо вагомим чинником української присутності в державах Африки – є чинник економічного співробітництва у сфері торгівлі озброєнням. Українська продукція стрілецької зброї, бронетехніки користується стабільним і висококонкурентним попитом у країнах «третього світу».

Африканські студенти, які навчаються в Україні – це майбутня еліта своїх країн. Африканські студенти, що здобули освіту в українських закладах вищої освіти, можуть стати справжніми промоутерами торговельно-економічних, соціокультурних і діаспоральних інтересів України.

В умовах сьогодення Україні варто зосередитися на співробітництві з ключовими країнами Африки. Бажано підтримувати постійний інституціональний діалог на високому рівні, аби африканці впевнилися в серйозності намірів України, залучати експертів, які знаються на регіоні, для уникнення непорозумінь і конфліктних ситуацій. Не треба очікувати, поки представники ділових і дипломатичних сфер Африки зацікавляться Україною самостійно, треба їхати до них із власними пропозиціями і наполегливо відстоювати торговельні та економічні інтереси України в державах цього перспективного континенту [5, с. 53-55].

Важливим напрямом політико-дипломатичної співпраці має стати напрям діаспоральний, систематична і покроково-стратегічна співпраця з діаспорами: як українською на Африканському континенті, так і африканських країн в Україні.

Таким чином, у подальших дослідженнях варто звернути увагу на коливання світової геополітичної структури, створення ймовірних сценаріїв міжнародних відносин та окреслення вікон можливостей України на Африканському континенті задля максимізації вигоди за різних умов. Збереження інституціональної присутності України в регіоні посилюватиме її позиції й у світі. З огляду на це необхідно докладати можливих зусиль, обравши сценарій присутності України в Африці, адекватний наявним на сьогодні ресурсам.

У зовнішній політиці і дипломатії України та держав Африки в нових геополітичних умовах майбутнього політичного триріччя – 2021-2023 років – інституціональний міждержавний діалог має сприйматися, у першу чергу, як осередок найважливіших комунікацій. У найближчій перспективі в Україні та Африці є всі передумови, щоб зайняти пріоритетні позиції в числі регіонального інтеграційного процесу і завершити остаточне інституціональне оформлення свого стратегічного позиціонування в міжнародному поліцентричному просторі та політико-дипломатичній системі XXI століття.

Список використаних джерел:

1. Африка и мир в XXI веке / Отв. ред.: к.и.н. Т. Л. Дейч, к.э.н. Е. Н. Корендясов. М.: Ин-т Африки РАН, 2010. 322 с.
2. Валеева Ю. С. Экономическое развитие стран Азии и Африки. М., 2018. 366 с.
3. Олійник Ю. І. Національні інтереси України в Африці: чинники присутності та перспективи розвитку // Стратегічні пріоритети. 2016. № 1 (38). С. 22–30.
4. Ціватий В. Г. Республіка Гамбія другої половини XX – початку XXI століття: політико-дипломатичний діалог на африканському континенті (інституціональний дискурс) // Науковий вісник Дипломатичної академії України. 2017. Вип. 24. Ч. I. Серія «Історичні науки». С. 51–59.
5. Ціватий В. Г. Республіка Кенія в глобальному світі: інституційний і політико-дипломатичний потенціал XXI століття // Зовнішні справи. 2015. № 7. С. 53–55.
6. Ціватий В. Г., Громико Ол. А. Поліцентричність сучасного світоустрою: мегатренд XXI століття: (інституційний контекст) // Зовнішні справи. 2014. № 8. С. 26–29.
7. Coronavirus COVID-19: Africa 2020 Season postponed. <https://www.institutfrancais.com/en/close-up/the-africa-2020-season> [19.10.2020].

Відомості про автора:

Ціватий Вячеслав, кандидат історичних наук, доцент, Заслужений працівник освіти України, доцент кафедри історії світового українства, Київський національний університет імені Тараса Шевченка (м. Київ, Україна).

Tsivatyi Viacheslav, Candidate of Sciences in History Science (PhD in History), Docent, The Honored Worker of Education of Ukraine, Docent of the Chair of History of World Ukrainians, Taras Shevchenko National University of Kyiv (Kyiv, Ukraine).

AFRICA IN THE MODERN POLYCENTRIC WORLD: THE UKRAINIAN DIMENSION (INSTITUTIONAL DISCOURSE)

Victoria Vdovychenko

Borys Grinchenko Kyiv University

Kyiv, Ukraine

v.vdovychenko@kubg.edu.ua

ONE STEP FORWARD, COVID-STEP BACK: THE THREE SEAS INITIATIVE SUMMIT IN 2020 AS A CHALLENGE FOR THE BALTIC STATES AND UKRAINE

With the presence of COVID-space, the rules of the game can impact on the further steps for Three Seas Initiative (TSI) to reshape its priorities. This article highlights the importance of digital challenges that can revoke this regional format of cooperation for the EU countries uniting Baltic, Black, and Adriatic Seas. The fast and all-encompassing spread of the COVID-19 became a global challenge, requiring fast and breakthrough solutions and effective countermeasures.

The current Three Seas Initiative is merely an economic project within and beyond the EU. Today, the Initiative includes 12 EU member states, all of which, except Austria, are former post-Soviet countries. However, smart and digital space has already become a certain framework to boost regional economic initiatives and impact the sustainable digital development of the countries together with cross-border, energy, transport infrastructure projects. And the last TSI summit that was held in Tallinn, Estonia (October 19, 2020) is only to support such an idea.

A strong regional cooperation in the digital space, in particular during COVID-times, requires V4, Baltic as well as other countries to pull resources within this regional cooperation framework [9, p. 31]. The Three Seas Initiative's scope is to further strengthen coordination and cooperation within the EU single market. Its member states declared the ambition to diversify the gas supply [5, p. 60]. In this context, the Three Seas Initiative ensured the US presence in Central and Eastern Europe, according to President Trump's statements in 2017 at Warsaw TSI Summit.

Thus, the Three Seas presents special importance to the U.S. to counterweight the Chinese One Belt, One Road Initiative [7, p. 5]. Taking into account that since its launch, TSI welcomed very much China's participation based on the provided

funding for this initiative from Beijing, the situation turned to be the opposite since 2017. China is not mentioned, but the advocacy of the United States is becoming louder. Undoubtedly, the US and China's escalation has significantly affected the three countries' unwillingness to actively cooperate on this track [2].

The United States are prompt to ensure the American presence in Central and Eastern Europe because it sees it as a business and geopolitical partner. This, in turn, strengthens the region's subjectivity and weakens Russia and China's influence, which would still like to see it as their sphere of influence. However, not only the current US Administration believes in the TSI potential.

According to Michael Carpenter, an international adviser to the Democratic candidate for the White House, if Joseph Biden is elected president of the United States, he will unite NATO, support Poland's defense capabilities, and give priority to the Three Seas Initiative [4].

The 2018 Bucharest meeting was a marvelous place to build an architecture of balances and counterweights between the US and the EU, solving misinterpretations related to threat to separate and divide Europe within US support. However, the summit's joint declaration emphasizes the importance of overcoming 'the amalgamation of the European Union and enrich transatlantic ties' [6].

Thus, the TSI implications to build synergy with political allies, such as the US and EU, to develop a common sense in understanding external pressure from aggressive Russia and China's policy, can be supported by its economic and infrastructure benefits.

For the Baltic States, digital and energy infrastructure projects is stipulated to be predominantly the prerequisite of interest and success. Therefore, the major topic of the Tallinn summit was related to digital infrastructure and technology. Together with Poland and Romania, Estonia pioneered in significantly supporting the Three Seas Investment Fund aimed for the transport, digital and energy infrastructure projects in Central and Eastern Europe [2].

It is necessary to underline that China demonstrated its solidarity and cooperation with most EU member states during the COVID-times. Determining factors influencing the development of the situation in the People's Republic of China and at the regional level, along with the events of 2020 such as the deepening US-China trade confrontation and the COVID-19 pandemic, are China's strategic initiatives reflected in the BRI global project (Belt and Road Initiative), investment in high-tech programs (such as 5G and artificial intelligence), and Chinese high-tech leadership. Besides, China is trying to adjust its global narrative not as a country of COVID-19 origin, but as a global peace builder in decreasing the COVID-19 impact (sometimes questionably) [1; 2].

However, taking into account more future vision than mask diplomacy challenges, Digital Estonia has made every effort to increase the treasury of the Initiative Fund and invite technology giants such as Google. She sees a guideline that the Initiative will create added value for the implementation of the EU Digital Agenda [7].

This summit focused all partners' attention on 'smart connectivity' to build synergy with Digital Single Market of the EU [7, p. 2]. The word 'smart' was used

for energy or transport, as well as for any cooperation of all partners. Projects that are already being implemented within the Initiative and are becoming exclusively 'smart' are LNG terminals on the coasts of Lithuania and Poland, Rail Baltic, all-Baltic high-speed rail, and even river transport and a network of canals 'to connect' the Danube, Oder and Elbe rivers, and to ensure a continuous connection between the Black and North Seas [5, p. 61].

Although Ukraine is not a member, it may still efficiently contribute to the TSI. In fact, it has the following opportunities in all three main areas of cooperation under the Initiative: transport, energy and digital. Ukraine should continue to use its transit potential for the area between the Baltic and Black Seas, so it fits perfectly into the prerogative of North-South infrastructure development initiatives [3, p. 4]. Ukraine's gas storage facilities represent significant assets in terms of integrating the CEE energy market and securing gas supplies to the region. It should be also highlighted that Ukraine is integrated into the construction of the Trans-European road network Via Carpatia, and has been negotiating about participation in an ambitious European route E 40 [2].

Finally, Ukraine's IT sector can become a positive trigger to overcome negative economic consequences of the COVID-19 pandemic and not to lose such momentum for further cooperation.

To conclude, the European response to the pandemic is currently limited, partly due to the dynamism of the situation, partly due to the economic challenges it brings for the Baltic states as well as EU neighbors, such as Ukraine.

However, the Three Seas Initiative is also in its preliminary stage, where there are more questions than answers. In case TSI will boost its capacity to implement at least some initiatives; it will be a significant progress and a sign to Ukraine not to lose this momentum.

Sources and Literature:

1. Вдовиченко В., Желіховський С. Саміт Тримор'я в Естонії: шанс цифрового розвитку чи втрачені можливості для України? Економіст UA. URL: <https://economistua.com/samit-trimor-ya-v-estoniyi-shans-tsifrovogo-rozvitku-chi-vtracheni-mozhливosti-dlya-ukrayini/> (доступ: 21 жовтня, 2020)
2. Вдовиченко В. Тримор'я для країн Балтії: що вимірюємо, куди рухаємося? Інститут демократизації та розвитку. Київ, 2020 URL: <https://www.institutedd.org/blog/posts/trimorya-dlya-krayin-baltiyyi-shho-vimiryujemo-kudi-ruxajemosya-viktoriya-vdovichenko> (доступ: 8 жовтня, 2020).
3. Чому Україна є цікавою для Тримор'я? Експертне опитування. Центр «Нова Європа». Київ, 2020. 10 с. URL: http://neweurope.org.ua/wp-content/uploads/2020/10/NEW_ThreeSeas_ukr1.pdf (access: October, 21, 2020).
4. Biden's aide on relations with Poland, NATO, and Three Seas Initiative. Poland In. October, 17, 2020 URL: <https://polandin.com/50376764/bidens-aide-on-relations-with-poland-nato-and-three-seas-initiative> (access: October, 20, 2020)
5. Gorka M. The Three Seas Initiative as a Political Challenge for the Countries of Central and Eastern Europe. *Politics in Central Europe*. Vol. 14. 2018. No. 3. Pp.55-73.
6. Joint Declaration of the Third Summit of the Three Seas Initiative (Bucharest, 17-18 September 2018). URL: <http://three-seas.eu/wp-content/uploads/2018/09/BUCHAREST-SUMMIT-JOINT-DECLARATION.pdf> (access: October, 19, 2020).

7. The Digital 3S Initiative: A Call for a Cyber Upgrade of Regional Cooperation. White Paper. *The Kosciuszko Institute Policy Brief*. June 2018. 15 p.

8. Three Seas leaders find plenty of common ground with US and EU. Official statement. URL: <https://3seas.eu/media/news/three-seas-leaders-find-plenty-of-common-ground-with-u-s-and-eu> (access, October, 20, 2020).

9. Thomann P.-E. The Three Seas Initiative, a New Project at the Heart of European and Global Geopolitical Rivalries. *Rocznik Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej*. No. 17 (2019), Vol. 3. Pp. 31-63.

Відомості про автора:

Vdovychenko Victoria, PhD in History, Associate Professor, The Chair of International Relations and International Law, Borys Grinchenko Kyiv University (Kyiv, Ukraine)

Вдовиченко Вікторія, кандидат історичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин та міжнародного права Київського університету імені Бориса Грінченка (м. Київ, Україна)

КРОК ВПЕРЕД І КОВІД-КРОК НАЗАД: САМІТ “ТРИМОР’Я” У 2020 РОЦІ ЯК ВИКЛИК ДЛЯ КРАЇН БАЛТІЇ ТА УКРАЇНИ

Тетяна Купрій

Київський університет імені Бориса Грінченка

м. Київ, Україна

t.kuprii@kubg.edu.ua

КОРОНОВІРУС ЯК ІНСТРУМЕНТ ПОЛІТИЧНОГО ШАРУ Д. ТРАМПА НА ВИБОРАХ 2020 р. У США

США – найбільший світовий політичний гравець і функціонування в країні всіх сфер соціетального суспільства залежить від такого інституту, як інститут Президента. Цим пояснюється важливість вивчення медіастратегії виборчої кампанії кандидатів на посаду глави держави, їх планів щодо діяльності, а також зовнішніми і внутрішніми чинниками впливу.

Складність виборчого процесу 2020 р. була зумовлена тим, що у вибори втрутився неочікуваний «актор впливу» і переграв всі плани ключовим виборчим суб’єктам. Як ніколи, за всю історію виборів основна увага США і всього світу була зосереджена за перебігом дії COVID-19 і його впливом на політичну американську картину. Пандемія внесла корективи у достатньо впевнену виборчу кампанію діючого президента і змусила змінити тактику діяльності. Якщо існували сумніви в тому, що вірус буде ключовим питанням передвиборчої кампанії, опитування квітня 2020 р. показало, що COVID-19 вже став однією з головних новинних подій за останні 10 років у свідомості американців [3].

Д. Трамп вступав у виборчу кампанію з наміром абсолютної перемоги і вступу президентства у другу каденцію. На такий розвиток подій у нього були вагомі аргументи, бо до пандемії в економіці США спостерігався помірний ріст, а рівень безробіття знижувався. Д. Трамп вважав ці поліпшення своїм досягненням, в чому також його підтримувала консервативна еліта та великі корпорації. Саме тому на весні президент зосередив свою увагу на показниках фондового ринку, та економіці в цілому, навмисно применшуючи небезпеку нового невивченого вірусу. Його команда в той час намагалася звинуватити демократів у тому, що вони критикували реакцію адміністрації президента на вірус: «Що не допомагає, так це політизація коронавірусу, якраз те, що роблять демократи на Капітолійському пагорбі та на шляху передвиборчої кампанії. Ще раз бачимо, як політики намагаються налякати людей, щоб набрати політичні бали. Це безглуздо і безвідповідально», – сказала Кейлі МакЕнані, національний прес-секретар кампанії Трампа [2].

В подальших своїх діях Трамп сам політизував тему боротьби з пандемією, критикуючи інші країни, зокрема Китай, і перекладаючи вину на політичних суперників. Він зрозумів, що відновлення економічних успіхів США, як мейнстриму його виборчої кампанії, є превалюючим і по-своєму намагався за все зупинити контролювати поширення вірусу. Президент США відмовлявся від засобів особистої гігієни на публіці, проговорюючи: «Це не моє. Можливо я зміню свою думку, але це все пройде, і я сподіваюся пройде дуже швидко». Він насміхався над кандидатом в президенти США від Демократичної партії Джо Байденом за носіння маски. Однак, коли президент в липні нарешті надягнув маску, він назвав себе патріотом. Під гаслами «Пандемію беру під контроль», «Кінець пандемії вже видно», «Без мене померли би ще мільйони» було скореговано дії виборчої кампанії кандидата від Республіканської партії.

Рис. 1 Д.Трамп відмовляється носити маску

В боротьбі із своїм «найзапеклішим ворогом» президент пройшов кілька етапів: від спроб зупинити поширення «китайської зарази» до переможця над цією хворобою. Початок цієї історії почався із докору президенту, экс-мера Нью-Йорка М. Блумберга, який на теледебатах, які проходили в Чарльстоні (Південна Кароліна) у лютому 2020 р., оголосив, що ще два роки тому Трамп звільнив фахівців з пандемії, в зв'язку з чим сьогодні не можна ефективно проконсультувати владу країни щодо кількості тестів, а також скоротив фінансування центрів з контролю і профілактики захворювань (CDC) [1].

Чи варті зауваги і критика глави Білого дому до діяльності ВООЗ і призупинення фінансування організації зі сторони США, якщо самі поради Трампа лікуватися внутрішньо засобами дезінфекції, викликають обурення у всієї медичної спільноти. Шукаючи різноманітні шляхи зв'язків з громадськістю, на жаль, президент помилився, але цю помилку через сарказм можливо йому було перевести у продукт чорного піару? Але піару!

Американський президент вніс ще більший хаос в істеблішмент на початку жовтня 2020 р., захворівши коронавірусом. Поверхово, поставивши не тільки свою безпеку, але і безпеку найближчого оточення, непрямо став розповсюджувачем хвороби. Коронавірус підтвердився у помічниці президента Хоуп Хікс, колишнього радника Трампа Келлієнн Конуей, трьох сенаторів-республіканців, голови Національного комітету Республіканської партії Ронні Макденіел, менеджера передвиборчої кампанії Вільяма Степіна, особистого помічника Трампа Ніка Луни, а також у трьох журналістів з прес-служби Білого дому [1].

Процес лікування президента США повинен зацікавити більше медиків, хоча піарники окремо можуть дослідити професійні дії і самого Трампа, і його лікаря, а політологи відзначили його безпрецедентний крок, коли перебуваючи у лікарні він проїхав повз Національний військово-медичний центр імені Уолтера Ріда і привітав своїх прихильників, махаючи їм рукою з закритого вікна автомобіля. Медики такий хід не оцінили і жорстко розкритикували. Один з них, лікар Джеймс Філіпс, що працює в Центрі навіть написав про це в Twitter: «Всі, хто знаходилися в машині під час цієї абсолютно нікому не потрібної поїздки, тепер повинні самоізолюватись на два тижні. Вони можуть захворіти, можуть померти – заради політичного спектаклю». Але думка пацієнта і його команди у поясненнях і коментарях відзначилася логічним підходом, і головне – результатом [5].

Рис.2. Прихильниця Д.Трампа з плакатом «Ковід... ти звільнений»

The Washington Post и Politico в березні повідомили, що адміністрація Трампа планувала запросити у конгресу понад \$ 2,5 млрд з фонду допомоги в надзвичайній ситуації для боротьби з коронавірусом. За даними Politico, гроші мали піти на лабораторні випробування і розробку вакцин. На розробку препарату Білий дім виділив близько 12 мільярдів доларів, які були розподілені між вітчизняними та іноземними організаціями відповідного профілю. До жовтня ставки зросли і тепер становлять 2,2 трильйона доларів, які просить Д.Трамп перед сенатом [4]. Тому, вироблення вакцини ще стало одним із піар-ходів діючого президента у виборчій кампанії.

Згідно з опитуваннями CNBC / Change Research, Трамп неодноразово повідомляв про готовність вакцини до виборів 3 листопада, що суперечило оцінкам експертів навіть його адміністрації, не говорячи про ньюзмейкерів громадської думки. Кандидат у президенти від Демократичної партії, і сенаторка Камала Гарріс заявили, що побоюються, що коментарі Трампа можуть підірвати довіру американців до вакцини. Їх слова: «Я довіряю вакцинам. Я довіряю вченим. Але я не довіряю Дональду Трампу», – підтверджували результати опитувань. По всій країні 61% ймовірних виборців заявили, що стурбовані тим, що президент намагається запровадити вакцину занадто рано, яка допоможе йому виграти другий термін. Серед них – 52% респондентів сказали, що вони «дуже стурбовані». При цьому на національному рівні лише 42% ймовірних виборців заявили, що точно або, можливо, отримають щеплення, коли вакцина вперше стане доступною. Демократи внесли свій внесок у зміни громадської думки: під час опитування в середині жовтня лише 30% заявили, що точно отримають вакцину, порівняно з 57% – у липні [6].

Раніше директор Центру контролю та профілактики захворювань Роберт Редфілд заявляв законодавцям, що населення з високим ризиком захворюваності може почати робити щеплення в обмежених кількостях до листопада чи грудня. Проте, за його словами, це може зайняти шість-дев'ять

місяців, щоб вакцинувати все населення США. На цю заяву президент відреагував у звичній для нього формі – помилкового заперечення і заявив, що вакцину буде можливо протестувати вже у другій половині жовтня. «Я вважаю, що вона (вакцина. – авт.) повинна бути до виборів, але тут втручається політика. Гаразд. Вони хочуть грати в свої ігри. Вона буде відразу після виборів».

В якості компенсації президент пообіцяв американцям надати безкоштовно ті ж препарати для лікування COVID-19, що під час хвороби приймав він сам. Для США з їх абсурдною по мірках розвиненого світу системою охорони здоров'я, яка просто не по кишені величезній кількості громадян, це дуже потужна ініціатива. Проте цю заяву Д. Трампа дійсно варто сприймати як форму PR-сенсу, оскільки тема вакцини і її появи ще до виборів є важливою частиною його передвиборчої кампанії.

Як американська, так і світова громадськість із захопленням реагувала на кожен крок виборчої кампанії 2020 р., яка за одну мить могла перервати президентську гонку, залишивши обидві сторони протистояти розмитим стратегічним виборам та несподіваним питанням, які допоможуть сформувати тиждень перед днем виборів. Виборчі перспективи Д. Трампа залежать від його здатності до передвиборчої агітації. Доля його кандидатури на переобрання все більше залежить від його власного здоров'я, щоб змінити траєкторію перегонів. І світ спостерігає як кожен елемент піар-кампанії використовує президент на свою користь.

Список використаних джерел:

1. Астафурова К. (12.10.2020). [Електронний ресурс]: Блумберг использовал коронавирус в политической рекламе против Трампа URL: <https://www.rbc.ru/politics/27/02/2020/5e56c3299a79474fcd8c0c02>
2. Abramson A. (10.03.2020). [Електронний ресурс]: Why Coronavirus May Be the Biggest Threat Yet to Donald Trump's Re-Election URL: <https://time.com/5800093/coronavirus-donald-trump-2020-election/> March 10
3. Martin J. & Haberman M. (04.10.2020). [Електронний ресурс]: Trump's Positive Coronavirus Test Upends Campaign in Final Stretch URL: <https://www.nytimes.com/2020/10/02/us/politics/trump-coronavirus-campaign.html>
4. Niedzwiadek N. (21.10.2020). [Електронний ресурс]: Pelosi suggests coronavirus relief deal could slip past November elections URL: <https://www.politico.com/news/2020/10/21/pelosi-covid-relief-after-election-430831>
5. Pramuk J. (23.09.2020). [Електронний ресурс]: Most voters worry Trump is trying to release coronavirus vaccine too quickly, to help his reelection, polls say. URL: <https://www.cnn.com/2020/09/23/voters-worry-trump-tying-covid-vaccine-to-2020-election-poll-f.html>
6. Zurcher A. (11.10.2020). [Електронний ресурс]: Trump Covid: How will this affect US election? URL: <https://www.bbc.com/news/election-us-2020-54390559>

Відомості про автора:

Купрій Тетяна, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри філософії, Київський університет імені Бориса Грінченка (м. Київ, Україна).

Kuprii Tetiana, Candidate of Sciences in Historical Science, Docent, Associate Professor of the Department of Philosophy, Borys Grinchenko Kyiv University (Kyiv, Ukraine).

COVID-19 AS A TOOL OF D. TRUMP'S PUBLIC RELATIONS DURING THE U.S. 2020 ELECTIONS

Тетяна Перга

Інститут всесвітньої історії НАН України

м. Київ, Україна

pergatatiana@gmail.com

ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ АВСТРАЛІЇ В ІСТОРИЧНІЙ РЕТРОСПЕКТИВІ

Останніми роками в Австралії надзвичайно загострилися екологічні проблеми. Зокрема відбувається деградація екосистем, у тому числі – Великого бар'єрного рифу, водно-болотних угідь і родючих ґрунтів, скорочення видів флори і фауни, зростання кількості та інтенсивності лісових пожеж. Багато з них вже мають негативний вплив на соціально-економічний розвиток країни. Так, за даними WWF, близько 7% сільськогосподарських площ західної Австралії страждає від солоності, що збільшується внаслідок надмірної вирубки лісів. Інтенсивне землеробство впливає на екосистеми узбережжя та оточуючий водний простір, а надмірне випасання худоби сприяє опустеленню та ерозії і є однією з причин поширення інвазивних видів рослин. Наразі в країні нараховується 2,5 тис. видів, що відносяться до цієї групи. Щороку майже 19 тис. т фосфору і 141 тис. т азоту скидається в річки, що витікають до узбережжя. Лише боротьба з деградацією земель щорічно коштує країні близько \$1 млрд. [8]. Ці та низка інших не менш гострих екологічних проблем сформувалися протягом двох століть з часу відкриття австралійського континенту.

Метою цієї розвідки є з'ясування головних етапів і факторів появи екологічних проблем в Австралії. Актуальність теми обумовлена потребою виявити специфіку негативного впливу економічного розвитку на довкілля різних країн і континентів для подальшої розробки більш ефективної екологічної політики.

Маємо констатувати, що поява екологічних проблем в Австралії пов'язана як з природно-географічними особливостями регіону, так і з наслідками взаємодії людини та довкілля. Головними рушіями екологічних змін є освоєння континенту і зростання населення та пов'язаний з цим економічний розвиток. Мається на увазі індустріалізація, яка розпочалась у другій половині XIX ст., та процеси, що розвивались вже у XX ст., зокрема зростання використання води для виробництва продуктів харчування; видобуток ресурсів рибною, лісовою,

гірничодобувною та нафтогазовою галузями і забруднення довкілля, які вони спричиняли і продовжують спричиняти.

Загалом Австралія має потужний природно-ресурсний потенціал, який майже у 20 разів перевищує середньосвітовий показник. Зокрема, країна посідає провідне місце у світі за запасами урану, друге місце - за запасами бокситів та цирконію, шосте – за запасами вугілля. Вона також має великі поклади золота, залізної руди, свинцю, цинку, марганцю, хрому, нафти і природного газу та інших цінних речовин [1, с.10]. Третину території країни (близько 2,5 млн км² з 7,7 млн км²) обіймають ліси; за їх запасами вона займає сьоме місце в світі. Австралійський Великий бар'єрний риф є найбільшим на планеті, він має довжину 2 тис. км.

Нами встановлено, що перший етап формування екологічних проблем Австралії розпочався в другій половині XVIII ст. після відкриття континенту і початку його колонізації. З появою європейців темпи негативних змін навколишнього середовища значно прискорилися.

На момент прибуття європейців в Австралію і появи першого поселення в 1788 р. на континенті проживало за різними оцінками від 300 тис. до 700 тис. аборигенів, що належали приблизно до 600 різних племен або кланових груп. Вони займалися полюванням, збиральництвом і змогли ідеально пристосуватись до нелегких природних умов регіону, створивши унікальну самобутню культуру і гармонійні відносини з довкіллям.

За 100 з невеликим років британські переселенці змогли освоїти більшу частину материка, зігнати аборигенів з їхніх споконвічних земель і розпочати процес переселення їх у резервації. Від початку заснування колоній основною галуззю місцевої економіки стало сільське господарство. В результаті проведених у 1860-1890-х рр. аграрних законів усі бажаючі отримали можливість придбати землі для сільськогосподарського використання, що стимулювало розвиток австралійського землеробства та скотарства [3, с.6]. Однак це не лише сприяло розвитку економіки, а і заклало основу для подальшої деградації природних ресурсів. Зокрема внаслідок розчищення територій для сільськогосподарських угідь від перших кроків європейців і до сьогодення для зникло близько 13% рослинного покриву Австралії [8].

У середині XIX ст. в Австралії почала розвиватись золотовидобувна промисловість (найбільшу відомість отримали родовища золота, відкриті у 1850-х рр. у місті Балларат у штаті Вікторія та у 1890-х рр. у місті Калгурні у Західній Австралії). У перші роки «золотої лихоманки» на континент припадало майже 40% світового видобутку дорогоцінного металу [3, с.7]. У 1870-1880-х рр. почалася промислова розробка родовищ міді в Південній Австралії, поліметалічних руд - у Новому Південному Уельсі. Видобуток природних копалин приносив Австралії, що була на той час британською колонією, чималі прибутки: тільки в 1899 р. вони склали 22,2 млн. ф. ст.[3, с.8]. Однак розвиток гірничодобувної промисловості наніс великі збитки лісовим просторам країни, адже на той час лісоматеріали активно використовували у якості палива для парових машин. Найбільше постраждали евкаліптові ліси. Так, у 1893-1965 рр. майже 3,4 млн га лісів зазнали вирубки.

Незмінною причиною стурбованості уряду Австралії від початку XX ст. є постійний приріст населення уздовж узбережжя внаслідок прискорення процесів урбанізації. Так, хоча країну називають «зеленим континентом», ліси обіймають лише третину її території, й розташовані вони переважно вздовж узбережжя. Пустелі й посушливі регіони, що знаходяться в центрі континенту, становлять близько 40% території [2, с.74]. Тому утворення потужних столичних мегаполісів з великою щільністю населення призводить до витіснення багатьох цінних біологічних видів і зменшення площі сільськогосподарських угідь, що мають високу цінність. Це вказує на існування певних територіальних диспропорцій з огляду на гостроту екологічної ситуації, адже найбільшій деградації і забрудненню піддаються найбільш заселені території.

Отже, перша хвиля екологічних проблем Австралії, що сформувалась протягом XIX – першої половини XX ст. проявилась, у першу чергу, у зменшенні площ лісів і деяких видів флори і фауни, що започаткувало порушення балансу екосистем у деяких регіонах континенту. У середині XX ст. ці негативні тенденції розвитку не лише продовжились, а і доповнились зростаючим промисловим забрудненням ґрунтів, повітря і водного шару.

Економічний розвиток Австралії в останній третині XX ст. тісно пов'язаний з її спеціалізацією на світовому сировинному ринку як потужного експортера викопних вуглеводнів – вугілля, а також залізної руди. На даний час на її частку припадає 8% світових запасів кам'яного вугілля і 15% запасів бурого вугілля. За запасами бурого вугілля вона займає 2-е, а кам'яного вугілля - 6-е місце серед промислово розвинених країн; за запасами залізної руди – 3-є місце в світі [1, с.9]. Це визначає характер екологічних проблем, з якими зіштовхнулась Австралія наприкінці XIX – на початку XX ст. (екологічні проблеми «другої хвилі»). Головною з них є негативні наслідки зміни клімату Землі, зокрема й на австралійському континенті.

Спостереження, які ведуться в країні з 1910 р., свідчать, що її клімат теплішає вже друге століття поспіль і саме людська діяльність є однією з причин цього процесу. Так, середня температура повітря і поверхні Світового океану у цьому регіоні за сто років зросла приблизно на 1,0°C. Найтеплішими в історії Австралії стали 2013, 2014 та 2015 рр. Зростає частота й інтенсивність теплових хвиль, а з 1970-х рр. спостерігається збільшення екстремальної пожежної погоди та довший сезон пожеж [4].

Геологічні дані показують, що пожежі, які почали виникати на австралійському континенті протягом останніх 2 млн років, сприяли загальному «висиханню» континенту. Однак останніми роками пожежі перетворились на одну з найбільших небезпек розвитку країни й головною причиною цього є підвищення середньої температури клімату Землі й Австралії зокрема. Так, щороку в Австралії в середньому згорає близько 50 мільйонів гектарів землі. Протягом 2011-2016 рр. 41% площі лісів країни був охоплений пожежами. Кумулятивна площа пожеж у цей період склала 106 млн га [6]. Наприкінці 2019 р. країна зіштовхнулася з надзвичайно руйнівним сезоном пожеж. Згоріла територія розміром з Південну Корею (приблизно 25,5 млн акрів).

Щонайменше 33 людини загинули, а 3000 будинків були зруйновані або пошкоджені, загинула велика кількість флори і фауни [6].

Специфіка ситуації полягає в тому, що модель економічного розвитку Австралії сприяє продукуванню багатьма її підприємствами (у першу чергу, вугільної промисловості) парникових газів, які, створюючи парниковий ефект, спричиняють потепління клімату Землі й зокрема австралійського континенту. Це призводить до збільшення інтенсивності та частоти екстремальних погодних явищ, і не тільки триваліших пожежних сезонів. Наслідками зміни клімату є потепління та підкислення океанів і підвищення рівня моря, що посилює наслідки припливів та штормових сплесків на території громад, розташованих на узбережжі. Це зокрема проявляється у руйнуванні або ушкодженні інфраструктури, людських жертвах, навантаженні на систему охорони здоров'я, страхування та соціального забезпечення різних регіонів країни.

Ученими вже доведено, що головний внесок у збільшення викидів парникових газів здійснюють підприємства, орієнтовані на видобуток викопних вуглеводнів (вугілля, нафти, газу). На даний час, внаслідок активного розвитку вугільної промисловості, Австралія відповідає за викиди 1,4-3,6% парникових газів. Однак беручи до уваги, що вона є одним з найбільших у світі експортерів вугілля, експерти прогнозують, що у 2030 р. ця цифра може зрости до 17% [7]. Отже, роблячи такий «внесок» у зміну клімату Землі, Австралія отримує «відповідь» у вигляді почастищення екстремальних погодних явищ, зокрема пожеж.

Тому можна з впевненістю констатувати, що модель економічного розвитку сучасної Австралії, зокрема її орієнтація на розвиток гірничодобувної промисловості, є однією з причин погіршення екологічної ситуації в країні. Більше того, з огляду на збільшення взаємозалежності держав світу в епоху глобалізації, зростає її відповідальність і за стан довкілля в інших країнах світу й регіонах.

Сучасну екологічну ситуацію в Австралії яскраво демонструє міжнародний Індекс екологічної ефективності (EPI). Він ранжирує країни за результативністю екологічної політики в декількох категоріях, які об'єднуються в дві групи: життєздатність екосистем та екологічне здоров'я й оцінює їх діяльність у цій царині за стобальною системою.

За даними індексу 2020 р. Австралія займає 13-тє місце серед країн світу і 12-тє місце серед розвинених країн Заходу. Аналіз показників, які Австралія отримала, свідчать, що протягом останніх 10 років вона демонструє досить повільний прогрес у підвищенні ефективності екологічної політики. Так, за цей період кількість балів, які вона набрала, зросла лише на 5,5 пунктів і досягла 74,9 зі 100 можливих.

Аналіз індикаторів цього індексу демонструє незначні покращення ситуації у таких сферах: якість повітря (протягом десятиліття кількість балів, які вона отримала, зросла лише на 2,9), санітарія і питна вода – зростання на 1,5 бали, боротьба зі зміною клімату – зростання на 5,5 балів. Водночас спостерігається регрес екологічної політики в останній категорії. Так, Австралія збільшила викиди СН₄ (відповідно кількість балів цього індикатора зменшилась на 13,5),

N₂O (зменшення на 29,9 балів) та чорного вуглецю (зменшення на 43,1 балів). Також збільшились викиди озоноруйнуючих речовин (зменшення кількості балів на 12,6). Найгірша ситуація спостерігається зі станом екосистем. Так, за цим індикатором країна отримала 63,8 балів. Зокрема погіршилась ситуацію з виловом риби (це свідчить про перевилов багатьох видів), лісовим покривом (зменшення площі лісів у результаті пожеж та деградації), біорізноманяттям (зменшення біологічних видів, мінус 9,1 бали); формується тенденція до розширення несталих методів сільськогосподарського виробництва [8].

Показники цього рейтингу свідчать, що хоча уряд Австралії приділяє велику увагу подоланню екологічних проблем, його зусиль недостатньо для кардинального покращення ситуації. Навпаки у деяких сферах, як то боротьба зі зміною клімату вона погіршується. Це є наслідком кумулятивного негативного ефекту економічного розвитку країни протягом кількох століть і недостатньо високого пріоритету екології у стратегіях розвитку країни. Тож перед урядом Австралії все актуальніше постає завдання перегляду економічної політики і включення екологічних імперативів у процес прийняття рішень в усіх сферах розвитку і на всіх рівнях системи управління.

Список використаних джерел:

1. Австралія: навч. посіб. до курсу «Країнознавство» / уклад. Н. М. Жилко, В. П. Коваленко. Ніжин : НДУ, 2006. 144 с.
2. Нікберг І.І. Деякі медико-біологічні аспекти сучасної Австралії / Environment and Health, №1, 2017, С.74-49.
3. Скоробогатых Н. С. История Австралии. XX век / Отв. ред. В. П. Николаев. М.: ИВ РАН, 2015. 452 с.
4. Australian climate trends. URL: <https://www.climatechangeinaustralia.gov.au/en/climate-campus/australian-climate-change/australian-trends/> (дата звернення: 12.10.2020)
5. Environmental Performance Index. Australia. URL: <https://epi.yale.edu/epi-results/2020/country/aus> (дата звернення: 12.10.2020).
6. Fire in Australia's forests, 2011 to 2016. URL: https://daff.ent.sirsidynix.net.au/client/en_AU/search/asset/1030281/0 (дата звернення: 12.10.2020).
7. Fossil fuel exports make Australia one of the worst contributors to climate crisis. URL: <https://www.theguardian.com/environment/2019/jul/08/fossil-fuel-exports-make-australia-one-of-the-worst-contributors-to-climate-crisis> (дата звернення: 12.10.2020).
8. Issues with no end to insight. URL: https://wwf.panda.org/wwf_offices/australia/environmental_problems_in_australia/ (дата звернення: 12.10.2020).

Відомості про автора:

Перга Тетяна, кандидат історичних наук, старший науковий співробітник, старший науковий співробітник ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України» (Україна, Київ)

Perga Tetyana, PhD (History), Senior Research Fellow, Senior Researcher, State Institution "Institute of World History of NAS of Ukraine" (Ukraine, Kyiv)

ENVIRONMENTAL PROBLEMS OF AUSTRALIA IN HISTORICAL PERSPECTIVE

Ігор Горобець
Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка
м. Суми, Україна
gorobech.igor@gmail.com

НАГІРНО-КАРАБАСЬКИЙ КОНФЛІКТ 2020 РОКУ

Актуальність теми обумовлена значенням Нагірно-Карабаського конфлікту для стабільності у Закавказькому регіоні та регіоні Каспійського моря. 27 вересня 2020 року сталося загострення одного з самих нерегульованих і застарілих конфліктів на пострадянському просторі – Нагірно-Карабаського.

Наступ почав Азербайджан як дії у відповідь на обстріл і провокації з боку Нагірного Карабаху. Конфлікт, що триває з кінця 80-х років XX століття був зупинений підписанням угоди про припинення вогню у 1994 році, проте, спроби мирного врегулювання, переговори не привели до його врегулювання і завершення. Необхідно відмітити, що статус Нагірного Карабаху не визначений. Як держава, він не визнаний жодною країною світу, включаючи Вірменію, тому це міжнародно визнана територія Азербайджану.

Нинішнє загострення ситуації в зоні конфлікту, найбільш масштабне з 2016 року. Тоді, на початку квітня, Баку в результаті чотириденної наступальної операції повернув контроль над невеликою територією, що знаходилася під вірменським контролем. Хоча втрати, понесені азербайджанською стороною, виявилися значними.

Криза 2020 року має масштабніший і запекліший характер. Угоди про припинення вогню не дотримуються, сторони звинувачують один одного в їх порушенні. У протистоянні з Єреваном Баку спирається на підтримку Туреччини. Анкара постачає Азербайджану зброю, включаючи безпілотні літальні апарати, проводяться спільні навчання. На боці Баку воюють бойовики опозиційних сирійських угруповань, підтримуваних Туреччиною, хоча керівництво Азербайджану це заперечує.

Як Азербайджан, так і Вірменія ведуть інформаційну війну, зменшуючи свої втрати, перебільшуючи втрати супротивника, звинувачуючи один одного в обстрілі населених пунктів, об'єктів мирної інфраструктури, скоюванні військових злочинів. Військовою ініціативою володіє Азербайджан, якому в результаті важких боїв вдалося узяти під контроль великі території біля кордону з Іраном, підійшовши до кордонів Вірменії. Це території, (Рівнинний Карабах), які виявилися під вірменським контролем як результат військових дій в Нагірному Карабаху 1992-1994 років.

Успіхи Азербайджану пояснюються як, перевагою Баку в озброєннях, так і чисельному перевагою збройних сил країни в цілому. Спочатку 2000-х років Азербайджан, користуючись підвищенням світових цін на енергоносії, активно

придбавав озброєння і військову техніку в Туреччині, Україні, Ізраїлі, РФ, ПАР. Також, незрівняні і військові бюджети двох країн: Азербайджан витрачає на військові цілі суму, що становить державний бюджет Вірменії. Планування операцій збройних сил Азербайджану здійснюється за допомогою турецьких військових, як і надання розвідувальних даних. Військові невдачі вірменської сторони в конфлікті пов'язані не лише з діями збройних сил Азербайджану.

У 2018 році в результаті масових протестів прем'єр-міністром Вірменії став Н. Пашинян, що співпрацював із структурами фонду Дж. Сороса. Наслідком стало поступове згортання Єреваном співпраці з Російською Федерацією у рамках Організацією Договору Колективної Безпеки. З силових структур Вірменії почалися звільнення тих співробітників, які проходили навчання в РФ, що негативно позначилася на усіх силових структурах країни.

Міжнародне співтовариство не має важелів впливу на учасників конфлікту та Туреччину, і не може зробити тиск з метою припинення військових дій. У відповідь на спільну заяву президентів США, Франції, Росії президент Туреччини Реджеп Т. Ердоган звинуватив Мінську групу ОБСЄ (Франція, США, Російська Федерація) в нездатності до мирного врегулювання конфлікту, підтримавши дії Баку з військового рішення кризи.

Подальший розвиток подій залежить від можливості Азербайджану продовжувати наступальні операції, а Вірменії продовжувати стримувати просування Баку в Карабаху. Перемога Азербайджану посилить позиції нинішньої влади всередині країни і дозволить виправдати понесені втрати. Поразка Вірменії, навіть якщо вдасться зупинити просування Азербайджану, означатиме повну зміну влади в Єревані. Прямим наслідком такого розвитку подій буде посилення і розширення впливу Туреччини в регіоні Закавказзя та Каспійського моря, а також ролі Анкари у ісламському світі та відповідно зменшення ролі Москви в цьому регіоні. Також посиляться конкуренція між Анкарою та Тегераном – конкурентами не лише в регіоні Кавказу, але і на Близькому Сході.

Відомості про автора:

Горобець Ігор, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри всесвітньої історії, міжнародних відносин та методики навчання історичних дисциплін Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка. (м. Суми, Україна).

Horobets Ihor, PhD in Historical Science, Associated Professor, Associated Professor at the World History and Historical Sciences Teaching Methods Chair. A.S. Makarenko Sumy State Pedagogical University (Sumy, Ukraine).

NAGORNO-KARABAKH CONFLICT OF 2020

Андрій Омельченко
Запорізький національний університет
м. Запоріжжя, Україна
aomo0077@gmail.com

Ірина Федькова
Запорізький національний університет
м. Запоріжжя, Україна
irinafedkova888@gmail.com

ЕКОНОМІЧНІ ЧИННИКИ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ КАТАЛОНІЇ

Туристична галузь в усьому світі відчуває серйозні проблеми через пандемію COVID-19. Невтішні прогнози змушують переосмислювати існуючі галузеві системно-структурні зв'язки задля пошуку найбільш ефективних рішень, що сприятимуть виходу з кризи. Метою дослідження є оцінка економічних факторів, що впливають на розвиток туристичної галузі Каталонії.

Сьогодні іспанська економіка переживає значні труднощі, які своїм корінням уходять ще у світову кризу 2008 року. Як свідчить статистика Національного банку Іспанії, наслідки цієї кризи економіка країни відчуває й досі [3]. Загальноєвропейська міграційна криза 2015-2017 років наводнила країну дешевою робочою силою з числа африканських мігрантів, збільшивши рівень безробіття до 14,02%. Зараз, враховуючи наслідки пандемії, цей показник зріс до 15,33% [4]. Особливої вразливості ситуації додає той факт, що 14% іспанського ВВП складає туристична галузь, яка традиційно є дуже чутливою до кризових явищ.

Каталонія в цьому плані точно повторює всі симптоми загальноіспанської «хвороби». Її туристична галузь у докризовий час становила 11% ВВП регіону, забезпечуючи роботою 12,8% його населення [7]. Через обмеження міжнародної мобільності внаслідок пандемії COVID-19 падіння показників каталонської туристичної галузі у другому кварталі 2020 року склало 75,5% у порівнянні з аналогічним періодом попереднього року (аналогічний показник Іспанії за цей період склав 70,5%) [8].

До економічних факторів, що впливають на розвиток туристичної галузі можна віднести економічну та фінансову стабільність, рівень доходів населення, зовнішньоекономічну діяльність регіону, ступінь його інтегрованості у світогосподарську систему, чисельність та вік населення, рівень складності й інтенсивності праці, туристичну активність тощо [2]. Тож цілком очевидно, що, оцінюючі економічні чинники розвитку туристичної галузі Каталонії, нам доведеться вийти за контекст пандемії COVID-19, яка просто нівелювала ці фактори, поставивши не тільки каталонську, але й світову туристичну галузь у ситуацію повної невизначеності.

Перш за все слід зазначити, що економічна стабільність Каталонії напряду пов'язана з політичною ситуацією в країні та регіоні, яка сьогодні є досить

складною. Сепаратистські тенденції в Каталонії, які останніми роками набули вигляду прямого політичного протистояння з мадридським урядом, ставлять під сумнів сталий економічний розвиток регіону. Інвестори, зазвичай, досить нервово реагують на такі події, іноді навіть перенесенням головних офісів (як це зробив у жовтні 2017 року банк Sabadell, втративши за тиждень 14,65% своєї фондової вартості через оголошений урядом Каталонії референдум про незалежність) [9]. Також вуличні протести у цей період призвели до зниження туристичної активності в регіоні [1]. Як би не склалися події, проблема сепаратизму Каталонії завжди виступатиме тлом економічних процесів у регіоні, гальмуючі як каталонську економіку в цілому, так і туристичну галузь зокрема.

В цілому, як свідчить статистика, в останні роки каталонський туризм живиться з двох основних джерел – це туристи власне з Каталонії та з сусідньої Франції [5], що разом становлять близько 40% всього туристичного потоку в регіоні. Досить перспективним у докризові часи вважався американський напрямок – туристи зі Сполучених Штатів у 2018 році становили 7,1% від всього потоку, принісши туристичній галузі регіону 11,8% всіх прибутків [7]. Тож можна припустити, що у разі подолання пандемії каталонська туристична галузь продовжить освоювати нові напрямки (до яких, окрім США, безперечно відносяться також Японія і Китай).

Ще однією особливістю каталонської туристичної галузі є переважання в ній малих та середніх підприємств, що спричинено особливостями іспанської податкової системи з її досить високими корпоративними податками. Втім, малі та середні підприємства, які не потребують залучення великої кількості персоналу, виявляються занадто вразливими для кризових явищ, оскільки, на відміну від великих брендів, не мають змоги залучати фінансування на ринку облігацій і змушені виживати виключно за рахунок банківських кредитів [10]. Це у перспективі може загрожувати стагнацією всієї галузі та масовим безробіттям.

Небезпеку кризи на ринку праці слід розглядати ще й з огляду на міграційну проблему. Дешева робоча сила, особливо з числа африканських мігрантів, витісняє громадян країни з робочих місць у традиційних галузях, і сфера послуг тут не є виключенням. Для Каталонії, яка є одним з основних реципієнтів африканських мігрантів (1 060,14 осіб на 100 000 мешканців [6]), це особливо актуально, тож у подальшому регіон може зіткнутися зі зменшенням кількості туристів ще й через зниження рівня обслуговування.

Підбиваючи підсумок, можна сказати, що основними економічними факторами, що впливають на туризм Каталонії, є можливість фінансово-економічної нестабільності через політичні процеси у регіоні та локальні особливості фіскальної системи, які потенційно можуть призвести до негативних наслідків в туристичній галузі. За умови подолання кризових явищ, викликаних пандемією коронавірусу, туристична галузь регіону вочевидь зосередитиметься на освоєнні нових перспективних напрямках залучення туристів.

Список використаних джерел:

1. Каталонський кризис грозить іспанському туризму «ефектом доміно». 31.10.2017. URL: <http://www.atorus.ru/news/press-centre/new/41156.html> (дата звернення: 25.10.2020).
2. Комліченко О.О. Фактори розвитку туристичної галузі. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Випуск 8. Частина 3.* 2014. URL: [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nvkhdu_en_2014_8\(3\)_18.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nvkhdu_en_2014_8(3)_18.pdf) (дата звернення: 25.10.2020).
3. El paro registrado en España, en datos. URL: <https://www.epdata.es/datos/paro-registrado-datos-graficos/38/espana/106> (дата звернення: 25.10.2020)
4. Encuesta de Población Activa (EPA). *Segundo trimestre de 2020. 28 de julio de 2020.* URL: <https://www.ine.es/daco/daco42/daco4211/epa0220.pdf> (дата звернення: 25.10.2020).
5. Hotel establishments. Travellers. By origin. Catalonia. Value. *Statistical Institute of Catalonia.* URL: <https://www.idescat.cat/indicadors/?id=conj&n=10288&t=201911&lang=en&col=1> (дата звернення: 25.10.2020).
6. Las comunidades con más emigrantes e inmigrantes – Datos. URL: <https://www.epdata.es/datos/poblacion-espana-hoy-inmigrantes-emigrantes-otros-datos-habitantes-espana/1/espana/106> (дата звернення: 25.10.2020)
7. Nota de Conjuntura Econòmica. Analysis of the Evolution of the Catalan Economy. Number 105. *2018 Annual Report. July 2019.* URL: http://economia.gencat.cat/web/.content/70_economia_catalana/Subinici/angles/annual-report/2018-Annual-Report.pdf (дата звернення: 25.10.2020).
8. Nota de Conjuntura Econòmica. Main highlights of the evolution of the Catalan Economy. *Quarterly Report. Number 111. July 2020.* URL: http://economia.gencat.cat/web/.content/70_economia_catalana/Subinici/angles/NCE_en/NCE-111-summary.pdf (дата звернення: 25.10.2020).
9. Pellicer L. El consejo del Sabadell aprueba el cambio de sede a Alicante. *El Pais, 5 oct 2017 - 21:53 CEST.* URL: https://elpais.com/economia/2017/10/05/actualidad/1507194244_749559.html (дата звернення: 25.10.2020).
10. Sánchez A. The perfect storm that dragged Spain to the bottom of advanced economies. Experts point to factors such as reliance on tourism, a stricter lockdown and the small size of businesses. *El Pais, 16 oct 2020 - 09:08 CEST.* URL: https://english.elpais.com/economy_and_business/2020-10-16/the-perfect-storm-that-dragged-spain-to-the-bottom-of-advanced-economies.html (дата звернення: 25.10.2020).

Відомості про авторів:

Омельченко Андрій, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри всесвітньої історії та міжнародних відносин Запорізького національного університету (м. Запоріжжя, Україна).

Федькова Ірина, студентка 3 курсу історичного факультету Запорізького національного університету (м. Запоріжжя, Україна).

Omelchenko Andrii, PhD, Associate Professor in Department of the World History and International Relations of Zaporizhzhia National University (Zaporizhzhia, Ukraine).

Fedkova Iryna, 3rd year student of the Faculty of History of Zaporizhzhia National University (Zaporizhzhia, Ukraine).

THE ECONOMIC FACTORS IN THE DEVELOPMENT OF THE TOURISM INDUSTRY IN CATALONIA

Катерина Шимкевич
Запорізький інститут економіки і інформаційних технологій
м. Запоріжжя, Україна
shkate2007@gmail.com

ПРОЦЕС ПРИМИРЕННЯ У ПОВОЄННІЙ ХОРВАТІЇ (1995-2020 рр.): ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРОБЛЕМИ

Хорватія після закінчення активної фази міжетнічного конфлікту 1991–1995 рр. (у хорватській історіографії закріпилася назва Вітчизняна війна) продемонструвала гарний приклад мирної деокупації та реінтеграції частини втрачених територій. І саме цей досвід намагаються вивчати українські політологи, дипломати та керівництво держави. Утім, важливо звертатися до інших аспектів хорватського досвіду повоєнного розвитку суспільства та держави. Для України досить актуальним є процес примирення, який є важливою складовою перехідного правосуддя. Метою даної розвідки є аналіз особливостей та проблем хорватського досвіду примирення у 1995–2020 рр.

Примирення у Хорватії, як і в Україні, охопило різні сфери суспільного життя. Цей процес передбачав і розслідування воєнних злочинів, і притягнення до відповідальності осіб, винних у порушенні норм міжнародного гуманітарного права до амністії, а амністію військовослужбовцям сербських воєнізованих та армійських формувань, і проведення виборів на окупованих територіях, видача воєнних злочинів МТКЮ, і просвітництво щодо примирення та побудови діалогу у навчальних закладах тощо. На реалізації цих аспектів наполягали ООН та ЄС, які займалися повоєнною відбудовою і реінтеграцією звільнених територій до іншої частини Хорватії.

Роль міжнародного фактору

Уряд Франьо Туджмана погодився на присутність двох миротворчих місій, які б сприяли реалізації положень Ердутської мирної угоди. Тимчасова адміністрація ООН для Східної Славонії, Бараньї та Західного Срему діяла з січня 1996 по січень 1998 рр. [1], потім передала свої повноваження Групі підтримки цивільної поліції ООН. Її мандат президент та парламент Хорватії погодили із ООН тільки до 15 жовтня 1998 р. Окремо працювала Місія спостерігачів ООН на Превлакському півострові – з січня 1996 по грудень 2002 рр.

Мандати миротворчих місій передбачали не тільки демілітаризацію та проведення реформ у сфері правосуддя і політичної системи, а й створення умов для діалогу сербів і хорватів. Це мало сприяти поверненню додому біженців та переселених осіб, вирішення майнових питань, мирному співіснуванню представників різних етнічних груп.

Працівники миротворчих місій час від часу відвідували сесійні засідання сербських і хорватських органів влади на місцях, проводили із ними

консультації стосовно притягнення до відповідальності осіб, причетних до воєнних злочинів, створення атмосфери толерантності для повернення переселенців. Хорватська влада демонструвала готовність виконувати вимоги міжнародних сил, але робила це вибірково. Значний прогрес спостерігався у демілітаризації та здійсненні реформ, а не у примиренні. Миротворчі місії неодноразово звертали на це увагу у своїх звітах та доповідях, підкреслюючи, що злочини на етнічному ґрунті відбуваються й надалі, сербські біженці і внутрішньо переселені особи не прагнули приїхати до місць колишнього проживання. З однієї сторони, це було обумовлено відсутністю робочих місць у регіоні. З іншої – на локальному рівні не працювала Національна програма примирення та "Програма повернення і розміщення переселенців, біженців та висланих осіб", прийнята хорватським урядом у червні 1998 р.

Ще у 1996 р. ОБСЄ направила спеціальну місію до Хорватії на прохання Тимчасової адміністрації ООН для Східної Славонії, Бараньї та Західного Срему для моніторингу ситуації за правами людини та становищем національних меншин. Того ж року Місія ОБСЄ у Хорватії розпочала свою діяльність, відзначаючи значні складнощі у процесі примирення в даному регіоні.

На територіях, які Хорватія повернула у 1995 р., працювали і різні інституції ООН і ЄС. Значну частину своєї діяльності вони приділяли роботі із вимушеними переселенцями сербської національності та хорватським населенням. Утім, спроби примирити різні етнічні громади були безрезультатними. Через 25 років після припинення війни на колишніх окупованих територіях спостерігається відсутність прогресу у цій сфері. Інколи між ветеранами хорватської армії та сербським населенням спалахують локальні сутички через кириличні написи на табличках урядових структур чи про вокативні заяви політиків і громадських активістів.

Громадські організації та «робота з минулим»

Окремим виміром процесу примирення у Хорватії з середини 1990-х рр. і до сьогодні є "робота з минулим". Нею займаються виключно громадські організації країни за співпраці із аналогічними інституціями інших західнобалканських держав.

У даному аспекті примирення простежується два періоди – (1) друга половина 1990-х – початок 2000-х рр.; (2) 2006–2008 рр. – до сьогодні. Під час першого періоду акцент робився на вивченні воєнних злочинів, їх наслідків, моніторинг судових процесів над обвинувачуваними у порушеннях прав людини, публікацію результатів досліджень, виплата компенсацій постраждалим від злочинів. Цими напрямками роботи займалися громадські організації, створені під час війни та у повоєнний час.

Другий етап характеризується розширенням мережі інституцій, долучених до процесу примирення. Зокрема, за рахунок створення у 2008 р. Регіональної комісії для встановлення фактів про всіх жертв воєнних злочинів та інших серйозних порушень прав людини, скоєних на території колишньої Югославії у

1991–2001 рр., і долучення до «роботи з минулим» низки молодіжних організацій. У результаті процес примирення охопив різні групи хорватського суспільства – жертв злочинів та їх рідних, ветеранів, учнів та студентів навчальних закладів, журналістів та громадських діячів. За рахунок цього у діяльності організацій з'явилися нові напрямки – усна історія, публікація збірок документів та свідчень, практичних посібників, створення музейних просторів, спеціалізованих онлайн-ресурсів та фільмів, проведення публічних дискусій та обговорень, формування культури пам'яті, викладання історії.

Не дивлячись на комплексний характер "роботи з минулим", спостерігаються тільки локальні успіхи у цьому процесі. Дослідження воєнних злочинів та їх наслідків не отримують великого резонансу у Хорватії, як і публічні обговорення, різні проекти, пов'язані із примиренням.

Залученість влади

Керівництво Хорватії не приймало участь у цьому процесі взагалі. Громадські організації держави постійно зверталися і продовжують звертатися до владних структур щодо активізації примирення. Особливий наголос багато років робиться на об'єктивному вивченні воєнних злочинів та притягненні до відповідальності осіб, підозрюваних у їх скоюванні. Частину воєнних злочинців уряд Хорватії видав на вимогу прокурорської служби МТКЮ, що викликало протести з боку ветеранів Вітчизняної війни. Деяких раніше засуджених осіб МТКЮ відпустив по амністії, переглянувши їхні справи. У такий спосіб були звільнені генерали Анте Готовіна та Младен Маркач.

Наприкінці 1990-х рр. у Хорватії відкрили представництво офісу головного прокурора трибуналу [2]. У жовтні 2003 р. хорватський парламент ухвалив "Закон про Додаток до Статуту Міжнародного кримінального суду та до кримінального переслідування дій проти недотримання міжнародних законів та звичаїв війни та міжнародного гуманітарного права" [3]. У ньому було зазначено про створення при судах у містах Загреб, Осієк, Рієка та Спліт військових палат для розслідування воєнних злочинів під час югославського конфлікту 1990-х рр. Упродовж наступних років у Хорватії був прийнятий закон про захист свідків злочинів, створений відділ надання допомоги свідкам і постраждалим від воєнних злочинів при Міністерстві юстиції, запущена програма підтримки свідків та постраждалих від подібних порушень норм міжнародного гуманітарного права, яка діє у судах Загреба, Задара, Осієка, Вуковару, Спліту, Рієки та Сісака. Відповідні зміни про притягнення воєнних злочинців до відповідальності уряд вніс до Кримінального кодексу країни. Уряд Хорватії домовився із МТКЮ про те, що розглядати справи воєнних злочинців мали окружні прокурори та судді.

Звіти громадських організацій, зокрема, "Будинку з прав людини у Хорватії", показують, що за останні роки у державі не відбулося жодного судового процесу над воєнними злочинцями, як і не було відкрито жодної нової справи по злочинам 1990-х рр. Цікаво, що хорватський уряд постійно закликає керівників сусідніх держав притягати до відповідальності осіб, які могли бути

причетними до злочинів проти хорватів під час міжетнічних конфліктів часів Балканської кризи.

Перший президент Хорватії Франьо Туджман (1991–1999 рр.) не був зацікавлений у примиренні, не визнаючи, як і Слободан Мілошевич, юрисдикцію МТКЮ. На початку 2000-х рр. очільники країни поміняли риторику, заявивши про співпрацю із Гаазьким трибуналом. Стіпе Месич (2000–2010 рр.) та Іво Йосипович (2010–2015 рр.) обіцяли сприяти пошуку та видачі воєнних злочинців, надавати необхідну документацію прокурорській службі. Окрім того, вони визнали злочини проти сербів, боснійських мусульман та інших народів, публічно вибачившись за них. Президенти С. Месич та І. Йосипович не говорили про причетність хорватської армії та воєнізованих угруповань до подібних правопорушень. Але такі заяви були необхідні, щоб прискорити вступ країни до ЄС.

Про відповідальність за злочини та активізацію судових процесів у цій царині говорила і президентка Хорватії у 2015–2020 рр. Колінда Грабар-Кітарович. Вона не визнавала злочини, які скоювали під час Вітчизняної війни хорвати, але наголошувала, що вони заплатили велику ціну за перші роки незалежності.

Інші меседжі продемонструвало нове керівництво Хорватії – президент Зоран Міланович (з лютого 2020 р.) та представники уряду на чолі з прем'єром Андреєм Пленковичем. Так, 5 серпня у Книні, який був столицею Республіки Сербська Країна у 1991–1995 рр., проходили традиційні заходи, присвячені військово-поліцейській операції "Буря". Цього року вперше на 25 років на офіційних урочистостях був присутній представник сербської меншості у Хорватії – Борис Мілошевич. Наразі він обіймає посаду заступника прем'єр-міністра країни Андрея Пленковича та відповідає за соціальні питання, права людини та права меншин. Присутність Бориса Мілошевича викликала неоднозначну реакцію у країні та сусідній Сербії. Гостроти ситуації додало і те, що 24-25 серпня на відзначенні річниці вбивства сербських цивільних осіб у населеному пункті Грубори поблизу Книну були присутні і новий президент, і міністр у справах ветеранів Томо Медвед, і Борис Мілошевич.

У Книні прем'єр-міністр Андрей Пленкович визнав, що жертвами Вітчизняної війни стали і серби [4]. Така заява викликала резонанс у Хорватії та Сербії, а також знайшла відгук в українських медіа. Деякі журналісти та аналітики, у тому числі в Україні, зазначили, що нарешті відбулося примирення, якого 25 років чекали і серби, і хорвати.

Кроки влади країни на 25-ту річницю операції «Буря» та спільні комеморативні заходи представників уряду Хорватії варто розглядати як перші меседжі до примирення. Аналогічної думки дотримуються і хорватські історики, наприклад, Твртко Яковіна вважає, що "Книн-2020" - це тільки послання від влади, а не примирення. Для того, щоб воно відбулося потрібно робити не тільки символічні жести та заяви.

Особливостями примирення у повоєнному суспільстві Хорватії у перші роки після закінчення Вітчизняної війни є те, що ним з самого початку займалися міжнародні організації та громадські інституції, а також повна

відсутність підтримки з боку влади. З початку 2000-х рр. головна роль перейшла до хорватських неурядових установ. Їхня робота носить локальний характер, хоча програми примирення та «подолання минулого» розраховані на національний рівень. У 2020 р. нове керівництво країни визнало, що жертвами воєнних злочинів під час Вітчизняної війни стали серби та представники інших народів. Відсутність зацікавленості з боку влади, фактичне замороження процесу засудження осіб, причетних до скоєння масових злочинів, локальність проектів – є основними проблемами примирення.

Таким чином, примирення у Хорватії на даний момент не відбулося, тому варто говорити тільки про його спроби у суспільстві. Для активізації процесу необхідно об'єднання зусиль громадських організацій та профільних владних інституцій, поновлення судових процесів над воєнним злочинцями та розробка національної політики, пов'язаної з культурою пам'яті про воєнні злочини та Вітчизняну війну 1991–1995 рр. Окрім того, проекти громадських організацій, пов'язані із об'єктивним дослідженням минулого, мають популяризуватися у суспільстві, аби привертати до обговорення непроговорених питань історії 1990-х рр. не тільки науковців, активістів і журналістів.

Список використаних джерел:

1. Резолюції Ради Безпеки ООН [Електронний ресурс] URL: <https://www.un.org/securitycouncil/ru/content/resolutions>
2. ICTY Outreach Activities Archive 1999-2017 [Електронний ресурс] URL: <https://www.icty.org/en/outreach/activities-archive>.
3. Odluka o proglašenju Zakona o primjeni Statuta Međunarodnoga kaznenog suda i progonu zakaznena djela protiv međunarodnoga ratnog i humanitarnog prava / Hrvatski sabor na sjednici 17. listopada 2003. Broj: 01-081-03-3537/2. Zagreb, 2003. 24. listopada.
4. Govor predsjednika Plenkovića na 25. obljetnici VRO "Oluja" u Kninu (5.8.2020.) [Електронний ресурс] URL: <https://www.youtube.com/watch?v=wZodmBFxhVs>

Відомості про автора:

Шимкевич Катерина, кандидатка історичних наук, доцент кафедри права та публічного управління, Запорізький інститут економіки і інформаційних технологій (м. Запоріжжя, Україна).

Shymkevych Kateryna, Candidate of Sciences in History, Docent of the Department of Law and Public Administration, Zaporizhzhia Institute of Economics and Information Technologies (Zaporizhzhia, Ukraine)

THE RECONCILIATION PROCESS IN POST-WAR CROATIA (1995–2020): PECULIARITIES AND PROBLEMS

Вікторія Михтуненко
Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка
м. Суми, Україна
viktysia89@ukr.net

ВПЛИВ ГЛОБАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ЗМІНИ ВЕКТОРІВ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ПОЛЬЩІ НА ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ

Істотні зміни наприкінці ХХ – початку ХХІ ст. в геополітичних і геоекономічних структурах міжнародної спільноти та суспільних системах держав свідчать про завершення одного історичного періоду та вступ сучасного світу до якісно нового етапу розвитку – епохи глобальних трансформацій [4, с.42]. Цей історичний феномен є ознакою об'єктивної зміни парадигми світового порядку та розвитку міжнародної спільноти, членом якої є сучасна Польща.

Тема еволюції зовнішньополітичних відносин у зв'язку з інтеграційними процесами у Європі є важливою для історії постсоціалістичних країн. Із здобуттям Україною незалежності та отриманням державами Центральної та Східної Європи політичної свободи після розпаду СРСР та «Східного блоку» розпочався активний процес формування нової моделі відносин між державами як рівноправними партнерами. Однак незалежна Україна знов перетворилася на територію світового протистояння, на якій реалізуються інтереси інших держав. Тому, вивчення досвіду трансформації зовнішньополітичного курсу Польщі є актуальним та необхідним об'єктом наукових досліджень.

Варто зазначити, що закінчення холодної війни привело до тривалої і системної кризи Ялтинсько-Потсдамської системи міжнародних відносин, яка найбільш явно проявилася в Східній Європі, яка пережила в цей період не тільки військово-політичні, але й соціально-економічні зміни. «Системна трансформація» колишніх країн соціалістичного табору, об'єднаних перш в рамках ОВД, завершилася їх зовнішньополітичною переорієнтацією на Захід. Знадобилося лише кілька десятиліть, щоб країни, що мали найтісніші зв'язки з Росією і навіть входили в минулому до складу Російської імперії чи СРСР, змінили формат міжнародної дипломатії та органічно увійшли у структури НАТО та ЄС.

Питання зовнішньополітичного вибору постсоціалістичної Польщі має велике, але фрагментарне висвітлення як у вітчизняній, так і зарубіжній літературі. Серед авторів, роботи яких є важливими для дослідження проблеми зовнішньополітичного вибору Польщі ХХІ століття, можна виділити: Н. Куликової, В. Гутника, Н. Фейт, М. Банковича, Р. Кужняра, Дж. Вуп, Б. Геремека та інших.

На початок ХХІ сторіччя євроінтеграційні процеси представляють собою комплексне явище, яке охоплює не тільки політичні чи економічні складові, але й духовні та культурні сфери. Прозахідний зовнішньополітичний вектор

розвитку Польщі здійснив активний вплив на внутрішньополітичний розвиток країни, що в свою чергу, стало основою для подальшого поступу до побудови демократично-правової держави.

Формування нової зовнішньополітичної ідентичності Польщі проходило під впливом трьох основних чинників [2, с. 142]. По-перше, ідеологічні установки польської антикомуністичної опозиції. По-друге, участь США і країн Західної Європи в підготовці і здійсненні системних перетворень. По-третє, повне панування в інтелектуальному просторі концепцій, що передбачають включення нової Польщі в євроатлантичні інститути і її відмежування від антидемократичного режиму сучасної Росії.

Основою польської «великої стратегії» XXI століття, спрямованої на відновлення суб'єктності, стає реалізація нового польського національного проекту, який би дозволив подолати розкол у суспільстві. Не можна допустити, щоб єдиними альтернативами для Польщі в XXI ст. стала, з одного боку, філістерська ідеологія споживання і відмови від культурної самобутності, а з іншого – деструктивне заперечення прогресу і апелювання до міфів [1, с. 402]. Навпаки, тільки розумне поєднання конструктивної національної політики з усвідомленим прагненням до її прогресу і адаптації до досягнень сучасності може стати основою стабільного розвитку демократичної Польщі в XXI ст.

Осмислення зовнішньої політики Республіки Польща, насамперед головних цілей та завдань, що ними зумовлені, пріоритетних напрямів активності на міжнародній арені, змісту й характеру взаємин із сусідніми та іншими державами, безперечно, потребує звернення до концептуального її підґрунтя, адже добре відомо, що лише занурившись у глибинний шар ідей та політичних концепцій, що визначають свідомість еліти та пересічних громадян, можна зрозуміти сутність держави та її політику.

Усвідомлення польським народом своєї європейськості, а разом з тим, прагнення закріпитися в політичному дискурсі Європи, утвердитися в ролі впливового суб'єкта системи міжнародних взаємин, окрім інтеграції до НАТО та ЄС, проявилось в налагодженні й наступному поглибленні взаємин з провідними державами континенту.

Як свідчить польський досвід, з моменту проголошення курсу на інтеграцію до НАТО і до вступу держави у неї реалізація євроатлантичного вибору незмінно залишалася ключовим зовнішньополітичним пріоритетом Польщі, доцільність реалізації якого, попри низку викликів, ні суспільством, ні владою не ставилася під сумнів. Позначений напруженою роботою щодо досягнення союзних стандартів, вступ держави до НАТО виявився можливим не стільки завдяки успіхам, здобутим у цій царині, а вони, безперечно, засвідчували цілеспрямованість офіційної Варшави, її спроможність вирішувати непрості завдання у політичній, військовій та законодавчій сферах, як завдяки послідовному лобіюванню національних інтересів на рівні США та провідних держав Західної Європи [3, с. 101].

Спричинена геополітичними розрахунками, крайня їх зацікавленість у вступі до союзу Польщі відіграла у цьому вкрай суттєву роль. Окрім зростання рівня національної безпеки країни, приєднання держави до Альянсу

уможливило подолання так званого «ялтинського порядку», характерного спричиненим Другою світовою війною політичним та мілітарним поділом континенту, піднесення ролі союзу у гарантуванні безпеки Європи, а разом з тим, посилення американської її складової. Водночас вступ до НАТО ознаменував початок у новітній польській історії нового етапу, з притаманними йому переглядом національної стратегії оборони, модернізацією та реструктуризацією збройних сил, заміненістю у реалізацію союзної політики, у тому числі шляхом участі у бойових операціях Альянсу й сприяння наступному розширенню його кордонів.

Реалізацію іншого магістрального напрямку зовнішньої політики держави періоду незалежності ознаменував вступ Польщі до Європейського Союзу, що став можливим завдяки глибоким внутрішнім трансформаціям, покликаним забезпечити відповідність стандартам спільноти, та зовнішньополітичною активністю офіційної Варшави, у тому числі шляхом застосування механізму регіонального співробітництва [4, с. 26].

Апелюючи до «європейськості» польського народу, посередництвом вступу Республіки Польща до ЄС адміністрація над Віслою не лише забезпечила йому повернення у «природне оточення», але й здобула гарантії економічного, політичного та соціокультурного розвитку, миру, стабільності і безпеки. З приєднанням до ЄС Польська держава, окрім того, отримала підстави для зміцнення у якості лідера Центрально-Східної Європи, а водночас, експерта у взаєминах спільноти з сусідами на східному кордоні, Україною зокрема.

У підсумку, слід констатувати, що чітке усвідомлення і надійне забезпечення національних інтересів Республіки Польща на початку ХХІ століття визначається збалансованістю та взаємозв'язком її внутрішньої та зовнішньої політики. Визначивши центральним вектором своєї зовнішньої політики інтеграцію в європейські та євроатлантичні структури, схваливши відповідні важливі нормативні документи, країна невпинно просувалася до його реалізації. Врешті, успішна інтеграція Польщі до НАТО і ЄС сприяла посиленню її позицій як регіонального лідера ЦЄ, забезпечила країні мир і безпеку на міжнародній арені, а також призвела до демократичних змін в законодавчій сфері країни, підвищивши макроекономічну стабільність й поліпшивши ситуацію у соціальній сфері.

Список використаних джерел:

1. Бжезинский Зб. Великая шахматная доска. М.: АСТ, 2014. 704 с.
2. Буглай Н. М. Зовнішньополітичні пріоритети Польщі та їх вплив на внутрішньополітичний стан країни (1995–2005). Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського. 2014. Вип. 3.37. С. 140-143.
3. Буневич Д. С. Евроатлантическая интеграция как исторический выбор постсоциалистической Польши. Современная Европа. 2017. № 7. С. 98-104.
4. Вуп Дж. Польша как фактор внешней политики ЕС. Расширение Европейского Союза: взгляд из Москвы, Берлина, Варшавы / под общ. ред. В. И. Мироненко, В. Б. Белова и С. С. Кудрявцевой. М.: ОГНИ ТД, 2006. 78 с.

Відомості про автора:

Михтуненко Вікторія, кандидат історичних наук, викладач кафедри всесвітньої історії, міжнародних відносин та методики навчання історичних дисциплін Навчально-наукового інституту історії, права та міжнародних відносин, Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка (м. Суми, Україна).

Mykhtunenko Viktoriia, Candidate of Historical Sciences, Lecturer at the Department of World History, International Relations and Methods of Teaching Historical Disciplines, Educational and Scientific Institute of History, Law and International Relations, Sumy State Pedagogical University named after A.S. Makarenko (Sumy, Ukraine).

THE INFLUENCE OF GLOBAL TRANSFORMATION PROCESSES ON CHANGES IN THE VECTORS OF POLAND'S FOREIGN POLICY AT THE BEGINNING OF THE XXI CENTURY

Катерина Касаткіна

Запорізький державний медичний університет

Запорізький національний університет

м. Запоріжжя, Україна

ka.kasatkina@gmail.com

КУБИНСЬКА ПОЛІТИКА США: ІСТОРИЧНА РЕТРОСПЕКТИВА 1950-х – 1970-х рр.

Вивчення особливостей кубинської політики США було одним із провідних напрямків серед латиноамериканських досліджень. Це обумовлено тим, що Куба як і сам регіон Латинської Америки, традиційно займають одне з ключових місць серед зовнішньополітичних пріоритетів Вашингтону. Після перемоги Кубинської революції 1959 р. та змін у загальній політичній ситуації на міжнародній арені на початку 1960-х рр. – 1970-ї рр. зацікавленість цією темою значно зросла. Підтвердженням тому є численні дослідження як спеціально історичного, так і політологічного, соціологічного і навіть культурологічного спрямування.

Продовж останніх років кубинська політика США зазнала значних змін, що спричинило чергову хвилю інтересу світової спільноти до історії американсько-кубинських відносин. Так, досягнення адміністрації Б. Обама у процесі нормалізації відносин між двома країнами були знецінені президентом Д. Трампом, який запровадив нові санкції щодо Куби та продемонстрував повернення США до традиційних форм американсько-кубинської взаємодії. Тому, враховуючи актуальність вивчення нового етапу трансформації відносин між США і Кубою, необхідно звернутися до дослідження передумов виникнення конфлікту між двома країнами та висвітлити особливості кубинської політики Вашингтону у попередні історичні епохи

Становлення зовнішньої політики США щодо Куби та латиноамериканського регіону в цілому проходило у тісному зв'язку зі становленням американської державності та американської ментальності. Упродовж XIX ст. Куба розглядалася як потенційна складова частина самих Сполучених Штатів Америки [3, с. 44] – острів намагалися викупити у Іспанії або анексувати. Наприкінці XIX – на початку XX ст., через зміну політичної ситуації у Латинській Америці, США були змушені відмовитися від намірів включити острів до свого складу, але отримали практично повний контроль над внутрішньою та зовнішньою політикою Куби, яка стала розглядатися вже у загальному контексті латиноамериканської політики Вашингтону. Після Другої світової війни США відійшли від позицій пасивного спостерігача і виступили у якості одного з лідерів світової політики. Фокус їхніх пріоритетів у зовнішній політиці змістився з латиноамериканського регіону в бік європейського, близькосхідного і східноазійського. Проте внаслідок усталених політичних традицій, заснованих на принципах доктрини Монро, Західна півкуля продовжувала розглядатися Вашингтоном виключно як сфера американського впливу. Саме цей консерватизм у зовнішній політиці та практика інтервенціоналізму у запобіганні лівих рухів у країнах Латинської Америки, призвели до загострення ситуації в регіоні, зокрема наростання революційних настроїв на Кубі у 1950-х рр.

Кубинська революція мала величезний вплив на трансформацію американсько-кубинських відносин наприкінці 1950-х – початку 1960-х рр. Під час революційних подій 1953 – 1958 рр. можна простежити певні зміни у ставленні США до чинного кубинського уряду Ф. Батісти, армії, опозиції та повстанців на чолі з Ф. Кастро. Так, на початку революційної боротьби президент Д. Ейзенхауер не приділяв належної уваги кубинським справам, делегувавши прийняття рішень державному департаменту, який, у рамках традиційних відносин з латиноамериканськими країнами, надавав політичну, економічну та військову допомогу уряду диктатора Ф. Батісти. Наприкінці 1956 – 1958 рр., під час найбільш гострої фази революції, США зрозуміли небезпечність такої політики для своїх національних інтересів. Через зростаюче невдоволення жорсткою та неефективною політикою чинного кубинського уряду та загрозу втратити власний авторитет у міжнародних організаціях, Вашингтон значно знизив американську допомогу Ф. Батісті. Це спричинило певні зміни у ставленні США щодо кубинських опозиційних сил і дозволило створити на Кубі військово-цивільної хунту як альтернативу диктаторському режиму.

Після перемоги революції на Кубі у 1959 р. США одними з перших визнали новий кубинський уряд, який очолив Ф. Кастро. У перші місяці після цього обидві сторони шукали точки дотику і намагались прояснити для себе позицію протилежної сторони у нових умовах. Проте прихильність США до традиційних патерналістських підходів у формуванні своєї політики щодо Куби негативно вплинула на встановлення діалогу з новим кубинським урядом. Реакцією на таку політику Вашингтону стало проведення на Кубі радикальних реформ, які завдали збитків американському капіталу на острові. Хоча США

визнали необхідність проведення на острові реформ політичних та соціально-економічних інститутів задля запобігання поширенню радикалізму у регіоні, але відносно політики щодо Куби було прийнято рішення розробити програму по поваленню режиму Ф. Кастро. Адміністрацією Д. Ейзенхауера було визнано, що кубинська проблема найскладніша й найнебезпечніша за всю історію відносин з Латинською Америкою [1, с. 15]. Результатом нерозв'язних суперечностей було встановлення США часткового торговельного ембарго з Кубою та скасування квоти на кубинський цукор.

Загострення американсько-кубинських протиріч у 1959 – 1960 рр. призвели до розриву дипломатичних відносин між двома країнами 3 січня 1961 р. що дозволило Сполученим Штатам розпочати активні дії проти режиму Ф. Кастро. Так, на початку президенства Дж. Кеннеді американська зовнішня політика щодо Куби набула більшої різноманітності та масштабу й включала як приховані операції та диверсії проти режиму Ф. Кастро, так і політичний та економічний тиск. Провал операції ЦРУ по вторгненню кубинських вигнанців у затоці Свиней у 1961 р., продемонструвала слабкі сторони обраної Вашингтоном стратегії щодо Куби та змусив змінити тактику у проведенні свого політичного курсу. Акцент з військових операцій проти режиму Ф. Кастро був перенесений, хоча і не виключався, на проведення політичного тиску і відповідні дипломатичні заходи, економічні санкції й широкий спектр таємних дій. Водночас, для запобігання поширенню комунізму у Західній півкулі та об'єднання латиноамериканських країн навколо США президентом Дж. Кеннеді було запропоноване програму соціально-економічного та політичного розвитку країн Латинської Америки – «Союз заради прогресу».

В умовах Холодної війни, наслідки американського вторгнення на Кубу були глибокими. Дії Вашингтону підштовхнули Ф. Кастро до зближення з комуністичним блоком і, як результат, до Кубинської ракетної кризи 1962 р. Характерно, що під час подолання цієї кризи, американська дипломатія була сфокусована саме на радянському керівництві, а не на кубинському. Причому Куба була свідомо виключена з переговорного процесу і перетворилася на один із «фронтів» Холодної війни. Тим самим локальний американсько-кубинський конфлікт був перенесений з регіонального виміру на міжнародний, глобальний. Президент Дж. Кеннеді був вимушений переглянути традиційні засади кубинської політики США – прийшло розуміння масштабу ризиків такої політики та обмеженість військово-силових методів.

Кубинська ракетна криза 1962 р. поклала основу для вибудовування стратегічної лінії радянсько-американських відносин. Внаслідок чого Куба стала розглядатись саме через призму протистояння комуністичної та капіталістичної систем. Тому Сполучені Штати продовжили модернізацію військово-політичних доктрин для підвищення порогу можливого радянсько-американського ядерного конфлікту та зменшення ризику ненавмисного зіткнення і переростання звичайного регіонального конфлікту з участю наддержав у ядерну війну. З огляду на це, новий підхід у кубинській політиці США був побудований на недопущенні прямого військового втручання на острові і вимагав використання економічного та політичного тиску. Водночас, в

умовах розриву дипломатичних відносин, адміністрацією Дж. Кеннеді були зроблені спроби налагодити канал зв'язку між американським та кубинським лідерами з метою розпочати таємний діалог по ключовим проблемам у відносинах двох країн.

Після вбивства президента Дж. Кеннеді 22 листопада 1963 р., загальний напрям кубинської політики США був продовжений новим президентом Л. Джонсоном. Проте, він мав кілька відмінностей. Так, була припинена підготовка до таємних переговорів між американським та кубинським лідерами – Л. Джонсон не допускав варіанти ймовірного зближення з Кубою на умовах Ф. Кастро або поки він при владі [2, с. 891]. Також було Вашингтоном було докладено зусиль для дестабілізації режиму на Кубі через привабливу американську міграційна політику для кубинських громадян. Це призвело до посилення впливу кубинської діаспори на політику Вашингтону, тим самим перетворив її більш на предмет внутрішньої політики, ніж зовнішньої.

Кубинська політики США в умовах розрядки міжнародної напруженості у 1969 – 1979 рр. мала хвилеподібний характер, що було пов'язано не тільки зі специфікою американсько-радянських відносин зазначеного періоду, але з особистим ставленням американського керівництва до фігури Ф. Кастро. Так, позиція президента Р. Ніксона не поширювати на Кубу, як союзника Радянського Союзу, політику розрядки та продовжувати приховану підривну діяльність, в кінцевому підсумку призвела до збільшення залежності Гавани від Москви. Під час президентства Дж. Форда в американсько-кубинських відносинах наступила певна «відлига», що проявилось у підтримці прихованих зав'язків з урядом Ф. Кастро для зняття напруги у відносинах між двома країнами та послаблення політики санкцій. Проте, активна африканська політика Куби та її участь у війні в Анголі поклали краї ініціативі адміністрації Дж. Форда щодо нормалізації американсько-кубинських відносин. За президентства Дж. Картера була зроблена спроба розпочати переговорний процес, якій був спрямований на відновлення дипломатичних відносин. Однак через загострення військових конфліктів у Африці, під час яких було продемонстроване єдність позиції СРСР і Куби, позитивна динаміка американсько-кубинських відносин була поставлена під загрозу. Із завершенням політики розрядки США повернулися до традиційних підходів у взаєминах з режимом Ф. Кастро.

Таким чином можна стверджувати, що кубинська політика США у 1950-х – 1970-х рр. пройшла певну еволюцію, яка відрізнялася змінами у підходах, методах та інструментах цієї політики упродовж зазначеного періоду. Це було пов'язано не тільки з місцем, яке займали латиноамериканський регіон і Куба серед зовнішньополітичних пріоритетів США, але й зі специфікою глобального американсько-радянського протистояння у Холодній війні та особистим ставленням американського керівництва до постаті кубинського лідера Ф. Кастро.

Список використаних джерел:

1. Gleijeses P. *Conflicting Missions: Havana, Washington, and Africa, 1959-1976*. Chapel Hill : The University of North Carolina Press. 2002. 552 p.
2. Memorandum From Gordon Chase of the National Security Council Staff to the President's Special Assistant for National Security Affairs (Bundy). Washington, November 25, 1963. *Foreign Relations of the United States, 1961–1963. Cuban Missile Crisis and Aftermath* / Ed. David S. Patterson. Washington : United States Government Printing Office, 1996. Vol XI. 936 p.
3. Schlesinger A., Jr. The American Empire? Not So Fast. *World Policy Journal*, 2005. Vol. XXII, №1. P. 43–46.

Відомості про автора

Касаткіна Катерина, аспірантка кафедри всесвітньої історії та міжнародних відносин Запорізького національного університету; викладач кафедри суспільних дисциплін Запорізького державного медичного університету (м. Запоріжжя, Україна).

Kateryna Kasatkina, Ph.D student, Zaporizhzhia National University; Lecturer, Zaporizhzhia State Medical University (Zaporizhzhia, Ukraine).

CUBAN POLICY OF THE UNITED STATES: A HISTORICAL RETROSPECTIVE OF the 1950s – 1970s.

Ольга Бойко

Запорізький національний університет
м. Запоріжжя, Україна
oli4kaboyko@gmail.com

АНАЛІЗ НОВОЇ КОНЦЕПЦІЇ ТУРИСТИЧНОГО РАЙОНУВАННЯ РЕСПУБЛІКИ БОЛГАРІЯ

Туризм є пріоритетним сектором економіки Болгарії, який формує значну частину валового внутрішнього продукту країни та значним чином сприяє активізації платіжного балансу, а також гарантує зайнятість значної частини населення. За останні двадцять років туризм в Болгарії характеризується дуже високими темпами розвитку. Використання природних та культурно–історичних ресурсів на ряді територій та регіонів вносять серйозні зміни в туристичну галузь.

Метою дослідження – аналіз нової концепції туристичного районування Болгарії та визначення основних принципів та факторів такого поділу країни.

Зонування туризму – це ідея не нова для туристичної галузі Болгарії. Туристичне зонування має піввікову історію, з багатьма різними інтерпретаціями, але поки що цей проект залишається без практичної реалізації.

У науковій літературі зустрічаються різні класифікації підходів до окреслення туристичних районів. Наприклад, згідно з Л. Дінев[1, с. 10], підходи включають критерії визначення територій на основі подібних географічних характеристик та кліматичних умов; за адміністративно або політично

визначеними межами; на основі загальноісторичного розвитку та традицій. Такі автори, як Е. Докрамаджиева [2, с. 21] та Н. Попова [3, с. 19], зазначають, що туристичний регіон формується взаємодією територіальної системи відпочинку та туризму з іншими природними та соціально–економічними територіальними системами. Територіальна система туризму є ядром регіону з відносно вужчими кордонами, а туристичний регіон територіально ширший і включає соціально–економічний простір, який необхідний для функціонування регіону, але безпосередньо не виконує туристичних функцій.

У той же час необхідність туристичного районування в Болгарії визнається майже всіма зацікавленими сторонами в туристичному секторі. Це мотивовано загальним бажанням розвивати конкурентоспроможний туризм, проводити регіоналізовану туристичну політику відповідно до територіальних особливостей та особливостей різних частин країни та впроваджувати ефективний регіональний маркетинг, щоб зробити туристичні райони привабливими для потенційних туристів та успішно реалізовувати туристичний продукт – як на внутрішньому, так і на міжнародному ринку.

Тенденції розвитку туризму, загалом, підвищений інтерес до нових форм туризму та багатий туристичний потенціал Болгарії дають підстави очікувати більш інтенсивний розвиток різних видів туризму. В останні роки і за допомогою фінансування різних європейських програм альтернативні форми туризму набирають величезних темпів у своєму розвитку. Метою нової системи туристичного районування є збереження для майбутніх поколінь природного середовища та унікальності кожної території, активна економічна діяльність регіонів через туризм, а також стійкий розвиток економічних та соціально – культурних процесів. Адже на регіональний розвиток Болгарії значний вплив має географія мережі поселень, що у свою чергу підтримується інфраструктурою та ступенем економічного розвитку.

Нова Концепція туристичного районування Болгарії була розроблена в період лютий–липень 2014 року командою Національного центру територіального розвитку у рамках державного замовлення Міністерством туризму, за егідою Європейського союзу. Запропонована концепція досягає загальної мети договору – «... розробити концепцію туристичного районування Болгарії відповідно до вимог Закону про туризм [5], яка буде використовуватися при маркетингу напрямків на регіональному рівні та і в якості основи для формування керівних органів туристичного призначення (організації з управління туристичними районами)».[4]

На основі ретельного вивчення великої кількості джерел та документів, існуючих пропозицій щодо туристичного районування в Болгарії та досвіду в інших країнах була розроблена схема туристичного районування. Концепція туристичного поділу є теоретично та методологічно обґрунтованою та практично застосовною для існуючого маркетингу та формування організацій з управління туристичними районами. Всі аспекти зонування були засновані на аналітичних та оціночних роботах експертів. У свою чергу експерти врахували добровільний вибір муніципалітетів приєднатися до улюбленої території за напрямом туристичного розвитку. Також Міністерством туризму Республіки

Болгарії було ініційовано ряд консультацій, які були зосереджені на значних та очікуваних «проблемних» питаннях, що стосуються: кількості та територіального масштабу туристичних районів; назва, центр та спеціалізація туристичних регіонів; правова форма, створення та членство в організаціях з управління туристичними регіонами; функції, діяльність та управління організаціями з управління туристичними регіонами; фінансування організацій з управління туристичними зонами. Це й стало основою для остаточного прийняття концепції.

Інтенсивний процес консультацій охопив широке коло зацікавлених сторін: муніципальні та районні адміністрації; галузеві, товарні та територіальні туристичні організації; експерти, дослідники та консультанти в галузі туризму; журналісти іноземних ЗМІ та іноземні туроператори, що працюють з Болгарією. Це було здійснено за допомогою різноманітних інструментів: письмових опитувань та усних співбесід, письмових заявок позаштатних співробітників, фокус-груп та публічних дискусій.

Тож, запропонована остаточна схема туристичного районування в Болгарії є модифікацією початкової експертної версії з урахуванням результатів консультацій із зацікавленими сторонами та дотримання прийнятих принципів та підходів до районування. Відповідно до Закону про туризм, туристичні райони охоплюють всю територію країни, і мінімальним територіальним модулем, що використовується для окреслення їх меж – муніципалітет [5]. Для кожного з регіонів пропонується основна та розширена туристична спеціалізація, що підкреслює їх незалежну ідентичність та проаналізовано їх основні кількісні параметри туристичного потоку; запропоновано центри, в яких можна розташувати штаб-квартири організацій, що займаються управлінням туристичними районами, та окреслено можливості для розмежування субрегіонів.

Закон про туризм чітко визначає функції організацій з управління туристичними районами, а також саме призначення туристичних районів – це маркетинг та створення регіональних туристичних продуктів. Враховуючи, що маркетинг включає створення туристичних продуктів, мета таких організацій, а також їх діяльність та функції теж зводяться до маркетингу. У той же час, важлива функція організацій з управління туристичними районами – функція координації та керівництва діяльністю зацікавлених сторін у регіонах та їх ініціативи щодо створення належного середовища для розвитку туризму в районі.

Вихідною точкою для визначення маркетингових туристичних районів та їх обсягу та спеціалізації були наявні схеми туристичного районування з минулого, а також численні публікації з проблеми туристичного районування країни, з одного боку, а з іншого – вимоги Закону про туризм щодо їх обсягу та функцій. Таким чином, при розмежуванні туристичних районів основними вимогами та критеріями стали: територіальний обсяг пропонованих територій; розвиток туризму; туристичному потенціалу; наявність значних визначних пам'яток, що дає можливість створити складний туристичний продукт (товарний асортимент); відповідна інфраструктура для потреб туристів та

туристичного бізнесу, відносна схожість природних та соціально–економічних умов, ресурсного потенціалу та товарної структури; територіальна цілісність (компактність) регіону; прагнення зберегти територіальну цілісність існуючих регіональних асоціацій та інших добровільних формувань між муніципалітетами, коли це не суперечить вищезазначеним критеріям.

Відповідно до ст. 15. (1) Закону про туризм диференціація туристичних регіонів у країні проводиться з метою формування регіональних туристичних продуктів та реалізації регіонального маркетингу та реклами [5]. Остаточна схема туристичного районування Болгарії відповідає результатам консультацій, прийнятним запитам, висловленим зацікавленими сторонами, відповідно до прийнятих принципів зонування та чітких законодавчих вимог:

- Туристичні регіони охоплюють всю територію країни і відповідають муніципальним адміністративним кордонам;
- Територія одного муніципалітету не може бути розділена і не може належати одночасно двом різним туристичним регіонам.

Отже, країна поділена на 9 туристичних регіонів. Відносно сформованих туристичних регіонів були призначені центри, де розташовано штаб–квартиру організації з управління туристичною зоною, а саме:

Регіон	Кількість муніципалітетів	Центр
Дунайський регіон	67 муніципалітетів	м. Русе
Стара Планина	32 муніципалітети	м. Велико Тирново
Район Софія	23 муніципалітети	м. Софія
Регіон Фракія	35 муніципалітетів	м.Пловдив
Долина Троянд	19 муніципалітетів	м. Казанлик
Рило–Піринський район	23 муніципалітети	м. Благоевград
Родопська область	27 муніципалітетів	сmt Смолян
Причорноморський регіон (Варна)	25 муніципалітетів	м. Варна
Бургаське узбережжя Чорного моря	13 муніципалітетів	м. Бургас [4]

Також, нова концепція туристичного районування формує базову спеціалізацію туристичних районів, мотивує створення додаткових напрямів туризму. Загалом, дана концепція є основним орієнтиром для майбутніх регіональних туристичних стратегій та брендування відповідних продуктів. У свою чергу, запропонована спеціалізація не обмежує регіони та муніципалітети у розвитку туризму у визначеному ними напрямі.

Основною спеціалізацією є поєднання двох видів туризму, які в сукупності визначають унікальність регіонів. Наприклад: Дунайський, Софійський, Фракійський регіони та Долина Троянд спеціалізуються у культурному туризмі. Але кожен з них має додаткову особливу сферу: Дунайський регіон – круїзний туризм; район Софія – діловий туризм; регіон Фракія – винний туризм; Долина Троянд – оздоровчий туризм. Якщо проаналізувати за таким принципом гірські регіони (Стара Планіна, Рило–Піринський район, Родопська область), то спільною сферою туризму є гірськолижний туризм, але у свою чергу існують відмінні напрямки: Стара Планіна – культурний туризм; Родопська область – сільський еко туризм; Рило–Піринський район – релігійний туризм. Морська направленість туризму регіонів Бургасу і Варни зумовлена їх географічним розташуванням поруч з Чорним морем. Однак кожен з них має додаткову особливу сферу, а саме: Причорноморський регіон (Варна) – спортивний туризм, а Бургаське узбережжя Чорного моря – культурний туризм.

Слід зазначити, що такий поділ території Болгарії зумовлений розташуванням культурно – історичних та природно–рекреаційними об’єктами. Також сучасний поділ мотивує створення нових видів та напрямів туризму відносно попиту відвідувачів. Запроваджуючи дану систему туристичного районування Республіки Болгарія, Міністерство туризму залишає за собою можливість контролю за створенням та функціонуванням організацій з управління туристичними регіонами.

Таким чином, Болгарія – країна з особливими природними ресурсами. У сучасному соціально–економічному середовищі застосовуються різні підходи для збільшення зростання економічного розвитку на регіональному рівні та для збільшення конкурентоспроможності регіону та ключових секторів на його території. По – перше, сучасний підхід у поділі країни на певні туристичні регіони заснований на партнерстві та співпраці у створенні туристичних продуктів та забезпеченні загального досвіду туристів у відповідному туристичному напрямку. По – друге, остаточна запропонована схема туристичного районування включає 9 туристичних регіонів з певними кордонами, назвою, центрами та спеціалізацією. Відповідно до вимог Закону про туризм, туристичні регіони охоплюють всю територію країни, а мінімальним територіальним модулем є муніципалітет. По – третє, при розмежуванні туристичних районів основними вимогами та критеріями стали: територіальний обсяг пропонованих територій; розвиток туризму; туристичному потенціалу; наявність значних визначних пам’яток, що дає можливість створити складний туристичний продукт (товарний асортимент); відповідна інфраструктура для потреб туристів та туристичного бізнесу, відносна схожість природних та соціально–економічних умов, ресурсного потенціалу та товарної структури; територіальна цілісність (компактність) регіону; прагнення зберегти територіальну цілісність існуючих регіональних асоціацій та інших добровільних формувань між муніципалітетами, коли це не суперечить вищезазначеним критеріям. При такому розвитку туристичного ринку поява різних альтернативних видів туризму є цілком закономірним, що і стає пріоритетом менших муніципалітетів. Нинішні організації з управління

туристичними регіонами розвиваються для об'єднання представників малого та середнього бізнесу та забезпечення спільної маркетингової діяльності, обміну досвідом та знаннями, більш динамічного та ефективного впровадження інновацій. Адже основною спільною метою є підвищення конкурентоспроможності сектору на місцевому рівні.

Список використаних джерел:

1. Dinev L. Concept of Tourist Zoning of Bulgaria, In Yearbook of Sofia University, GGF, ed.. 2, Geography, vol. 66, 1974. 200 p.
2. Dokramadzhieva E. A Concept of Sustainable Tourism Development as Part of The Global Idea of Sustainability in the Modern World, Yearbook of Sofia University, ed. 2, vol. 93, 2000. 160 p.
3. Popova, N., Spatial Characterization and Peculiarities of the Resource Potential for Development of Cultural and Historical Tourism in Bulgaria, IBS PRESS, Sep., 2012. 300 p.
4. Концепция за туристическо райониране на България. Министерство на туризма Република България. URL: <https://www.tourism.government.bg/bg/kategorii/strategicheski-dokumenti/koncepciya-za-turistichеско-rayonirane-na-bulgariya>
5. Закон за туризма. Министерство на туризма Република България. . URL : <https://www.tourism.government.bg/bg/node/396>

Відомості про автора:

Бойко Ольга, аспірант Запорізького національного університету, асистент кафедри всесвітньої історії та міжнародних відносин Запорізького національного університету (м. Запоріжжя, Україна).

Boiko Olha, PhD student of Zaporizhzhya National University, Assistant of the Chair of World History and International Relations, Zaporizhia National University (Zaporizhia, Ukraine).

THE ANALYSIS OF THE NEW CONCEPT OF TOURIST ZONING IN THE REPUBLIC OF BULGARIA

Секція 2
**МІЖНАРОДНІ ПРОЦЕСИ У ГЕОПОЛІТИЧНОМУ,
КУЛЬТУРНОМУ, ЕНЕРГЕТИЧНОМУ ТА ІНФОРМАЦІЙНОМУ
ВИМІРАХ**

Олександр Цвєтков
Київський університет імені Бориса Грінченка
м. Київ, Україна
o.tsvietkov@kubg.edu.ua

**РОЛЬ ДИПЛОМАТІЇ У ВРЕГУЛЮВАННІ КОНФЛІКТІВ ТА
ОБМЕЖЕННІ ГОНКИ ОЗБРОЄНЬ У СУЧАСНОМУ СВІТІ**

У рамках викладання університетського курсу «Основи дипломатії та дипломатичної служби. Дипломатична та консульська служба» надзвичайно важливим є знайомство слухачів, студентів з найбільш гострими проблемами світового порядку денного та загрозами глобальної доби, пов'язуючи це з відповідною реальною дипломатичною практикою, спрямованою на врегулювання щонайперше існуючих гарячих конфліктних ситуацій в світі та досягнення через переговорний процес можливого зниження рівнів регіонального і геополітичного протистояння, а також на стримування гонки новітніх озброєнь і нерозповсюдження найбільш потужних і небезпечних їх видів.

Щодо першого в Україні, не дивлячись на її відносно невеликий по мірках історії вік суверенного розвитку, вже накопичено значний досвід участі військовослужбовців в операціях ООН з підтримання миру, в тому числі у 6-ти нині діючих, а загалом у 27 ОПМ у різних «гарячих» куточках світу. Немалим є досвід і українських дипломатів у багатосторонній миротворчій діяльності, сприянні ООН, НАТО і ОБСЄ у проведенні різних акцій і операцій по підтримці миру і врегулюванню конфліктів.

До прикладу і, на жаль, більше в архівах, ніж у науковому і освітянському обороті знаходиться інформація про участь дипломатів України в розробці та імплементації так званого «механізму 4-х» - Молдови, України, Росії і Румунії – по врегулюванню першої хвилі збройного конфлікту у Придністров'ї. За неповний рік були розроблені документи по стабілізації ситуації в районах конфлікту, розведенню збройних сил сторін і введенню в зонах дотику миротворців від «4-х» країн, у тому числі перших 25-ти військовослужбовців з Одеського військового округу. І не їх вина, що в результаті провокацій, спробі вирішити конфлікт силою і виступу частин 14-ї російської армії у м. Бендери мирний переговорний процес влітку 1992 року було зірвано.

Українські дипломати активно працювали в ОБСЄ на початку 90-х з виробки документальних положень щодо миротворчої діяльності, організації посередницьких місій і врегулювання конфліктів у зонах відповідальності цієї інституції. Знову ж таки в інформаційний і освітянський простір має увійти той

факт, що у 1992-93 роках українська дипломатія вперше очолювала діяльність Місії НБСЄ/ОБСЄ в Грузії по спостереженню і врегулюванню конфлікту в Південній Осетії. В ході цієї діяльності на регулярній основі проводилися зустрічі з керівництвом по обидва боки протиборчих сторін, перевірялися гострі міжетнічні ситуації і надсилалася відповідна оглядова інформація до країн-членів Організації у Відні. До внеску Місії варто віднести підтримання посередницьких комунікацій між політичним керівництвом сторін у конфлікті і моніторинг всіх випадків, що могли спричинити перехід до гарячої фази у протистоянні. Певно вперше в історії ОБСЄ Місія змогла організувати і здійснити візит у зону конфлікту діючої голови Організації - Маргарети аф Углас, міністра закордонних справ Королівства Швеції, і провести її зустрічі з керівництвом відповідно в Тбілісі і Цхінвалі.

Звичайно, «буремні 90-ті» переросли у не менш напружені перші роки нинішнього століття, з їх «замороженими» старими і рядом нових регіональних конфліктів і воєн, що тільки додають роботи дипломатам фактично в усіх куточках світу. Більше того, постають реаліями нові загрози поширення ядерної зброї масового ураження. Так само як і розробки інноваційних різновидів ракет гіперзвукової швидкості з порівняною до падіння космічних болідів силою вибуху. Тобто, вперше з часу закінчення Холодної війни ядерні і новітні види озброєнь загрожують наслідками безпрецедентно великих територіальних катастроф, а значить і суттєвою та надзвичайно чутливою темою міжнародного порядку денного і нагальних дипломатичних переговорів.

Як ознака цього, хоча про це широко майже не говорять, але Годинник Судного дня, що був запроваджений за проектом чиказьких вчених-атомників і з 1945 року відраховує час до умовної півночі або всесвітньої катастрофи, на початок 2020 року – другий рік підряд засвідчував лише дві хвилини до можливого Армагеддону. На кінець року його велику стрілку перенесли з двох хвилин на 100 секунд до півночі! А це означає, що за лічені секунди може статися перший і останній з небезпечних «дарунків» із скриньки Пандори, якщо світові лідери не приймуть договірно зобов'язуючих рішень по відношенню до озброєнь такої критичної дії.

Для людства – всієї спільноти поза відповідних переговорних процесів, треба чітко усвідомлювати, що загрози подібного глобального рівня мають породжувати міжнародний пресинг і відповідні міжнародні зусилля, щоб добиватися обмеження гонки новітніх озброєнь і започаткування надійних форм контролю над ними. Щонайперше для того, щоб захистити від знищення власне всю планету.

Як відомо, застосування ядерної зброї у воєнних цілях відбулося вперше і востаннє при бомбардуванні японських міст Хіросіма і Нагасакі влітку 1945 р. З тих пір вже фактично три покоління людей живуть за умов можливих повторень таких трагедій будь-якої миті. Психологічно до цього навіть можна звикнути або не звертати постійної уваги через розуміння неможливості будь-якого виграшу і всіх наслідків від спроби масованого застосування ядерних потенціалів. Проте, як фактор стратегічної загрози, ця зброя використовується постійно. А тепер ще й серед набагато більшого числа країн-власників та не

зникаючих можливостей для її потенційного розповсюдження. Як і нових викликів від нестабільності нинішнього багатополюсного світоустрою, що зумовлює загрози розкручення нової глобальної гонки ядерних озброєнь та безпрецедентних об'ємів її фінансування.

Очевидно, що стан і реакція на нові загрози у світової дипломатії не йдуть у порівняння з минулим періодом. Тепер рівень необхідних знань в політиці, економіці, воєнних справах тощо вимагає поруч зі зростаючою кількістю комунікативних зустрічей на вищому рівні і самітів для прийняття базових політичних рішень – все частіше звертатися до дипломатії додаткових треків: експертів самого різного профілю і новітніх сфер діяльності. Необхідність у таких нових треках світової дипломатії виникає не тільки через різні сфери загроз, але і через їх різні рівні – глобальні, регіональні, національні. При цьому, зростає вага знань предмета загроз. Умовно кажучи, гіпотетична атака на Перл Харбор з ядерною зброєю мала б зовсім інший ефект, навіть у порівнянні з минулою катастрофою. Тому необхідною постає оцінка нинішнього потенціалу ядерних озброєнь в арсеналах держав, які володіють такою зброєю.

Nuclear Warhead Reductions Continue Despite Global Tensions

Number of nuclear warheads by country in January 2020

Source: SIPRI

statista

З вище наданої таблиці з очевидністю випливає, що запаси ядерної зброї у значно переважаючій кількості приходяться на дві країни – Росію і США. Рівень таких озброєнь в інших державах, при всій небезпеці їх потенціалів, все ж не йде в ніяке порівняння з цими двома. Останні можуть скорочувати певні кількості боєголовок, але залишатися безумовними лідерами у їх накопиченні. Нинішній баланс зарядів та ракетносіїв до них за діючим двостороннім

договором СНО – III передбачає ліміт для обох сторін у 700 ракет-носіїв та до 1550 стратегічних боєголовок на оперативному озброєнні. Та нинішня проблема у тому, що термін договору закінчується у лютому 2021 року і перспективи продовження його досить проблемні.

Більше того, цей договір останній з числа укладених у сфері контролю і обмежень як ядерних, так і звичайних озброєнь у період розрядки. Особливу вагу у цьому плані має припинення дії Договору між СРСР та США про ліквідацію ракет середньої та малої дальності, що фактично поновлює гонку озброєнь у цих класах ракет. Становище для дипломатичних перемовин щодо такої ситуації лише ускладняється через фактор Китаю. Справа у тому, що у попередній період ракетно-ядерний потенціал Китаю міг розглядатися США як частиною чи додатком до загальної оцінки радянської загрози через відносно малий арсенал накопичень. Але наразі цей арсенал подвоюється і має тенденцію до постійного зростання. Тож це не може не враховуватися в США та інших державах, тим більше, що Китай поки відмовляється від усіх переговорів щодо контролю та скорочень своїх ракетно-ядерних озброєнь.

Стає все більш ясним, що і увесь світ поступово втягується у нову фазу якісного оновлення потужних сучасних озброєнь. В останні роки російські політичні і військові діячі неодноразово заявляли, що Росія розгортає гіперзвукову зброю, здатну нести ядерні заряди, і може легко обійти американські системи протиракетної оборони. З свого боку і США, маючи певні сумніви щодо реальності останнього, у той же час самі вкладають безпрецедентні кошти у створення і розбудову нових воєнних технологій та військовий потенціал. Цим шляхом у принципі йдуть і інші дійсні і потенційні члени ядерного клубу, тим самим відкриваючи новий етап у більш ніж семи десятилітній гонці озброєнь між світовими ядерними державами.

Зокрема, в світі поновлюється гонка розробок ракетних носіїв ядерної зброї меншої і, особливо, середньої дальності з новими характеристиками. Мова йде про революційно новий тип зброї, який мав би безпрецедентну польотну здатність маневрувати, а потім завдавати удару практично по будь-якій цілі у світі за лічені хвилини. Такі носії мають бути здатними переміщуватися більш ніж у 10 - 15 разів швидше звуку і вражати відповідні цілі у вигляді сліпучого, руйнівного спалаху, випереджаючи будь-які звукові сигнали або інші значущі засоби попередження. Для такого типу зброї поки що немає надійного захисту – вона швидка, ефективна, прицільна та непереборна і це все разом - рідкісні, але дуже бажані характеристики на сучасному полі бою. На такі розробки націлені не тільки в Росії, але і в Сполучених Штатах, Китаї та інших країнах.

У результаті на сьогодні світ постає з меншим договірним контролем щодо існуючої ядерної зброї та більшою кількістю країн, які у різний спосіб намагаються досягти такого або початкового, порогового рівня володіння ядерною зброєю і новітніми технологіями її доставки. Тим самим знову, як у післявоєнній історії людства, відкриваються перспективи неврегульованої кількісної і якісної гонки озброєнь, що, як і засвідчують останні інформації про ракетні випробування - не тільки в Росії та США, а і у Північній Кореї та Китаї, можуть доповнюватися розробкою їх якісно нових видів носіїв. А отже у

цілому значно підвищується ціна миру в світі та з'являються нові виклики та загрози глобальній безпеці.

В оцінках нинішньої ситуації експерти та вищі політичні і військові посадовці все частіше звертаються до відомого твердження переговорної епохи Р.Рейгана та М.Горбачова, що ядерну війну не можна виграти, а тому її не можна вести. Таке твердження не може не бути логічним і не бути підтриманим у сьогоdnішніх умовах. У різних країнах і на найбільш представницьких міжнародних форумах, у тому числі з трибуни Генеральної Асамблеї ООН, починають луnати заклики до обмежень існуючої динаміки ескалації у сферах новітніх озброєнь з огляду на гуманітарну ціну їх можливого застосування. З ініціативи північноєвропейських країн, зокрема, пропонується так званий «ступінчастий підхід» до відновлення заблокованих і пошуку нових дієвих міжнародних норм і домовленостей. І чим сильнішим у цьому плані буде голос світової дипломатії, тим стабільнішим може стати міжнародне становище в світі.

Відомості про автора:

Цвєтков Олександр, доктор історичних наук, Надзвичайний і Повноважний Посланник першого класу, старший науковий співробітник, професор кафедри міжнародних відносин та міжнародного права Київського університету імені Бориса Грінченка (м. Київ, Україна)

Tsvetkov Olexandr, Doctor of Sciences in History, Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary of the first class, Senior Research Fellow, Professor of the Chair of International Relations and International Law, Borys Grinchenko Kyiv University (Kyiv, Ukraine)

THE ROLE OF DIPLOMACY IN CONFLICT RESOLUTION AND LIMITED ARMS RACE IN THE MODERN WORLD

Галина Луцишин

Національний університет «Львівська політехніка»

м. Львів, Україна

l_halya@ukr.net

КУЛЬТУРНА ДИПЛОМАТІЯ ПОЛЬЩІ В УКРАЇНІ: ДІЯЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВНИХ КУЛЬТУРНИХ ІНСТИТУЦІЙ

Культурна дипломатія є одним з ефективних та дієвих елементів співпраці держав, іноземних організацій між собою, неформальних груп. Варто зауважити, що культурна дипломатія держави є важливим елементом суспільних відносин, тому сьогодні держави намагаються приділяти більше уваги цьому аспекту. Наприклад, для таких європейських держав, як Німеччина, Франція, Велика Британія, Польща, культурна дипломатія є важливим питанням зовнішньої політики і вважається особливим напрямом

політики для цих країн. До прикладу, Німеччина, за допомогою культурної дипломатії, доклала багато зусиль, щоб змінити сприйняття людей та самої держави; Сполучене Королівство створило спеціальну модель культурної дипломатії, яка сьогодні є прикладом для інших. Практичний культурний досвід Польщі зосереджується на співпраці з державними органами. Через те, в Польщі існує велика мережа державних культурних інституцій, які активно працюють з країнами-партнерами, а також з Україною.

Уряд Республіки Польща активно бере участь у розвитку польської культури за кордоном. Серед основних стратегічних цілей політики виділяють: підтримка для вивчення польської мови, викладання польської мови та поширення знань про Польщу серед поляків, які проживають за кордоном і дітей поляків-мігрантів. Приділено увагу також на розвиток вивчення польської мови в державних школах країни, а також відкриття нових державних шкіл, зокрема, в країнах, де міграція відбулася після вступу Польщі до ЄС.

Збереження та зміцнення польської ідентичності; забезпечення можливостей для участі у розвитку національної культури є одними з ключових завдань державних інституцій, які сприяють розвитку польської культури за кордоном.

У рамках польських культурних пропозицій, передбачена, таке, свого роду, спрямування на потреби громадян, що перебувають за кордоном, а також передбачена можливість їхньої участі у сприянні розвитку польської культури. Важливим є захист прав польських меншин та прав самих громадян Республіки Польща незалежно від місця їхнього проживання. Таким чином, сучасними методами внутрішнього спілкування є підтримка поляків за кордоном. Не менш важливим завданням є встановлення взаємодії між усіма групами в країні-резиденції, тобто між полонійними організаціями, молоддю, видатними діячами культури та лідерами своєї сфери діяльності, чия думка важлива для суспільства в цілому.

Враховуючи близьке географічне розташування, зближення народів, історичне минуле, Польща та Україна активно підтримують співпрацю на різних рівнях, особливо на рівні культурної дипломатії. Польські інститути є одними з найважливіших інструментів реалізації культурної дипломатії Польщі в Україні. Головним завданням мережі інститутів є реалізація ідеї польської публічної дипломатії, а саме: піклування про імідж Польщі та її бездоганну репутацію, зокрема, забезпечення присутності Польщі на міжнародних заходах, встановлення та підтримання контактів з іноземними партнерами в освітній, науковій та культурній сферах і в суспільному житті загалом. Діяльність польських інституцій, як і більшості закладів культури спрямована на популяризацію теперішнього, сучасного та активного стану держави на міжнародній арені. Крім того, важливим є подолання стереотипів, односторонньої оцінки новітньої історії обох країн.

Польський інститут утворений у 1998 році з використанням готових зразків культурної політики, що демонструє дуже ефективну стратегію діяльності, адже завжди присутній в інформаційному просторі. Його проекти часто є важливою частиною українського культурного процесу, а його

раціональна діяльність є прикладом того, що творчість набагато важливіша, ніж великі бюджети.

Більшість польських інституцій, що займаються культурою, активно підтримують сферу сучасного мистецтва. Одним з аспектів діяльності польських інституцій в Україні є публікація книг, як один із способів впливу на суспільство держави. У цьому випадку важливою є перекладацька діяльність, що слугує передумовою для встановлення та розвитку діалогу між різними прикладами культур. З моменту свого заснування Польський інститут разом з міжнародним фондом відродження активно брав участь у цій діяльності. Щорічно для українських видавництв проводяться різні конкурси, наприклад, конкурс «Переклад сучасної польської літератури та есе на українську мову» [1].

Аналізуючи напрями культурної політики Республіка Польща, варто зазначити, що особлива увага приділяється Україні. Згідно з документом «Напрямки реалізації розвитку Польщі до 2015 року», підготовлений Міністерством закордонних справ у 2010 році, Україна є пріоритетним напрямком у всіх сферах розвитку Польщі, а поглиблення рівня інтеграції України до ЄС може лише «...збільшити рівень такого пріоритету до Польщі. Однак особливо важливим є вплив на імідж сучасної Польщі та нашої спільної історії» [2].

Одним із механізмів реалізації того завдання має бути масштабний розвиток Польським інститутом у сфері публічної дипломатії, зокрема культури. Основою для створення польського центру в Україні стали положення двосторонніх угод, укладених між Польщею та Україною, відповідно до яких інститут розпочав свою діяльність 27 січня 1999 року [3]. На початку своєї діяльності Інститут зосереджувався насамперед на організації подій, які перш за все були пов'язані з польською мовою та кіно. У штаб-квартирі установи організовувалися вистави та виставки художників. В Інституті також існує бібліотека, в якій знаходиться література як польських, так і українських авторів.

Науковці відзначають, що основне місце у польській культурній дипломатії в Україні відіграє Польський інститут у Києві. Цей інститут, створення якого є результатом вищезгаданої реформи польської культурної дипломатії, діє як невеликий управлінський офіс з моменту свого заснування і організовує проекти в громадському просторі країни перебування: в театрах, виставкових залах, кінотеатрах та культурних центрах. Дані, що містяться в документах Вищого органу контролю, свідчать про те, що у 2009-2010 рр. Інститут витратив 847,5 тис. PL на свою програмувальну діяльність [4].

Інститут все частіше виступає як «посередник» між польськими та українськими культурними спільнотами, при цьому ініціюючи контакти між ними. Спільне фінансування спільних дій також обмежує його роль у подальшій реалізації конкретних проектів. Слід зазначити, що вибір заходів, організованих або спільно фінансованих Інститутом, залишається важливим з точки зору місії. Програма центру приділяє увагу подіям, які безпосередньо пов'язані з т.зв. польською історичною дипломатією, а з іншого боку зростає

кількість проектів, що пов'язані з презентацією сучасної літератури, мистецтва та архітектури. Крім того, на відміну від польських інституцій, які діють в Західній Європі та за її межами, Польський Інститут у Києві бере участь у програмах, що адресовані польській громаді.

Незважаючи на успішний розвиток різних сфер мистецтва, значна увага також приділяється розвитку контактів з мігрантами, покращенню інформаційної політики, зокрема, у сфері податків та виплати пенсій. Крім цього, важливою є популяризація можливості проживання в Польщі осіб польського походження, які на даний час проживають в Україні. Ключовими питаннями також є: розвиток відносин між молодшим поколінням та самою країною за допомогою безпосередніх контактів та візитів до Польщі, розвиток економічного потенціалу Полонії та поляків за кордоном для економічного розвитку Польщі; підтримка бізнесу у Польщі та розвиток сучасних форм спілкування між державами, а тоді, відповідно, створення загальної громадської думки в державі.

Польща на сьогодні є активним гравцем у розвитку власної культурної дипломатії за кордоном, про що свідчить реалізація декількох десятків різних організаційних, державних і приватних структур. У цьому контексті, слід пригадати Департамент публічної та культурної дипломатії в МЗС Польщі, мережу польських культурних інституцій (один з яких працює у Києві), Інститут А.Міцкевича в Міністерстві культури. Важливою є також як активна співпраця Польщі з Полонією (у тому числі польською діаспорою, що проживає в Україні), так і збільшення кількості українських студентів у польських університетах, реалізація культурних та освітніх обмінів, діяльність Польської туристичної організації та Ради сприяння розвитку Польщі [5].

Аналізуючи загальну діяльність Польського Інститут можна зауважити, що його створення у Києві стало новою тенденцією в публічній дипломатії Польщі. Без сумніву, вище згадані способи впливу на рівень співпраці між Україною та Польщею складають позитивний вплив, так само, не менш важливе значення має та частина населення, яка проживає та працює на території Польщі чи України. І сьогодні, в сучасних умовах цей факт ні в якому разі не можна недооцінювати.

Список використаних джерел:

1. Розумна О. Нова культурна дипломатія України: запит на контент [Електронний ресурс] / О. Розумна // Агора. – 2016. – №16. – Режим доступу: https://kennankyiv.org/wp-content/uploads/2016/04/Rozumna_Agora_V16_final-8.pdf;
2. Kierunki promocji Polski do 2015 roku (Directions of Polish Promotion till 2015) [Електронний ресурс] // Council on Polish Promotion. – 2009. Р. 5 – Режим доступу: https://bs.sejm.gov.pl/F?func=find-b&request=000122654&find_code=SYS&local_base=BIS01;
3. Rok Polski w Ukrainie, 2004/2005 kalendarz wydarzeń [Електронний ресурс] // Portal «Culture.pl» – Режим доступу: http://www.culture.pl/kalendarz-pelna-tresc/-/eo_event_asset_publisher/L6vx/content/rok-polski-w-ukrainie-2004-2005;
4. Najwyższa Izba Kontroli. Informacja o wynikach kontroli promocji polskiej kultury na świecie (Information about the results of the assessment of the promotion of Poland in the world) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://docplayer.pl/8368835-Informacja-o-wynikach-kontroli-promocji-kultury-polskiej-na-swiecie.html>;

5. Mięka siła Polski – co widać znad Dniepru? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://obserwatorniedzynarodowy.pl/2016/07/06/mieka-sila-polski-co-widac-znad-dniepru/> - доступ 07.04.2019;

Відомості про автора:

Луцишин Галина, доктор політичних наук, завідувач кафедри політології та міжнародних відносин Національного університету «Львівська політехніка» (м. Львів, Україна)

Lutsyshyn Halyna, Doctor of Political Science, Professor, Department of Political Science and International Relations Lviv Polytechnic National University (Lviv, Ukraine)

CULTURAL DIPLOMACY OF POLAND IN UKRAINE: ACTIVITIES OF STATE CULTURAL INSTITUTIONS

Тетяна Стоян

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

м. Київ, Україна

stoyan.ta@gmail.com

Алла Желєзко

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

м. Київ, Україна

veselka777@ukr.net

РОЛЬ КУЛЬТУРНИХ КОНТЕКСТІВ У МІЖНАРОДНИХ КОМУНІКАЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ

У сучасному світі в епоху інтеграції та культурного обміну, в період формування нової "планетарної" культури ХХІ століття велике значення набуває міжнародна комунікація, яка здійснюється на різних рівнях та залучає у процес спілкування різноманітну аудиторію. Сьогодні неможливо уявити розвиток науки, культури, освіти без міжнародного спілкування.

Актуальність міжнародного спілкування (крос-культурної взаємодії) підтверджується ще й тим, що в умовах глобалізації у цей процес залучені практично всі країни світу.

Метою роботи є аналіз та висвітлення ролі культурних контекстів для уникнення непорозумінь при здійсненні міжнародних комунікацій.

Міжнародна комунікація – це складне, комплексне явище, яке поєднує різні напрями та форми спілкування між окремими індивідами, групами, державами приналежними до різних культур [1, с. 8]. Поширення міжнародних контактів і вивчення іноземних мов зумовлюють інтерес до міжкультурної

комунікації як наукової і практичної галузі, що нині переживає динамічний розвиток у всьому світі.

Міжкультурна комунікація характеризується тим, що при зустрічі представників різних культур кожний з них діє відповідно до своїх культурних норм.

Відповідно методології дослідження, міжнародні комунікаційні процеси необхідно розглядати не тільки з лінгвістичної точки зору, а застосовувати міждисциплінарний підхід, де б могли бути використані методи дослідження з різних суміжних наук.

Аналіз останніх публікацій вітчизняних і закордонних дослідників [1, 2, 6,7,8] свідчить про те, що у процесі міжкультурних комунікацій можуть виникнути такі бар'єри:

- емоційний, викликаний різним емоційним або психологічним станом комунікантів;

- мотиваційний, пов'язаний з різними цілями, настановами та мотивацією;

- інтелектуальний, спричинений логіко-граматичним оформленням;

- стилістичний – невідповідність форми подання інформації її змісту;

- семантичний (смысловий) – невідповідність лінгвістичного словника із смисловою інформацією, а також через відмінності у мовній поведінці представників різних субкультур;

- фонетичний – перешкоди, створювані особливостями мовлення (дикція, інтонація, логічні наголоси тощо);

- бар'єри пов'язані зі структурою колективу та схемою побудови міжособистісних стосунків [9, с. 54].

Садохін А. у своїй роботі «Теорія і практика міжкультурної комунікації» [7] розглянув цей процес з позиції культурної антропології. Міжкультурна комунікація передбачає не лише володіння іноземною мовою, а вимагає знань духовної й матеріальної культури іншого народу, які визначають модель поведінки у міжнародній комунікації [3, с.43].

Протягом всієї історії розвитку людства у сфері міжкультурної комунікації єдність протилежностей виявляється особливо гостро в одвічному конфлікті "свого" і "чужого", який глибоко пронизує національно-етнічну свідомість і менталітет народів [5, с. 34]. Подібна дилема в трансформованому вигляді зберігається і сьогодні. Культурологи, антропологи, історики, психологи, філологи, соціологи, філософи та дослідники інших галузей намагаються визначити базисні чинники, на яких основана типологія культур у сенсі міжнаціональної та міжетнічної взаємодії. Їх називають вимірами або параметрами культур.

У 80-х роках ХХ ст. голландський соціолог Гірт Ховстеде запропонував дієву модель для порівняння культур. Він виокремив шість параметрів, які допоможуть порівняти культурні розбіжності між різними народами.

До найважливіших вимірів / параметрів, за якими різняться типи культур, належать [5, с. 226]:

1. Дистанція влади (power distance) – пов'язана з різним трактуванням проблеми нерівності у суспільстві. Наприклад, у країнах Заходу рівень

дистанційованості влади низький: застосування влади визначається законами. Натомість, у східних культурах, навпаки – високий: влада є основою суспільства, її законність не має значення.

2. Перевага індивідуалізму чи колективізму вказує на те, в якій якості люди даної країни (культури) переважно діють: як індивіди чи як члени певної групи. В західній індивідуалістичній культурі зв'язок між членами переговорної делегації нежорсткий: кожен відповідає сам за себе. У східній колективістській культурі переговорники, які звикли з народження інтегруватися у певні групи (клани), так само відносяться й до переговорної делегації – для них – це теж "сім'я".

3. Маскулинність чи фемінність – чоловіче чи жіноче: визначає розподіл емоційних ролей між чоловіками та жінками. Наприклад, у східних культурах для ведення переговорів традиційно жінки не займають керівних позицій, їх присутність у групі обмежена рівнем перекладача. Натомість в Японії ступінь маскулинності висока, а у Китаї та Кореї набагато нижча.

4. Прагнення уникнути невизначеності (ставлення членів соціального колективу до невизначеності життєвих ситуацій). Даний вимір показує в якому ступені та чи інша культура забезпечує своїх членів відчуттям спокою або неспокою в нерегламентованих ситуаціях у процесі комунікацій. Наприклад, західна культура комунікацій намагається знизити можливість виникнення таких ситуацій за допомогою регламенту, денного порядку, професійних норм поведінки. У більшості східних культур допускається високий рівень невизначеності.

5. Довготривалість орієнтації – пов'язана з вибором фокусу уваги для дій людини – майбутнє, теперішнє або минуле. Даний параметр важливий для міжнародної комунікації. Західні переговорники орієнтуються на довгострокове планування, у них прийнято детально розробляти та обговорювати майбутні плани. Представники східних культур набагато складніше відносяться до довготермінової часової орієнтації. В арабському світі вона заборонена ісламом.

6. Потурання бажанням або стриманність – визначає задоволення базових людських потреб (отримання задоволення, насолода життям або введення суворих норм суспільного контролю). Якщо в західній культурі важливе місце в житті займає отримання задоволення та насолода життям, то для більшості представників східної культури характерна стриманність: задоволення потреб тут контролюється і керується шляхом введення жорстких суспільних норм [2, с.16, 22].

Значущість цих вимірів для різних представників національно-культурних спільнот доведена практикою.

Загальноприйнятим у теорії міжкультурної комунікації стало протиставлення вузькоконтекстних (низькоконтекстних) (low-context) та ширококонтекстних (висококонтекстних) (high-context) культур, запропоноване Едвардом Холлом.

До ширококонтекстних (висококонтекстних) культур належать східні культури, культури України і Франції. Для досягнення повного розуміння

представники цих культур потребують знання всього контексту спілкування: не тільки ситуативного, а й культурно-історичного, релігійного, філософського, ідеологічного та ін. Лише мовне спілкування, без зважання на невербальні особливості комунікації в цих культурах, може бути ненадійним. Недарма японську бесіду описують як гру недомовок або айсберг, де найважливішу суть можуть навмисно приховувати мовними засобами [5, с. 227].

Класичним прикладом представників культури вузького (низького) контексту є США. Промова тут більш прямолінійна, інформативно достатня, оскільки все, що потрібно сказати, в них повідомляють за допомогою мови. Хоча в ній бракує різних комунікативних пасток – випадків, коли етика поведінки приховує реальну ситуацію. Наприклад, усмішки ввічливості або клішовані відповіді типу *I am fine* (Я в порядку, мені добре) на запитання *How are you?* (Як ти?) незалежно від ситуації

Культури, що приділяють мало значення контексту, опираються на усну і письмову мову як однозначний виразник значення. Послання вважаються вичерпними і такими, що не вимагають символічної підтримки у контексті послання.

Отже, успішність міжкультурного спілкування залежить не лише від знання мов і національних особливостей. Мова є тільки необхідною передумовою комунікації, важливу роль в якій відіграє відчуття стилю, загального настрою спілкування, що притаманний певній культурі. Загалом визначення належності конкретної національної культури до певного типу завжди є умовним і ґрунтується лише на переважанні певних ознак, які в різні часи під впливом історичних обставин можуть змінюватися.

Список використаних джерел:

1. Боголюбова Н.М., Николаева Ю.В. Межкультурная коммуникация и международный культурный обмен. Учебное пособие. Санкт-Петербург: СПбКО, 2009. 416 с.
2. Василенко И.А. Переговоры с восточными партнерами: модели, стратегии, социокультурные традиции. М.: Международные отношения, 2016. 336 с.
3. Куликова Л., Тарасенко Т. Діалог культур у теорії міжкультурної комунікації та практиці викладання іноземних мов. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету*, 2017. № 1 (18). С. 42 – 46.
4. Ломачинська І.М. Документально-інформаційні комунікації в системі соціальних комунікацій: навч. посіб. За ред. І.М. Ломачинської. 3-тє вид. перероб. і доп. К.: "Центр учбової літератури", 2020. 336 с.
5. Манакін В.М. Мова і міжкультурна комунікація: навч. посіб. К.:ВЦ "Академія", 2012. 228 с.
6. Риженко М.А. Становлення й розвиток міжкультурної комунікації як науки в межах англomовного дискурсу. *Проблеми семантики слова, речення та тексту*, 2010. Вип. 25. С. 350 – 356.
7. Садохин А.П. Теория и практика межкультурной коммуникации. М.: Юнити, 2004. 272 с.
8. Тьопенко Ю.А. Бар'єри міжкультурної комунікації. *Стратегії міжкультурної комунікації в мовній освіті сучасного ВНЗ: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції*. Київ: КНЕУ, 2016. С. 127 – 130.

9. Щілінська Г.В. Комунікативні бар'єри у процесі міжкультурної взаємодії студентів. *Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент*, 2015. Вип. 18. С.50 – 58.

Відомості про авторів:

Стоян Тетяна, доктор історичних наук, професор, завідувачка кафедри міжнародних та регіональних студій Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (м. Київ, Україна).

Желєзко Алла, кандидат історичних наук, доцент кафедри міжнародних та регіональних студій Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (м. Київ, Україна).

Stoyan Tetiana, Doctor of Historical Sciences, Professor, Head of the Department of International and Regional Studies National Pedagogical Dragomanov University (Kyiv, Ukraine).

Zheliezko Alla, PhD in History, Associate Professor of the Department of International and Regional Studies National Pedagogical Dragomanov University (Kyiv, Ukraine).

THE ROLE OF CULTURAL CONTEXTS IN INTERNATIONAL COMMUNICATION PROCESSES

Юлія Подрєз

Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка

м. Суми, Україна

uliya.podriez@gmail.com

ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ВІЙН ЯК ФЕНОМЕН СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Початок ХХІ ст. ознаменувався масовою комп'ютеризацією, впровадженням нових технологій практично в усі сфери суспільного життя. В даний час країна, яка прагне бути повноправним суб'єктом світової політики, не може обійтися без розвитку інформаційно-комунікаційних технологій - основи, що забезпечують відповідний статус на міжнародній арені. Однак, крім очевидних вигод, науково-технічний прогрес породжує нові загрози безпеці окремих держав і світовій спільноті в цілому. Стає все більш очевидною вразливість інформаційного простору, що доводить, зокрема, появу поняття «інформаційна війна».

Коли ми чуємо слово «війна», відразу виникають такі асоціації, як зброя, насильство, протиборство. Війна – протистояння між політичними утвореннями, що включає в себе військові (бойові) дії. Інформаційна війна не передбачає наявності зброї, але також має на меті боротьбу. Протистояння відбувається з використанням інформаційних технологій.

Необхідність дослідження даної теми викликана тим, що в даний час міждержавні та міжнаціональні конфлікти все частіше протікають в інформаційному полі. На наш погляд, це пов'язано з загрозою масового, в гіршому випадку – тотального, знищення людей через можливість застосування зброї. Наслідком цього процесу є перехід основної маси міждержавних конфліктів від відкрито-збройної стадії до приховано-інформаційної.

Серед сучасних науковців та фахівців-практиків, що розробляють визначену проблематику можна підкреслити наробок О. Саприкіна, П. Шевчука, І. Костюка, О. Цуканова, Дж. Гарстку та П. Вілсона.

В ХХІ столітті кардинально змінилися засоби геополітичного протистояння. Звичайно, економічні, інформаційні та енергетичні війни існували й раніше, однак сьогодні їхнє сукупне застосування надає перебігу конфлікту нових форм та призводить до утворення нового типу війн – гібридних. Так, якщо військову агресію, економічний тиск та перебої газопостачання можна відразу кваліфікувати як ворожі дії з боку іншої держави, то виявити інформаційну пропаганду значно складніше. Адже «інформаційна зброя чинить невидимий вплив, подібний до радіації, і населення навіть не відчуває, що потрапляє під її дію» [6].

Американські фахівці ще наприкінці ХХ ст. стверджували, що одним з пріоритетних напрямків національної стратегії оборони, від розвитку якого залежить збереження та зміцнення їх становища у світі, є інформаційна перевага над будь-яким можливим супротивником [4, с. 61]. На сьогодні експерти з велику увагу приділяють розробці проблем пов'язаних із концепцією інформаційної війни, як форми міждержавного протистояння у постіндустріальному суспільстві.

Сьогодні інформаційна війна – це вже війна цивілізацій, це зіткнення різних базових цілей, знань, теорій. В даний час як ніколи актуальна проблема протистояння найбільших світових держав саме на інформаційному фронті.

Сучасні інформаційні війни можуть вестися постійно, анонімно і непомітно, в будь-якій точці інформаційного простору, включаючи чужу територію; об'єктом нападу тут виступає культурний простір супротивника, його свідомість, і він довгий час може взагалі не усвідомлювати, що став об'єктом нападу або управління ззовні [3, с. 69]. Все це забезпечує значну ефективність методів впливу при мінімізації втрат «агресора», до того ж дозволяючи йому зберігати обличчя мирної і цивілізованої держави. Специфіка нової «зброї» при сучасній якості технологій і формування єдиного інформаційного простору дозволяє здійснювати інформаційні операції в глобальному масштабі.

Інформаційна війна – це використання інформації та управління нею з метою отримання конкурентної переваги над ворогом, яка включає: збір тактичної інформації; захист інформаційних ресурсів; розповсюдження пропаганди або дезінформації для деморалізації населення/армії; підрив якості інформації опонента. Компонентами інформаційної війни є психологічні операції, електронна боротьба, воєнний обман, операційна безпека,

забезпечення доступності, цілісності та безпеки інформації, атаки через комп'ютерну мережу [5].

У воєнному сенсі аналізована форма війни використовує наявні інформаційні технології і системи для підриву впевненості ворога та запобігання шкоди власній інфраструктурі.

Яскравими прикладами інформаційної війни на сучасному етапі є російсько-грузинський конфлікт 2008 р. та російсько-український конфлікт 2014 р. Від часу проголошення незалежності України Російська Федерація веде постійну інформаційну війну проти нашої держави. Особливо вона була інтенсифікована в роки правління проросійського режиму Януковича. Ця інформаційна війна триватиме і надалі, адже дві країни живуть у різних політичних режимах. Росія прямує до тоталітаризму, а Україна – до демократії. На наш погляд, цю інформаційну війну можна зупинити лише тоді, коли обидва уряди опиняться в одній політичній площині, але на сучасному етапі це не можливо.

На сучасному етапі інформаційні війни стали однією з основних загроз міжнародній безпеці, яка в майбутньому може призвести до руйнування міжнародних відносин як таких. Тільки широке багатостороннє співробітництво держав у сфері міжнародної інформаційної безпеки може гарантувати світові вирішення нових складних проблем інформаційної доби [1, с. 75].

На національному рівні існує потреба забезпечення захисту національного інформаційного простору саме за умов прийняття спеціального закону про захист інформації в інформаційно-комунікаційних системах. Віддаючи належне ролі і значенню інформації, особливо в ситуації загострення міждержавних відносин та реальних військових конфліктів, у багатьох країнах світу створюють навіть спеціальні служби, підрозділи по унеможливленню негативного впливу інформації на будь-які державно-соціальні процеси. Так, у Міністерстві оборони Швеції, наприклад, нині працює спеціальна служба психологічного захисту, яка у військовий час зорієнтована на роботу над інформацією, кризовими комунікаціями [2, с. 60].

Отже, на початку ХХІ столітті змінився характер протистояння між державами: простежується тенденція зміщення центру ваги з відкрито силових (військових і економічних) методів і засобів до прихованих, в тому числі інформаційних. Все більш ефективним інструментом зовнішньої політики окремих держав стають засоби масової інформації, здатні не тільки впливати на громадську думку, але й формувати та маніпулювати нею.

Феномен інформаційної війни проявився на певному етапі розвитку людства і став можливий через цілого ряду факторів і умов, серед яких - розвиток технічних засобів поширення масової інформації, формування глобального інформаційного простору і глобалізація світу, зміна умов життєдіяльності соціуму, пов'язаних з підвищенням ролі та значення громадського думки в політичних процесах.

Досліджуваний феномен інформаційної війни потребує подальшого, перш за все, філософського осмислення, оскільки така війна є, по суті, війною

смислів, а її головна технологія – підміна понять та спотворення основоположних ідей противника.

У підсумку, варто зазначити, що розвиток інформаційного суспільства не може не впливати на систему міжнародних відносин. Тому, в наші дні, такою популярною стала інформаційна війна. Але якщо раніше інформаційна боротьба була допоміжним елементом збройної боротьби, метою якої могли бути захоплення або повернення територій, встановлення власного правління або контролю, то в сучасному світі вона стає мало не головною.

Список використаних джерел:

1. Бойченко О. В. Міжнародна інформаційна безпека: проблеми і перспективи. Форум права. 2009. № 3. С. 74-79.
2. Кирильчук Є. О. Інформаційна війна як дієвий феномен протистояння в суспільно-політичній боротьбі. Наукові праці МАУП. 2013. Вип. 4. С. 58-61.
3. Сурина А.В., Тагильцева Ю.Р., Уфимцева О.В., Шебалов. Р.Ю. Информационно-психологическое войны в постсоветском пространстве: геополитический и этнокультурный аспекты. Екатеринбург, 2009. 201 с.
4. Шамраєва В. М. Передумови появи інформаційної війни як явища сучасних міжнародних відносин. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». 2017. № 1(1). С. 61-66.
5. Serskykh Nadiya, Information Wars in the Internet Marketing Context, p. 4, 2014, URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/znptdau_2014_2_7.pdf.
6. Pomarantsev P. Kremlin hall of mirrors. URL: theguardian.com/global/2015/apr/10/kremlin-hall-of-mirrors-peter-pomarantsev-long-read.

Відомості про автора:

Подрез Юлія, кандидат історичних наук, доцент кафедра історії України, директор Навчально-наукового інституту історії, права та міжнародних відносин, Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка (м. Суми, Україна).

Podriez Yuliia, Candidate of Historical Sciences, Docent of the Department of History of Ukraine, Director of the Educational and Scientific Institute of History, Law and International Relations, Sumy State Pedagogical University named after A.S. Makarenko (Sumy, Ukraine).

PREREQUISITES FOR THE EMERGENCE OF INFORMATION WARS AS
A PHENOMENON OF MODERN INTERNATIONAL RELATIONS

РИТУАЛІЗАЦІЯ КОЛЕКТИВНОЇ ТРАВМИ В ОБ'ЄКТАХ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОГО ТУРИЗМУ

Війни, революції, геноциди, депортації, репресії, втрата територій... історичне минуле народів світу переповнене подіями, які мали травматичні наслідки та потребують осмислення та опрацювання. Сьогодні проблема колективної травми не є новою для європейського суспільства, але вона продовжує бути актуальною. Колективні історичні травми передаються з покоління в покоління та часто сприймаються нащадками не менш гостро, ніж тими, хто їх пережив, вони стають проблемами національного характеру. Саме тому, на сучасному етапі академічна спільнота, політичні еліти, національні медіа, представники громадських організацій стоять на шляху не тільки аналізу проблем історичних, національних, культурних травм, а і реального опрацювання болючих емоцій, наслідків цих травм для особистості, суспільства, націй та пошуку стратегій, механізмів їх подолання. Науковці підкреслюють, що історичні травми не зникають, вони витісняються зі свідомості та продовжують зберігатись в груповому несвідомому, формуючи травмований «фон» життя наступних поколінь [6, с. 99].

Аналізом збереження психічних травм від покоління до покоління займалась французька дослідниця, доктор психологічних наук, професор, засновник Міжнародної асоціації групової психотерапії А. Шутценбергер, в своїй роботі «Синдром предків...» науковець наголошує, що неопрацьовані травми трансгенеруються, передаються наступним поколінням [8, с.23]. Травматичні зміни називаються колективними, коли травмованими є достатньо великі групи (етнічні, національні, інші), як наслідок проявами колективної травми у суспільстві може бути «синдром недовіри», сумніви про майбутнє, політична апатія тощо [6, с. 100].

Експерти вважають, що подолання наслідків колективних травм у великих групах можливо різними засобами, одним з яких є ритуалізація травматичного досвіду [2, с. 54-55]. Одним з прикладів ритуалізації є створення меморіалів, пам'ятних місць, що стають предметом інтересу для масових туристів.

У цьому контексті метою публікації є спроба виявити та узагальнити питання ритуалізації колективної травми в об'єктах європейського історико-культурного туризму. Історико-культурний туризм завжди виступав одним із засобів інформування громадян, сприяв формуванню толерантності, міжкультурному діалогу, утвердженню європейської ідентичності як важливої складової інтеграції європейських країн. У ХХ–ХХІ ст., він став також і політичним явищем, презентуючи складні історичні проблеми, колективні травми.

Доктор психологічних наук, П. Горностай виділяє декілька основних стратегій подолання колективної травми суспільством: прогресивну, активно-агресивну, пасивно-агресивну та регресивну. Реалізації цих стратегій може мати як конструктивний напрям, як наслідок травма перетворюється на історичний наратив, так і деструктивний, що є підґрунтям формування агресивної ідеології [2, с. 54]. Незважаючи на спільні моменти, споріднені стратегії, дослідники наголошують, що механізми позбавлення травматичного досвіду для кожної нації є унікальними [6, с. 105]. Аналізуючи зв'язок між пам'яттю і ідентичністю Л. Найденова констатує, що закон пам'яті відкрито давно і ніким не доведено протилежне: пам'ять вибіркова. Тому в пам'яті людей з різною груповою ідентичністю постає історія в різних інтерпретаціях минулих подій [4, с.12]. Тому національна або культурна травма завжди пов'язана з «битвою смислів», боротьба з подією, яка визначає «природу болю, природу жертви і встановлення відповідальності» [1]. Країни Західної Європи сьогодні створюють різні майданчики для відкритого діалогу навколо проблемних питань історичної спадщини, проводячи виважені комеморативні практики, демонструють світу відмову від політики історичної амнезії та приклади конструктивного подолання колективних травм. Одним з форматів подолання травматичного досвіду для європейської спільноти стала його презентація в об'єктах історико-культурного туризму, через меморіали, пам'ятні місця жертвам тоталітарних режимів ХХ ст. Туризм сьогодні тісно корелюється з політикою та допомагає вирішувати міжнародні проблеми за допомогою так званої «народної дипломатії», а ідеологічний аспект туризму допомагає подолати негативні стереотипи, сприяє формуванню нових світоглядних орієнтирів [7].

Тематично європейські комеморативні практики, що репрезентують колективну травму частіше стосуються геноциду вірмен, жертв нацизму та комунізму, окремою темою є меморіалізація Холокосту, в останні роки меморіалізація голодомору в Україні 1932-33 рр. та інші.

Велику кількість туристичних об'єктів, що стосуються європейського травматичного досвіду можна умовно поділити на декілька груп.

(1) *Меморіали, військові кладовища та інші, що увічнюють пам'ять героїв війн, повстань, супротиву* (прикладом відомих туристичних об'єктів є: Тріумфальна арка в Парижі (Франція) на Єлисейських полях знаходиться могила невідомого солдата, меморіал присвячений пам'яті жертв обох світових воєн; пам'ятник бомбардувальникам у Лондоні (Великобританія), скульптура зображує екіпаж бомбардувальника і присвячена службовцям ВПС союзників, які загинули під час Другої світової війни).

(2) *Пам'ятники, меморіальні комплекси, що увічнюють пам'ять жертв* (Меморіальний комплекс Яд Вашем у Єрусалимі (Ізраїль), присвячений пам'яті близько шести мільйонів євреїв, убитих нацистами; символом страждання цивільного населення в часи Другої світової війни є меморіал жертв війни й диктатури в Берліні (Німеччина), центральним елементом меморіального комплексу є скульптура матері, яка обіймає свого мертвого сина. Пам'ятник дітям-жертвам війни у Лідиці (Чехія) присвячений 82 розстріляним дітям; ще

один меморіальний комплекс пам'яті дітей-жертв фашизму відкритий на місці дитячого концтабору у селі Червоний Берег Жлобінського району Гомельської області (Білорусь).

(3) *Численні музеї та музейні експозиції* (Меморіальний музей тоталітарних режимів «Територія Терору» у Львові (Україна); Музей Берлінської стени у Берліні (Німеччина); Музей окупації Латвії у Ризі (Латвія)).

(4) *Місця пам'яті, пам'ятні знаки* (Кенотаф у Лондоні (Великобританія), порожня могила як символ: жертв Першої та Другій світових війн; Ділянка Берлінської стіни знаходиться на Бернауер-Штрассе (Bernauer Straße). Сьогодні є місцем пам'яті та унікальним об'єктом, що викликає величезний туристичний інтерес; Набережна Дунаю, 60 пар взуття – чоловічого, дитячого та жіночого, пам'ять про жертви Голокосту у Будапешті (Угорщина).

Всі країни Європи підтверджують свою відданість опрацюванню минулого і вшануванню пам'яті жертв, а ідея покаяння міцно увійшла в сучасний європейський дискурс. Осмислення країнами Європи історичного досвіду та формування культури пам'яті може бути темою окремого дослідження, тому у межах нашого пошуку звернемо увагу тільки на окремі приклади ритуалізації колективної травми в об'єктах історико-культурного туризму. Ставлення сучасної Німеччини до питань репрезентації минулого можна вважати зразком відповідальної історичної політики.

Серед численних меморіалів пам'яті жертв Другої світової війни у німецькій столиці найвідомішим став меморіал Голокосту, який був відкритий у 2005 році та знаходиться у центрі Берліну. Автор проекту нью-йоркський архітектор Пітер Ейсенман. У центрі композиції на площі величиною 19 тис. квадратних метрів знаходяться 2711 стел, що нагадують про мільйони вбитих у Європі євреїв. З усіх чотирьох сторін поле стел є відкритим для входу. Символічним є місце розташування пам'ятника поряд з парламентським і урядовим кварталом, посольствами, культурними установами. Поряд є інформація про жертви Голокосту: виставка з текстами, фотографіями і свідченнями очевидців, сімейними історіями євреїв і поіменне називання багатьох жертв. Стенди також інформують про інші європейські меморіали. Вхід для відвідувачів вільний, у вихідні туристи можуть замовити екскурсії.

Символічним елементом спадщини національної пам'яті спільнот є «місця пам'яті», які формують особливу атмосферу. Це поняття було введено до наукового обігу французьким вченим П'єром Нора ще у минулому столітті, воно втілює в собі єдність духовного і матеріального та репрезентується у національних святах, емблемах, урочистостях на честь людей або подій, прощальних промовах тощо [5; 11]. Прикладом такого місця, що є об'єктом історичного туризму може служити валун і заграований товарний вагон, що розташовані на залізничній станції Торнякалнс (Латвія), як пам'ять про громадян Латвії, депортованих 14 червня 1941 р. Саме у таких товарних вагонах більше 16 000 громадян Латвії були вивезені до віддалених регіонів Радянського Союзу за наказом НКВС СРСР.

Потреба в емоційному реагуванні є однією з важливіших для представників травмованої групи, а також для їх нащадків [2, с. 58]. Одним з

яскравих прикладів такого туристичного об'єкту, який відвідує сьогодні більш ніж два мільйони туристів (протягом року) та який дає можливість кожному відвідувачу гостро відчувати та пережити справжню біль, осмислити трагічні події є музей та місце пам'яті Аушвіц-Біркенау (м. Освенцим). Директор Музею Пьотр М.А. Цивінський декларує, за останні сім років кількість відвідувачів зросла втричі, історик наголошує, що це місце має принципове значення для всієї нашої європейської цивілізації, дає можливість найповніше зіткнутися з найважливішими питаннями про людину, про суспільство, про отруєні плоди антисемітизму, расової ненависті та презирства до інших людей [10]. Офіційний сайт музею повідомляє через великий потік відвідувачів бронювання можливо зробити тільки за 90 днів до дати візиту, крім того зазначено, що не рекомендовано приводити в Аушвіц дітей молодше 14 років [9]. З власного досвіду відвідування Аушвіц-Біркенау, розумію справедливість такого обмеження, відвідування «фабрики смерті», це тяжке випробування навіть для психіки дорослої людини.

Співробітники Державного музею Аушвіц-Біркенау не використовують у своїй термінології слів «гід» або «екскурсовод», про події розповідає «едукатор» (просвітитель, від польського слова edukacja – освіта) [3]. У цілому місія меморіального комплексу виглядає, як просвітницька, а не туристична. У музеї працює більше 300 просвітителів, розповідь введеться на двадцяти мовах. У 2009 році було створено «Фонд Аушвіц-Біркенау» за ініціативою польського політика, колишнього в'язня концтабору В. Бартошевського. Установу фінансово підтримало 38 країн та багато приватних осіб, надходження склали близько 120 млн євро. (з них Німеччина – 60 мільйонів.) [10].

Підведемо підсумки: проблема формування цілісності загальноєвропейського культурно-комунікаційного простору, спільної історичної пам'яті, подолання колективного травматичного досвіду є одним із стратегічних завдань європейської політики пам'яті. Сьогодні рефлексії незручні минулого вже не сприймаються європейським суспільством, а обговорення травматичного досвіду та його репрезентації стали реальними механізмами подолання колективних травм. Саме тому численні музеї та музейні експозиції, меморіальні комплекси, місця пам'яті стають об'єктами туристського інтересу. Сьогодні державницький вимір минулого та меморіальної політики можна відстежувати за програмами підтримки об'єктів історико-культурного туризму, які презентують колективну травму. Травматичні історичні проблеми буквально «вписані» в туристичні маршрути, що демонструє інтерес суспільства, трагічні події осмислюються та переживаються знову, як свідками, так і їх нащадками.

Список використаних джерел:

1. Айерман Р. Культурная травма и коллективная память. *Новое литературное обозрение*. № 5. 2016. С. 40–67. URL: https://www.nlobooks.ru/magazines/novoe_literaturnoe_obozrenie/141_nlo_5_2016/article/12171/
2. Горностай П. П. Коллективная травма як проблема соціальної та політичної психології. *Проблеми політичної психології* Вип. 7 (21). С. 54-68.

3. Как сегодня выглядит Аушвиц-Биркенау? URL: <https://culture.pl/ru/article/kak-segodnya-vyglyadit-aushvic-birkenau>.
4. Найдьонова Л.А. Исторична травма спільноти: як нащадкам пам'ятати трагічне? URL: http://lib.iitta.gov.ua/707323/1/NaydonovaLA_st_2011_2.pdf
5. Нора П. Проблематика мест памяти. *Франция-память*. СПб: Издательство Санкт-Петербургского университета, 1999. С. 17-50.
6. Семиліт М. В. Соціально-психологічні-засади-проектування-життєвого-шляху-особистості-.pdf. URL: <https://ispp.org.ua/wp-content/uploads/2019/04/>
7. Соколова М. В. Туризм как культурно-исторический феномен диссертация на соискание ученой степени доктора культурологии 24.00.01 - теория и история культуры. URL: <https://www.dissercat.com/content/turizm-kak-kulturno-istoricheskii-fenomen>
8. Шутценбергер А.А. Синдром предков: трансгенерационные связи, семейные тайны, синдром годовщины, передача травм и практическое использование геносоциогаммы. Москва: Издательство института психотерапии, 2005. 256 с.
9. Auschwitz-Birkenau miejsce pamięci i muzeum URL: <https://visit.auschwitz.org/>
10. Fundacja Auschwitz-Birkenau URL: https://web.archive.org/web/20100723082327/http://pl.auschwitz.org.pl/m/index.php?option=com_content&task=view&id=984&Itemid=137.
11. Les lieux de mémoire / Édition publiée sous la direction de Pierre Nora. Collection Bibliothèque des Histoires, Paris: Gallimard. V.1-3. 1984-1992.

Відомості про автора:

Маклюк Ольга, кандидат історичних наук, доцент, доцент, завідувач кафедри всесвітньої історії та міжнародних відносин, Запорізький національний університет (м. Запоріжжя, Україна).

Maklyuk Olga, Candidate of Historical Sciences, Associate Professor, Associate Professor, Head of the Department of World History and International Relations, Zaporizhia National University (Zaporizhia, Ukraine).

RITUALIZATION OF COLLECTIVE TRAUMA IN THE OBJECTS OF HISTORICAL AND CULTURAL TOURISM

Ірина Слюсаренко

Київський університет імені Бориса Грінченка

м. Київ, Україна

i.sliusarenko@kubg.edu.ua

ЗНАЧЕННЯ КУЛЬТУРИ ДЛЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Провідні світові інтелектуали в умовах потужних загроз існуванню людської цивілізації розробили концепцію сталого розвитку, яка покликана не допустити самознищення людства.

Метою даної роботи є вивчити значення культури в реалізації Цілей сталого розвитку (далі – ЦСР).

Концепція сталого розвитку – це модель розвитку цивілізації, яка впливає із необхідності забезпечення балансу між вирішенням соціальних, економічних проблем та збереженням навколишнього середовища.

Термін «сталий розвиток» активно почали застосовувати у міжнародних документах після доповіді «Наше загальне майбутнє» Всесвітньої комісії ООН з навколишнього середовища та розвитку (доповідь комісії Брунтланд) 1987 року. Подальший розвиток концепція отримала на Конференції ООН з проблем навколишнього середовища і розвитку в Ріо-де-Жанейро (1992 р.), Всесвітньому саміті з питань сталого розвитку в Йоганнесбурзі (2002 р.), Конференції ООН зі сталого розвитку (UNCSD) 2012 (Ріо+20), у Нью-Йорку (травень 2011 р.).

Водночас на рівні Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй, за активного сприяння ЮНЕСКО, в резолюціях 2010 р. [1], 2011 р. [2] та 2013 р. [3] відбулося ствердження ролі культури як рушійної сили сталого розвитку. Найважливішим результатом в даному напрямку стало включення аспектів культури до прийнятого у вересні 2015 року ГА ООН «Порядку денного в галузі сталого розвитку на період до 2030 року» [5], де визначено сімнадцять ЦСР, або «глобальних цілей», які пов'язані з 169 конкретними завданнями. Дані цілі забезпечують основу для розробки та здійснення політики, пов'язаної зі сталим розвитком, на місцевому, національному та міжнародному рівнях. ЦСР згруповані за п'ятьма напрямками діяльності – «5 Р» (в англійському варіанті Planet, People, Prosperity, Peace and Partnership – люди, планета, процвітання, мир і партнерство), які відображають економічну, соціальну і екологічну складові сталого розвитку (люди, планета і процвітання), а також дві критично значущих для сталого розвитку умови (мир і партнерство). Принципи сталого розвитку складають основу усіх конвенцій та програм ЮНЕСКО у галузі культури.

Особливо важливе значення культурі відводиться ЦСР 11 «Сталий розвиток міст та спільнот», де завдання 4 передбачає «посилити зусилля щодо захисту та збереження всесвітньої культурної і природної спадщини», тобто чітко вказує на культуру, як чинник сталого розвитку. Реалізація даного завдання має передбачати і конкретний показник його виконання.

З цією метою Статистичним інститутом ЮНЕСКО розроблено, узгоджений на міжнародному рівні, показник 11.4.1, який визначається загальною сумою витрат на душу населення, витрачених на захист та збереження всієї культурної та природної спадщини, з розбивкою за джерелами фінансування (державні, приватні), тип спадщини (культурний, природний) та рівень управління (національний, регіональний та місцевий/муніципальний). Цей показник є частиною глобальних зусиль для оцінки загальної величини інвестицій у спадщину [4].

Ще однією важливою складовою визначення впливу культури на реалізацію Порядку денного-2030 є комплексна система показників, яка дозволить здійснити оцінку та моніторинг даного впливу. Так, визначено 22 показники, згрупованих за чотирма тематичними напрямками, в якій три перших напрямки відповідають трьом основним компонентам (економічний,

соціальний та екологічний) сталого розвитку, а четвертий напрям стосується освіти, знань і навичок в різних сферах культури [6]. Показники кількісного і якісного характеру мають дати уявлення про реальний стан справ в конкретній державі або місті з точки зору залучення потенціалу їх культури в інтересах сталого розвитку та допоможуть виявити слабкі місця в плані директивного забезпечення, а також стратегічні напрями роботи [6, с. 11].

Концептуальну основу показників внеску культури в реалізацію Порядку-2030 складають чотири міждисциплінарних тематичні напрямки, які пов'язані з ЦСР та їх завданнями.

Перший напрямок – навколишнє середовище і стійкість життєдіяльності, який розкривається за допомогою таких показників: витрати на цілі збереження спадщини; стале управління спадщиною; адаптація та стійкість до змін клімату; культурна інфраструктура; відкриті культурні простори.

Даний напрямок пов'язаний із конкретними завданнями ЦСР: 2, 6, 9, 11, 12, 13, 14, 15, 16 – 2.4 Стале виробництво продуктів харчування. 6.6 Відновлення екосистем, пов'язаних з водою. 9.1 Якісна інфраструктура. 11.4 Збереження культурної та природної спадщини. 11.7 Відкритий для всіх доступ до громадських місць. 12.6 Стале управління туризмом. 13.1 Стійкість до зміни клімату і стихійних лих. 14.5 Охорона морських районів. 15.1 Рациональне використання наземних і внутрішніх прісноводних екосистем. 16.4 Повернення викрадених активів.

Другий напрямок – матеріальне благополуччя і засоби для існування, вимірюється виконанням таких показників: внесок культури в ВВП; зайнятість у сфері культури; підприємства сфери культури; витрати домашніх господарств; торгівля товарами і послугами культурного призначення; державне фінансування сфери культури; управління сферою культури.

Цей напрямок пов'язаний з трьома ЦСР 8, 10, 11, які конкретизуються наступними завданнями: 8.3 Робочі місця, підприємництво та інноваційна діяльність. 8.9 Стратегії сприяння сталому туризму. 8.а Збільшення допомоги в сфері торгівлі. 10.а Диференційований режим торгівлі для країн, що розвиваються. 11.4 Збереження культурної та природної спадщини.

Третій напрямок – знання та навички, втілюється наступними показниками: освіта в інтересах сталого розвитку; культурні знання; багатомовна освіта, культурна та художня освіта, підготовка фахівців в області культури. Він пов'язаний з реалізацією ЦСР: 4, 8, 9, 12, 13 та конкретизується такими завданнями: 4.4 Розвиток навичок для працевлаштування. 4.7 Розвиток навичок для сприяння сталому розвитку. 8.3 Робочі місця, підприємництво та інноваційна діяльність. 9.с Доступ до інформаційно-комунікаційних технологій. 12.а Рациональні моделі споживання. 13.3 Просвітництво в питаннях адаптації до зміни клімату.

І останній напрямок – інклюзивність та участь, передбачає можливість вимірювання за допомогою таких показників: культура як фактор соціальної згуртованості; свобода творчості; доступ до культури; участь у культурному житті; механізми широкої участі.

Цей напрямок пов'язаний із завданнями 9, 10, 11, 16 ЦСР: 9.1 Якісна інфраструктура/рівноправний доступ. 9.с Доступ до інформаційно-комунікаційних технологій. 10.2 Участь у соціальному житті. 11.7 Відкритий для всіх доступ до громадських місць. 16.7 Широкий і репрезентативний процес прийняття рішень. 16.10 Захист основних свобод. 16.а Запобігання насильству. 16.б недискримінаційні закони і політика.

Кожен з цих тематичних напрямків охоплює де кілька цілей і завдань, що покликане відобразити багатоплановий і міждисциплінарний внесок культури в забезпечення сталого розвитку і відповідає тематичним показникам в рамках Порядку денного 2030 року [6, с. 26].

Потрібно вказати, що всі шість конвенцій ЮНЕСКО в галузі культури безпосередньо сприяють досягненню ЦСР 17, що стосується активізації партнерських зв'язків, зокрема завдань 17.9 Нарощування потенціалу. 17.16 Глобальне партнерство. Крім того, в них передбачений наскрізної підхід щодо ЦСР 5, що стосується гендерної рівності, наприклад, в рамках виконання завдання 5.5 Участь жінок і рівні для них можливості для лідерства на всіх рівнях прийняття рішень [6, с. 13].

Таким чином, культура закладена до дванадцяти з сімнадцяти ЦСР, а також до 29 з 169 завдань, які співвідносяться з 4 напрямками та 22 тематичними показниками, розробленими ЮНЕСКО з метою реалізації ЦСР та Порядку денного-2030. Хоча ЦСР 17 та ЦСР 5 та їх завдання відсутні серед вищезазначених показників, але їх реалізації сприяють усі конвенції ЮНЕСКО в галузі культури. Культурна складова включена та є вагомим чинником реалізації більшості ЦСР, які стосуються не лише культури, але й якісної освіти, сталого розвитку міст, екології, економічного зростання, гендерної рівності та продовольчої безпеки.

Список використаних джерел.

1. Culture and development. Resolution 66/208 adopted by the General Assembly on 22 December 2011. URL: http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/CLT/pdf/6_UNGA_Resolution_A_RES_66_208_EN.pdf (дата звернення: 20.10.2020)
2. Culture and development. Resolution 65/166 adopted by the General Assembly on 20 December 2010. URL: http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/CLT/pdf/8_UNGA_Resolution_A_RES_65_166_EN.pdf (дата звернення: 20.10.2020)
3. Culture and sustainable development. Resolution 68/223 adopted by the General Assembly on 20 December 2013. URL: http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/CLT/pdf/3_UNGA_Resolution_A_RES_68_223_EN.pdf (дата звернення: 20.10.2020)
4. Initial launch of the SDG Indicator 11.4.1 Survey on cultural and natural heritage expenditure URL: <http://uis.unesco.org/en/news/initial-launch-sdg-indicator-11-4-1-survey-cultural-and-natural-heritage-expenditure> (дата звернення: 20.10.2020)
5. Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року. Резолюція 70/1, прийнята Генеральною Асамблеєю 25 вересня 2015 року URL: <http://sdg.org.ua/ua/resources-2/344-2030-2015> (дата звернення: 20.10.2020)
6. Показатели вклада культуры в реализацию повестки-2030. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000373681> (дата звернення: 20.10.2020)

Відомості про автора:

Слюсаренко Ірина, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних відносин та міжнародного права Київського університету імені Бориса Грінченка (м. Київ, Україна).

Sliusarenko Iryna, Candidate of Historical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of International Relations and International Law, Borys Grinchenko Kyiv University (Kyiv, Ukraine).

THE IMPORTANCE OF CULTURE IN THE REALIZATION OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS

Марина Бессонова

Київський університет імені Бориса Грінченка

м. Київ, Україна

m.bessonova@kubg.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0003-1533-775X>

КАНАДСЬКО-АМЕРИКАНСЬКІ ІНФОРМАЦІЙНІ ВІДНОСИНИ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ГЕОГРАФІЧНОГО ДЕТЕРМІНІЗМУ

Канадсько-американські відносини викликають до себе інтерес вітчизняних дослідників передусім через певну схожість та аналогії із українсько-російськими відносинами та асиметричне партнерство, яке є визначальною рисою названих взаємин. Крім цього, Канада та США є важливими гравцями на міжнародній арені, тож вивчення різноманітних аспектів взаємовідносин цих країн дає можливість глибшого розуміння специфіки сучасного міжнародного порядку. Варто відзначити, що не тільки практичний та прикладний вимір досліджень привертає увагу до цих двох країн. З позицій викладання таких дисциплін як «Теорія міжнародних відносин» або «Політична географія» у її різноманітних варіаціях – взаємини Канади та США можуть слугувати вдалим прикладом ілюстрації різних теорій та концепцій, з позицій яких аналізується розвиток міжнародних відносин.

Запропонований матеріал є спробою охарактеризувати канадсько-американські взаємини через призму одного з теоретичних підходів, а саме – географічного детермінізму. Фокус уваги буде зосереджено на інформаційному вимірі, тому що в умовах глобалізованого суспільства комунікація та обмін даними стали невід'ємною та надважливою складовою сучасних міжнародних відносин.

Географічний детермінізм як підхід зародився ще в античні часи. Як зазначають львівські дослідники Маркіян Мальський та Михайло Мацях, географічно-детерміністичні концепції розвитку суспільства висловлювали такі вчені як Ж. Боден, Ш. Монтеск'є, А. Тюрго, Г. Бокль, Л. Мечников, Е. Реклю

тощо [5]. У зазначених та інших авторів, які з позицій географічного детермінізму пояснювали розвиток суспільств, держав та цивілізацій, увага приділялася й іншим чинникам, що зумовлювали специфіку історичного, політичного, економічного зростання чи занепаду об'єктів дослідження. Значної популярності серед науковців географічний детермінізм здобув у ХІХ столітті [6, с.58-59].

У словнику спеціалізованого сайту *Geograf.com.ua* географічний детермінізм інтерпретується як світоглядна концепція, що пояснює соціально-економічний розвиток народів і країн світу географічним фактором – географічним положенням, рельєфом, кліматом, водними, ґрунтово-рослинними й мінеральними ресурсами [3]. Географічний детермінізм є визначальним у таких науках та навчальних дисциплінах як політична географія та геополітика (в рамках цієї публікації геополітика розглядається як міждисциплінарна наука, а не як світоглядна ідеологічна доктрина або політика держави у географічному просторі) [4, с.12]. При цьому, не існує однастайності серед вчених стосовно визначення предмету дослідження в рамках вказаних міждисциплінарних наук, бо кожна з них перебуває на стику географічних та політичних наук та вивчає світову політичну систему через призму географії.

Тим не менш, перш, ніж охарактеризувати канадсько-американські взаємини через призму географічного детермінізму з позицій і політичної географії, і геополітики, варто у загальних рисах окреслити наявні підходи до визначення предмету дослідження кожної з цих наук. Так, поширення набули наступні інтерпретації: політична географія вивчає територіальні політичні системи як геопросторові (географічні) утворення (отже акцент здійснюється на вивченні простору), а геополітика вивчає держави та системи держав як політичні утворення (тож основний фокус уваги – на політику). Таким чином, якщо відштовхуватися від такої інтерпретації, то при розгляді канадсько-американських взаємин як однієї з політичних систем з позицій політичної географії, ми маємо приділяти основну увагу впливу географічного середовища на політику кожної із держав та їхні двосторонні взаємини. Якщо аналізувати відносини Канади та США з позицій геополітики, то основний фокус робиться на використанні політикою географічного середовища та вплив на нього з метою досягнення певних воєнно-політичних, економічних, екологічних, безпекових та інших інтересів держави. Тож, спробуємо подивитися на канадсько-американські відносини саме з цих позицій.

Перша спільна риса, на яку вказує більшість авторів, які розглядають канадсько-американські відносини чи порівнюють Канаду та США, це наявність спільного кордону та, власне, географічна близькість. Наступними зазвичай називаються подібність суспільств у контексті культури, релігії, мови, спільні корені та спорідненість історичних витоків. Ці спільні риси сприяли жвавій взаємодії суспільства, приватного сектору та державних інституцій обох країн.

Географічна близькість та спільний кордон спочатку становили небезпеку для Канади. Це було спричинено тим, що частина мешканців північноамериканських колоній Великої Британії під час Війни за незалежність

та у процесі утворення Сполучених Штатів Америки залишилася вірною британській короні, не підтримала повстанців та борців за незалежність та продовжувала підтримувати метрополію [11]. Групи цих колоністів, відомих як лоялісти, мігрували до північних колоній Британської Америки, тож власне тоді було започатковане напруження між майбутніми Канадою та США.

Сусідство рано чи пізно мало сприяти прямому зіткненню між ними, що у 1812 р. вилилося у британсько-американську війну (тривала до 1814 р.), основні події якої мали місце на канадсько-американському кордоні. Хоча у геополітичному вимірі війна завершилася довоєнним статус-кво, однак на початку цієї війни нова держава (США) мала плани розширити свої території за рахунок саме Канади. Війна 1812 р. сприяла зростанню почуття національної ідентичності у канадців [10] та, з іншого боку, започаткуванню закріплення у їхній колективній свідомості сприйняття американців як супротивника та джерела небезпеки. Хоча інших прямих військових зіткнень між США та Канадою історія не знає, і у 1914 р. відзначалося століття існування «кордону, який не охороняється» [7, р.83], тим не менш образ сусіда як «загрози» почав формуватися у канадців саме у той період. Прикладів дрібних прикордонних спорів чи суперечок між США та Канадою можна знайти багато. Один з них навіть увійшов в історію як Арустукська війна (1838-1839 рр.), хоча «війна» – це умовне визначення для того безкровного протистояння, яке завершилося мирним врегулюванням та делімітацією кордону між США та британськими володіннями (Канадою).

Хоча США і визнавали наявність кордону з британськими володіннями/майбутньою державою Канада, однак це не зупинило американську експансію в інших формах. Географічна близькість створила умови для економічної взаємодії, яка доповнювалася комунікаційною взаємодією (транспорт, логістика, мовлення). Подальша інтенсифікація контактів та співпраці між Канадою та США не мала географічних перепон, вона живилося подібністю двох суспільств, відсутністю значних відмінностей у релігії, культурі, мові, які створювали позитивні передумови для поглиблення цієї взаємодії.

Перші спроби прямих інституційних зв'язків між Канадою та США, без посередництва Лондона, пов'язують із діяльністю двосторонньої канадсько-американської Міжнародної об'єднаної комісії (1912 р.), що стосувалася спільного користування водами Північної Америки [8]). Саме у цей період поширена у канадському суспільстві думка щодо ймовірності прикордонного конфлікту між Канадою та США (відлуння подій 1812 р.) була остаточно відкинута [2, с.233]. Після Першої світової війни зближення Канади та США активізувалося і в інших галузях, зокрема у сфері оборони та військової політики, а також культури.

Зближення США та Канади та формування асиметричного партнерства супроводжувалося двома паралельними тенденціями у канадському суспільстві: *зближення*, що зумовлювалося економічними, комерційними, фінансовими, безпековими та іншими перевагами кооперації з більш потужним сусідом, та *відторгнення*, спровоковане активним проникненням

американських товарів, послуг, фірм, мас-медіа у канадський економічний, політичний, культурний та інформаційний простір. В умовах інформатизації, коли більш відчутну роль відіграють сучасні засоби масової комунікації, географія перестала відігравати детермінуючу роль, тож в інформаційному та культурному вимірі саме поняття «кордон» почало зникати. Потреба у прямому вторгненні та розширенні свого «життєвого простору» за рахунок сусідів, що наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. все ще було домінуючим способом зовнішньої політики сильних держав, відпала. Якщо проаналізувати реалії інформаційного простору Канади початку ХХ ст. то не можна не помітити проникнення США завдяки поширенню впливу американських радіо, кіно та преси. Вплив американської популярної культури у Канаді ставав відчутним, тож вже з кінця 1920-х років канадський уряд був вимушений запроваджувати заходи задля регулювання системи мовлення та встановлення контролю над проникненням США у цю сферу.

З тих часів Канада має доволі успішний досвід у збереженні свого культурного суверенітету, що передусім проявляється у канадсько-американських інформаційних відносинах. Найкраще це ілюструє канадська політика у сфері телерадіомовлення, яка поєднувала «протекціоністську» (підтримка канадських приватних та національних компаній у їх конкуренції з американськими компаніями) та «культурницьку» (сприяння наповненню канадського ефіру власним культурним продуктом – «канадським контентом») складові [1, с.39]. В умовах глобалізації до цих складових додалися заходи щодо врахування сучасних інновацій у системі масової комунікації. Головне спрямування означених заходів полягає у збереженні власного культурного та інформаційного суверенітету. Можна погодитися із твердженням голови Постійної комісії з питань канадської спадщини Кліффорда Лінкольна (обіймав цю посаду у 1997-2004 рр.), який зазначав, що варто враховувати канадську специфіку – величезні простори та відстані, в умовах яких підтримка канадської ідентичності істотно залежить саме від мовлення та системи комунікацій [9, с.618].

Проблематика культурних впливів, домінування одного з партнерів, політика захисту свого інформаційного простору та інші складові взаємодії у сфері культури та інформації не втрачають своєї актуальності. Канада та США є вдалим прикладом для ілюстрації сучасних інформаційних відносин та канадський досвід збереження свого культурного суверенітету є дуже важливим для України.

Підсумовуючи даний матеріал, визначимо канадсько-американські інформаційні відносини з позицій двох схожих концепцій, про які велася мова на початку матеріалу. Якщо поглянути на Канаду та США з позицій політичної географії, то можна цілком погодитися з тим, що сусідство на континенті, величезні простори, протяжність спільних кордонів дійсно детермінували тісні взаємини між США та Канадою у всіх без виключення галузях господарства та зовнішньої політики (у матеріалі не згадувалося, але варто згадати про систему НОРАД, у виникненні якої також варто враховувати географічний фактор), а також у сфері культури та інформації. З позицій геополітики (як науки) варто

відзначити що саме географічний чинник істотно вплинув на те, що сильніша у цій парі держава (США) почала використовувати географію для поширення свого впливу на Канаду у мовленевому, культурному, економічному, комунікаційному та інформаційному вимірах.

Список використаних джерел:

1. Бессонова М.М. Збереження культурного суверенітету Канади як засіб забезпечення національної єдності. *Зовнішні справи*. 2016. № 10. С. 38-41.
2. Бессонова М.М. Проблема американського впливу на канадський культурний простір: досвід подолання в умовах глобалізації. *Scriptorium nostrum*. 2016. № 3 (6). С. 230-246.
3. Географічний детермінізм *Geograf.com.ua* [Електронний ресурс] <http://www.geograf.com.ua/glossary/suspilno-geografichni-terminy/geografichnij-determinizm>
4. Гольцов А.Г. Геополітика та політична географія: Підручник. К.: Центр учбової літератури, 2019. 416 с.
5. Мальський М.З., Мацяк М.М. Теорія міжнародних відносин: Підручник. 4-е вид. К.: Знання, 2011. 406 с. [Електронний ресурс] URL: <http://uchebnik-online.com/131/1508.html>
6. Основи теорії міжнародних відносин: навчальний посібник. Л.О. Дорош, М.В. Здоровега, О.Я. Івасечко, У.І. Ільницька, О.В. Кукарцев, Ю.Р. Лемко, Ю.Я. Тишкун, Я.Б. Турчин. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2015. 244 с.
7. Carroll, F. M. (1997). *The Passionate Canadians: The Historical Debate about the Eastern Canadian-American Boundary*. *The New England Quarterly*, 70(1), 83. doi:10.2307/366528 P.83-
8. Historical Background of the International Joint Commission // http://www.ijc.org/en/_/History
9. Our Cultural Sovereignty: The Second Century of Canadian Broadcasting. June 2003. 899 p. [Електронний ресурс] *Parliament of Canada*. Режим доступу: <http://www.parl.gc.ca/content/hoc/Committee/372/HERI/Reports/RP1032284/herirp02/herirp02-e.pdf>
10. War of 1812. *The Canadian Encyclopedia*, 24 January 2017, Historica Canada. <https://www.thecanadianencyclopedia.ca/en/article/war-of-1812-editorial>. Accessed 02 November 2020.
11. Wilson B.G. Loyalists in Canada. *The Canadian Encyclopedia*. [Електронний ресурс] <https://www.thecanadianencyclopedia.ca/en/article/loyalists>

Відомості про автора:

Бессонова Марина, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних відносин та міжнародного права, Київський університет імені Бориса Грінченка (м. Київ, Україна).

Bessonova Maryna, Candidate of Sciences in History, Docent, Docent of the Chair of International Relations and International Law, Borys Grinchenko Kyiv University (Kyiv, Ukraine).

CANADIAN-AMERICAN INFORMATION RELATIONS VIA
GEOGRAPHIC DETERMINISM

ЕНЕРГЕТИЧНИЙ ВИМІР У СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИНАХ

Постановка проблеми. Актуальність теми дослідження полягає у зростанні ролі енергетичного чинника у сучасних міжнародних економічних відносинах. Науково-технічний прогрес призводить до змін у видобутку та виробництві енергоносіїв, появи нових технологій їх споживання, а також до відмови від використання викопного палива. Зрештою, технологічні процеси призводять до зміни балансу сил між державами на міжнародній арені та світових економічних ринках. Ці технологічні трансформації та зміни у міждержавних відносинах є предметом розгляду цього дослідження.

Оскільки тема є актуальною, проблемі енергоносіїв присвячена значна кількість міжнародно-правових актів таких як Паризька угода, Рамкова конвенція Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату; інформаційних повідомлень РБК, ВВС; наукових та публіцистичних праць. Зокрема, Мандзюк О.Р., Гнатишин М.А., Борщ Л.М.

Метою дослідження є вивчення сучасних тенденцій розвитку енергетичної сфери та їх впливу на міжнародні економічні відносини.

Виклад основного матеріалу. Починаючи аналіз енергетичного виміру сучасних міжнародних економічних відносин варто вказати на сутність цього поняття. Отже, міжнародні економічні відносини (МЕВ) – це система відносин, що виникають між суб'єктами з різних країн з приводу виробництва, розподілу, обміну і споживання товарів, послуг, капіталів, ідей в умовах обмеженості ресурсів і міжнародного поділу праці в межах світового господарства [2].

Енергетичний вимір, на нашу думку, можна визначити як комплексну взаємодію державних та недержавних учасників на міжнародній арені з метою забезпечення енергетичної системи держави шляхом видобутку, транспортування, постачання та транзиту енергоносіїв.

Цей комплекс проблем надзвичайно складний та потребує свого ґрунтовного аналізу. Ми пропонуємо розділити його на чотири складові: глобальний екологічний вимір, трансформації нафтової галузі, особливості розвитку сучасного газового сектора економіки та економіка відновлювальних джерел енергії.

Глобальний екологічний вимір набуває все більшого значення у міжнародно-політичному дискурсі. Усвідомлення можливості знищення навколишнього середовища призвело до появи низки міжнародних проєктів, інститутів та інструментів. Найголовнішою міжнародною кліматичною угодою став Паризький договір. Метою Паризького договору є посилення глобальної боротьби із загрозою зміни клімату задля стримування підвищення

температури на планеті до рівня суттєво меншого ніж на 2 градуси Цельсія, у порівнянні із доіндустріальними рівнями» [4].

Проте, державний економічний егоїзм не дозволив у повній мірі скористатися запропонованим шансом та врятувати планету. Головний забруднювач атмосфери – США, в силу різних причин відмовилися виконувати документ. Ще у 2017 р. президент США Дональд Трамп заявив про необхідність виходу США з Паризької угоди. Варто відмітити, що держава взяла на себе зобов'язання до 2025р. зменшити викиди в атмосферу на 26-28% порівняно з 2005 р. Положення угоди не дозволяли державі вийти з неї в перші три роки після ратифікації 4 листопада 2016. 5 листопада 2019 р. держсекретар США Майк Помпео остаточно заявив про вихід США з кліматичної угоди [9].

Значних змін зазнав і структурний вимір енергетики. XIX ст. і поч. XX ст. називають епохою вугілля. Нафта стала домінантою міжнародних економічних відносин з початку XX ст. У другій половині XX ст. технологічний поштовх отримало мирне використання ядерної енергетики. У сучасних умовах розвитку технологій змінилася структура видобутку, переробки, транспортування і споживання енергоносіїв.

Системно це можна уявити проаналізувавши роль та значення природного газу у структурі розвитку світової економіки. Завдяки технологічній революції у сфері видобутку енергоносіїв, так звана «сланцева революція», та нові можливості у їх транспортуванні призвели до зменшення ролі старих та появи нових гравців газового ринку, які реалізують свою політику на міжнародній арені.

Катар – найяскравіший приклад маленького територіально, але глобального за значенням гравця нової газової ери. Держава з населенням 2,444,174 (липень 2020) і територією 11,586 км. кв. має \$124,100 (2017) ВВП на душу населення [11].

Низька вартість видобутку палива, значні запаси природного газу в надрах (Катар, із часткою 13,1 %, займає третє місце за доведеними запасами природного газу в світі), відносно сприятливі кліматичні умови його видобутку та головне – можливість транспортування зрідженого газу в океанських газовозах, у силу свого географічного положення держава має вихід на всі три великі регіональні ринки газу: європейський, північноамериканський і азійський, дозволили Катару стати глобальним гравцем [1].

Звільнившись від трубопровідного газового диктату, держави, побудувавши LNG-термінали, здобули можливість отримувати альтернативний газ з газових хабів таких як TTF в Нідерландах.

РФ залишається важливим гравцем на світовому енергетичному ринку, проте, трубопровідний транспорт не дає гнучкості дій, формування ціни поставок тощо. Енергетична політика РФ була сформована на трубопровідний та ціновий диктат, містила значну політичну, а з нею і корупційну складову. Недовіра до нових технологій призвела до втрати конкурентних переваг. Приклад, системи «Північного та Південного потоків», трубопроводи побудовані в обхід України для отримання альтернативного шляху постачання газу до країн Європи залишаються недобудованими та незаповненими. Всі ці

фактори в сукупності зменшують роль РФ як глобального енергетичного гравця та руйнують російський міф про «енергетичну наддержаву».

ОПЕК, створена у 1960 р., формувала цінову політику та взаємодію держав у нафтогазовій сфері. Проте, після краху СРСР та інших трансформаційних процесів у світі виникла певна кількість держав, яка могла впливати на обсяги видобутої нафти, а отже і на ціну нафти. Проте довгий час ринок не міг залишатися нерегульованим.

Так, 30 листопада 2016 р. 11 держав-виробників нафти поза межами організації: (РФ, Азербайджан, Казахстан, Бахрейн, Бруней, Малайзія, Мексика, Оман, Судан, Південний Судан і Катар), домовились співпрацювати з ОПЕК з метою зменшити обсяг видобутої нафти, тим самим стабілізувати ціну на енергоносії. Це пояснюється тим, що регулювання ціни, а не обсягу видобутку енергоносіїв кваліфікувалося б міжнародною спільнотою як картельна змова [8].

Така взаємовигідна співпраця тривала до 6 березня 2020 р., коли міністр енергетики РФ Олександр Новак на зустрічі у Відні, в штаб-квартирі організації, оголосив про припинення участі держави в угоді і форматі ОПЕК+ [3].

Результатом такого демаршу РФ стало значне падіння цін на нафту до 20 дол. за барель нафти та цінова війна з Саудівською Аравією на ринках збуту. Причиною протистояння стало бажання РФ витіснити конкурентів з ринку та встановити контроль над його значною частиною. Проте, поширення Covid-19, локдаун у більшості європейських держав, припинення авіаперельотів, призвели до зменшення обсягу споживання нафти та додаткового тиску на ціну.

20 квітня 2020 року відбулася унікальна подія, коли ціна на нафту досягла від'ємних значень і опустилася нижче (-37дол.) за барель нафти марки WTI. Причиною цього став надлишок обсягів нафти, а трейдери не змогли знайти покупців на свої травневі контракти. Додатковим чинником стала відсутність вільних місць для зберігання нафти. У результаті усіх цих чинників ціна впала до негативних показників і продавці почали доплачувати покупцям аби ті забрали великі обсяги нафти [7].

Цінова війна між РФ та Саудівською Аравією тривала місяць і мала катастрофічні наслідки. Обидві держави не реалізували вільні обсяги нафти за високою ціною, а намагалися пропонувати знижки покупцям до вже існуючої ціни, переманюючи споживачів. РФ звернулася до президента США Д.Трампа за посередництвом у вирішенні конфлікту. Так, 09 квітня 2020 р. було оголошено про домовленість між РФ та Саудівською Аравією про зниження обсягів видобутку нафти на 10 млн. барелів на день. Більша частина обсягу скорочення припала саме на РФ. Коливання цін тимчасово припинилося, але остаточної стабілізації варто очікувати не раніше завершення пандемії та відновлення рівня споживання енергоносіїв. На даний час ціна на нафту основних марок URALS, WTI, BRENT тримається в діапазоні 40 доларів за барель, що є мінімально прийнятною ціною для РФ [10].

Економіка відновлювальних джерел енергії. Усвідомлення негативного впливу промисловості держави на навколишнє середовище зумовило держави змінити своє ставлення до енергетичної сфери.

Держави розробляють нові екологічні програми. Банки відмовляються фінансувати вугільні енергетичні проекти. Американські банки такі як: Citibank, JPMorgan Chase, Morgan Stanley і Goldman Sachs практично одночасно перестали фінансувати нафтовий та газовий сектор США. Фінансові інститути заявляють, що перестануть кредитувати проекти пов'язані з видобутком вугілля.

Банки стимулюють розиток «зеленої» дружньої енергетики вітру та сонця. Так, у структурі енергетики ФРН приблизно половину складає енергія з відновлювальних джерел і відсоток буде лише зростати. Наприклад, у 2019 р. 46% усієї електроенергії у ФРН вироблено з відновлюваних джерел за даними Інституту систем сонячної енергетики Товариства імені Фраунгофера. Частка електроенергії виробленої в результаті спалювання бурого вугілля знизилася на 22%, а кам'яного на 33% порівняно з 2018 р. Загалом, уряд ФРН поставив перед собою амбітну задачу, зменшити викиди CO₂ в атмосферу на 40% порівняно з 1990 роком. На даний час, згідно з оцінкою «Робочої групи з енергетичних звітів» викиди CO₂ зменшились на 35%. З них 4% припало на гідроенергетику, 9% – на біомасу, 9% вироблено сонячною енергією, а найбільше згенеровано вітровою енергетикою – 26% [6].

Такі значні результати досягнуті лише за рахунок ефективної економічної політики держави та усвідомлення відповідальності за майбутнє планети.

Підсумовуючи можна сказати, що світ потребує глибшої співпраці у сфері боротьби з глобальним потеплінням, хоча б дотримуючись норм Паризької угоди та розробляючи нові міжнародні інструменти. Технологічна революція змінила міждержавний енергетичний баланс та змінила міжнародні економічні відносини. Розробка та впровадження технологій «зеленої енергетики» дає новий поштовх технологічному розвитку держав.

Список використаних джерел:

1. Борщ Л.М. Глобальні виклики розвитку індустрії нетрадиційного газовидобутку: аналітичне забезпечення // Ефективна економіка. 2016. №5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4993> (дата звернення: 17.10.2020).
2. Міжнародні економічні відносини: підручник / За редакцією А. П. Голікова, О. А. Довгаль. Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2014. 602 с. URL: <http://international-relationships-tourism.karazin.ua/themes/irtb/resources/da1e84517cfd5b5ad61025384ff017.pdf> (дата звернення: 17.10.2020).
3. Нефтяная сделка России и ОПЕК развалилась // РБК. URL: <https://www.rbc.ru/economics/06/03/2020/5e621c139a7947397c940a99> (дата звернення: 17.10.2020).
4. Паризька кліматична угода – можливість для України бути у світовому тренді низьковуглецевого та сталого енергетичного розвитку. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/249209857> (дата звернення: 18.10.2020).
5. Паризька угода [Електронний ресурс]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_l61 (дата звернення: 17.10.2020).
6. У Німеччині вироблено рекордну кількість «зеленої» електрики // Deutsche Welle. URL: – <https://www.dw.com/uk/a-52003072> (дата звернення: 18.10.2020).

7. Ціна американської нафти WTI вперше в історії стала від'ємною // BBC News Україна. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-52357946> (дата звернення: 18.10.2020).
8. Non-OPEC producers join OPEC action for first time in 15 years // OPEC bulletin. 2016. №11-12. URL: https://www.opec.org/opec_web/static_files_project/media/downloads/publications/OB11_12%202016.pdf (дата звернення: 17.10.2020).
9. On the U.S. Withdrawal from the Paris Agreement PRESS STATEMENT MICHAEL R. POMPEO, SECRETARY OF STATE-NOVEMBER 4, 2019. URL: <https://www.state.gov/on-the-u-s-withdrawal-from-the-paris-agreement> (дата звернення: 17.10.2020).
10. Stevens Pippa. OPEC and allies agree to historic 10 million barrel per day production cut // CNBC. – URL: <https://www.cnbc.com/2020/04/09/oil-jumps-ahead-of-make-or-break> (дата звернення: 18.10.2020).
11. The World Factbook. URL: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/qa.html> (дата звернення: 20.10.2020).

Відомості про автора:

Алієв Максим, кандидат політичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин та міжнародного права Факультету права та міжнародних відносин Київського університету імені Бориса Грінченка (м. Київ, Україна)

Aliiev Maksym, Associate Professor, PhD in Political Science Faculty of Law and International Relations Chair of International Relations and International Law (Kyiv, Ukraine).

ENERGY DIMENSION IN THE MODERN INTERNATIONAL ECONOMIC RELATIONS

Тетяна Соломенна

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

м. Чернігів, Україна

Solomennat@gmail.com

КУЛЬТУРНА ПОЛІТИКА ЄС В ХХІ СТОЛІТТІ

Розвиток соціальної сфери становить очевидний пріоритет сучасного суспільства. Культурна політика представляє одну з найсуттєвіших сторін формування й вдосконалення соціальної політики кожної держави й особливо цінним є досвід Європейського Союзу.

Фокусом спільних зусиль ЄС культура стала з підписання Маастрихтського договору – моменту поглиблення інтеграції, розширюючи межі економічних процесів. З цього часу країни-члени ЄС активізували координацію зусиль в культурних процесах та підтримки креативних індустрій, шануючи національні особливості, турбуючись про лінгвістичне та культурне розмаїття, оберігаючи культурну спадщину, що мало сприяти формуванню й зміцненню європейської ідентичності.

Особливостями культурної політики ЄС є програмний підхід. «Культурна столиця Європи», «Калейдоскоп», «Аріан», «Рафаель» – це назви деяких

загальноєвропейських програм, які реалізовувалися в останні десятиліття ХХ ст. Вони стосувалися певних аспектів, напрямів культури чи творчих індустрій, а також співпраці ЄС з міжнародними організаціями – Радою Європи та ЮНЕСКО. При цьому прерогатива формування та реалізація культурної політики залишається у компетенції національних урядів країн-членів.

В 2000 р. почала діяти перша комплексна програма ЄС «Культура 2000», розрахована на п'ять років. Вона охоплювала декілька напрямів культурної діяльності й буда продовжена ще на два роки до 2006 р., бюджет якої становив 236,4 млн. євро [1]. Така форма реалізації культурної політики в Європейському Союзі була продовжена черговою семирічною програмою із збільшеним до 400 млн. євро фінансуванням «Культура» (2007-2013 рр.) [2] та програмою «Медіа» – з бюджетом в 755 млн. євро [3].

Програма передбачала реалізацію трьох стратегічних цілей: сприяння підвищення мобільності авторів/професіоналів – представників креативних індустрій; збільшення доступності до товарів/продукції цієї сфери та розвиток міжкультурного діалогу. Засобами досягнення цілей стала фінансова підтримка в проведенні спільних акцій, роботи відповідних закладів чи установ; проведення дослідницької діяльності культурної сфери, а також підтримка зусиль, спрямованих на покращення обізнаності громадян щодо культурних акцій, їх доступності та популяризації знань про культуру, історію європейських народів, збереження культурної спадщини, розвитку мистецтва, літератури, аудіовізуального сектору.

Управління культурною сферою в ЄС розподілено між Європейською Радою, Європейським парламентом та Європейською комісією. В організаційному плані відповідальними за виконання програм виступають два генеральних директорату у Єврокомісії – Генеральний директорат ЄК з питань освіти та культури (DG EAC – Directorate General Education and Culture), Генеральний директорат ЄК в сфері комунікацій, контенту і технологій (DG CNECT – Directorate General for Communications Networks, Content and Technology), а також Агентство ЄК з питань освіти, аудіовізуальних послуг і культури (EACEA – The European Commission's Education, Audiovisual and Culture Executive Agency).

Специфічним прийомом культурної політики в ЄС є проведення «тематичних» років. Так, 2008 р. – в ЄС відбувся рік міжкультурного діалогу, що мало підкреслити цінність та значущість культурного, мовного, етнографічного різноманіття європейських народів.

Провідною темою культурної індустрії та креативних практик залишається збереження та охорона культурної спадщини, яка є не лише консолідуючою, об'єднуючою ланкою зміцнення європейської ідентичності, але й посідає значне місце в економічно-господарській системі європейських країн. Відомо, що лівова частина пам'яток світової спадщини знаходяться саме на території ЄС. Тому, 2018 р. в ЄС був роком культурної спадщини, девізом якого стало гасло «Ділимося спадщиною – ділимося цінностями». Заходи, події, зустрічі, фестивалі, які відбувалися по всій Європі сприяли об'єднанню та солідарності людей, виявляли й знайомили з різними традиціями, звичаями, історією різних

громад, сприяли розвитку соціально-економічних відносин міст, містечок, регіонів.

З 2002 р. за ініціативи ЄК разом з загальноєвропейською федерацією асоціацій по збереженню культурної та природної спадщини Європи – Eufore Nostra, започатковано премію ЄС в галузі культурної спадщини [4]. Вона спрямована на поширення передового досвіду по збереженню матеріальної і нематеріальної культурної спадщини, заохочення інноваційних ініціатив, збереженню високих стандартів в цій сфері. Премія вручається в чотирьох номінаціях: 1) збереження, реставрація та реновація об'єктів культури; 2) дослідницькі проекти в оцифруванні пам'яток; 3) внесок приватних осіб або організацій у захист, охорону, й популяризацію пам'яток історії і культури; 4) проекти в сфері освіти, навчання та популяризацію культурної спадщини.

Практична реалізація культурних програм ЄС відбувається у відповідності до ухвалених Робочих планів по культурі, схвалених Єврокомісією, з урахуванням відображення різних аспектів культурної політики національних урядів країн-членів ЄС.

Наприкінці 2012 р. на рівні Європарламенту почала розроблятися програма «Креативна Європа» на 2014-2020 рр. з бюджетом в 1,64 млрд. євро, за участю країн-членів ЄС та кількох десятків країн-партнерів [5]. З 2015 р. Україна стала однією з учасниць Креативної Європи. Дія програми продовжена до 2027 р.

Сучасні тенденції, стратегічні цілі, принципи, способи досягнення та очікувані результати культурної політики ЄС відображені в двох документах: Новий європейський порядок денний по культурі [6] і Робочий план по культурі 2019-2022 рр. [7]. Серед стратегічних цілей в Новому порядку денному виділяються три виміри: соціальний, який передбачає використання сили культури й культурного різноманіття задля суспільної згуртованості й добробуту; економічний – підтримка креативних індустрій в освіті та інноваціях, для збільшення робочих місць та зростання; зовнішній – зміцнення міжнародних культурних зв'язків. Дві наскрізні дії, які об'єднують всі три стратегічні цілі це: захист та збільшення цінності культурної спадщини та діджиталізація культури. Реалізація Порядку денного по культурі передбачається схваленням Робочого плану й застосування Відкритого методу координації (ВМК), який узгодили країни-члени ЄС.

Робочі плани – це інструкції щодо конкретних дій, проведення заходів, визначених учасників з фіксацією очікуваних результатів в документах, які ухвалювалися країнами-членами ЄС й для виконання попередніх програм по культурі. Робочий план на 2019-2022 рр. повторює три стратегічні цілі, називає вісім керівних принципів та п'ять пріоритетів, які складаються з сімнадцяти тем.

Культура названа внутрішньою цінністю; вона сприяє сталому соціально-економічному розвитку; культурне та лінгвістичне різноманіття є ключовим досягненням ЄС; цілісний, комплексний підхід щодо законодавства, фінансування та міжсекторального співробітництва сприятиме реалізації плану в сфері культури; діалог між країнами-членами, європейськими інститутами, громадянським суспільством, державами-партнерами та міжнародними

організаціями забезпечує гарний результат – це деякі визначені принципи реалізації Робочого плану.

Пріоритети політики креативних індустрій сформульовані в наступний спосіб: 1) сталість культурної спадщини; 2) згуртованість та добробут; 3) екосистема підтримки митців, які створюють європейський контент; 4) гендерна рівність; 5) міжнародні культурні відносини. Перший пріоритет розкривається чотирма темами: управління на основі участі; адаптація до зміни клімату; принципи якості втручання в культурну спадщину; альтернативне фінансування культурної спадщини. Другий – п'ятьма темами: соціальна згуртованість; високоякісна архітектура; розуміння цифрової аудиторії; творче покоління молоді; громадянство, цінності й демократія. Третій пріоритет – шістьма: статус та умови роботи митців та діячів культури й мистецтва; свобода творчості; спільне виробництво аудіовізуальної продукції; розмаїття та конкурентоздатність музичного сектору; багатомовність та переклад; фінансування та інновації. Пріоритет гендерної рівності передбачає рівність в культурному та креативному секторі, а пріоритет міжнародних культурних відносин – наполягає на стратегічності курсу культурної дипломатії для зовнішніх зносин ЄС. В Робочому плані для всіх тем розписані методи, обґрунтування та результати. Документ деталізує принципи запровадження ВМК, який узгодили країни-члени ЄС.

Слід зазначити, що програмний підхід в реалізації культурної політики в Європейському Союзі зазнав суттєвих змін. Стоячи на позиції чіткого пріоритету національних урядів щодо формування та реалізації культурної політики, органи ЄС постійно шукають оптимальні форми втілення загальноєвропейських програм. Якщо на початку 2000-х рр. акцент робився на посиленні ролі культури в міжнародних справах, активізації культурної дипломатії, презентації ЄС на міжнародній арені як впливового гравця, реалізації політики мультикультуралізму як способу нейтралізації конфліктів, то в останні кілька років фокус уваги зміщено в економічну сферу. Креативна індустрія, культурна спадщина розглядається не лише як консолідуюча сила, а й як ресурс сталого розвитку, сфера зростання економіки й важлива гуманітарна складова сучасного суспільства. Нові технології, активно входять в усі сфери виробництва, побуту, відпочинку, розваг, змінюючи звичний стиль життя пересічних європейців, відкривають нові можливості в сфері креативних індустрій, сучасного мистецтва, сприяють доступності до пам'яток культурної спадщини й розвитку творчих здібностей, вмінь різних груп населення.

Епідеміологічна ситуація внесла серйозні корективи в звичний спосіб життя європейців. Проте виклики теперішнього дня не стали меншими, а навпаки виявили додаткові спільні проблеми, в розв'язанні яких має допомогти культура.

Досвід культурної політики ЄС може стати корисним для України, яка може адаптувати європейські соціокультурні практики, що сприятиме розвитку культурних індустрій та креативної економіки, й призведе до зміцнення культурного потенціалу, що проявиться в підвищенні інвестиційної привабливості та допоможе технологічно оновитися економіці країни.

Успішна реалізація культурних проєктів в масштабах всього ЄС свідчить про потенційну можливість запровадження та вдосконалення наднаціональних проєктів в соціальній сфері держав, які перебувають на різних рівнях соціально-економічного розвитку. Такі практики представляють цікавий приклад для сучасних непростих умов, які переживає європейська та й світова індустрія, що пов'язана з культурним сектором та творчими індустріями.

Список використаних джерел:

1. Culture 2000 programme. [Електронний ресурс] : Creative Europe URL: <https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/previous-programmes/culture-2000>
2. Culture programme (2007-2013). [Електронний ресурс] : Creative Europe URL: <https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/preivous-programme/culture>
3. Programme Media (2007-2013). [Електронний ресурс] : Creative Europe URL: <https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/previous-programmes/media>
4. European Union Prize for cultural heritage [Електронний ресурс] : URL: // https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/actions/heritage-prize_en
5. Креативна Європа [Електронний ресурс] : URL: <https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/>
6. New European Agenda for Culture. [Електронний ресурс] : European Commission. Brussels, 22.5.2018. URL: https://ec.europa.eu/culture/sites/culture/files/commission_communication_-_a_new_european_agenda_for_culture_2018.pdf
7. Work Plan for Culture 2019-2022. [Електронний ресурс] : Official Journal of the European Union. 21.12.2018. URL: <https://www.ietm.org/fr/workplan-for-culture-2019-2022>робочий план 2019-2022 pp.

Відомості про автора:

Соломенна Тетяна, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедра всесвітньої історії та міжнародних відносин, Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка (м. Чернігів, Україна)

Solomenna Tetiana, Candidate of Sciences in Historical Science, Docent, Docent of the Chair of World history and International relations, T.H. Shevchenko National University "Chernihiv Colehium" (Chernihiv, Ukraine).

EU CULTURAL POLICY IN THE XXIst CENTURY

Станіслав Черкасов

Запорізький національний університет

м. Запоріжжя, Україна

stancherkasov@gmail.com

ORCID: 0000-0002-0759-6594

ГЕОПОЛІТИЧНІ КОНЦЕПТИ ЦИВІЛІЗАЦІЙНОГО АНАЛІЗУ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Багатоаспектне міждисциплінарне студіювання концепту цивілізації та цивілізаційної спільноти спирається на практику використання цих

фундаментальних понять у сучасному гуманітарному дискурсі. При цьому виокремлення політологічного та країнознавчого контекстів надає можливість не тільки розширити змістовно-концептуальний ряд засадничих категорій цивілізаційного аналізу, але й простежити межі пізнавальних можливостей цивілізаційної теорії як когнітивного інструменту політології, міжнародних відносин та країнознавства. Сучасна політологічна думка дедалі частіше звертається до проблеми соціокультурного розвитку людства, а ключовим категоріям цивілізаційного аналізу відводиться центральне місце у тематичному спектрі наукових праць з міжнародної політики. Метою даної статті є висвітлення методологічних алгоритмів, введених до наукового обігу за останні десятиліття, що вимагають опрацювання та узагальнення. У центрі уваги дослідників перебуває проблема суб'єктності цивілізацій у міжнародних відносинах та способи її розв'язання, проблема сучасної цивілізаційної ідентичності та класифікації цивілізаційних спільнот, а також моделі цивілізаційного аналізу міжнародних відносин.

Спираючись на широку теоретичну основу, сучасні дослідники звертають увагу на теоретичні питання, які дозволяють під іншим кутом зору висвітлити узагальнену картину використання цивілізаційного аналізу у політологічних дослідженнях, а саме: якою мірою цивіліографія може виявитись корисною при аналізі міжнародних відносин та де межа її пізнавальних можливостей? Зокрема, однією зі спроб акцентувати увагу наукової спільноти на тісному взаємозв'язку цивілізаційного дискурсу з політологією міжнародних відносин стала праця американських науковців М. Холла та П. Джексона «Цивілізаційна ідентичність: створення та відтворення цивілізацій у міжнародних відносинах» (2007) [2]. Важливою істотною особливістю даного дослідження є документальна основа видання, побудова теоретичних висновків на основі історичних прецедентів. Врахування ментальних характеристик цивілізаційного простору вирізняє працю Д. Хедлі «Європеїзація світу» (2007) [4], яка пропонує комплексний аналіз цілої сукупності явищ та містить широкий фактичний матеріал, спрямований на висвітлення політичної історії Європи та колонізованих нею територій. Інформаційною насиченістю вирізняється робота Ф. Петіто «Цивілізаційний діалог та світовий порядок: культурна, релігійна та цивілізаційна політика у міжнародних відносинах» (2009) [1], яка зосереджується на знакових аспектах репрезентації методологічних можливостей цивілізаційного аналізу у міжнародних відносинах, приділяє увагу висвітленню теоретичного виміру їх сутності. Прагнення включити цивілізаційні концепції глобальної геополітики у широкий аналітичний контекст ілюструє видання австралійських дослідників Д. Джозефа та К. Уайта «Науковий реалізм та міжнародні відносини» (2010) [10].

Концептуально важливий підхід запропонував відомий дослідник Ян Морис у своїй праці «Чому Захід панує натеper: оповіді з історії та що з них випливає щодо майбутнього» (2010) [7], запропонувавши системне бачення глобальних політичних процесів з точки зору історії сучасної світової цивілізації. Праця того ж автора «Вимір цивілізації» (2013) [6] хронологічно продовжує виклад, фокусуючи увагу на найбільш дискусійних проблемах

націотворення. Знаковий внесок у розробку цивілізаційного підходу до аналізу міжнародних відносин здійснила американська дослідниця Н. Орескес у своїй праці «Занепад Західної цивілізації» (2014) [8]. Авторка з'ясовує умови та причини зменшення динаміки розвитку традиційних західних суспільств. Окреме місце займає робота Ю. Моллер «Завіса обставин: технології, цінності, дегуманізація економіки та політики» (2015) [5], пропонуючи аналіз цивілізаційного розвитку різних історико-культурних регіонів сучасного світу. Особливий інтерес серед дослідників останнім часом викликає робота М. Персі «Похибки цивілізації: локальні народи у структурі міжнародного співтовариства» (2016) [9], у якій автор дійшов висновку про існування низки парадоксів країнознавчого підходу до світової геополітики. Окремі аспекти глобалізації світових культур докладно проаналізував у своїй праці «Межі вестернізації» П. Гюрел (2017) [3].

У цілому, дослідникам вдалось обґрунтувати цивілізаційне бачення політології міжнародних відносин, рельєфно виокремити цивілізаційний чинник розвитку світової політики. У цьому сенсі кожне покоління політологів пропонує власне вирішення проблеми відсутності правової суб'єктності цивілізацій у міжнародних відносинах, оскільки цивілізаційні спільноти не мають правового статусу у світовій політиці, здійснюючи значний вплив на її перебіг, при цьому правова суб'єктність цивілізацій жодним чином не формалізована у міжнародному праві.

На думку більшості дослідників за умов сучасної уніфікації етнокультурного середовища недостатньо виправданою є спроба побудови деталізованої класифікації цивілізаційних утворень, виокремлення яких на підставі історико-культурних критеріїв залишається досить умовним та авторським аналітичним рішенням.

Натомість у гуманітаристиці остаточно затвердилась концепція розподілу сучасного світу на дві цивілізаційні спільноти: східну та західну, що виступають як бінарні протилежності. Загальнопоширеним стало твердження про співіснування «західної» індивідуалістичної та «східної» колективістської, ірраціональної, орієнтованої на внутрішній світ людини цивілізаційної парадигми. При цьому сучасна цивіліографія все частіше констатує факт «загибелі» класичного цивілізаційного Сходу внаслідок інтенсивної глобалізації та перенесення західних культурних практик у повсякденне життя східних суспільств.

Не тільки констатований, але й якісно новий погляд на класифікацію країн за ознакою цивілізаційної приналежності до західної та східної груп пов'язаний із проведенням досліджень у царині цивілізаційної ідентичності. Від початку своєї актуалізації у другій половині ХХ ст., проблема ідентичності стала предметом аналізу багатьох наукових дисциплін, зокрема політології та політичної психології, що почали використовувати термін «цивілізаційна ідентичність» для позначення явищ високого рівня узагальнення. Дослідження ідентифікаційних рис різних цивілізаційних спільнот призвело до створення концепції групових ідентичностей та відокремлення характеристик колективної ідентичності від індивідуальної. На теоретичному рівні концепція групових

ідентичностей було вперше сформульована у працях соціологів Е. Еріксона, Т. Бергера, Т. Лукмана, які поставили питання про межі групової та індивідуальної ідентичностей. На думку вчених, групова ідентичність – це результат процесу ідентифікації, ототожнення з певною соціокультурною спільнотою, яке виникає шляхом засвоєння особою спільних соціокультурних цінностей. Зasadничим положенням концепції є твердження про те, що на відміну від індивідуальної, групова ідентичність існує не тільки у сфері свідомості, але й у вигляді ідентифікаційного середовища – сукупності об'єктивізованих найбільш значимих ознак, маркерів ідентичності, на основі яких відбувається процес ідентифікації. Оскільки соціополітичне та соціокультурне середовище охоплюють динамічні сфери суспільного життя, їх змістовне наповнення перебуває у постійному розвитку, нерозривно пов'язаному з процесами цивілізаційної ідентифікації.

Переважає більшість теоретичних цивілізаційних моделей належить до геополітичних конструктів та мають високу прогностичну ефективність. Такі особливості, зокрема, відрізняють класичну модель «зіткнення цивілізацій» американського політолога, директора Інституту стратегічних досліджень Гарвардського університету С. Хантингтона. На аналогічні висновки нашої роботи його аналіз міжнародних відносин, а також прогнозований ним перехід світової політики у нову фазу, у межах якої найважливішими діючими особами у міжнародних відносинах стають групи країн різних цивілізацій, а не держави-нації західного світу. Відповідно, на думку Хантингтона, головним джерелом суперечностей у міждержавних відносинах стануть міжцивілізаційні суперечності у сфері культури та світобачення дев'яти сучасних цивілізацій: західної, православної, іспанської, китайської, індуїстської, латиноамериканської, японської та буддистської. При цьому можливі конфлікти як між сусідніми державами, які належать до різних цивілізацій, так і між безпосередньо самими цивілізаційними спільнотами [2].

Наголос на визначенні рівня цивілізаційного розвитку окремих груп країн притаманний також теорії світ-системи І. Уоллестайна, що оперує категоріями «ядра», «напівпериферії» та «периферії» цивілізаційного розвитку в залежності від успіху країн у розробці та експорті нових технологій та ступеню незалежності від зовнішнього політичного та економічного впливу [5].

До аналогічних висновків доходить у своїх роботах розробник теорії глобальної цивілізації Г. Кіссінджер, наголошуючи на необхідності підтримки у світі глобального балансу сил за допомогою держав, які становлять основу світового порядку [6]. Цивілізаційна теорія використовується також і в основних положеннях концепції «великої шахівниці» З. Бжезинського, відповідно до якої домінуюче становище США у вирішальних позиціях світової влади базується на міжнародному розподілі сил та здатності контролювати політичні еліти євразійського простору [8]. Концепт, що пов'язує міжнародні відносини з цивілізаційним чинником, ще більш виразно простежується у теорії «третьої хвилі» цивілізації Е. Тоффлера, яка ґрунтується на спостереженні за динамікою змін у технологічній сфері, яка послідовно змінюється від аграрної до індустріальної та інформаційної стадії, результатом чого є нерівномірний

цивілізаційний розвиток країн сучасного світу, оскільки різні типи технологічних цивілізацій змушені співіснувати одна з одною [9].

Цивілізаційна теорія як один із інструментів пояснення сутності міжнародних відносин, аргументи та гіпотези якої пов'язані переважно з геополітикою та принципами концепту «політичного реалізму» демонструє високу когнітивну та експлікаційну ефективність у країнознавчих дослідженнях, традиційно використовується як основа для вирішення цілого комплексу наукових проблем. Одним із способів застосування цивілізаційної теорії у країнознавчих студіях є цивілізаційне моделювання міжнародних відносин, що проводиться із дотриманням ключових принципів моделювання: принципу відповідності моделі оригіналу, принципу екстраполяційності модельної інформації та принципу верифікації, можливості зіставлення отриманої моделі із властивостями реально існуючої системи.

Кожна із наукових шкіл у сучасній теорії міжнародних відносин пропонує експланаційні концепції, які віддають пріоритет окремій групі чинників у поясненні сутності міжнародної політики: впливу комунікативних та інформаційних систем, чиннику географічного детермінізму тощо. Когнітивною перевагою цивілізаційної теорії є її здатність до проведення збалансованого факторного аналізу у моделюванні міжнародних відносин, який не гіпертрофіє причинні зв'язки і з'ясовує їх ступінь вагомості у міжнародній політиці.

Таким чином, цивілізаційна теорія є одним із сучасних комплексних міждисциплінарних інструментів дослідження країнознавчих та геополітичних характеристик соціокультурних спільнот. Проведений аналіз сучасних дискурсійних практик використання основних засад цивіліографії у прикладних аналітичних дослідженнях демонструє зміщення акцентів на користь прогностичного моделювання, виявлення загальних тенденцій та закономірностей міжнародних відносин, що сприяє виразному переміщенню цивілізаційного аналізу у площину загальної геополітики, у межах якої категорія цивілізації виступає у якості зручної методологічної основи здебільшого глобального політологічного прогнозування як найвища форма теоретичного узагальнення світових процесів соціокультурного та технологічного розвитку.

При цьому виклад теоретичних положень здійснюється дослідниками досить схематично, залишається мало розробленою класифікація сучасних локальних цивілізацій, відсутній науковий консенсус щодо перспектив формування єдиної світової цивілізації, що значно обмежує можливість уніфікованого трактування базових категорій цивілізаційного аналізу серед широкого розмаїття авторських визначень. Значний внесок у розвиток теоретичних положень цивілізаційного аналізу міжнародних відносин внесла конструктивістська теорія ідентичностей, поставивши питання про можливість цивілізаційного самовизначення соціокультурних спільнот, а також формування різних ступенів цивілізаційної самосвідомості, безпосередньо порушивши питання про суб'єктність цивілізацій у міжнародних відносинах. З'ясована спрямованість наукових досліджень відображає прагнення експертів

включити категорію цивілізації у практичний політологічний контекст, вийти за межі суто теоретичного ракурсу. Така оцінка досить чітко детермінує підходи до перспектив подальшої розробки проблеми з урахуванням результатів концептуалізації останніх досліджень та розширення можливості їх впровадження у політологічну практику.

Список використаних джерел

1. Civilizational Dialogue and World Order: the Other Politics of Cultures, Religions, and Civilizations in International Relations / ed. by S. Michális, F. Petito. – N.Y. : Palgrave Macmillan, 2009. – 294 p.
2. Civilizational identity: the Production and Reproduction of Civilizations in International Relations / ed. by M. Hall, P. Jackson. – N.Y. : Palgrave Macmillan, 2007. – 243 p.
3. Gurel P. The Limits of Westernization: A Cultural History of America in Turkey / Peril Gurel. – N.Y. : Columbia University Press, 2017. – 288 p.
4. Headly J. M. The Europeanization of the World: On the Origins of Human Rights and Democracy / J. M. Headly. – Princeton : Princeton University Press, 2008. – 312 p.
5. Moller J. The Veil of Circumstance: Technology, Values, Dehumanization and the Future of Economics and Politics / Jorgen Ostrom Moller. – Singapore : Iseas-Yusof Ishak Institute, 2016. – 298 p.
6. Morris I. The Measure of Civilization: How Social Development Decides the Fate of Nations / I. Morris. – Princeton : Princeton University Press, 2014. – 400 p.
7. Morris I. Why the West Rules – For Now: The Patterns of History, and What They Reveal About the Future / I. Morris. – N.Y. : Palgrave Macmillan, 2011. – 768 p.
8. Oreskes N. The Collapse of Western Civilization: A View from the Future / Naomi Oreskes. – N.Y. : Columbia University Press, 2014. – 104 p.
9. Pearcey M. The Exclusions of Civilization: Indigenous Peoples in the Story of International Society / Mark Pearcey. – N.Y. : Palgrave Macmillan, 2016. – 155 p.
10. Scientific Realism and International Relations / ed. by J. Joseph, C. Wight. – N.Y. : Palgrave Macmillan, 2010. – 258 p.

Відомості про автора:

Черкасов Станіслав, кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії та міжнародних відносин Запорізького національного університету (м. Запоріжжя, Україна).

Cherkasov Stanislav, PhD in History, Associate Professor, Department of World History and International Relations, Zaporizhzhya National University, (Zaporizhzhya, Ukraine).

GEOPOLITICAL ISSUES OF THE INTERNATIONAL RELATIONS
CIVILIZATIONAL ANALYSIS

ФРАНЦІЯ ТА КРАЇНИ МАГРИБУ: ДИНАМІКА ВЗАЄМОВІДНОСИН

В сучасних умовах трансформації міжнародних відносин Франція відіграє істотну роль у формуванні балансу сил в європейському регіоні. Французи, прагнучи зберегти свою важливу роль перш за все на континенті, ще починаючи з другої половини ХХ ст. зробили європоцентризм одним з головних напрямків зовнішньої політики. Разом з тим, особливе місце у політиці Франції незмінно займають відносини з колишніми французькими колоніями, до яких належать і країни Магрибу.

За часів президенства Ш. де Голля спираючись на ідеї відновлення величі Франції після Другої світової війни, важливим напрямком зовнішньої політики країни стало вирішення колоніальних проблем, надання незалежності більшості французьких колоній та розбудова відносин в новому форматі.

Одним з найголовніших принципів в реалізації політики Франції щодо колишніх колоній було збереження політичного та економічного впливу у регіоні Північної Африки та Середземноморському регіоні. З новоутвореними незалежними державами Магрибу були укладені угоди в політичній, економічній, військовій, гуманітарній та ін. сферах, в тому числі щодо фінансової допомоги, що і в подальшому давало Франції можливість захищати свої інтереси в цьому регіоні.

Показовим у вибудовуванні відносин Франції з колишніми колоніями стало «алжирське» питання. Після підписання Євіанських угод у 1962 році та визнання результатів референдуму в Алжирі, Франція визнала незалежність країни. Проте головною військово-стратегічною метою Франції надалі було перетворення Алжиру на свого союзника. Згідно лінії уряду Ш. де Голля, підтримання хороших відносин з Алжиром мало стати ключем, який відкриє шлях до посилення французького впливу у країнах, що розвиваються. Саме тому відносинам з цією країною надавалося першочергове значення, у порівнянні з іншими державами регіону Магрибу. [1, с. 30-33]

Укріплення позицій Франції не лише в Алжирі, а і в Північній Африці в цілому стає одним з пріоритетних напрямків французької зовнішньої політики починаючи з середини 1960-х рр., враховуючи конкуренцію з іншими впливовими країнами, особливо з США. Зокрема, з державами Магрибу збільшувалося співробітництво, шляхом знову-таки надання різних видів допомоги, та укладенням двосторонніх договорів. [2, с. 82-83]

Також однією з ефективних форм збереження свого впливу на країни регіону стала Франкофонія – організація створена у 1970 р. та особливо її подальший розвиток як міжнародної міжурядової організації. Членами цього об'єднання серед інших 57 країн є Туніс (1970 р.), Мавританія (1980 р.) та Марокко (1981 р.). У політичному плані, Франкофонія стала важливою

складовою зовнішньої політики Франції. Участь у самітах організації сприяє поглибленню тісних зв'язків між цими країнами, особливо колишніми колоніями та Францією у різних сферах – політичній, культурній, освітній, захисту прав людини тощо. [3]

Середземномор'я, до якого належать країни Магрибу, як традиційний напрямок зовнішньої політики Франції, розглядається як зона «життєвих інтересів» країни. Політика Франції у Середземномор'ї – важливий фактор балансу сил у цьому регіоні. У своєму формуванні вона пройшла декілька етапів. Хоча ще Ш. де Голль пов'язував подальшу велич Франції з цим регіоном, в активну фазу середземноморська політика Франції перейшла з приходом до влади уряду соціалістів. У 80-х рр. розглядаючи країни Північної Африки як джерело цінної сировини та ринок збуту, французьке керівництво укріплювала тут свої позиції, як важливий козир у боротьбі за вплив серед цих країн та за послаблення гегемонії США у регіоні та світі. Такий підхід у зовнішній політиці Франції, Домінік Рейні, політолог та професор Національної організації політичних досліджень у Парижі, описав як таку, «що підкреслює багатосторонність та підтримує культурне різноманіття як спосіб зміцнення миру та врегулювання конфліктів» [4]

Так, у 1995 р. за активної діяльності президента Ж. Ширака, було започатковано Барселонський процес, в межах якого ще більше активізувалася політика Франції по відношенню до країн Магрибу. Подальшого розвитку цей зовнішньополітичний напрямок отримав за наступника Ж. Ширака – Н. Саркозі, який пріоритетним напрямком своєї діяльності проголосив створення Середземноморського союзу, хоча на першому місці традиційно стояло європейське будівництво, а на другому – відновлення дружніх відносин зі США. [5, с. 274-276]

Таким чином, саме з приходом до влади у 2007 році Н. Саркозі, відносинам з колишніми колоніями Північної Африки було надано «другого дихання», зважаючи, знову-таки, на відновлення глибоко підірваного престижу колишньої метрополії у тепер вже незалежних державах та актуальності проблем, пов'язаних з іммігрантами. [6, с. 290] Основна лінія зовнішньої політики у цьому напрямку продовжувалась Ф. Олландом та діючим президентом Франції Е. Макроном.

Найбільшу загостреність серед проблем суспільства у політичному житті сучасної Франції набули питання, пов'язані з імміграцією. Економічна криза, яка загострила проблему зайнятості, змусила правлячі кола Франції зробити значно жорсткішим імміграційне законодавство, особливо умови возз'єднання сімей, порядок надання громадянства, віз та видів на проживання з правом на роботу. На сьогоднішній день проблеми імміграції тісно переплітаються з питаннями забезпечення безпеки громадян, боротьби зі злочинністю та тероризмом, в тому числі міжнародним. Імміграційна політика Франції будується на основі комплексної програми інтеграції мігрантів та їх нащадків у французьке суспільство за умови лояльності та соціальної відповідальності останніх, одночасно з більш жорстким державним контролем самого процесу міграції. Заохочення притоку кваліфікованих кадрів передбачає укладення

договорів про співробітництво, а також про економічну допомогу, сприяння створенню нових робочих місць з відповідними країнами, передусім з державами Північної Африки.

Таким чином, порівнявши місце та роль країн Магрибу у зовнішньополітичному курсі Франції у другій половині XX та на початку XXI століття, можна говорити про зростання уваги з боку французького керівництва до регіону. Цьому сприяв цілий ряд факторів. По-перше, регіон традиційно знаходився у сфері впливу Франції; ці країни є її колишніми колоніями та розташовані по-сусідству, що сприяє проведенню спільної політики в межах різноманітних організацій та структур. По-друге, події вересня 2001 року призвели до посилення боротьби з міжнародним тероризмом за участю Франції. Французький уряд та дипломатичний корпус все більше вживає заходів для підтримки режимів альтернативних радикальному ісламізму та забезпечення безпеки громадян країни. По-третє, після подій арабської весни відбулися зміни в політичних системах арабських країн, зміна влади та відповідно, постає необхідність налагодження відносин з новим керівництвом та підтримки демократії, у тому числі і для забезпечення французьких інтересів у регіоні. По-четверте, зростання популярності правих партій у Франції та Європі, пов'язане з посиленням проблем з нелегальною імміграцією, впливає на сучасний розвиток відносин в міжнародній площині у регіоні.

Роль та значення Магрибу традиційно залишаються важливими для вищого французького керівництва з огляду на наявні тут джерела сировини, ринки збуту товарів та людські ресурси. Саме тому відносини з країнами, розташованими в регіоні, завжди знаходилися серед пріоритетних напрямків зовнішньої політики Франції, поступаючись лише європейському будівництву, та, в окремі періоди, відносинам з США, чи участю у вирішенні міжнародних конфліктів. Цей факт, а також невизначеність на сьогоднішній день імміграційного питання, дають підстави вважати, що і у подальшому відносини Франції з країнами Магрибу не втратять своєї важливості для керівництва П'ятої республіки.

Список використаних джерел:

1. Пархалина Т. Г. Франция и Средиземноморье. Москва : Наука, 1987. 150 с.
2. Володина М. А. Международно-политические процессы в Северной Африке. Международная экономика и международные отношения. № 1. 2013. С. 77-84.
3. Francophonie. URL: <https://www.francophonie.org/-77-Etats-et-gouvernements-.html/> (Дата звернення: 16.10.2020).
4. Saying Goodbye to Jacques Chirac URL: <https://www.content.time.com/time/world/article/0,8599,1621692,00.html> (Дата звернення: 16.10.2020).
5. Іваницька О. П. Зовнішня політика країн Західної Європи та Північної Америки у пост біполярний період (1990 -2000 роки). Київ: «Слово», 2012. 720 с.
6. Рубинский Ю.И. Франция. Время Саркози. Москва : Международные отношения, 2011. 320 с.

Відомості про автора:

Казакова Оксана, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри всесвітньої історії та міжнародних відносин, Запорізький національний університет (м. Запоріжжя, Україна)

Kazakova Oxana, PhD, Associate Professor in Department of the World History and International Relations of Zaporizhzhia National University (Zaporizhzhia, Ukraine).

FRANCE AND THE MAGHREB COUNTRIES: THE DYNAMICS OF RELATIONSHIP

Мирослава Лісовська

Київський університет імені Бориса Грінченка

м. Київ, Україна

m.lisovska@kubg.edu.ua

БРЕНДИНГ БЕЗПЕЧНОГО ВІДПОЧИНКУ ТА КРИЗА МІЖНАРОДНОГО ТУРИЗМУ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19 (НА ПРИКЛАДІ ГРУЗІЇ)

Міжнародний туризм є невід'ємною складовою сучасного світового господарства. Для багатьох країн світу – це суттєва частина експортного потенціалу національних економік і господарських комплексів, що може становити понад 20 % їх ВВП. Туризм – це третій за величиною експортний сектор світової економіки, що в 2019 році становив 7% світової торгівлі. Останні роки туристичну сферу вважали рушієм загального економічного росту.

Разом із тим, міжнародний туризм найбільш чутливо реагує на різного роду зміни (соціальні, економічні, політичні та ін.), що відбуваються в середині країни та у світі в цілому. Цю чутливість яскраво демонструє вплив пандемії COVID-19. Тому питання безпечного відпочинку в карантинних умовах та пошук шляхів виходу з кризи, зумовленої пандемією, пояснює актуальність теми.

Мета роботи – проаналізувати вплив пандемії COVID-19 на розвиток міжнародного туризму та означити шляхи мінімізації її наслідків на прикладі Грузії.

Станом на 20 квітня 2020 року через пандемію 100 % усіх міжнародних DESTINACIЙ ввели обмеження на в'їзд.

- 45% повністю або частково закрили свої кордони для туристів,
- 30% повністю або частково призупинили здійснення міжнародних авіарейсів,
- 18% закривають свої кордони за більш диференційованим принципом, забороняючи в'їзд для пасажирів із певних країн походження [2].

Безумовно, ці події призвели до того, що на сьогодні туризм є одним із тих секторів, які найбільше постраждали у світі від пандемії COVID-19. Причому, починаючи з 1950 року, у сфері міжнародного туризму це найгірша криза. Цю тезу підтверджує у своєму виступі Генеральний секретар ООН Антоніу

Гутерреш: «Насправді, можна сказати, що туризм сам по собі є одним із чудес світу. Ось чому так боляче бачити, як пандемія COVID-19 розоряє сектор туризму» [3]. На його думку, вкрай важливо відновити сектор туризму, при цьому першочерговим завданням для країн є забезпечення безпечного відпочинку й відсутності негативного впливу на клімат.

Згідно з даними Всесвітньої туристичної організації, на початку 2020 року спостерігалось скорочення подорожей у 22%, а прибуття в березні впали до рівня 57% на всіх ринках. Це означає втрату 67 мільйонів міжнародних туристів і близько 80 мільярдів доларів США надходжень. Однак ці показники знижувалися кілька разів, що було спричинено високим рівнем невизначеності.

Серед негативних наслідків впливу пандемії на розвиток міжнародного туризму, слід зазначити такі:

1) різке зниження експортних доходів, які за прогнозами Всесвітньої туристичної організації можуть впасти на 910 млрд. доларів - 1,2 трлн. доларів у 2020 році. Така тенденція матиме вплив на світову економіку і може зменшити світовий ВВП на 1,5% - 2,8%;

2) втрата робочих місць. У туристичній галузі працює кожна десята людина у світі, 54% туристичної робочої сили складають жінки. За прогнозами ООН криза галузі може призвести до втрати 50-120 млн робочих місць;

3) додатковий тиск на збереження культурної спадщини. Туризм є одним із ключових елементів збереження природної й культурної спадщини. Наприклад, багато об'єктів нематеріальної культурної спадщини, таких як традиційні фестивалі, ярмарки, карнавали були припинені або відкладені [2].

Насьогодні Всесвітня туристична організація опублікувала сценарії, які прогнозують зниження кількості міжнародних туристичних прибуттів від 58 % до 78 % за рік [3]. Ці відсотки залежать від швидкості поширення вірусу, тривалості діючих обмежень на пересування та закриття кордонів. Однак визначити перспективи подальшого розвитку подій наразі важко.

Перед урядами країн постало важливе завдання – мінімізувати економічні наслідки пандемії COVID-19, узявши за основу два загальних підходи: перший підхід спрямований на забезпечення доступних кредитних ліній для бізнесу, а другий – на відтермінування сплати боргових і податкових зобов'язань.

Такі заходи лягли в основу створення антикризових планів для підтримки туристичного сектору. Заслужовує на увагу досвід Грузії, яка стала однією з небагатьох країн, що відкрили туристичні напрямки. Тому до грузинських традицій та гостинності Грузія додає ще один потужний бренд: бренд безпечного відпочинку.

7 травня 2020 року уряд Грузії презентував посткризовий план підтримки туризму. За словами міністерки економіки та сталого розвитку Нателі Турнави туризм є не тільки важливим сектором економіки Грузії, але і невід'ємною частиною її міжнародного іміджу, в якому зайнято 150 000 осіб, і на частку якого припадає 11,5% економіки країни [1].

За рішенням уряду, підтримкою згідно з посткризовим планом скористаються готельні мережі, заклади харчування, а також туристичні компанії та гіді.

Основні положення цього плану можна окреслити у таких тезах:

- туристичні фірми, готельні мережі та заклади харчування повністю звільняються від податку на майно; у той же час подохідний податок відтерміновується до кінця 2020 року; частина закладів розміщення отримує субсидії;

- передбачається субсидування суми участі в туристичних виставках;

- державна допомога готельним мережам та закладам харчування у впровадженні стандартів безпеки Всесвітньої туристичної організації (UNWTO);

- передбачається запуск програми перепідготовки гідів.

До того ж туризм став першим з точки зору «невідкладної державної підтримки» і посткризового відкриття.

8 липня 2020 року Грузія відкрила кордони для п'яти європейських країн: Німеччини, Франції, Естонії, Литви, Латвії. З того часу перелік країн збільшувався та змінювалися умови в'їзду до країни. Однак, це не вплинуло на очікуваний туристичний потік.

Для відновлення туристичної галузі Національна адміністрація туризму Грузії запропонувала громадянам 95 країн світу нову інноваційну програму дистанційної роботи «Працюй з Грузії» [4]. В період глобальної пандемії все більше транснаціональних корпорацій і глобальних компаній перейшли на дистанційну роботу, коли місцезнаходження співробітника не має значення і не заважає виконувати свої обов'язки. Йдеться про три категорії працівників: самозайняті, штатні співробітники і підприємці, які мають надати відомості про те, що їхні фінансові можливості дозволяють під час перебування в Грузії сплачувати податки. Такі іноземці зможуть проживати в країні без оформлення дозволу на проживання щонайменше 180 днів. Уряд при цьому готовий забезпечити іноземним гостям безпечні та комфортні умови перебування в Грузії.

Завдяки цьому проєкту Грузія має можливість стати унікальним туристичним напрямком у всьому світі.

Символічним для формування бренду безпечного відпочинку Грузії є проведення на її території 112-го засідання Виконавчої ради Всесвітньої туристичної організації 16-17 вересня 2020 року. Вперше засідання відбулося за межами Іспанії. Організація продовжує ретельно відстежувати вплив пандемії COVID-19 на міжнародний туризм, а також надавати підтримку державам-членам і сектору в цілому в їх зусиллях щодо поліпшення їх систем збору інформації про туризм, подолання наслідків пандемії.

Таким чином, міжнародний туризм виявився найбільш вразливим сектором економіки, який зазнав негативного впливу пандемії COVID-19. Нові умови ставлять перед урядами країн необхідність формування бренду безпечного відпочинку. Грузія змогла набути статусу «зеленої країни» і на сьогодні є однією із найбільш безпечних країн на світовій арені, що дає можливість у посткризовий період почати новий етап економічного розвитку.

Список використаних джерел:

1. Правительство Грузии обнародовало посткризисный план поддержки туризма. [Електронний ресурс] : Кавказ online. 07.05.2020. URL: http://kavkasia.net/Georgia/2020/1588912284.php?utm_source=dlvr.it&utm_medium=twitter (дата звернення: 22.10.2020).
2. International Tourist Numbers Could Fall 60-80% In 2020, UNWTO Reports. [Електронний ресурс] : Офіційний сайт UNWTO. URL: <https://www.unwto.org/news/covid-19-international-tourist-numbers-could-fall-60-80-in-2020> (дата звернення: 22.10.2020).
3. Policy Brief: COVID-19 and Transforming Tourism. August 2020. [Електронний ресурс] : Офіційний сайт ООН. URL: https://www.un.org/sites/un2.un.org/files/sg_policy_brief_covid-19_tourism_august_2020.pdf (дата звернення: 21.10.2020).
4. We offer the Work from Georgia program to more than 95 countries. 27.08.2020. [Електронний ресурс] : Офіційний сайт уряду Грузії. URL: http://gov.ge/index.php?lang_id=ENG&sec_id=288&info_id=77151 (дата звернення: 22.10.2020).

Відомості про автора:

Лісовська Мирослава, кандидат політичних наук, старший викладач кафедри міжнародних відносин та міжнародного права, Київський університет імені Бориса Грінченка (м. Київ, Україна).

Lisovska Myroslava, Candidate of Sciences in Political Science, Senior Lecturer of the Chair of International relations and International Law, Borys Grinchenko Kyiv University (Kyiv, Ukraine).

SAFE HOLIDAY BRANDING AND CRISIS OF INTERNATIONAL TOURISM IN THE PANDEMIC COVID-19 (ON THE EXAMPLE OF GEORGIA)

Секція 3
МІЖНАРОДНІ ІНТЕГРАЦІЙНІ ТА ДЕЗІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ

Ігор Грицяк
Київський університет імені Бориса Грінченка
м. Київ, Україна
academy_pa@ukr.net

Наталя Грицяк
Інститут журналістик
Київського національного університету імені Тараса Шевченка,
м. Київ, Україна

**ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ІНСТРУМЕНТ СУСІДСТВА
В РЕАЛІЗАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПОЛІТИКИ СУСІДСТВА**

Європейський Інструмент Сусідства (ЄІС) є головним інструментом, що забезпечує фінансування реалізації Європейської Політики Сусідства (ЄПС), виробленої в 2004 році Європейським Союзом (ЄС) для 16 країн і територій на Східних та Південних його кордонах. Важливе значення цей Інструмент надає транскордонному співробітництву, призначеному для країн-партнерів та певних регіонів, залучених до такого виду міжєвропейського регіонального співробітництва. Країнами-партнерами, на які поширюється дія Європейського Інструменту Сусідства, є: Алжир, Вірменія, Азербайджан, Білорусь, Єгипет, Грузія, Ізраїль, Йорданія, Ліван, Лівія, Республіка Молдова, Марокко, окупована територія Палестини, Сирія, Туніс та Україна. Також визнано особливий статус Росії, оскільки вона може брати участь у транскордонному співробітництві, регіональному співробітництві з Євросоюзом та у багатьох відповідних міждержавних програмах, що стосуються співпраці в галузі освіти через обмін студентами. Інструмент зорієнтований на розвиток і підтримку особливих відносин між вищезазначеними країнами та ЄС, які базуються на співпраці, мирі та безпеці, взаємній підзвітності та спільній відданості загальнолюдським цінностям, верховенству закону і повазі до прав людини згідно з положеннями консолідованої версії Договору про Європейський Союз. Цілі, сфера застосування та спосіб функціонування Європейського Інструменту Сусідства визначені в Регламенті № 232/2014 Європейського Парламенту та Ради від 11 березня 2014 року про створення Європейського Інструменту Сусідства [1].

Створений у 2014 році на заміну Європейського Інструменту Сусідства та партнерства (ЄІСП), Європейський Інструмент Сусідства покликаний розвивати досягнення ЄІСП та приносити більш відчутні вигоди як Європейському Союзу, так і його партнерам. ЄІС уповноважує Євросоюз встановлювати та розвивати особливі відносини з сусідніми країнами з метою розвитку зони процвітання та добросусідства на рубежах з ЄС. Загальний

бюджет ЄІС складає 18 182 300 000 євро (ціни 2013 року). До 5% цієї суми виділено на реалізацію програм транскордонного співробітництва [2].

Створення зони спільного процвітання та добросусідства між державами-членами ЄС та країнами-партнерами завдяки ЄІС заплановано досягти через:

- сприяння правам людини, верховенство права, стійку демократію та участь громадян;

- стійке й інклюзивне зростання та економічний, соціальний і територіальний розвиток, включаючи поступову інтеграцію на внутрішній ринок ЄС;

- мобільність та міжлюдські контакти, включаючи обмін студентами;

- регіональну інтеграцію, включаючи програми транскордонного співробітництва.

Важливим критерієм, що впливає на надання коштів країнам-партнерам, є також повага до прав людини, демократії та належного врядування.

В Європейський Інструмент Сусідства закладено певні підходи щодо підтримки країн-партнерів, суть яких полягає в диференціюванні її (підтримки) рівнів шляхом пристосування допомоги до потреб та прогресу країн-партнерів. Підхід “більше за більше” передбачає певні стимули для активнішої підтримки партнерів, які насправді впроваджують стійку демократію.

Інший підхід зосереджується на програмах транскордонного співробітництва між ЄС та країнами-партнерами. Нарешті, ефективним вважається підхід, завдяки якому посилюватимуться зв'язки між громадянами Євросоюзу та країнами-партнерами через участь у внутрішніх програмах ЄС типу Горизонт 2020, Еразмус + та COSME.

Важливою складовою Європейського Інструменту Сусідства є партнерство з бенефіціарами, закріплене в пункті 5 статті 3 “Політичні рамки” Регламенту [1], яке залучає, у відповідних випадках, певні зацікавлені сторони до підготовки, впровадження та моніторингу підтримки Союзу: національні та місцеві органи публічної влади та організації громадянського суспільства, які шляхом консультацій та своєчасного доступу до відповідної інформації дають змогу їм відігравати значну роль у цьому процесі.

Країни-партнери ЄІС також можуть скористатися таким інструментом, як побратимство, який заохочує обмін досвідом через інституційну співпрацю між органами публічної влади держав-членів ЄС та відповідними органами держав-бенефіціарів або країн-партнерів.

Ще одним інструментом, що пропонує короткострокову допомогу країнам-партнерам, надаючи досвід щодо включення законодавства Європейського Союзу у своє національне законодавство та подальшого його застосування, є програма TAIEH.

Оскільки глобальні виклики стають все більш гострими, включаючи екстремізм і тероризм, порушення прав людини та міжнародного права, а також міграційну кризу та ведення війни Російської Федерації проти незалежної європейської держави України, необхідно було нагально переглядати Європейську Політику Сусідства. Новий підхід, запроваджений у 2015 році, набув вирішального значення для перебудови та відновлення відносин

Європейського Союзу з країнами-партнерами по ЄПС. Йдеться, зокрема, про переговорний процес та прийняття нових пріоритетів партнерства і постійного оновлення Порядку денного асоціації, в кожному випадку посилення фокусу відносин на наступних кілька років за сферами узгодженого взаємного інтересу [3]. Переглянута Європейська Політика Сусідства є важливим інструментом для досягнення цілей Глобальної стратегії відповідно до Висновків Ради щодо глобальної стратегії зовнішньої політики та політики безпеки [4].

Оновлений Порядок денний асоціації також узгоджується з Римською декларацією, яка сприяє посиленню ролі Європи на світовій арені, і відповідає Порядку денному 2030 року щодо сталого розвитку.

Європейський Інструмент Сусідства орієнтує, крім іншого, громадські організації та місцеві органи влади на активнішу участь у підготовці, впровадженні та моніторингу підтримки з боку Європейського Союзу. Спільне програмування з державами-членами ЄС використовується для посилення координації з наднаціональними інституціями та визначення і вироблення спільних стандартів та пріоритетів.

Країни-учасниці Європейської Політики Сусідства мають змогу скористатися ще й таким інструментом, як побратимство – інструментом, який заохочує обмін досвідом через інституційну співпрацю між органами публічної влади держав-членів ЄС та відповідними владними структурами держав-бенефіціарів та країн-партнерів.

Головна мета Європейського Інструменту Сусідства полягає в створенні зони процвітання та добросусідських відносин з сусідніми країнами шляхом встановлення спеціального партнерства на благо країн-партнерів та загального блага ЄС. При цьому враховано можливість долучення Російської Федерації до ЄІС задля її цивілізованої участі в розбудові сучасної Європи. Однією з основних форм такого долучення є надання можливості Росії взяти участь у транскордонному співробітництві та суміжних міждержавних програмах, що відображають особливий статус Росії як сусіда Європейського Союзу та як стратегічного партнера в регіоні.

Особливий акцент зроблено на підтримку розвитку політичного співробітництва та економічної інтеграції між ЄС і країнами-партнерами, а саме через реалізацію угод про партнерство та співробітництво, угод про асоціацію та інших існуючих чи майбутніх угод або спільно узгоджених планів дій. Все це заплановано реалізовувати за допомогою виконання таких завдань:

- захист прав людини та основних свобод, верховенства права, принципів рівності, встановлення реальної та стійкої демократії, підтримка належного врядування та розвитку громадянського суспільства;

- досягнення подальшої інтеграції з внутрішнім ринком ЄС, а також посилення галузевої та міжгалузевої співпраці, включаючи дії щодо зближення законодавства із законодавством ЄС та іншими міжнародними стандартами, розвиток інституцій та можливостей для спільних інвестицій;

- створення умов для добре керованої мобільності громадян та підтримка контактів на міжособистісному рівні;

- сталого та інклюзивного розвитку у всіх сферах зменшення бідності, зокрема шляхом розвитку приватного сектору;

- підтримка внутрішньо економічної, соціальної і територіальної згуртованості (когезії), розвиток сільських територій, дії, спрямовані на запобігання зміні клімату та адекватне і своєчасне реагування на природні та техногенні катастрофи;

- підвищення рівня розвитку довіри до країн-сусідів ЄС, а також інші заходи, спрямовані на профілактику безпеки та запобігання конфліктам;

- підтримка співпраці на субрегіональному, регіональному та сусідському рівнях, включаючи також транскордонну співпрацю.

Підтримка ЄС може здійснюватися і в інших сферах, якщо це відповідає загальним цілям Європейської політики сусідства.

З розрахунку на період дії з 2014 по 2020 роки, в Європейському Інструменті Сусідства закладено прагнення упорядкувати фінансову підтримку, з орієнтацією на взаємно узгоджені цілі політики, та намагання зробити програмування більш коротким та актуальним з метою його більшої ефективності [3].

У порівнянні зі своїм попередником - Європейським Інструментом Сусідства та Партнерства, Європейський Інструмент Сусідства забезпечує більш ефективне фінансування реалізації Європейської Політики Сусідства завдяки тому:

- стає більш швидким і доступним завдяки спрощенню та скороченню процесу програмування;

- ґрунтується на заохоченнях завдяки підходу “більше за більше”, який дає Європейському Союзові змогу винагороджувати тих партнерів, які справді виконують узгоджені плани дій;

- орієнтований на реалізацію політики, оскільки партнери зобов’язані виконувати плани дій, засновані на ключових цілях політики;

- забезпечує більшу диференціацію, щоб ЄС виділяв більшу частку коштів, коли допомога може мати найбільший вплив;

- має на меті взаємну відповідальність, в умовах якої мають враховуватися права людини, демократія та належне врядування, коли йдеться про розподіл допомоги;

- заохочує тісніші зв’язки між Європейським Союзом та країнами-партнерами для того, щоб їх громадяни могли брати активнішу участь в успішних внутрішніх програмах ЄС.

Варто наголосити, що Європейська Політика Сусідства (ЄПС) була започаткована в 2004 році як відповідь на розширення Європейського Союзу 2004 року. При цьому ЄС, орієнтуючись на чітко змінений в Європі ландшафт сусідства, намагався уникнути подальших поділів між ним та його сусідами, сприяючи їх взаємній стабільності, безпеці та процвітання. ЄПС відображає зусилля Євросоюзу щодо розвитку особливих відносин зі старими південними та новими східними країнами-сусідами розширеного Європейського Союзу, що базується насамперед на економічній інтеграції, безпеці та політичному співробітництві. В основну мету цієї політики було закладено створення зони

процвітання й добросусідства, заснованої на цінностях Європейського Союзу, яка характеризується тісними і мирними відносинами, базованими на співпраці, як це передбачено положеннями консолідованої версії Договорів про Європейський Союз.

Оскільки Європейський Інструмент Сусідства перетворює порядок денний Європейської Політики Сусідства на дії, він намагається підтримувати ефективну реалізацію політичних ініціатив цієї політики. Йдеться про такі ініціативи, як Східне партнерство, Партнерство за демократію та спільне процвітання, Союз Середземномор'я в південному сусідстві тощо. Крім того, це сприяє реалізації деяких ініціатив регіонального міжєвропейського співробітництва в рамках політики Північного виміру або Чорноморської синергії.

Список використаних джерел:

1. Official Journal of the European Union L 77/27, Regulation (EU) No. 232/2014 of the European Parliament and of the Council of 11 March 2014 establishing 82 Part II. The European Neighbourhood Policy: A Need for Evolution or Revolution? a European Neighbourhood Instrument, the Union's own resources, http://eurlex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2014.077.01.0027.01.ENG&toc=OJ:L:2014:077:TOC [accessed on: 25.05.2017].
2. Serwis Programów Europejskiej Współpracy Terytorialnej i Europejskiego Instrumentu Sąsiedztwa (2016), Polska – Białoruś – Ukraina, <https://www.ewt.gov.pl/strony/oprogramach/przeczytaj-o-programach/programy-europejskiego-instrumentusasiedztwa/polska-bialorus-ukraina/> [accessed on: 31.05.2017].
3. European Commission (2017), European Neighbourhood Instrument (ENI), Glossary, http://ec.europa.eu/regional_policy/en/policy/what/glossary/e/europeanneighbourhood-investment [accessed on: 25.05.2017].
4. European External Action Service (2014g), Programming of the European Neighbourhood Instrument (ENI) – 2014–2020 Strategic Priorities 2014–2020 and Multi-annual Indicative Programme 2014–2017 European Neighbourhood-wide measures – SUMMARY, http://eeas.europa.eu/archives/docs/enp/pdf/fi_nancing-the-enp/enp_wide_summary_of_the_strategic_priorities_2014_2020_and_multi_annual_indicative_programme_2014_2017_en.pdf [accessed on: 25.05.2017].

Відомості про автора:

Грицяк Ігор, Заслужений діяч науки і техніки України, кандидат юридичних наук, доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри міжнародних відносин та міжнародного права, декан Факультету права та міжнародних відносин, Київський університет імені Бориса Грінченка (м. Київ, Україна)

Грицяк Наталя, Заслужений діяч науки і техніки України, доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри реклами та зв'язків з громадськістю, Інститут журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка (м. Київ, Україна)

Hrytsiak Ihor, Honored Worker of Science and Technology of Ukraine, PhD in Law Sciences, Doctor of Sciences in Public Administration, Professor, Dean of the Faculty of Law and International Relations, Borys Grinchenko Kyiv University (Kyiv, Ukraine)

Hrytsiak Natalia, Honored Worker of Science and Technology of Ukraine, Doctor of Sciences in Public Administration, Professor, Professor of the Department of Advertising and Public Relations, Institute of Journalism, Taras Shevchenko National University of Kyiv (Kyiv, Ukraine)

THE EUROPEAN NEIGHBORHOOD INSTRUMENT IN THE IMPLEMENTATION OF THE EUROPEAN NEIGHBORHOOD POLICY

Тетяна Мелещенко

Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова

м. Київ, Україна

meleshchenkotatiana@gmail.com

УКРАЇНА-НАТО: НОВИЙ РАКУРС СПРИЙНЯТТЯ

Тема НАТО нині є важливою та актуальною, особливо враховуючи ті непрості умови, у яких зараз перебуває України. Окупація частини територій та війна на Сході продемонстрували, що наша держава має недостатньо сил щоб індивідуально протистояти агресії. Тому необхідність співпраці з союзниками, такими як організація Північноатлантичного договору, тобто НАТО є одним з ключових питань безпеки української держави. Ця тема є постійно в публічному просторі і дискутується. Поштовхом для популяризації цієї теми стало те, що ми ознайомилися з даними статистики про сприйняття НАТО і підтримки вступу до нього. Ми зрозуміли, що потрібно працювати над даним питанням, щоб донести до загалу думку, що вступ до НАТО - найкращий варіант гарантування національної безпеки України. Варто пропагувати новий погляд на НАТО і правильне розуміння його як феномену дипломатії, безпекової і соціальної політики.

Якщо аналізувати сприйняття НАТО то звичайно відстежується прогрес. Наприклад у 2012 р. вступу до НАТО як джерела безпеки надали перевагу 13 %, у травні 2014 р. – 33 %, у вересні 2014 р. – 44 %, листопаді 2015 р. – 46 %, червні 2017 – 47 %, травні 2018 – 43 %. Станом на серпень 2018 р. приблизно 42 % українців вважали членство в НАТО найкращою гарантією національної безпеки [5].

Останнє дослідження проведене у червні 2019 року соціологічною групою «Рейтинг» на замовлення Міжнародного республіканського інституту (IRI). За даними опитування вступ України до НАТО підтримали б 53% респондентів, а 29 % виступили б проти. Не брали б участі в референдумі 4 % опитаних. Ще 14 % було важко відповісти на запитання [2]. Це досить сумна статистика, так як перебуваючи на 5 році війни населення все ще не збагнуло, що альтернативи

НАТО немає. Що країни, які перебувають під захисною парасолькою НАТО почуваються у безпеці, так як на жодну з них ще не здійснювався напад.

Неприйняття НАТО значним відсотком населення має глибоко укорінені причини. Ці причини полягають у конструюванні образу НАТО як агресивного блоку, у існуванні міфів, про те, що наші хлопці будуть воювати у гарячих точках, а Україна буде сплачувати великі кошти на рахунок організації. Ці міфи є відголосками колишньої радянської пропаганди та сучасної російської, яка апелюючи до псевдо цінностей, таких як братні стосунки та використовуючи релігійний конструкт прагне зберегти свій вплив над нашою державою. Тому важливо говорити правду, проводити просвітницьку роботу та роз'яснювальну кампанію щодо подолання негативних аспектів сприйняття НАТО.

Нині важливо розкривати те, що НАТО – це не лише військово-політичний блок, що був створений з метою забезпечити мир у світі у повоєнний період, а й організація, в основу діяльності якої покладено міжнародне право, демократичні цінності та пріоритет прав людини: «Сторони цього Договору, підтверджуючи свою відданість цілям і принципам Статуту Організації Об'єднаних Націй (995_010) та своє прагнення жити у мирі з усіма народами і урядами, сповнені рішучості захистити свободу, спільну спадщину своїх народів і їхню цивілізацію, засновану на принципах демократії, свободи особистості і верховенства права, прагнучи сприяти стабільності і добробуту в Північноатлантичному регіоні, вирішивши об'єднати свої зусилля для здійснення колективної оборони та підтримання миру і безпеки, уклали між собою такий Північноатлантичний договір...». [4]

Завдяки означеним цінностям блок НАТО не припинив своєї діяльності після розпаду біполярної системи міжнародних відносин, а навпаки сприяє збереженню миру та розвитку цивілізації, бореться з тероризмом та стихійними лихами тощо. Вектори його діяльності – демократичний і гуманістичний. Проводячи військові дії НАТО працює на мінімізацію втрат чітко аналізуючи людське середовище, захищаючи цивільне населення, проводячи активні заходи зі зменшення шкоди, забезпечуючи доступ до основних потреб і послуг та створюючи надійне та безпечне середовище.

Генеральний секретар НАТО Єнс Столтенберг у вступному слові на прийнятті з нагоди святкування 70-ї річниці НАТО сказав: «Батьки-засновники НАТО були далекоглядні лідери. Архітектори глобальної системи, яка принесла 70 років безпрецедентного миру і процвітання. Одним з них був норвезький прем'єр-міністр Гальвард Ланге, який провів три роки в концентраційних таборах у часи Другої світової війни. Тому він глибоко відчував цінність свободи і демократії. Після підписання Договору НАТО він сказав: «Наш пакт – це пакт за мир, не спрямований проти жодної країни, лише проти самого факту агресії». [1]

Діяльність НАТО є дуже багатоаспектною. Нині НАТО ставить собі такі стратегічні завдання: зміцнення миру, безпеки і стабільності на євроатлантичну просторі і світі загалом; сприяння регіональній безпеці та співробітництву; просування взаємовигідної співпраці з питань, що становлять спільний інтерес, зокрема щодо зусиль міжнародної спільноти протистояти викликам безпеці, що

виникають; допомога зацікавленим країнам підготуватися до вступу до НАТО; просування демократичних цінностей і реформ; збільшення підтримки місій і операцій під проводом НАТО; підвищення обізнаності із ситуацією в галузі безпеки, зокрема шляхом розвитку потенціалу раннього виявлення з метою запобігання кризам; розбудова довіри і досягнення кращого взаєморозуміння, зокрема щодо ролі та діяльності НАТО, насамперед завдяки запровадженню активнішої громадської дипломатії. [3, с. 33]. У епіцентрі діяльності НАТО – людина та захист прав людини. НАТО об'єднує держави з метою захисту прав людини та демократичних цінностей.

Важливим для НАТО є розуміння людського середовища, воно діє там де є люди, яких треба захищати і дбати, щоб вони не постраждали перебуваючи в епіцентрі конфлікту. Свої рішення НАТО ухвалює спираючись на розуміння людського середовища, розуміння таких унікальних факторів впливу, як культура, історія, демографічні показники, сильні сторони, аспекти стійкості та вразливості цивільного населення тощо. [3, с. 41] . Тобто проводиться оцінка конфлікту з точки зору його впливу на цивільне населення і лише зібравши достатньо інформації, плануються конкретні заходи та проводяться операції.

Захист цивільного населення актуальний як ніколи, НАТО працює над зменшенням шкоди для цивільного населення. Якщо характеризувати активні заходи зі зменшення шкоди цивільним, то вони спрямовані на захист цивільних осіб від цілеспрямованих та ненавмисних наслідків бойових дій як з боку супротивника, так і від власних дій НАТО під час боротьби проти нього. Вони охоплюють весь спектр військових операцій. Такими є, зокрема бойові операції, операції з підтримку миру та контрзаколотницькі дії, що спрямовані на зміну поведінки ворожих сил, які намагаються зробити мішенню або поставити під контроль цивільне населення для досягнення своїх політичних та/або ідеологічних цілей, здобуття тактичної переваги або економічного зиску. При плануванні та впровадженні активних заходів зі зменшення шкоди цивільним звертають особливу увагу на захист найуразливіших груп, таких як жінки, діти, люди похилого віку або меншини. [3, с. 72]

НАТО також дбає про забезпечення доступу до основних потреб та ресурсів які їх забезпечують. Воно сприяє доступу до основних потреб та послуг для цивільних які необхідні для виживання, таких як: їжа, вода, притулок, санітарно-гігієнічні умови та основна медична допомога. Також сприяє забезпеченню доступу до інших потреб та послуг, які дозволяють населенню рости та процвітати, такі як освіта, тощо [3, с. 88]

Також НАТО піклується про створення надійного та безпечного середовища комфортного для людей. Хоча тут головну роль відіграє сама країна, в якій проводиться операція, її державні структури та установи, а НАТО підтримує зусилля місцевих органів влади, спрямованих на створення умов для зміцнення та посилення легітимного державного врядування, безпеки, верховенства права, громадського порядку та соціального добробуту населення. Тож основний внесок з боку військових НАТО в цей напрям зусиль полягає в розв'язанні конфліктів через забезпечення безпеки та стабільності, підтримання

розвитку незалежних та стійких інституцій влади шляхом реформи сектору безпеки та розбудови обороноздатності. [3, с.109]

Якщо говорити про співпрацю Україна-НАТО на сьогоднішній момент, то вона охоплює багато векторів, такі як підтримання миру, реформування структур безпеки і оборони, безпосереднє військове співробітництво, оборонні технології, розвиток оперативної сумісності, оборону промисловість і готовність цивільного суспільства, а також науку і довілля й громадську дипломатію. НАТО надає підтримку у військових діях, підготовці армійців, сприяє розвитку країни і стандартів життя та розвитку цивілізації. Така співпраця направлена на підвищення здатності України організувати власну безпеку та сприяти запровадженню в життя важливих реформ. Важливо адаптуватися до НАТО не лише з військової точки зору, а й з світоглядної. НАТО – це шлях євроатлантичної інтеграції. Важливість НАТО дуже велика у зв'язку із загрозами, які виникли останнім часом. НАТО – це потужна і серйозна безпека, що нині працює, це свого роду страховий поліс.

Список використаних джерел:

1. Вступне слово Генерального секретаря НАТО Єнса Столтенберга на прийомі з нагоди святкування 70-ї річниці НАТО. URL: https://www.nato.int/cps/ru/natohq/opinions_165208.htm?selectedLocale=uk
2. Громадська думка щодо вступу в НАТО. URL: <https://ukraine-nato.mfa.gov.ua/ua/inform-center/gromadsyka-dumka-shhodo-vstupu-v-nato>.
3. НАТО – сила, що захищає мирних громадян / Т. Бакка, О. Волошенюк, О. Желіба, Р. Євтушенко, Т. Мелещенко, О. Мальований, О. Мокрогуз; за ред. О. Волошенюк, С. Дьоми. – К. : ВСВСДГО, 2019. – 164 с.
4. Північноатлантичний договір. URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/official_texts_17120.htm
5. Що українці думають і знають про НАТО? URL: <https://dif.org.ua/article/shcho-ukraintsi-dumayut-i-znayut-pro-nato243>

Відомості про автора:

Мелещенко Тетяна, кандидат історичних наук, доцент, декан історичного факультету Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, (м. Київ, Україна)

Meleshchenko Tetiana, Ph.D. in History, Associate Professor, Dean of the Faculty of History of the National Pedagogical Drahomanov University, (Kyiv, Ukraine)

UKRAINE-NATO: A NEW PERSPECTIVE OF PERCEPTION

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОНЯТТЯ «ВІЙНА»

Розвиток цивілізації й усвідомлення людством взаємозалежності і взаємопов'язаності сучасного світу не змогли виключити війни і воєнні конфлікти як засіб силового вирішення міждержавних, релігійних, етнічних та інших протиріч. Вихід з конфліктних ситуацій за допомогою зброї, як не прикро це констатувати, залишається прикметною рисою сучасної епохи. Звідси і актуальність досліджуваної проблеми. Метою статті є розгляд різних теоретичних підходів щодо означеної проблематики.

Загалом, в історії політичної думки простежуються два протилежні підходи щодо визначення поняття «війна». З одного боку, її визнають як закономірне, природне явище, необхідне для суспільства (Геракліт, Платон, Аристотель, А. Августин, Ф. Аквінський, Г. Гегель, К. Клаузевіц, Ф. Ніцше, О. Шпенглер та ін.). З іншого. сучасна школа «політичного реалізму» (Г. Моргентау, В. Ослоп, У. Уїтворт, А. Шлезінгер) розглядає війну як засіб боротьби за світову гегемонію та захист національних інтересів; школа природного детермінізму (Дж. Блейнін, А. Меерло) – як наслідок притаманної психологічному стану людини агресивності; школа технологічного детермінізму (Т. Веблен, А. Тоффлер) – як прояв іманентних сучасній зброї властивостей. Прибічники протилежної точки зору вважали війни неприпустимими і шукали шляхів для їх відвернення або, принаймні, обмеження (П. Дюбуа, І. Подобрат, Я. А. Коменський, Г. Груцій, І. Бентам, С. Десницький, Я. Козельський, Ж.-Ж. Руссо, І. Кант, К. Маркс та ін.). У соціально-політичних і воєнно-теоретичних працях цих мислителів є чимало важливих ідей щодо природи, характеру, соціальної сутності і ролі війни як соціально-політичного явища [1, с. 79-80].

Найбільш системного вигляду положення про війну набули у творах Карла фон Клаузевіца (1780 - 1831рр.) — пруського генерала, військового реформатора та воєнного теоретика. Його праця «Про війну» (1832р.) залишається єдиною важливою працею, присвяченою питанням теорії війни, яка пояснює, чому змінився масштаб війни і як це вплинуло на її ведення. Також у своїй праці він обґрунтовує діалектичний зв'язок війни з політикою. «Дійсна війна», в його розумінні, є продовженням політики «втіленого розуму держави», котра реалізує «всезагальну ідею війни» в межах потреб державної політики засобами збройного насильства [3, с. 55, 57, 58]. «Війна, - заявляє Клаузевіц, - є...актом насильства, що має на меті змусити противника виконати нашу волю...[Вона] є не тільки політичним актом, а й дійсним знаряддям зовнішньої політики, продовженням політичних відносин, але іншими засобами» [12, с. 214-216].

Важливими є погляди на війну німецького філософа Г. Гегеля: «Війни виникають там, де вони лежать у природі речей», тобто причиною війн є суперечності. «Здоров'я держави, – писав він у статті «Конституція Німеччини», – знаходиться не стільки в спокої мирного часу, скільки в руху війни». Війну мислитель розглядає як важливий чинник збереження суверенітету держави, вона вимагає жертв і передусім високої організованості і дисципліни, «порядку і слухняності, відмову від власного мислення і розмірковувань». З іншого боку, у війні, яка є законною, справедливою, Гегель закликає проявляти рішучість: «...хоча право на життя є священним, все таки доводиться від нього відмовлятися, якщо цього вимагає держава від своїх громадян. Право держави – вище права окремої людини». Війна, на думку мислителя, є невід'ємним атрибутом суспільства і держави, і несе в собі розруху, втрати цінностей і людських жертв і не може бути усунута через діалектичні суперечності, що існують в суспільстві. «Оскільки держава дійсно існує, – заявляє Гегель, – вона повинна мати реальну можливість вести війну, і тому повинна володіти необхідним для цього». Філософ був прихильником сильної держави, яка здатна захистити себе від агресії інших держав: «Вища честь для народу полягає у тому, щоб створити державу і бути незалежним» [10, с.99-100].

На особливу увагу заслуговує концепція війни між народами французького філософа Реймона Арона. Вчений вказує, що війна, як суспільний акт передбачає боротьбу різних воľь, тобто боротьбу між політично організованими спільнотами. «Війна лишається, серйозним засобом досягнення серйозної мети». Її початковий елемент, властивий і тваринам, і людям, – це ворожість, що її треба розглядати як сліпий природний імпульс. Війни між цивілізованими країнами аж ніяк не менш жорстокі, ніж війни між дикими племенами. Тому глибинна причина війни – це ворожий намір, а не почуття ворожості. Р. Арон вказує, що нація як ідеальний тип політичного утворення має три головні характеристики: участь усіх підданих у житті держави через подвійну форму загального військового обов'язку та загального виборчого права, збіг зони поширення цієї політичної волі з межами однієї культурної спільноти, цілковита незалежність національної держави у плані зовнішніх відносин. «Війна повинна цілком відповідати політичним намірам, а політика – пристосуватися до наявних засобів війни» [9].

Український дослідник С. Сірий визначає війну як соціально-політичне явище, пов'язане з докорінною зміною характеру відносин між державами, народами, націями, класами і соціальними групами та переходом протидіючих сторін від застосування ненасильницьких форм і способів боротьби до прямого застосування зброї та інших насильницьких засобів для вирішення певних суспільно-політичних, економічних, ідеологічних, а також національних, релігійних, територіальних та інших протиріч [11, с. 126]. Отже, у даному визначенні війна визначається як соціально-політичне явище, як і К. Клаузевіц, автор визначає зв'язок війни і політики, проте також зосереджує увагу, що причинами війни можуть бути не тільки політичні, але і економічні, ідеологічні та інші суперечності.

Інший дослідник М. Мишкуро зазначає, що для війни є характерною ще така ознака як формальний акт її оголошення, після якого настає, як правило, розрив дипломатичних відносин між воюючими державами і припиняють діяти більшість міжнародних договорів [7, с. 763]. Отже, головною ознакою війни є те, що якась зі сторін має формально її оголосити іншій стороні. Таким чином, ознаками війни є: наявність міждержавних або внутрішньодержавних суперечок; двостороннє застосування зброї; політичні, економічні, ідеологічні, соціальні та інші мотиви виникнення; формальний акт оголошення; розрив дипломатичних відносин між воюючими державами; анулювання двосторонніх договорів, особливо політичних; починає діяти спеціальний правовий режим, який характеризує часткові обмеження прав людини [8, с.145].

У «Політологічному енциклопедичному словнику» війна розуміється як збройна боротьба між державами (їх коаліціями) або соціальними, етнічними та іншими спільнотами; засіб боротьби за світову гегемонію та захист національних інтересів [1, с. 79]. За «Коротким оксфордським політичним словником» війна – це збройний конфлікт між двома або більшою кількістю сторін, який звичайно відбувається задля політичних цілей [6, с.104]. У «Політологічному довіднику» війна визначається як соціальне явище, одна з форм розв'язання суспільно-політичних, економічних, ідеологічних, а також національних, релігійних, територіальних та інших протиріч між державами, народами, націями, класами і соціальними групами насильницькими засобами [4, с. 76]. Таким чином, війна – це соціально-політичне явище, найбільш гостра форма розв'язання суспільно-політичних, економічних, ідеологічних, національних, релігійних, територіальних та ін. протиріч між державами, народами, націями, класами і соціальними групами засобами збройного насильства [5, с. 10].

Виходячи із вищезазначених трактувань війни, багато дослідників сходяться на тому, що війна нерозривно пов'язана з таким явищем як політика, адже саме політична сфера є тим початковим етапом, з якого з часом може виникнути війна. Політика виникає там, де сходяться різноманітні інтереси багатьох соціальних груп, еліт (зокрема політичної еліти) задля захисту своїх потреб, поглядів, інтересів, а також з приводу здобуття, утримання та реалізації влади. Тому в ході зіткнення протилежних інтересів, в боротьбі різних верств населення за їх реалізацію, війна виступає одним із шляхів досягнення відповідної мети. У внутрішній політиці це може проявитися в громадянській війні (як одна із гострих форм протистояння в державі), повстання проти існуючої правлячої влади, яке переростає у збройне зіткнення, боротьба різних класів, соціальних груп тощо. Тут варто додати революції, які характеризуються кардинальною зміною всієї наявної політичної, соціальної системи. Війна в цьому процесі стає одним із знарядь, як засіб ведення революції.

У зовнішній політиці війна виступає методом вирішення міжнародних суперечностей, конфліктів з приводу належності тої чи іншої території, виходу до моря, володіння природними ресурсами. Нерідко держави свідомо вдаються до війни, нехтуючи міжнародними договорами, зобов'язаннями і

домовленостями для того, щоб втілити в життя поставлений план, який, у свою чергу, характеризує діяльність та амбіції наявної влади в країні. У ХХ ст. прийнято низку міжнародних конвенцій (Гаазькі, Женевські) про закони та звичаї війни, ведення бойових дій, поводження з військовополоненими, використання того чи іншого озброєння. Такі конвенції є необхідними для, з одного боку, стримування ведення війни, її контролю, адже і на війні потрібно користуватися правилами, а з іншого – запобігання розгортання вогнища війни.

Варто додати, що війна стала неодмінним атрибутом державного суверенітету. Тривалий час сила і могутність держави оцінювалися з огляду на їх можливість вести і вигравати війни. Це набуло такого значення, що більшість дослідників оцінювали майже всі інші показники відповідної країни, чисельність населення, географічне положення, топографію, природні ресурси, рівень економічного розвитку, політичну організацію, виключно з позиції можливого успішного ведення війни [2, с. 134-135].

Підсумовуючи, варто зазначити: попри різні погляди на війну загальновизнаним є її зв'язок з політикою, яка виступає одним з критеріїв виникнення війни. Держава в ході реалізації своєї політики може використовувати війну як засіб досягнення відповідних цілей. В їх складній взаємозалежності визначальними є соціально-політичні чинники. Глибинні причини, справжній механізм виникнення війни зумовлюється багатофакторним комплексом причинно-наслідкових зв'язків, вкрай загостреними суперечностями, які вже не можуть бути вирішені політичними засобами, без застосування насильницьких методів.

Список використаних джерел:

1. Бабкін В. Д., Горбатенко В. П., Шемшученко Ю. С. Політологічний енциклопедичний словник. / за ред. В. Д. Бабкіна, В. П. Горбатенка, Ю. С. Шемшученка. Київ: Генеза, 2004. 736 с.
2. Бернадський Б. В. Міжнародні конфлікти: курс лекцій. Київ: ДП «Вид. дім «Персонал», 2012. 366 с.
3. Клаузевиц К. О войне. Москва: Издательская корпорация «Логос», Международная академическая издательская компания «Наука», 1997. 448 с.
4. Коваленко А. А., Обушний М. І., Ткач О. І. Політологія: Довідник. / за ред. М. І. Обушного. Київ: Довіра, 2004. 599 с.
5. Кульчицький С. В. Воєнні конфлікти другої половини ХХ століття: Зб. наук. статей. / за ред. С. В. Кульчицького. Київ: Інст-т історії Укр., 2004. 100 с.
6. Маклін І., Макмілан А. Короткий оксфордський політичний словник. / за ред. І. Макліна, А. Макмілана. Київ: Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2006. 789 с.
7. Мишкуро М. А. Соотношение понятий «война» и «вооруженный конфликт» в международном гуманитарном праве. Молодой ученый. Казань, 2016. №8. С. 763-764.
8. Пилипенко Я. С. Демаркація понять «воєнний конфлікт», «збройний конфлікт» та «війна». Київ: Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право, 2017, Випуск 1/2 (33/34). С. 143-146.
9. Російсько-українське протистояння через призму війни між народами Реймона Арона. URL: <http://www.ukrpolitic.com/?p=13504>
10. Ряшко О. В., Ряшко, В. І. Проблеми війни і миру у «філософії права» Г. В. Ф. Гегеля. Львів: Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки, 2014. № 801. С. 97-102.

11. Сірий С. Сутність понять «локальна війна» і «воєнний конфлікт» та їх типологія. Київ: Політичний менеджмент, 2006. №4. С. 124-134.
12. Фергюсон Ніл. Цивілізація. Як Захід став успішним. Київ: Наш Формат, 2018. 488 с.

Відомості про автора:

Світлана Матвієнків, кандидат політичних наук, доцент кафедри політичних інститутів та процесів, ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (м. Івано-Франківськ, Україна)

Svitlana Matviienkiv, Ph.D. of Political Science, Associate Professor of the Department of Political Institutes and Processes of the Faculty of History, Political Science and International Relations at Vasyl Stefanyk Precarpathian National University (Ivano-Frankivsk, Ukraine).

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL BASIS OF RESEARCH OF THE CONCEPT OF "WAR"

Інна Ворошилова

Київський університет імені Бориса Грінченка

м. Київ, Україна

i.voroshylova@kubg.edu.ua

ДІЯЛЬНІСТЬ ЮНЕСКО У СФЕРІ МІЖНАРОДНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ (НА ПРИКЛАДІ ПРОГРАМИ «ІНФОРМАЦІЯ ДЛЯ ВСІХ»)

Сьогодні глобальна інформаційна революція стає вирішальним фактором економічного, соціального, культурного розвитку сучасних суспільств. У цих умовах, оскільки інформація і знання є величезним загальнолюдським надбанням, вони є необхідними для розвитку й просування освіти, науки, культури і комунікацій, для збагачення культурного розмаїття та належного управління.

Саме тому інформаційна політика міжнародних універсальних організацій, у першу чергу ООН та її спеціалізованої установи з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО) набуває найбільшого значення для держав світу. Як результат – численні програми, проекти, стратегії та місії таких організацій стають сьогодні тим магнітом, який згуртовує навколо себе всі держави світу у прагненні найефективніше поставити інформацію на службу своїм економікам та, відповідно, прогресивному розвитку своїх суспільств.

Актуальність обраної теми зумовлена саме тим фактом, що за сучасних умов інформаційної глобалізації діяльність ЮНЕСКО привертає особливу увагу світу, адже її діяльність у галузі інформації та комунікацій спрямована на сприяння вільному поширенню інформації, розвитку плюралізму й незалежності ЗМІ, зміцненню та оновленню інформаційних інфраструктур і документальних служб (бібліотек, архівів тощо) у країнах-членах, застосуванню новітніх інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), а також належній підготовці кадрів у цій сфері.

Мандат ЮНЕСКО «сприяти вільному руху ідей словом і справою» чітко вказує на роль, яку організація покликана грати в тому, аби зробити інформацію і знання доступними для всіх; при цьому її кінцева мета полягає у подоланні інформаційного дисбалансу – розриву між інформаційно-багатими та інформаційно-бідними країнами та регіонами світу. Цілі діяльності ЮНЕСКО у сфері інформації та комунікацій реалізуються через її численні стратегії і програми, однією з яких є програма «Інформація для всіх».

Отже, мета роботи – дослідити основні напрями й сфери реалізації програми ЮНЕСКО «Інформація для всіх». Остання являє собою унікальну міжурядову програму, запроваджену у 2001 р. «Інформація для всіх» є на сьогодні однією з ключових та найбільш масштабних у своїй сфері, залучаючи майже всі держави і регіони світу до своїх проектів. З її допомогою уряди держав – членів ЮНЕСКО, а також уряди держав, що є її партнерами взяли на себе зобов'язання якомога ширше використовувати нові можливості інформаційної ери для розбудови справедливих суспільств за допомогою кращого доступу до інформації. Останнє десятиріччя засвідчило безпрецедентні в історії людства масштаби і швидкість технологічного розвитку. При цьому одним із найбільших викликів, із якими сьогодні стикається світ, є забезпечення рівноправного доступу для всіх людей до цих нових можливостей, а також до їх використання у повній мірі. Програма ЮНЕСКО «Інформація для всіх» – це по суті відповідь ЮНЕСКО на очікування її держав-членів стосовно створення інклюзивних та сталих суспільств, що ґрунтуються на знаннях та інформації [1].

Варто зазначити, що керівництво плануванням та реалізацією Програми «Інформація для всіх» (далі – Програма) здійснює Міжурядова рада у складі двадцяти шести держав – членів ЮНЕСКО, яку обирає Генеральна конференція ЮНЕСКО. Діяльність Міжурядової ради фінансується з регулярного бюджету ЮНЕСКО.

Міжурядова рада скеровує процеси планування та реалізації Програми шляхом розгляду відповідних пропозицій, надання рекомендацій щодо загальних напрямів діяльності держав-членів, здійснення оцінки їх досягнень щодо впровадження програми, заохочення участі держав-членів у відповідній діяльності, а також надання підтримки у діяльності із залучення фінансів та, за необхідності, збору коштів (*fundraising*). Міжурядова рада обирає Правління у складі восьми членів: голови, трьох його заступників, трьох членів та доповідача.

З метою реалізації мандату Програми Міжурядова рада прийняла рішення про те, що остання зосереджує свої зусилля на досягненні п'яти стратегічних цілей:

- 1) забезпечувати платформу для обговорення міжнародної політики і співробітництва та розробки керівних принципів дій у сфері доступу до інформації та знань;

- 2) підтримувати держави-члени у розробці та впровадженні національних інформаційних політик та рамок стратегії у шести пріоритетних сферах діяльності;

3) виступати дорадчим органом для Генерального директора;

4) працювати у тісній співпраці та сприяти діяльності ЮНЕСКО щодо досягнення цілей Всесвітнього саміту з питань інформаційного суспільства [2];

5) співпрацювати з іншими міжурядовими органами ЮНЕСКО.

Загальна мета Програми полягає у наданні допомоги державам – членам ЮНЕСКО у розробці й впровадженні національних інформаційних політик і стратегій у сфері використання і поширення знань із застосуванням ІКТ. Для її досягнення Програма зосереджує свої зусилля на шести пріоритетних сферах діяльності.

Перша з них – «Інформація задля розвитку» (*Information for Development*) – фокусується на значенні (цінності) інформації для вирішення питань розвитку. У рамках цього пріоритету здійснюється роз'яснення як урядам держав-учасниць і партнерів, так і відповідним суспільствам значення інформації у вирішенні питань, пов'язаних зі сталим розвитком. При цьому Цілі Декларації тисячоліття ООН пов'язують розвиток та викорінення бідності з належним управлінням та прозорістю. Дослідження, проведені ЮНЕСКО в рамках реалізації Програми, підтвердили, що вільна преса тісно пов'язана з належним рівнем розвитку та зниженням рівня бідності. Як один з інструментів розвитку, за рівнем ефективності інститут вільної преси прирівнюється до інвестицій та освіти. Те саме стосується вже цифрових медіа, доступних за допомогою ІКТ, та їх значення зростатиме.

У результаті проведеного ЮНЕСКО дослідження було зроблено висновок про те, що важливість інформації для цілей розвитку є інструментом для розширення можливостей. Основною проблемою є необхідність підкреслити не лише важливість доступу до інформації, а й актуальність та корисність інформації. Значення розвитку людського потенціалу та забезпечення доступу до інформації і знань для цілей розвитку є загальновизнаним фактом, проте, на думку ЮНЕСКО, необхідно докладати більше зусиль для того, щоб роз'яснювати та демонструвати переваги інвестування саме в ці ресурси.

Діяльність у рамках другої пріоритетної сфери згідно з Програмою – «Інформаційна грамотність» (*Information Literacy*) – має на меті надати можливість людям у всіх сферах життя ефективно здійснювати пошук, оцінювати, використовувати і самостійно створювати інформацію для досягнення особистісних, соціальних, професійних та освітніх цілей. ЮНЕСКО переконана, що інформаційно грамотні люди можуть отримати доступ до інформації про своє здоров'я, навколишнє середовище, освіту та роботу, а також приймати важливі рішення щодо власного життя. Іншими словами, інформаційна грамотність та навчання протягом усього життя (ціложиттєве навчання) фактично є тими маяками інформаційного суспільства, які освітлюють напрямки розвитку, процвітання та свободи людини і суспільства.

У цифровому світі інформаційна грамотність вимагає від користувачів навичок використання ІКТ і відповідних новітніх програм для доступу до інформації та її самостійного створення. З інформаційною грамотністю тісно пов'язані дві інші важливі сьгодні навички – комп'ютерна грамотність (ІКТ-навички) та медіаграмотність (розуміння різних видів засобів і форматів

передачі інформації). Наприклад, вміння орієнтуватися у віртуальному просторі та ефективно використовувати всі його можливості вимагає як технічних навичок користування Інтернетом, так і належного рівня грамотності для тлумачення та подальшого використання відповідної інформації. Для цього Програма всебічно сприяє заходам, що спрямовані на підвищення обізнаності про важливість інформаційної грамотності та підтримку проектів, що формують навички інформаційної грамотності у користувачів.

Реалізація цілей програми в рамках третьої пріоритетної сфери – «Збереження інформації» (*Information Preservation*) – забезпечується переважно шляхом зміцнення основних принципів іншої, не менш важливої програми ЮНЕСКО під назвою «Пам'ять світу» (щодо забезпечення визнання документальної спадщини міжнародного, регіонального і національного значення) [3].

У цьому зв'язку ЮНЕСКО привертає особливу увагу до того факту, що протягом усієї історії людства саме бібліотеки, архіви та музеї були і залишаються «охоронцями» документальної спадщини людства. І в сучасному цифровому світі ці традиційні установи просто зобов'язані «йти у ногу» з надшвидким зростанням обсягів інформації. Вони також стикаються з новим викликом: мірою розвитку технологій виникає проблема постійного оновлення й удосконалення форм, технологій і форматів довгострокового збереження зазначеної спадщини у цифровому вимірі. Якщо не забезпечувати таке оновлення, багато важливих документів в електронному форматі, який стає застарілим, можуть бути втрачені. Результатом буде втрата колективної пам'яті людства. ЮНЕСКО переконана, що цю проблему потрібно вирішувати терміново, при цьому не слід недооцінювати витрати на збереження цифрової інформації. Крім того, цифрове збереження також сприяє щонайменше двом іншим пріоритетам Програми – «Інформації для розвитку» та «Доступності інформації».

Четверта пріоритетна сфера діяльності – «Інформаційна етика» (*Information Ethics*) – включає етичні, правові та суспільні аспекти застосування ІКТ та впливає із Загальної декларації прав людини.

На думку ЮНЕСКО, однією з найскладніших етичних проблем у цій сфері є нерівність доступу до ІКТ між країнами, а також між міськими та сільськими територіями і громадами. Поряд із перевагами з'єднаності світу завдяки ІКТ, він також стикається і з загрозами, пов'язаними зі зловживаннями новими можливостями та їх шахрайським використанням. Країни вже активно розробляють механізми захисту своїх громадян від таких ризиків і загроз, наприклад, щодо забезпечення безпеки дітей в Інтернеті, але очевидно, що для вирішення етичних наслідків розбудови інформаційного суспільства потрібно зробити набагато більше. Саме через «Інформацію для всіх» та у співпраці зі своїми партнерськими установами ЮНЕСКО і прагне це зробити. На це спрямовані її численні конференції та ініціативи (наприклад, «Молодь та Інтернет: боротьба за радикалізацією та екстремізмом» 2015 р.; «Нова інтегрована основа для дій – Надання молоді можливості будувати мир: Молодь 2.0. – Формування навичок, зміцнення миру» 2015 р. та ін.).

П'ята пріоритетна сфера діяльності – «Доступність інформації» (*Information Accessibility*) – охоплює безліч питань, пов'язаних із наявністю, відкритістю для доступу та доступністю інформації для її «споживачів», багатомовністю, відповідним програмним забезпеченням, а також із забезпеченням особливих потреб людей з обмеженими можливостями.

У цьому контексті ЮНЕСКО привертає особливу увагу до проблеми більш вільного і широкого обміну між державами маловідомою і часом недоступною для багатьох інформацією і знаннями, зокрема, задля сприяння науковим дослідженням та розвитку освіти. Це відбувається завдяки як недостатньому поширенню певних мов, так і технологічному розриву між державами і регіонами. У зв'язку з цим Програма фокусує свою увагу на створенні і підтримці відкритих освітніх і наукових ресурсів, сприянні багатомовності у кіберпросторі й вивченню рідкісних мов народів світу, а також використання ІКТ для більш справедливого доступу до інформації, в тому числі для людей з обмеженими можливостями.

Зрештою, обрання шостої пріоритетної сфери діяльності – «Багатомовність (мультилінгвізм)» (*Multilingualism*) – логічно випливає зі змісту попередньої сфери. Мова є основним засобом для передачі інформації та знань, тому можливість доступу до контенту в Інтернеті тією мовою, якою користується відповідна людина, є ключовим визначальним фактором того, якою мірою така людина може бути учасником суспільства знань. У цьому зв'язку найбільш важливим залишається питання відсутності у цифровому середовищі інформації, знань певними (рідкісними) мовами, що з одного боку загрожує їх зникненню й забуттю, а з іншого – залишає певні прогалини у таких знаннях та інформації. Одним із кроків ЮНЕСКО для вирішення цієї проблеми стало, наприклад, прийняття у 2003 р. Рекомендації щодо сприяння та використання багатомовності та загального доступу до кіберпростору, що, у свою чергу, сприяло багатомовності та рівновазі між інтересами власників інформаційних прав та суспільними інтересами.

Враховуючи її міждержавний характер, Програма працює переважно з урядами держав-членів. Вагомим внеском у її розвиток стали консультації, досвід та фінансові надходження від її численних проектів та інших форм діяльності. Серед них – спільні заходи за участю Китаю, РФ, Канади, Болгарії, Лівану та Єгипту. Крім того, Програма розбудувала двосторонні міждержавні партнерські відносини, які представляють собою вагому цінність у вирішенні питань розвитку. У нинішньому світі, пронизаному цифровими зв'язками, можливості для стимулювання і розширення партнерських відносин між урядами значно зросли і продовжують зростати [1].

Програма також визнає, що шлях до суспільств інформації та знань може бути прокладений лише в атмосфері співпраці з багатьма зацікавленими сторонами. Саме тому Програма має давню історію тісної співпраці із громадянським суспільством та останнім часом – і з приватним сектором.

Отже, ЮНЕСКО традиційно ставить перед собою нагальні й амбітні цілі, долучення до спільного досягнення яких державами-членами та партнерами організації через її численні програми дає їм можливість отримувати

найефективніші результати та вирішувати саме ті проблеми, які є найболючішими саме для них. При цьому забезпечується плідна співпраця як між окремими країнами і регіонами, так і між іншими учасниками цього взаємовигідного процесу.

Список використаних джерел:

1. Information for All Programme (IFAP). UNESCO – Official web-site. URL: <https://en.unesco.org/programme/ifap>
2. World Summit on the Information Society (WSIS). UNESCO – Official web-site. URL: <https://en.unesco.org/themes/building-knowledge-societies/wsisis>
3. Memory of the World. UNESCO – Official web-site. URL: <https://en.unesco.org/programme/mow>

Відомості про автора:

Ворошилова Інна, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, доцент кафедри міжнародних відносин та міжнародного права, Київський університет імені Бориса Грінченка (м. Київ, Україна).

Voroshylova Inna, PhD in Law (International Law), Senior Researcher, Assistant Professor of the Chair of International Relations and International Law, Borys Grinchenko Kyiv University (Kyiv, Ukraine).

UNESCO ACTIVITIES IN THE FIELD OF THE INTERNATIONAL INFORMATION POLICY (CASE OF UNESCO PROGRAMME «INFORMATION FOR ALL»)

Олена Пістракевич

Київський університет імені Бориса Грінченка

м. Київ, Україна

o.pistrakevych@kubg.edu.ua

**СТАН ВИКОНАННЯ РІЧНОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ ПІД
ЕГІДОЮ КОМІСІЇ УКРАЇНА-НАТО НА 2020 р.**

Починаючи з лютого 1992 року, коли відбувся перший візит генерального секретаря НАТО М.Вернера до Києва, в ході якого Україна була запрошена до участі в Раді Північноатлантичного співробітництва, відбуваються активні контакти та співробітництво з НАТО. 21 лютого 2019 року набули чинності зміни до Конституції, які закріплюють стратегічний курс країни на набуття повноправного членства в Європейському Союзі та НАТО [3]. Для досягнення реальних результатів від реалізації політики інтеграції до НАТО Україна має належним чином реалізувати Річні національні програми, які слугують координаційним механізмом та відображають українську стратегію, починаючи від реформ сектору безпеки і оборони і закінчуючи боротьбою з корупцією, економічним розвитком тощо. Річні національні програми під егідою Комісії Україна – НАТО є системними документами, які містять опис реформ за відповідними напрямками, визначають їх стратегічну мету, цілі, пріоритетні

завдання і заходи, необхідні для забезпечення ефективної планомірної реалізації закріпленого Конституцією України стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства в Організації Північноатлантичного договору[4].

26 травня 2020 року Президентом України було затверджено Річну національну програму під егідою Комісії Україна – НАТО на 2020 рік з Додатком 1 [1], де визначені Пріоритетні завдання та заходи Програми. Особливу увагу у Програмі приділено, зокрема, питанням щодо: активізації процесів досягнення відповідності критеріям членства в НАТО шляхом прискорення внутрішньодержавних реформ, переведення сектору безпеки і оборони України на стандарти НАТО та покращення взаємосумісності Збройних Сил України з арміями держав – членів НАТО, зміцнення демократичного цивільного контролю над сектором безпеки і оборони, включаючи належне управління сектором безпеки і оборони України, створення Національної системи стійкості як комплексного механізму оцінки ризиків, планування/навчань, реагування на кризову ситуацію та відновлення до початкового стану держави, підвищення рівня професійної компетентності працівників у секторі безпеки і оборони та державних органах України, залучених до співробітництва з НАТО, реформування сектору безпеки і оборони України, гармонізації законодавства України із законодавством держав – членів НАТО у сферах безпеки та оборони.

Аналіз Річної національної програми під егідою Комісії Україна – НАТО на 2020 рік та моніторинг взаємодії України з НАТО за перші півроку після підписання надасть розуміння реального стану та перспективи євроатлантичної інтеграції України, зважаючи ще на те, що 12 червня Україна стала учасницею Програми розширених можливостей НАТО. [8]

Статус ЕОР – Enhanced opportunity partner, тобто Партнера з розширеними можливостями надається тим країнам, збройні сили яких вже працюють із використанням стандартів НАТО, вже є взаємосумісними з арміями Альянсу. Держави, які є партнерами НАТО з розширеними можливостями, отримують допуск до актуальної інформації, що ухвалюється Альянсом; до консультацій, сертифікації, участі в навчаннях, підготовці, оперативного планування та оцінки обстановки. Доступним для України стає також обмін розвідувальними даними з Альянсом. Також країни зі статусом ЕОР беруть участь у спільних місіях з НАТО на рівні, схожому до повноправного члена НАТО.

Крім того, 7 серпня 2020 року у НАТО заявили про розширення наукової співпраці з Україною в рамках статусу країни як партнера з розширеними можливостями з червня 2020 року. З початку співпраці у межах програми НАТО "Наука заради миру та безпеки" у 1991 році Україна із партнерами веде роботу за 27 напрямками. Цього року програма затвердила 13 нових ініціатив наукової співпраці з Україною у сфері захисту від хімічних, біологічних, радіологічних та ядерних речовин, включаючи роботу над готовністю систем реагування в надзвичайних ситуаціях та готовності медичної системи до такого роду загроз. Це також наближає до досягнення цілі 1.6.1. «Ефективне

співробітництво між вченими України та вченими держав – членів НАТО і держав – членів ЄС».

З 17 по 25 вересня 2020 року відбулися українсько-американські командно-штабні навчання Rapid Trident-2020 на Львівщині. Близько 4 тисяч військових з 9 країн взяли участь в навчаннях. Rapid Trident-2020 є продовженням серії навчань «Щит миру», розпочатих в 1995 році в межах двосторонньої співпраці між Сухопутними військами ЗСУ та Національною гвардією штату Каліфорнія (США), з залученням представників збройних сил інших країн.

Постійна морська група НАТО 2 (SNMG2) взяла участь у двосторонніх навчаннях США та України Sea Breeze 2020 20 - 24 липня 2020 року. SNMG2 є однією з чотирьох постійних груп, що складають ядро морського елементу Сил реагування НАТО, і в даний час складається з трьох фрегатів з Іспанії (ESPS Альваро де Базан, як флагман), Румунії (ROS Regina Maria) та Туреччини (TCG Йільдірім) [7].

«Sea Breeze», яка проводиться вже 20-й раз, - це щорічні навчання, що проводяться у Чорному морі біля узбережжя України, в яких беруть участь кораблі, літаки та персонал з Болгарії, Грузії, Норвегії, Румунії, Іспанії, Туреччини, України та США. Основна увага приділяється багатьом районам воєнних дій, включаючи протиповітряну оборону, протичовнову війну, управління збитками та пошук та порятунок. Він спирається на основу попередніх ітерацій, щоб забезпечити унікальні можливості навчання, спрямовані на підвищення готовності, поліпшення співпраці та сумісності.

Це приклад заходів, спрямованих на досягнення стратегічної мети 1.7 РНП щодо сприйняття міжнародно спільнотою України як надійного партнера у системі міжнародної безпеки.

Серед пріоритетних завдань, зазначених у Додатку 1 до Річної національної програми під егідою Комісії Україна – НАТО на 2020 рік в тому числі є такі, заходи, спрямовані на досягнення яких вже здійснені.

Так відповіддю на поставлену ціль 2.3.5. «Система воєнної розвідки функціонує відповідно до принципів і стандартів НАТО» стало підписання Президентом України 21 жовтня 2020 Закону «Про розвідку» № 912-ІХ, який Верховна Рада ухвалила 17 вересня 2020 року, який розроблено з урахуванням досвіду правового регулювання діяльності розвідувальних органів країн-членів ЄС та країн-членів НАТО.[2] Прийняття цього закону закладає правову основу для ефективного парламентського нагляду за українськими розвідками і службами безпеки. Це важливий крок на шляху забезпечення роботи служб з більшою підзвітністю і прозорістю - наріжним каменем громадянського і демократичного врядування цим сектором та відповідно до європейських і євроатлантичних норми і принципів.

Для досягнення стратегічної мети 2.15. «Ефективний Апарат Ради національної безпеки і оборони України» 14 вересня 2020 року Президент Зеленський ввів у дію нову стратегію національної безпеки, схвалену перед тим членами РНБО, яка замінює попередню Стратегію національної безпеки та оборони від 6 травня 2015 року.[5]

Стратегія ґрунтується на трьох основних засадах державної політики у сфері національної безпеки:

- стримування – розвиток оборонних і безпекових спроможностей для унеможливлення збройної агресії проти України;
- стійкість – здатність суспільства та держави швидко адаптуватися до змін безпекового середовища й підтримувати стає функціонування, зокрема шляхом мінімізації зовнішніх і внутрішніх уразливостей;
- взаємодія – розвиток стратегічних відносин із ключовими іноземними партнерами, насамперед з Європейським Союзом і НАТО та їхніми державами-членами, США, прагматичне співробітництво з іншими державами та міжнародними організаціями на основі національних інтересів України.

Стратегія національної безпеки України є основою для розробки інших документів стратегічного планування, які визначатимуть шляхи та інструменти її реалізації: Стратегії людського розвитку, Стратегії воєнної безпеки України, Стратегії громадської безпеки та цивільного захисту України, Стратегії розвитку оборонно-промислового комплексу України, Стратегії економічної безпеки, Стратегії енергетичної безпеки, Стратегії екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату, Стратегії біобезпеки та біологічного захисту, Стратегії інформаційної безпеки, Стратегії кібербезпеки України, Стратегії зовнішньополітичної діяльності, Стратегії забезпечення державної безпеки, Стратегії інтегрованого управління кордонами, Стратегії продовольчої безпеки та Національної розвідувальної програми.

У грудні 2019 року лідери НАТО запросили Генерального секретаря Єна Столтенберга очолити здійснення переосмислення організації з тим, щоб зробити Альянс сильнішим політично та у військовому плані, так званий процес НАТО-2030 [7]. Для його підтримки Генеральний секретар призначив групу з десяти експертів. НАТО також співпрацює з членами Альянсу, експертами з державного та приватного секторів та молодими лідерами, щоб забезпечити свіже мислення. Рекомендації Генерального секретаря будуть інформувати про напрям, який лідери НАТО визначили під час зустрічей у 2021 році.

У липні віцепрем'єрка з питань європейської та євроатлантичної інтеграції Ольга Стефанішина заявила, що Україна прагне долучитися до аналітичного процесу NATO reflection process, який стане основою для формування стратегічної концепції НАТО-2030.

Отже, Річна національна програма 2020 дозволяє зробити планомірні, цілеспрямовані і зорієнтовані на результат реформи, які наближують Україну до членства в НАТО, але, на жаль, поки що не існує інструменту для моніторингу процесу виконання завдань щодо інтеграції України до НАТО. (як напр. «Пульс Угоди» або «Навігатор Угоди») для того, щоб усі органи влади і суспільство могли бачити прогрес виконання завдань у цьому напрямку. Відсутня також якась експертна платформа з питань євроатлантичної інтеграції, яка б допомогла налагодити ефективну регулярну співпрацю між експертною спільнотою та Урядом для аналітичного посилення руху до НАТО.

Зроблений моніторинг виконання Річної національної програми під егідою Комісії Україна – НАТО на 2020 рік дозволяє вже зробити деякі висновки: Річна національна програма під егідою Комісії Україна – НАТО на 2020 рік містить дуже широкий перелік реформ і стосується приведення багатьох сфер життя країни до стандартів Альянсу. Багато що вже робиться для досягнення поставлених цілей, наприклад, реформування сектору безпеки та оборони України, наукове співробітництво між Україною та країнами НАТО і ЄС, співробітництво у системі міжнародної безпеки та ін., але залишається ще багато сфер, які потребують суттєвого реформування- судова, виборча, податкова системи, система запобігання та протидії корупції, система енергозабезпечення тощо.

Список використаних джерел:

1. Додаток 1 до Річної національної програми під егідою Комісії Україна – НАТО на 2020 рік Пріоритетні завдання та заходи: Офіційне інтернет-представництво офісу Президента України URL: https://www.president.gov.ua/storage/j-files-storage/00/92/69/0bc76164a76327f67b88d23b64f6f731_1590505469.pdf (дата звернення: 22.10.2020)
2. Закон України «Про розвідку» № 912-IX: Офіційний вебпортал парламенту України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/912-20#Text> (дата звернення: 22.10.2020)
3. Конституція України: Офіційний вебпортал парламенту України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 20.10.2020)
4. Річна національна програма під егідою Комісії Україна – НАТО на 2020 рік: Офіційне інтернет-представництво офісу Президента України URL: https://www.president.gov.ua/storage/j-files-storage/00/92/65/9d91df3bf88dcae15db059c69a2dbabf_1590505364.pdf (дата звернення: 22.10.2020)
5. Стратегія національної безпеки України: Офіційне інтернет-представництво офісу Президента України URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037?fbclid=IwAR0vJ8KSVZ5fa6osF0gFxlI6hwLooDNIFewF3iRWLMIKoBG3bCQqiR8VSfA> (дата звернення: 21.10.2020)
6. NATO forces take part in exercise Sea Breeze in the Black Sea: North Atlantic Treaty Organization URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_177384.htm (дата звернення: 22.10.2020)
7. NATO-2030: North Atlantic Treaty Organization URL: <https://www.nato.int/cps/en/natohq/176155.htm> (дата звернення: 22.10.2020)
8. The Partnership Interoperability Initiative: North Atlantic Treaty Organization URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_132726.htm (21.10.2020)

Відомості про автора:

Пістракевич Олена, кандидат наук з державного управління, старший викладач кафедри міжнародних відносин та міжнародного права Факультету права та міжнародних відносин Київського університету імені Бориса Грінченка (м. Київ, Україна)

Pistrakevych Olena, Candidate of sciences (PhD) in Public Administration, Senior lecturer of the Chair of International relations and International Law, Borys Grinchenko Kyiv University (Kyiv, Ukraine).

THE STATE OF REALIZATION OF ANNUAL NATIONAL PROGRAMME
UNDER THE AUSPICES OF NATO-UKRAINE COMMISSION FOR 2020

Наталія Лукач

Національний університет «Львівська політехніка»

м. Львів, Україна

nataliia.m.lukach@lpnu.ua

Зоряна Зазуляк

Національний університет «Львівська політехніка»

м. Львів, Україна

zazuliak.zorian@gmail.com

ЕНЕРГЕТИЧНА ДИПЛОМАТІЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ТА ЇЇ ГЛОБАЛЬНА РОЛЬ

На сьогодні енергетична дипломатія є важливою складовою зовнішньої політики держави та вагомим важелем впливу в сфері міжнародних відносин. Питання енергетики перебувають в епіцентрі суспільних, економічних та політичних проблем. Глобалізація спричинила появу нових тенденцій в сфері міжнародних відносин та світового господарства, зумовивши трансформацію світового енергетичного комплексу. Як наслідок, ми спостерігаємо зміну цілей, завдань, понять та цінностей ключових акторів планетарної енергетичної сфери. Триває боротьба за контроль над енергоносіями на глобальному, регіональному та локальному рівнях. Провідними акторами є як окремі держави, так і регіональні та міжнародні структури, такі як ОПЕК, МЕТ та інші. Домінуючим чинником у цих процесах виступає саме енергетична дипломатія.

Метою нашого дослідження є дефініювати поняття «енергетична дипломатія», а також з'ясувати особливості її реалізації в ЄС.

Провідними зарубіжними дослідниками впливу енергетичної компоненти на світову політику є З. Бжезінський, П. Лайнс, Г. Кіссінджер, О. Рар та ін. Чи не найбільш численними є дослідження енергетичної дипломатії науковців Російської Федерації В. Салигіна, А. Сафаряна, Т. Зонова, І. Жукова, І. Томберга, А. Текеєва, С. Жизнина, Л. Гудрича та ін. У вітчизняному науковому дискурсі проблематика актуалізується внаслідок загострення російсько-українських відносин. Проблеми енергетичного виміру політики загалом, а також місця енергетичної дипломатії у сфері зовнішньої політики досліджено у наукових працях М. Гончара, Г. Перепелиці, Н. Слободян, Н. Кацер-Бучковської, А. Шевцова, А. Дорошкевича[3], Ю. Седляра, О. Дікареєва, Є. Магди, І. Преснякова, І. Озимок, Н. Новак [2].

Енергетична дипломатія складається з комплексу політичних курсів окремих країн, які прагнуть досягти через міжнародну взаємодію щонайменше двох основних цілей. Перша полягає у забезпеченні цілей енергетичного сектору, які визначені та сформульовані в політичних документах країни та національних документи про енергетику. Друга – це прагнення сприяти національній та міжнародній безпеці країни через забезпечення впливової ролі на міжнародній арені [5].

Поняття енергетичної дипломатії часто використовується для опису тісного взаємозв'язку зовнішньої політики та енергетичної політики, у першу чергу в контексті Китаю, Росії чи США і дуже рідко цей взаємозв'язок стосувався Європейського Союзу. І це не дивно, враховуючи той факт, що раніше енергетична політика ЄС будувалася за ліберальною моделлю, в якій енергетика радше була справою приватних компаній, а не урядів [7, с.51] і тому фактично існувало зовнішнє управління енергією [6], а не енергетична дипломатія ЄС.

Сьогодні ж, енергетична дипломатія ЄС визначає їхню роль на міжнародній арені та місце на ринку енергетики. Фактично, енергетична безпека ЄС є однією з ключових політичних проблем, що сьогодні постає перед ЄС. Проблема не стільки в тому, що ЄС імпортує більше 50 відсотків енергоресурсів, а швидше в тому, що на відміну від США, ця енергія постачається у ненадійній формі та за завищеними цінами. Крім того, як яскраво продемонструвала низка «газових суперечок» між Росією та Україною, а також анексія Криму Росією, конфлікти за участю власника важливої інфраструктури постачання енергоносіїв становить значну загрозу для європейських споживачів.

У глобальній енергетичній політиці ЄС слід розглядати як «м'яку силу», що часом вдається до «жорсткого» регулювання взаємодій з іншими акторами в енергетичній сфері. Фактично, «м'яка» сила ЄС з елементами «жорсткої» спрямована на компанії, оскільки працюючи на ринках ЄС вони зобов'язані дотримуватися правил SEM. Однак, в контексті взаємодій із наприклад, країнами-виробниками енергоресурсів, Європейський союз не прагне застосовувати імперативні елементи.

В цьому контексті доцільно також згадати програму Green Deal, проголошену Євросоюзом наприкінці 2019 року. Програма Green Deal – це інструмент нової енергетичної дипломатії ЄС. В програмі говориться про, так звану «нову еру», або «Європейський зелений курс». Йдеться про концепцію перетворення Європи до 2050 року в перший кліматично нейтральний континент планети. Основною метою передбаченою програмою є за 30 років здійснити декарбонізацію енергетики і домогтися відмови від використання шкідливих для глобального клімату викопних енергоносіїв - вугілля, нафти і природного газу, замінивши їх на відновлювані джерела енергії і на вироблену за допомогою екологічних технологій сировину, наприклад, на «зелений» водень.

Україна розглядається як сусідня з ЄС країна, яка має велику стратегічну вагу і є членом Енергетичного союзу ЄС. В перспективі газотранспортна

система України та її газосховища наповнюватимуться не тільки і навіть не стільки російським природним газом, скільки українськими синтетичними газами, наприклад, «зеленим» воднем. Таким чином проголошено амбітні плани, до 2025 році планується синхронізувати електроенергетичні мережі України і континентальної Європи [4].

Національна безпека держави в енергетичній сфері – одне з ключових питань, що чинить вплив і на перспективи розвитку світового господарства. У випадку України, наша держава може стати центральним елементом із забезпечення енергетичної безпеки в Європі в цілому, якщо виконає свої зобов'язання та завершить повне виконання вимог Енергетичного співтовариства. Першочергова роль в досягненні цих цілей в енергетичній дипломатії, здійснюваної керівництвом держави.

Слушно зауважила з цього приводу, Голова комітету ВРУ у закордонних справах Ганна Гопко : «Для успіхів на дипломатичному фронті всі зусилля профільних відомств, державних інституцій, енергетичних компаній та інших органів мають бути скоординовані, насамперед, на просуванні України як повноправної частини єдиного європейського енергетичного простору. Ми маємо відходити від сприйняття України лише як транзитної країни, яка постачає газ в Європу. Саме таке сприйняття – це результат антидержавницької політики в енергетиці протягом двох десятиліть»[1].

Отже, можемо стверджувати, що на сьогодні енергетичний фактор трансформувався на фактор світової політики. Володіння та контроль енергоресурсами – важіль впливу на світове господарство, а також ключ перетворення держав регіональних лідерів на світових. Формування та забезпечення середовища міжнародної безпеки та стабільності неможливе без енергетичної дипломатії та безпеки, у першу чергу – в європейському просторі.

Список використаних джерел:

1. Ключові питання щодо посилення енергетичної безпеки України шляхом дипломатичних зусиль були обговорені в рамках спільного круглого столу Комітетів ВРУ у закордонних справах і ПЕК. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://kompek.rada.gov.ua/fsview/72967.html>
2. Турчин Я. Енергетична дипломатія як важлива складова зовнішньої політики держави: європейський досвід для України [Електронний ресурс] / Ярина Турчин. – Режим доступу: <http://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2017/aug/5856/turchinviziyi22016.pdf>.
3. Шевцов А. І. Енергетична дипломатія в сучасних умовах [Електронний ресурс] / А. І. Шевцов, А. З. Дорошкевич. – Режим доступу: <http://www.db.niss.gov.ua/docs/energy/87.htm>.
4. A European Green Deal [Електронний ресурс] / European Commission – Режим доступу: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en.
5. Hryniewicz R. Dyplomacja energetyczna-między teorią a praktyką [Електронний ресурс] / Rafał Hryniewicz. – Режим доступу: http://www.academia.edu/5069439/Dyplomacja_energetyczna_-_pomiedzy_teoria_a_praktyka
6. Lavenex S. (2004) 'EU external governance in "wider europe"', *Journal of European Public Policy* 11(4): 680–700.
7. Youngs, R. (2011) 'Foreign policy and energy security: markets, pipelines and politics', in J.S. Duffield and V.L. Birchfield (eds), *Toward a Common European Union Energy Policy*, New York: Palgrave Macmillan, pp. 41–60.

Відомості про авторів:

Наталія Лукач, кандидат політичних наук, асистент, кафедра політології та міжнародних відносин, Національний університет «Львівська політехніка» (м. Львів, Україна).

Зоряна Зазуляк, кандидат політичних наук, асистент, кафедра політології та міжнародних відносин, Національний університет «Львівська політехніка» (м. Львів, Україна).

Nataliia Lukach, PhD in Political Science, Assist. Prof., department of Political Science and International Relations, Lviv Polytechnic National University (Lviv, Ukraine).

Zoriiana Zazuliak, PhD in Political Science, Assist. Prof., department of Political Science and International Relations, Lviv Polytechnic National University (Lviv, Ukraine).

EUROPEAN UNION ENERGY DIPLOMACY AND ITS GLOBAL ROLE

Яна Кибіч

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

м. Чернівці, Україна

yana.nanana2702@gmail.com

ВПЛИВ БРИТАНСЬКИХ МЕДІА НА РЕЗУЛЬТАТИ РЕФЕРЕНДУМУ ПРО ЧЛЕНСТВО ВЕЛИКОБРИТАНІЇ В ЄС

Червень 2016 ознаменувався воістину епохальною подією – так званим Brexit (від англ. Britain's exit – буквально: «вихід Великобританії») – референдумом, за підсумками якого 52% населення проголосували за вихід Сполученого Королівства зі складу Європейського союзу і тільки 48% – проти. Актуальність дослідження обумовлена фундаментальними змінами в британському суспільстві пов'язаними з процесом Brexit, а також важливістю для політиків і громадськості розуміння думки суспільства та ЗМІ щодо Brexit. Метою даного дослідження стало висвітлення виходу Великобританії з Євросоюзу в британських ЗМІ та виявлення тенденцій зміни політичних уподобань під час Brexit у британському медійному просторі.

Докорінні зміни, що відбулися в Великобританії 23 червня 2016 року, остаточно розкололи британське суспільство на тих, хто за і проти виходу з Євросоюзу. Майданчиком для політичних дебатів і дискусій по ключовому для Британії питанню перебування в ЄС виступили британські ЗМІ. Найпотужніший медійний конгломерат, безумовно, вирішальною мірою вплинув на настрої тих, хто голосував, посиливши суспільну поляризацію, що й знайшло відображення у підсумках доленосного референдуму.

Перш за все варто дати коротку характеристику тій категорії громадян Королівства, які проголосували за перегляд відносин з Брюсселем. Аналіз статистики, зібраної Агентством лорда Ешкрофта, показує, що Brexit підтримали жителі англійської сільської місцевості з низьким або середнім рівнем доходу, віком 35 років і старше, з них понад 37% заявили, що невдоволення членством у ЄС «назріло у них давно» [1]. Закономірна і партійна приналежність тих, хто проголосував: за вихід з Європейського союзу становила 96% прихильників UKIP (Партії незалежності Великобританії), 58% – Консервативної партії (торі) і лише від 30 до 37% – лейбористів. З них 66% ідентифікували себе як «ті що вважають себе більше англійцями, ніж британцями» [2].

Таким чином, середньостатистичний прихильник виходу Великобританії з ЄС – це корінний мешканець провінції з традиційною системою цінностей, який не сприймає ліберальний стиль розвитку подій. Підсумки Brexit, які висловили позицію «раніше ігнорованого» робітничого класу, передбачили і результати виборів президента США 2016 р., ознаменувавши зростаюче невдоволення глобалістським, ліберально-демократичним проектом розвитку і як наслідок – заклик від нього відмовитися.

Каталізатором для подібних настроїв багато в чому стали британські ЗМІ. Хоча у Великобританії більшість мас-медіа залишаються платформою ліберальної інтелігенції з відповідною політичною орієнтацією, вони успішно сприяли поляризацію населення, завдяки чому Brexit став можливий. Як традиційні ЗМІ, так і спільноти в соціальних мережах, що підхопили тренд, оперативно розділили громадян Сполученого Королівства на прихильників членства в ЄС та його супротивників. В інформаційний простір було запущені і успішно «розкручені» дихотомії In/Out, а також Camp Remain/Camp Leave (команда «Залишитися» і команда «Піти»).

Безперечно, важко недооцінити вплив тривалої британської прес-кампанії на підготовку ґрунту до моменту, коли нарешті був призначений референдум. На той момент не було сумнівів, що такі газети, як Mail, Daily Express, The Telegraph і The Sun, будуть скоріше її учасниками, а не репортерами. Проте, навіть знаючи це, важко було підготуватися до таких гучних, провокативних, гнівних заголовків. Коли референдум наблизився, видання DailyMail опублікувало статтю із заголовком: «Брехня, жадібна еліта. Або велике майбутнє за межами розбитої, вмираючої Європи. Якщо ви вірите в Британію, голосуйте «Залиште» [3], тоді як на першій сторінці The Sun було запропоновано «Віримо у Великобританію» [4]. Кожен з цих заголовків з'явився на першій сторінці, де читачі традиційно очікують побачити новини. Як ми згодом побачимо, pro-Brexit агітації в британській пресі вийшли далеко за рамки простих коментарів: висвітлення новин, яке (принаймні згідно традиційних журналістських конвенцій) повинно прагнути до рівноваги та точності, заразилося упередженістю, спотворенням, обманом та маніпуляцією. Висвітлення новин про Брекзит у пресі набуло абсолютної зневаги до професійної етики та норм. Значна частина британської преси була настільки

віддана кампанії «Залиште», що стала основною частиною її пропагандистської діяльності.

У перші три тижні червня, коли наближалася дата проведення референдуму, шпальти видань майоріли заголовками з про-Брекзит та анти-ЄС статтями, які одна за одною кричали про міграцію.

Солідне видання Daily Express писало: «Мігранти платять лише 100 фунтів стерлінгів для вторгнення до Британії» [5], «20000 мігрантів готуються прокрастись до Британії» [6], «Мігрантська криза коштуватиме 20 млрд. фунтів стерлінгів» [7], «Новий податковий вступ Євросоюзу на Великобританію: перебування там може коштувати кожному домогосподарству ще 2600 фунтів» [8].

Перші сторінки видання Daily Mail також світилися провокативними заголовками: «Вбивці та гвалтівники з ЄС, яких ми не змогли депортувати»[9], «Який спосіб подолання мігрантської кризи! ЄС планує контролювати приплив, запрошуючи БІЛЬШЕ мігрантів з Африки та Близького Сходу в спробі стримати нелегальну міграцію»[10], «Опитування щодо Brexit показує як зростають міграційні страхи» [11], «Ми з Європи – впустіть нас!» [12].

The Telegraph пропонував: «Іммігрантів слід змусити вивчати англійську мову, каже Борис Джонсон» [13], «Референдум в ЄС: Міністр безпеки заявляє, що Великобританія має кращі можливості для боротьби з терористами поза ЄС» [14], «Міграція Камерона – обман» [15].

Міграція стала головною темою дискусій, хоча вона була (і все ще залишається) сумнівною: чи не залишиться ситуація такою ж і яким стане вплив Європи на кількість мігрантів. Кампанія «за вихід» невблаганно зосереджувалась на міграції, публікуючи низку оголошень, плакатів та фотографій, які в результаті викликали звинувачення в расизмі. Для прикладу, газета Daily Mail була змушена вибачитися за свою публікацію, що вийшла друком в червні – «Ми з Європи – впустіть нас!»[16], на якій було зображено мігрантів, що виходять з вантажівки в Есексі, але як з'ясувалося, мігранти були з Близького Сходу, а не з Європи (стаття з таким же заголовком була і в виданні The Sun). Daily Mail також була змушена виправити історію, яка помилково стверджувала, що мігранти з ЄС скоюють 700 злочинів на тиждень. Виправлення, як це завжди буває, викликали ще більший резонанс оригінальної публікації. З цього випливає, що покладаючись виключно на пресу того часу, читачі могли легко дійти висновку, що Великобританія – острівна держава, яка вороже ставиться до іноземців. Хоча насправді, реальність є зовсім іншою: Великобританія має вищі показники соціального лібералізму, ніж такі країни, як Франція та Бельгія. Те, що це не посприяло більш ліберальній позиції преси, частково пояснюється демографічною віковою різницею, яка підсилює та допомагає пояснити антиєвропейські упередження газет. З ростом цифрових ЗМІ молодь все менше звертається до друкованих ЗМІ. Читачі, які все-таки віддають перевагу друкованим виданням, як правило, старшого віку, а власники та редактори газет, є соціально консервативними та ворожими до Європи.

На референдумі проголосували понад 80% людей старше 65 років, у порівнянні з 40% вікової групи 18-25 років (незважаючи на гучну громадську

кампанію із заохочення молоді до участі). Якщо газети читають менше 40 відсотків населення, це група, яка має непропорційний вплив на політичний процес.

Це не єдина причина, чому, незважаючи на стрімкий спад тиражів, британська преса продовжує впливати та формувати політичні дебати. Важливим фактором є щоденний цикл новин, який закріплений у політичному та медіа-процесі і підігріває зацікавленість в поточній ситуації в країні.

Безумовно, загальна вульгаризація, таблоїдизація, висвітлення референдуму в ЗМІ, поглибили поляризацію британського населення і спрацювали на збільшення прихильників виходу країни зі складу Євросоюзу. Як показав Brexit, мас-медіа віддали перевагу емоційним і яскравим ораторам на зразок того ж Н.Фараджа, чиї провокаційні виступи стали гарантією високого рейтингу. Екс-лідера UKIP як представника «альтернативної точки зору» активно запрошували на популярні політичні шоу Today, Peston's Politics, новини BBC, в результаті чого противники членства Британії ЄС в особі Партії незалежності проявили велику інформаційну активність і вийшли на більш широку аудиторію [17].

Очевидні зміни політичних поглядів під час Brexit у національних масових виданнях The Daily Mail та The Sun відбулися після невдалих перших переговорів щодо угоди про Бекзит Терези Мей з парламентом. З кожною проваленою угодою у пресі наростала і збільшувалась агресія. Видання у незалежності від своєї стабільної політичної позиції почало критикувати дві ведучі партії – консерваторів та лейбористів, але найбільше претензій пред'являли лідерам цих партій, особливо до Терези Мей та Джеремі Корбіна. Політиків критикували за неможливість прийти до спільного знаменника щодо рішенням подальшої судової діяльності Великобританії, тому преса обвинувачувала державне управління.

Так, права газета The Times за час доленосного періоду стала відносно солідарною з правим крилом політиків. Однак згодом на сторінках цього видання було опубліковано цілий ряд статей, що звинувачували прем'єр-міністра у невмінні вести переговори.

В ліберальній газеті, The Guardian, під час кампанії Brexit політична перевага була на стороні Джеремі Корбіна і відповідно партії лейбористів. Газета часто критикувала Т. Мей. Після подальших етапів переговорів про угоду з ЄС критика на адресу прем'єр-міністра лише підсилювався. Також почали виходити критичні статті, звинувачуючи Джеремі Корбіна. Однак критика лідера лейбористів була відносно незначною в порівнянні з тим, що видання висловлювало на адресу Терези Мей.

Це дає підстави говорити про зміну політичних вподобань у процесі розширення Brexit у британській національній пресі. Кожне видання до і під час референдуму зайняло свою позицію та підтримувало офіційну позицію правих або лівих партій. Однак у зв'язку з тим, що політичні лідери двох партій потерпіли крах у спробах прийти до єдиного консенсусу за Brexit, преса перестала підтримувати ту чи іншу партію та зайняла критичну позицію щодо відносин з урядом Великобританії в цілому.

Підсумовуючи все вищесказане, можна однозначно стверджувати, що як Brexit, так і згодом передвиборна кампанія в США 2016 році показали черговий приклад вмілої спекуляції фактами і цифрами, успішного створення і поширення неперевіреної «вірусної інформації» за допомогою ЗМІ, які в епоху телекомунікаційних технологій перетворилися в особливо ефективний інструмент для маніпуляцій громадськими настроями. Приклад Brexit продемонстрував, як вивести успішність подібних кампаній на новий рівень, задіяючи всі види мас-медіа (від традиційних до електронних, у тому числі соціальних мереж), за допомогою яких можна впроваджувати в соціум бінарні опозиції, що розділяють його, вводити в інформаційний простір певних політичних фігур, популяризувати потрібні настрої і гасла, спрощувати політичний процес до рівня шоу.

Хоча прихильники Brexit не отримали значного відриву у відсотковому співвідношенні, але цього цілком вистачило, щоб реалізувати по-справжньому історичне рішення про вихід Сполученого Королівства зі складу ЄС. Очевидно, що більшість британських ЗМІ, які традиційно підтримують лібералів, змогли адаптуватися до мінливих реалій, вловивши і популяризувавши існуючі в британському суспільстві євроскептичні настрої. Можна зробити висновок, що без впливу медійного конгломерату Великобританії Brexit навряд чи відбувся б.

Список використаних джерел:

1. EU Referendum «How Did You Vote» Poll // Lord Ashcroft Polls. URL: <http://lordashcroftpolls.com/wp-content/uploads/2016/06/How-the-UK-voted-Full-tables-1.pdf>
2. EU Referendum «How Did You Vote» Poll // Lord Ashcroft Polls. URL: <http://lordashcroftpolls.com/wp-content/uploads/2016/06/How-the-UK-voted-Full-tables-1.pdf>
3. Britain's Daily Mail backs «Leave» in EU referendum. URL: <https://fr.reuters.com/article/us-britain-eu-media-idUSKCN0Z730L>
4. We urge our readers to beLEAVE in Britain and vote to quit the EU on June 23. URL: <https://www.thesun.co.uk/news/1277920/we-urge-our-readers-to-believe-in-britain-and-vote-to-leave-the-eu-in-referendum-on-june-23/>
5. Migrants pay just £100 to invade Britain. URL: <https://www.pressreader.com/uk/daily-express/20160601/281479275668767>
6. 20,000 migrants ready to sneak into Britain – Daily Express. URL: <https://informm.org/2016/07/06/brexit-and-the-newspapers-where-was-ipso-hacked-off/>
7. Migrant crisis will cost £20bn: Experts reveal shock price the EU has to pay. URL: <https://www.express.co.uk/news/world/678878/migrant-crisis-cost-20bn-experts-reveal-shock-price-EU-pay>
8. New EU tax raid on Britain: Staying in could cost each household another £2,600. URL: <https://www.express.co.uk/news/uk/681357/EU-tax-Britain-Staying-cost-household-referendum>
9. EU killers and rapists we've failed to deport: UK's inability to expel thousands of foreign criminals undermines case for the EU, say MPs. URL: <https://www.dailymail.co.uk/news/article-3622924/EU-killers-rapists-ve-failed-deport-UK-s-inability-expel-thousands-foreign-criminals-undermines-case-EU-say-MPs.html>
10. What a way to tackle the migrant crisis! EU plans to control the influx by inviting MORE from Africa and the Middle East in bid to curb illegal migration. URL: <https://www.dailymail.co.uk/news/article-3630383/What-way-tackle-migrant-crisis-EU-plans-control-influx-inviting-Africa-Middle-East-bid-curb-illegal-migration.html>
11. Brexit poll boost as migration fears grow: Out camp takes SEVEN-POINT lead amid warnings of UK population surge. URL: <https://www.dailymail.co.uk/news/article-3639963/Brexit->

poll-boost-migration-fears-grow-camp-takes-seven-point-lead-amid-warnings-UK-population-surge.html

12. «We're from Europe – let us in!» URL: <https://infacts.org/wp-content/uploads/2016/06/image-1-e1466163500610-768x1024.jpeg>

13. Immigrants should be forced to learn English, says Boris Johnson as he insists he is 'proud' of his gaffes. URL: <https://www.telegraph.co.uk/politics/2019/07/05/immigrants-should-forced-learn-english-says-boris-johnson-insists/>

14. EU referendum: Security minister says Britain better placed to fight terrorists outside EU. URL: <https://www.telegraph.co.uk/news/2016/06/09/brexit-referendum-security-minister-says-britain-better-placed-t/>

15. Cameron's migration deception: PM knew FOUR years ago he'd never meet immigration target while inside the EU, reveals former closest aide. URL: <https://www.dailymail.co.uk/news/article-3651434/Cameron-s-migration-deception-PM-knew-FOUR-years-ago-s-never-meet-immigration-target-inside-EU-reveals-former-closest-aide.html>

16. Daily Mail publishes correction to story about "migrants from Europe». URL: <https://www.theguardian.com/media/2016/jun/17/daily-mail-publishes-correction-story-migrants-from-europe>

17. Denham J. How English identity politics will shape the 2017 general election. URL: <http://www.newstatesman.com/politics/june2017/2017/04/how-english-identity-politics-will-shape-2017-general-election>

Відомості про автора:

Кибіч Яна, аспірантка кафедри міжнародної інформації, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича (м. Чернівці, Україна).

Kybich Yana, postgraduate student, Department of international information, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University (Chernivtsi, Ukraine).

THE INFLUENCE OF THE BRITISH MEDIA ON THE RESULTS OF THE REFERENDUM ON BRITAIN'S EU MEMBERSHIP

Секція 4
«ТРУДНОЩІ ПЕРЕКЛАДУ»: ПИТАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ
КОМУНІКАЦІЇ У МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ

Inna Yeung

Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»

м. Київ, Україна

innayeung@gmail.com

SLOGANS LOST IN TRANSLATION

Advertising has become an important part of any business and it has got into our everyday life via different media channels. Very often people do not care and do not know if the advertisement is an original or a translated one.

The aim of the article is to investigate the slogans lost in translation and the expression of persuasive elements in the English slogans. The research is a double sided process which has required the determination of translation transpositions and the elements of persuasiveness.

The problem of the research is whether the source slogans have been translated to retain the persuasive elements of the source language or if those persuasive elements have been changed during the process of translating.

Modern advertising (particularly in printed ads) tends to give preference to pictorial advertising means with minimum of wording [1, p.70], but language is still a key factor in determining which advertising message will be more persuasive and arouse more interest among the addressees. The text of advertisement must perform the following functions: to capture reader's attention; to appeal to the reader; to create desire for the product and to stimulate action.

We find the following definitions in the online Oxford English Dictionary useful for the present investigation: a slogan is "a short and striking or memorable phrase used in advertising" [4, p.1680]. Usually, a slogan is a short, attention-getting and easy to remember phrase which defines the company's activities, serve as a call to action, relay the benefits of a brand, and reconfirm a promise or sums up information provided in the advertisement.

Slogan translation is a particularly challenging task – an effective translation needs to be at once succinct, idiomatic, appealing and memorable. This requires creativity as well as a sound command of the target language. Slogans are frequently used to strengthen political and religious discourses and are an almost indispensable tool in advertising [3, p.76].

In order to create particular effects or to convey simple meanings in the non-traditional and unexpected way, the application of spoken language figures (such as jargon, occasional units, barbarisms or even swear words) violates common language rules on the grammatical, syntactical, lexical or even ethical level. However, according to Leech, unconventional use of language, misspelling, and jargon in advertising are one of the most effective means to attract client's attention [2, p.27].

Google has recently revealed plans to take its online translator to the next stage and combine it with mobiles to create “universal translators”. The concept being that the owner can talk into the device in their native tongue whilst the receiver hears it on their own, similar to the ‘Babel fish’ from ‘The Hitchhiker’s Guide to the Galaxy’.

However, both consumers and businesses need to be aware that certain nuances in language can be lost in literal translation, in which the end result could be misunderstood. Whilst a slightly imprecise translation tool may be a successful aide for the tourist abroad, it would not be appropriate for businesses to rely on such technology as part of their communications strategy.

A mot-a-mot conversion can turn into a hilarious blunder, spreading confusion amongst global consumers, while the consequences can even harm the brand reputation and also cause huge financial losses. No doubt, appealing slogans can become a magnet for the public, thus, let’s make sure not to fall into a trap caused by converting words instead of translating ideas.

Kentucky Fried Chicken is temporarily pulling its long-time slogan “it’s finger lickin’ good”, calling it “inappropriate in the current COVID-19 pandemic situation where personal hygiene has become top priority to stem transmission”. That’s not the first time KFC had problems with their slogan. The company used it when moving its campaign into China, where unfortunately the phrase translates to “Eat your fingers off”.

A hair products company, named Clairol, presented a curling iron called the “Mist Stick”. In English it had a lovely effect attracting countless customers. Lately, the product was meant to hit the German market, when the public experienced the opposite reaction, due to a tiny, yet significant distinction in translating the word “Mist”, which in German slang means “excrement”. Obviously, this created a bad image for the curling iron.

Without the proper considerations, marketing to a foreign audience can have disastrous outcomes. Sending the wrong message can not only discourage consumers from buying your product, but could lead them to boycott your business altogether. Mariko Amekodommo, CEO and founder of international marketing and consulting agency Mariko Communications, said that one of the most common marketing mistakes businesses make when taking their company international is not understanding their market and audience. Conveying your marketing message to an international audience is not as simple as inputting your message into Google Translate and sending it off to consumers. You must understand your audience and the nuances of their language. Amekodommo said the medium of communication is also an important factor to consider when creating a global marketing strategy. “Just because a Facebook campaign might have great results in the U.S. doesn’t mean the same campaign will have similar results on WeChat.”

A product launching which has become a fiasco happened to Revlon when it has introduced a perfume with Camellia flowers, omitting the fact that, in Brazil, Camellia flowers are related to funeral service, which was qualified as an act of insensitivity.

Companies should be aware that literal translation can cause a whole host of confusion. One example that Parker Pen would rather forget for their product was

when they wanted advertisements in Mexico to translate as: “It won’t leak in your pocket and embarrass you”. What they thought was clear instruction was misinterpreted to mean something else entirely! The company thought that the word “embarazar” (to impregnate) meant to embarrass, so the ad read: “It won’t leak in your pocket and make you pregnant”. Parker Pen is far from being the only company to have fallen into the translation trap.

Due to various intercultural interactions, the advertising has become an important translation issue. Many companies develop their business in other countries and they encounter a problem of effectively transposing their ideologies into the other language. Translating of advertising texts is not a semantic but communicative activity that calls for shifts and transformations in translation in order to provide a translated tagline which is effective and corresponds to the aims of the company. When dealing with translating marketing slogans do not undervalue the power of a professional linguist who is specialized in marketing translation. Engaging localization experts, versed in grasping cultural subtleties will serve your business a great deal.

Sources and Literature:

1. Forceville, Ch., 1998. Pictorial Metaphor in Advertising. Oxford: Routledge.
2. Leech, G. N., 1966. English in Advertising: A Linguistic Study of Advertising in Great Britain. London: Longman.
3. Sharkansky, Ira. 2002. “Slogan as policy”. Journal of Comparative Policy Analysis: Research and Practice, 4 (1), 75-93.
4. Stevenson, Angus. (Ed.) (2010). Oxford dictionary of English (3rd ed.). Oxford: Oxford University Press. XXII+2069pp.
5. Business News Daily [Електронний ресурс]: Avoid these marketing mistakes when expanding your brand overseas. URL: <https://www.businessnewsdaily.com/5241-international-marketing-fails.html>
6. PoliLingua [Електронний ресурс]: Brand translation - mistakes in localizing advertisement campaigns. URL: <https://www.polilingua.com/blog/post/brand-translation-mistakes-in-localizing-advertisement.htm>
7. Real Business [Електронний ресурс]: 10 translated slogans gone wrong. URL: <https://realbusiness.co.uk/10-translated-slogans-gone-wrong/>
8. 89.9 The Wave [Електронний ресурс]: Slogans Lost in Translation. URL: <https://899thewave.fm/blog/slogans-lost-in-translation/>

Відомості про автора:

Yeung Inna, head of the department of Ukrainian language and literature, foreign languages and translation, senior lecturer of Open International University of Human Development “Ukraine”, (Kyiv, Ukraine)

Єнг Інна, завідувач кафедри української мови і літератури, іноземних мов та перекладу, старший викладач Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна», (м. Київ, Україна).

НЕВІДПОВІДНІСТЬ В ПЕРЕКЛАДІ СЛОГАНІВ

**ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОГО МОВЛЕННЯ У
СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ,
СУСПІЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ ТА РЕГІОНАЛЬНІ СТУДІЇ У МЕЖАХ
ДИСЦИПЛІНИ «УКРАЇНСЬКА МОВА (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ
СПРЯМУВАННЯМ)»**

В умовах трансформації освітньої парадигми, модернізації програм професійної підготовки бакалаврів і магістрів, організацій міжнародних і всеукраїнських студентських конференцій посилюються вимоги до рівня сформованості професійних якостей студентів спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» як до конкурентноспроможних учасників навчального процесу, здатних виступити з повідомленнями чи презентацією на заходах різного рівня, аргументувати чи довести свою позицію, а відтак – у майбутньому ефективно застосовувати комунікативні дискурси під час участі у дипломатичних перемовинах і бесідах, оперативно вирішувати поставлені професійні завдання, конструктивно і злагоджено працювати в команді. Закономірно, що вагомим компонентом у визначенні освітньої траєкторії кожного студента й необхідним підґрунтям його подальшого фахового становлення стає формування грамотного професійно орієнтованого мовлення через набуття мовнокомунікативних компетенцій.

Дослідження наукових й психолого-педагогічних джерел дало підстави констатувати, що попри наявність фундаментальних праць з теорії і практики професійної підготовки майбутніх спеціалістів та визначення мовнокомунікативної компетенції як формоутворювального ядра професійної діяльності, аспект формування професійно орієнтованого мовлення майбутніх бакалаврів міжнародних відносин представлений недостатньою мірою. Окрім того, сучасні навчальні підручники, методичні посібники з української мови хоч й орієнтують на вивчення загальних рис офіційно-ділового та наукового стилів мовлення, визначають систему норм літературної мови і необхідність їх опанування на рівні вимови, слововживання, граматичної стрункості висловлювань, але не враховують специфіку тієї чи іншої спеціальності. Це дає підстави стверджувати про відсутність системоутворювальної професійної домінанти мовлення, а значить – й прогнозований недостатній рівень фахових комунікативних знань і умінь студентів.

Проведений нами аналіз чинних програм і освітньо-кваліфікаційних характеристик закономірно підтвердив актуалізовані вимоги до рівня підготовки студентів спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії». Ключового значення у цьому процесі набуває дисципліна «Українська мова (за професійним спрямуванням)», у

робочій програмі якої визначено перелік загальних і фахових програмних компетентностей, яких мають набувати студенти під час лекційних, практичних занять та самостійної роботи. Це зокрема, такі, як: знання предметної області майбутньої професійної діяльності, розуміння сутності та її соціальної значущості; повага до Батьківщини, народу, держави, її символіки, традицій, мови, уміння діяти з соціальною відповідальністю та громадянською свідомістю; здатність виконувати науково-практичні завдання у межах відповідного фахового спрямування; застосовувати основні поняття міжнародної інформації; уміння здійснювати комунікацію та інформаційно-аналітичну діяльність у сфері міжнародних відносин (українською та іноземними мовами). Зважаючи на це, констатуємо, що формування професійно орієнтованого мовлення має бути пріоритетним напрямом упродовж вивчення всього курсу. Студенти-міжнародники мають не лише засвоїти відомості про орфоепічні, орфографічні, лексичні, морфологічні, синтаксичні норми сучасної української літературної мови, терміносистему майбутнього фаху, а також набутти навички професійної комунікації, розвинути уміння усвідомленого застосування фахової термінології, підвищити загальний рівень мовленнєвої культури.

Як свідчить власний досвід викладання навчального предмета, на початку його вивчення у студентів спостерігаються комунікативні труднощі під час створення усних монологічних висловлень, які виявляються в орфоепічних порушеннях, помилковому слововживанні, сплутуванні лексичних значень загальної і вузькоспеціальної термінології, граматичних й стилістичних відхиленнях, недостатнім рівнем розвитку професійно-комунікативних умінь.

Тож з огляду на вимоги освітньо-кваліфікаційних характеристик, беручи до уваги зазначені ключові програмні й фахові компетентності робочої програми, рівень фахово-комунікативних умінь у студентів-міжнародників та враховуючи практичний досвід, вважаємо за доцільне охарактеризувати особливості формування професійного мовлення у студентів зазначеної спеціальності. На нашу думку, цей процес починається зі з'ясування поняття «мовна особистість» та аналізу її структури. Питання формування мовної особистості студентів розглянуто у працях Л. Барановської, Г. Бондаренко, Н. Бородіної Л. Головатой, Ю. Караулова. Узагальнюючи погляди науковців, можна виокремити три структурні рівні мовної особистості: вербально-семантичний (природне володіння мовою); когнітивний (достатній розвиток інтелектуальної й психічної сфери через вербальне осмислення процесів пізнання й свідомості, специфіки управління мовленнєвою діяльністю); прагматичний (кореляція мовлення з мотивами, інтересами, інтенціями особистості). Саме на прагматичному рівні відбувається поглиблений самоаналіз мовлення як у психофізіологічному (мелодика, темп, артикуляція, орфоепічна й акцентуаційна правильність), так і в професійному (володіння професійним тезаурусом, корекція стилю спілкування, управління конфліктністю тощо) аспектах. Вважаємо, що розвинені вміння і навички прагматичного рівня є підґрунтям для соціалізації кожної особистості й необхідною умовою формування

професійно орієнтованого мовлення майбутніх спеціалістів через набуття ними мовно-комунікативних компетентностей.

Услід за вченими (Л. Виготський, П. Гальперін, А. Лурія) мовнокомунікативна компетенція розглядається нами як невіддільна складова системи фахових знань і умінь майбутніх спеціалістів; інтегральна ознака професійного спілкування (Л. Дудник, Л. Захарова, Н. Шевченко); необхідна умова розвитку професійного мовлення (Т. Мазур, Л. Павлова); різновидом трудової, ігрової, пізнавальної діяльності (Л. Виготський, О. Лурія). Більшість учених визначають мовнокомунікативну компетенцію як інтегративне утворення, що охоплює мовні знання (побудова висловлювань), комунікативні навички (уміння вести бесіду, виступати з доповідями й повідомленнями, дотримуватись правил оптимальної мовної поведінки, визначати ситуації спілкування тощо), фахові компетенції (готовність до використання лексичних одиниць у спеціалізованому контексті, цілеспрямований обмін інформацією професійного характеру тощо). Аналіз наукових напрацювань уможливив висновок про мовнокомунікативну компетенцію як різнорівневий комплекс внутрішніх характеристик розумової, когнітивно-психічної й творчої сфери особистості як відображення професійної структури діяльності.

Одним із найефективніших шляхів формування професійно орієнтованого мовлення є міжпредметна інтеграція, яка має здійснюватись через виокремлення змістового (загальні знання, уміння, навички) й процесуального (досвід діяльності) компонентів з визначенням спільного професійного тезаурусу різних дисциплін шляхом змістового наповнення інваріантної, варіантної й специфічної складової кожного модуля робочої навчальної програми. Це також передбачає системний добір дидактичного матеріалу, застосування інтерактивних методів навчання, ділових ігор, проєктних завдань в площині комунікативних й професійних запитів майбутніх спеціалістів. Переконані, що врахування міжпредметних зв'язків забезпечує вищий рівень засвоєння студентами навчального матеріалу з більш свідомим розумінням професійної терміносистеми і сприяє виробленню стійкої позитивної мотивації у процесі вивчення навчального предмета «Українська мова (за професійним спрямуванням)».

Визнання цих положень обґрунтовує необхідність спрямування освітнього процесу в площину практико-орієнтованого навчання, під час якого особливу роль має відігравати моделювання специфіки майбутньої діяльності з закономірним розвитком особистісних і соціально значущих якостей кожного студента. Вважаємо, що першочерговою умовою у цьому процесі є врахування комунікативних потреб студентів та специфіки їх майбутнього фаху на основі інтеграції мовленнєвого, інтелектуального та професійного розвитку студентів. Беручи до уваги міжпредметний характер освітнього процесу, можна забезпечити високий рівень мотиваційної спрямованості студентів й створити умови для системного формування у них професійно орієнтованого мовлення.

Список використаних джерел:

1. Барановська Л.В. Навчання студентів професійного спілкування: монографія. Біла Церква, 2002. 256 с.
2. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики: підруч. К.: ВЦ “Академія”, 2009. 376 с.
3. Петлюченко Н. В Харизматика : мовна особистість і дискурс : моногр. Одеса : Астропринт, 2009. 464 с.
4. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика : напрями та проблеми : підручник. Полтава : К, 2008. 712 с.
5. Яшенкова О. В. Основи теорії мовної комунікації : навч. посіб. К.: ВЦ “Академія”, 2010. 312 с.

Відомості про автора:

Зарудня Ольга, кандидат педагогічних наук, старший викладач, кафедра української мови, Київський університет імені Бориса Грінченка (м.Київ, Україна)

Zarudnya Olha, Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Lecturer, Department of Ukrainian Language, Borys Grinchenko University of Kyiv (Kyiv, Ukraine)

THE FORMATION OF PROFESSIONALLY ORIENTED SPEECH FOR STUDENTS OF SPECIALTY “INTERNATIONAL RELATIONS, PUBLIC COMMUNICATIONS AND REGIONAL STUDIES” WITHIN COURSE “UKRAINIAN LANGUAGE (FOR PROFESSIONAL PURPOSES)”

Наталія Безпалова

Київський університет імені Бориса Грінченка

м. Київ, Україна

n.bezpalova@kubg.edu.ua

РОЛЬОВІ ІГРИ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ СТУДЕНТІВ-МІЖНАРОДНИКІВ

This article aims to analyze the role and benefits of role games in teaching students that specialize in International relations at university and to investigate language learning through the use of role games. As I have been working as a lecturer at university I have always been wondering how is it possible to make my practical lessons more exciting and efficient. Once I implemented a role game in my lesson plan I couldn't help but felt amused at its immediate success and educational value. So I started investigating the topic and I want to share findings.

Unfortunately, in Ukraine there are no many scientists engaged in studying role games as a mean of learning foreign language especially at university. My interviews among students of different ages indicated that interactive games are highly understated tools in language learning.

Games have been used in language teaching for some time but have not been devoted much attention until recent years. Research findings state that games do not only spark interest with students (Chen, 2005) but they also contribute with many beneficial factors that can be useful in future learning (not only language learning). Traditionally, games have been used as a positive incentive in classes to motivate learners and give them a useful, educational break.

Frequently games have been conducted during warm-ups at the beginning of classes or as a final part to finish off a lesson in a playful and fun way. These are not the only ways of using games as I recommend to use them to practice new vocabulary and to fill a more substantial part of a language lesson. Language learners have in multiple studies indicated that they are very enthusiastic when it comes to using games in their learning (Gee, 2003) and this is a factor that should be taken into consideration when it comes to using games in learning situations.

Studying is as fast paced as life. And studying in the 21st century has to meet all the demands and alongside with acquiring necessary skills – to boost EQ (emotional quotient). While playing role games students learn how to interact with each other effectively, express their opinion, find common language and common ground, be tolerant, understanding, supportive, but competitive enough. Adding here language component is one of the benefits that enables all teachers adopt role games to almost every specialization at university. And all these equals a productive and successful lesson. In my case it was a salvation with International relations students, as I had a chance to practice topical vocabulary in various communicative situations and to prepare them for future professional challenges.

A massive research which was conducted in Berlin (2013) found that students that played games could actually increase their brain volumes in several regions of the brain. According to Linda Jackson, professor of psychology in Michigan, games can also be used as a tool to increase creativity with students. Jackson has conducted a research study and stated that the more students played games of all sorts, the more creative they were in task such as drawing pictures and writing stories. In addition to this Jackson (2011) claimed that “games can be designed to optimize the development of creativity while retaining their entertainment values such that a new generation of games will blur the distinction between education and entertainment”. She adds that education and entertainment should be able to cooperate in a beneficial way which will give both learners and educators a newfound interest in teaching and learning.

James Paul Gee (2005) suggests that in relation to language teaching and learning we understand games as conceptual models or “doctrines” that work across formal and informal contexts of learning. In this specific aspect of teaching, games are often seen as a stimulator in the learning classroom since students seem to get more motivated by them.

Games in the language classroom are considered as the “fun factor” of language learning and students seem to engage in a more communicative way when using games as a learning tool (Meyer, 2006). According to Mayer (2006), games have often been misunderstood since they are related to informal situations that do not belong in the learning classroom and therefore gaming process has never been the

central activity in studying process. She adds that games should not be perceived as primitive. Students that are using games in their learning also gain a broader social interaction and community awareness.

Games as teaching tools should not be used in the wrong way; instead they should be aligned with the learning situation and the learners themselves to make it work. The whole meaning of learning has shifted from being able to recall and repeat information to being able to find it, evaluate it and use it at the right time and in the right way (Corbett 2011). The advantages that gamers are given with the help of games are many and the Institute of Play in New York (2014) lists a couple of the most important ones on their website. They state that students are introduced to scaffolding and collection of data through gaming and that this is proved to be helpful in their future academic learning. In conclusion, a great deal of research has been conducted around the world and many of the findings indicate that games may promote learning and knowledge. Furthermore, students have found the games as a helpful tool in their learning, when used accurately by the educators.

If a learner already has a great interest in this type of learning, they are also more eager and willing to engage in a different way than if the interest is lacking (Gee, 2003). This is something that educators should take advantage of and try to turn into a teaching tool rather than underestimating it as a “non-serious-fun”. In addition to this, educators should carefully choose what games they are using in their teaching since many of the older students may worry that games in their education is a childish and useless method. Therefore, it is of importance to explain the purpose of the specific game and to reassure them that “fun” can also be educational and that this is why the games are being used. Another crucial factor in using games in English classroom is to pay great attention to the difficulty level of the game being used. While part of the fascination of games lies in the difficulty of them, they should not be considered too difficult or too easy by the learners since this can surely discourage them and make them less enthusiastic about this new way of learning.

Bente Meyer and Birgitte Holm Sorensen (2004) are two professors working in the Danish University of Education, who have written a paper on the subject of games in language learning and with the help of their research they have concluded that games should be commonly used in classrooms. They base their research on the development of Serious Games (digital games and equipment with an agenda of educational design and beyond entertainment) and claim that games are a crucial way of “informal learning” that takes place within the educational institution. They explain that formal learning is often considered “the stereotypical learning way” in classrooms while “informal learning” is put in a context where the teaching is taken outside of learning educational centers and combines activities (such as creating blogs, chat or play video games) with learning. Meyer and Sorensen continue explaining that the informal way of learning languages is an important element to be integrated since it involves playfulness and sparks the great interest with students; this contributes to the construction of the social learning process that develops EQ level.

According to professor I-Jung Chen (2005, pp. 125) the benefit of using games in learning classrooms are the following:

1. Games are learner-centered (the student is always in focus).
2. Games promote a communicative competence.
3. Games create a meaningful context for language use.
4. Games increase learning motivation.
5. Games reduce learning anxiety (consequently boosting confidence)
6. Games integrate many various linguistic skills.
7. Games encourage creativity and spontaneous usage of the language.
8. Games construct a cooperative learning environment.
9. Games foster participatory attitudes of the students.

In learning a foreign language all of the nine reasons above can be useful but not many of them can be achieved without the usage of games in learning environments.

The results of the study showed clear advantages of the use of the interactive method while teaching English. The technique is recommended for use in English as a Foreign Language classes at the university level. It increases educational motivation and boosts interest in the course.

Performing a role-based task allows the students to liberate their personality, to unleash their creativity without discomfort (and fear of interpersonal conflicts), to criticize, ask questions, evaluate others' performances, and at the same time - more carefully prepare for their own roles, knowing that they will be the object of attention not only of the instructor, but also of the peers.

In addition, the proposed methodology develops not only specific professional and linguistic competences, allows not only to acquire the content of education directly stipulated by the plan of practical training, but also to develop communicative leadership competencies, in particular skills of public speaking, negotiation, consistent and logical presentation of the material, successful interaction and many more that, in turn, will be very helpful for our students in their future personal and professional lives.

Sources and Literature:

1. Bafile, C. Showcasing Marcia Baldanza and her games. Educational World, 2004, p. 19-21.
2. Black, P & D, Williams. Inside the black box: Raising standards through classroom assessment. Kings College New York. 1998.
3. Chen, I-J. Using games to promote communicative skills in language learning. TESL Journal, 2005, p.125-132.
4. Corbett, S. Archiving our culture in a digital environment: copyright law and digitalization practices in institutions. Wellington, 2011, p. 5-48.
5. Gee, JP. What video games have to teach us about learning and literacy. Palgrave Macmillan, 2007, p. 17-179.
6. Longhurst, R. Key methods in Geography-Second edition. Sage Publications, 2003, p. 100-115.
7. Mangold, S & Olson. M. Guidelines and Games for Teaching Efficient Braille Reading. ABF Press, 1991.
8. Meyer, B & Holm Sorensen B. Serious games in language learning and teaching-a theoretical perspective. International Conference, 2007, p. 559-566.
9. Peterson, M. Digital games in language learning and teaching. Hayo Reinders, 2012.
10. Prensky, M. Don't Bother Me Mom – I'm Learning. Paragon House, 2006.
11. Richards, JC & Rodgers TS Approaches and methods in language teaching. Cambridge University Press, 2001.

Відомості про автора:

Безпалова Наталія, старший викладач кафедри іноземних мов Факультету права та міжнародних відносин Київського університету імені Бориса Грінченка (м. Київ, Україна)

Bezpalova Nataliia, Senior Lecturer of the Chair of Foreign Languages of the Faculty of Law and International Relations, Borys Grinchenko University of Kyiv (Kyiv, Ukraine)

ROLE GAMES IN THE ENGLISH CLASSROOM FOR INTERNATIONAL RELATIONS STUDENTS

Ірина Качур

Київського університету імені Бориса Грінченка

м. Київ, Україна

i.kachur@kubg.edu.ua

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ МІЖНАРОДНИХ ДОКУМЕНТІВ

В умовах глобалізації суспільства переклад міжнародних документів починає відігравати все більше значення і тому постає питання в детальному аналізі особливостей та труднощів, які можуть виникнути під час цього процесу.

Мета публікації – розглянути особливості перекладу міжнародних документів.

Переклад – це творчий процес, який вимагає від автора не лише передачі змісту оригіналу, а й відтворення стилю та збереження смислового навантаження та культурних особливостей висхідного тексту. Перекладач, при цьому, має врахувати всі ці фактори, щоб якнайточніше передати основну думку тексту. Не є винятком і переклад міжнародної документації, який, до того ж, має свої особливості. Міжнародні документи характеризуються наявністю значної кількості аббревіатур, скорочень, умовних позначень, спеціальної термінології. Крім того, ці тексти відрізняються певним типом граматичних структур та функціональним стилем.

Міжнародні документи належать до офіційно-ділового стилю, якому притаманні такі риси, як логічність, об'єктивність, ясність, офіційність, беземоційність, точність, стереотипність, конкретність, узагальненість. Логічність є найбільш помітною рисою функціонального стилю, що зумовлено упорядкованістю мовних засобів. Не менш важливе значення відіграє стереотипність, яка передбачає штамповий характер документів, їх шаблонність, що є необхідною умовою для оформлення документу та створення його текстової архітектоніки. Емоційно-забарвлені слова не

характерні для офіційно-ділового стилю, однак, можуть зустрічатися, наприклад, в деклараціях, оскільки їхня форма менш регламентована. До виразних засобів, які використовуються в мові міжнародних документів належать повтори, перерахування та вставні речення, а до стилістичних прийомів паралелізм і анафора. Часто ці стилістичні елементи перебувають у тісній взаємодії, накладаючись один на одного й утворюючи нові сполучення [1, с. 114-115].

Лексика міжнародних договорів кількісно обмежена і можна помітити тенденцію до замкнутості та використання уніфікованого набору лексем, фраз і структур, що характеризуються обмеженими можливостями сполучуваності та є ознакою консервативного стилю. Мові договорів не властиве використання неологізмів, а використання синонімів досить обмежене з метою уникнення двозначності. Спеціальна термінологія вживається в прямому, номінативному значенні та надає документам офіційності, точності та однозначності [2]. Проте її переклад є надзвичайно складним, що може бути зумовлено відсутністю відповідників або наявністю незвичайних значень в мові-перекладу [1, с. 115]. Тому в залежності від тематики угоди та її спрямованості, іноді в самій угоді укладачі вдаються до тлумачення значення термінів, якого вони набуватимуть в даному контексті [3, с. 2]. Таким чином, скорочення та аббревіатури відіграють важливу роль в офіційних документах, оскільки дозволяють передати якомога більше інформації при мінімальній затраті часу та мовних одиниць [5, с. 215].

Кожен елемент тексту: слово чи синтаксична конструкція мають власне смислове навантаження, яке перекладач має правильно передати для того, щоб зберегти точність та адекватність перекладу і не порушити норм офіційності та стереотипності. Адже, недотримання цих норм може призвести до втрати документом юридично-правової сили. Ще однією причиною, яка може створювати лексичні, граматичні, стилістично-синтаксичні труднощі перекладу є розбіжність в картинах світу мови оригіналу та перекладу. Це знаходить своє відображення у вживанні лексики, притаманній цій культурі, а також використанні національного комунікативного стилю, який перекладач повинен враховувати, щоб передати національно-культурну специфіку побудови дискурсу. Слід зазначити, що специфіка будова мови-оригіналу та мови-перекладу, норми їхнього вживання також є джерелом ускладнень у знаходженні еквівалентних форм передачі змісту. Тож, на граматичному рівні перекладачу необхідно знайти такі засоби і, у першу чергу, такі граматичні форми, які б так само відповідали змісту, так само зливалися б з ним, як зливається зі своїм змістом форма оригіналу, особливо коли мова йде про документацію міжнародних відносин. Так, при виборі граматичних варіантів у процесі перекладу важливо враховувати основні лінії розбіжності граматичної будови англійської та української мов. Адже важливою особливістю англійської граматичної будови є існування різноманітних морфологічних форм та синтаксичних конструкцій, адекватний переклад яких зазвичай спричиняє труднощі [4, с. 234].

Згідно з дослідженнями Л. Яровою мові міжнародних документів притаманна значна кількість інфінітивів, дієприкметників і дієприслівників,

атрибутивних конструкцій та однорідних членів речення. Логічна послідовність створюється завдяки синтаксису, який характеризується великою кількістю складних речень (переважно складнопідрядних) у порівнянні з простими, оскільки у складносурядних спостерігається менша залежність між частинами. Щодо підрядних речень, то за частотою використання переважають означальні і додаткові, потім умовні, причини, часу, місця. Серед типів зв'язку домінують ланцюжковий, наскрізний та синтаксичний повтор; наявні номіналізація та розщеплений присудок. В таких документах відсутні раптові переходи від коротких речень до довгих, і навпаки. Це пояснюється тим, що подібні переходи створюють сильний ефект напруги, загостреності зображуваної ситуації, а це просто неприпустимо для дипломатії, оскільки її метою є досягнення ефекту абсолютної правильності, логічності, послідовності та врівноваженості. Крім того, дослідження показали, що найбільш часто у мові декларацій і конвенцій трапляються довгі речення – в середньому 30 слів і більше, а також не існує прямої залежності між довжиною і структурою речень: короткі речення можуть бути складні за структурою, а довгі, навпаки, мати лише одну предикативну групу [1, с. 114]. Таким чином, завданням перекладача офіційних документів є знаходження в мові перекладу еквівалентних текстових структур і використання їх як стандартних заміників, заповнення ланок у відповідності до змісту документа [4, с. 234].

Таким чином, міжнародні документи мають свої особливості такі, як наявність певних граматичних структур, специфічної лексики, приналежність до офіційно-ділового стилю. Врахування цих рис дозволить уникнути перекладницьких труднощів, до яких належать: високий ступінь стандартизації офіційно-ділового стилю та дипломатичного підстилю, розбіжності в професійно-галузевих картинах світу та національно-культурна специфіка термінологічних засобів їхньої вербалізації, особливості національного комунікативного стилю та типологічні відмінності в лексичних, граматичних засобах мов оригіналу та перекладу і нормах їхнього вживання.

Список використаних джерел:

1. Абабілова Н. Відтворення мови документів міжнародного права як перекладознавча проблема. *Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя. Філологічні науки*. 2017. Кн. 1. С. 113-116.
2. Сидоренко І. Особливості перекладу міжнародної нормативно-правової документації. URL.: http://www.kamts1.kpi.ua/sites/default/files/files/07_%20Sydorenko_osoblyvosti_perekladu.pdf (дата звернення: 26.10.2020)
3. Шугаєв А. В. Лексико-граматичні особливості перекладу документів міжнародного права. URL.: [http://eprints.zu.edu.ua/17097/1/A. В. Шугаєв.pdf](http://eprints.zu.edu.ua/17097/1/A._В._Шугаєв.pdf) (дата звернення: 26.10.2020)
4. Ярова Л.О. Граматичні особливості англomовних міжнародних документів в аспекті перекладу. *Наукові записки. Серія: філологічні науки (мовознавство)*. Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2016. Випуск 144. С.233-237.
5. Ярова Л.О. Особливості перекладу скорочень в міжнародних конвенціях та деклараціях ООН і ЮНЕСКО. *Наукові записки. Серія: філологічні науки (мовознавство)*. Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2012. Випуск 104(1). С.213-216.

Відомості про автора:

Качур Ірина, викладач кафедри іноземних мов факультету права та міжнародних відносин Київського університету імені Бориса Грінченка (м. Київ, Україна).

Kachur Iryna, lecturer of the department of foreign languages, Borys Grinchenko Kyiv University (Kyiv, Ukraine).

SPECIAL FEATURES OF TRANSLATION OF INTERNATIONAL DOCUMENTS

Марія Терещук

Київський університет імені Бориса Грінченка

м. Київ, Україна

m.tereshchuk@kubg.edu.ua

СОЦІАЛЬНО-КОМУНІКАТИВНА РОЛЬ ПЕРЕКЛАДУ В ЦАРИНІ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Як і кожна людина не може жити поза суспільством, так само і жодна цивілізація не може перебувати в цілковитій ізоляції. З найдавніших часів людство намагалося налагоджувати контакти між собою. Причини цьому були найрізноманітнішими, проте спосіб завжди залишався незмінним – переклад.

Живучи в період глобалізації, ми отримуємо змогу орієнтуватися в нестримному потоці нової та ще новішої інформації, виключно завдяки подвижницькій праці перекладачів, що допомагають нам оминати будь-які перешкоди та мовні бар'єри в її сприйманні.

Актуальність полягає в тому, що неможливо спростувати значущість ролі перекладачів на етапах нинішніх міждержавних взаємин. Світова політика та міжнародні відносини є невід'ємним атрибутом нашого суспільства, саме завдяки цьому країни можуть повноцінно розвиватися в різних аспектах своєї життєдіяльності. Перекладач постає своєрідною сполучною ланкою між країнами та уможливорює безпосереднє спілкування, попри різні мови та культурні нюанси, що притаманні їхнім представникам.

Специфіка перекладу полягає не в суто правильному перекладі граматичних конструкцій та доборі аналогів до слів та словосполучень, а й зважанні на культурні особливості притаманні країні, з мови якої виконується переклад. Отже, варто зазначити, що переклад з однієї мови на іншу – це також переклад «з культури на культуру» [3].

В царині міжнародних відносин правильний переклад є дуже важливим елементом переговорів та може значним чином вплинути на їхню результативність.

Міжнародні відносини безпосередньо пов'язані з походженням націй, утворенням міждержавних кордонів, виникненням та зміною політичних режимів, становленням різних соціальних інститутів, збагаченням культур,

розвитком мистецтва, науки, технічним прогресом та ефективною економікою, що в свою чергу щільно взаємодіють з торгівельними, фінансовими, культурними та іншими обмінами, міждержавними союзами, дипломатичними контактами та військовими конфліктами. Виходячи з цього, перекладач має бути ерудованою людиною, блискуче володіти мовою, якою провадяться перемовини, розуміти структуру переговорів, а також орієнтуватися в тому, яким чином досягти максимальної результативності від їхнього перебігу.

Найбільш затребуваним різновидом перекладу в царині міжнародних відносин є синхронний.

Однією з заporук успішності перекладу є доречне відтворення емоційних аспектів. Наприклад, перекладач Віктор Суходрєв, в процесі перекладу під час першої зустрічі радянського лідера Михайла Горбачова з тодішньою прем'єркою Великобританії Маргарет Тетчер, перекладав розмову настільки вишуканою англійською, на аристократичний манір, що це, за подальшими свідченнями очевидців, змусило "Залізну леді" з симпатією позирнути на нового генсека та його оточення. Тобто, правильно підібрані еквіваленти іноземної мови, відтворення емоційного забарвлення можуть кардинальним чином вплинути на хід переговорів, а в зазначеному випадку – неабияк вразити впливову співрозмовницю.

В ситуаціях, коли одна зі сторін висловлюється в бік опонента негативним чином або й взагалі адресує нецензурну лексику, синхроністам доводиться згладжувати «гострі» кути в мові, водночас шукаючи іншу інтерпретацію з метою передачі суті інформаційного посилу сторони-співрозмовника [5, p.501].

Сучасне суспільство не уявляє свого повсякденного життя без використання найрізноманітніших гаджетів. Також багато хто вдається до послуговування численними електронними перекладачами. Проте, на наш погляд, робот не зможе повністю замінити людину, оскільки дуже часто емоційність і інтонація впливають на сенс перекладу та подальші наслідки, зокрема в царині міжнародних відносин.

Соціально-комунікативна роль перекладу є надзвичайно вагомою в царині міжнародних відносин. Технології не в силах витіснити людський перекладацький фактор, адже виключно людина може передавати інтонацію, відтворювати емоційне забарвлення слів, що є одним з найвагоміших аспектів у комунікації між народами. Вправний перекладач може навіть кардинальним чином змінити природний перебіг перемовин, задіявши філігранний добір перекладацьких засобів, сприяючи тому, щоб той, за ким він перекладає, сприймався авторитетним соціумом належним чином, частіше в позитивнішому річищі.

Список використаних джерел:

1. Аликина Е.В. Эволюция ролей устного переводчика в современном мире [Электронный ресурс] / Аликина Е.В. // Вестник ПНИПУ. Проблемы языкознания и педагогики. 2010. №4. – URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/evolyutsiya-roley-ustnogo-perevodchika-v-sovremennom-mire>
2. Балаганов Д.В. Влияние стресса на деятельность переводчика-синхрониста [Электронный ресурс] / Балаганов Д.В. // Филологические науки. Вопросы теории и

практики. 2018. №12-1 (90). – URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/vliyanie-stressa-na-deyatelnost-perevodchika-sinhronista>

3. Гарбовский Н.К. Перевод и общество [Электронный ресурс] / Гарбовский Н.К., Костикова О.И. // Вестник Московского университета. Серия 22. Теория перевода. 2018. №1. – URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/perevod-i-obschestvo>

4. J.Lee, and P.Liao, “A Comparative Study of Human Translation and Machine Translation with Postediting”, *Compilation and Translation Review*, vol. 4(2), pp. 105–149, 2011, [Online]. Available: <http://ej.nict.gov.tw/CTR/v04.2/ctr040215.pdf>.

5. Pym A. “Translation skill-sets in a machine-translation age”. *Meta: journal des traducteurs / Meta: Translators’ Journal*, vol. 58, no. 3, pp. 487–503, 2013, [Online]. Available: <http://id.erudit.org/iderudit/1025047ar>.

Відомості про автора:

Терещук Марія, викладач кафедри іноземних мов Факультету права та міжнародних відносин, Київський університет імені Бориса Грінченка (м. Київ, Україна).

Tereshchuk Maria, Lecturer of the Chair of Foreign Languages, Faculty of Law and International Relations, Borys Grinchenko Kyiv University (Kyiv, Ukraine).

SOCIAL AND COMMUNICATIVE ROLE OF TRANSLATION IN THE SPHERE OF INTERNATIONAL RELATIONS

Анна Кушнір

Київський університет імені Бориса Грінченка

м. Київ, Україна

a.kushnir@kubg.edu.ua

РЕГІОНАЛЬНІ СТУДІЇ ЗАСОБАМИ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ: ІСТОРИКО КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Вивчення іноземної мови без занурення у культуру та історичне підґрунтя її розвитку наразі не є доцільним, а іноді і навіть шкідливим, при навчанні на будь-якій спеціальності. Регіональні студії, в свою чергу, практично неможливі без вивчення цих аспектів, адже студенти мають орієнтуватися в особливостях дипломатичних відносин, історичному тлі країни, мову якої вони вивчають, розуміти специфіку спілкування як в побутовому, так і в робочому середовищі. Все це необхідно для якісного включення у світовий інформаційний простір в умовах толерантного інтеркультурного діалогу. Яким чином імплементувати ці знання у навчальний процес при вивченні іноземної мови, ми і розберемо далі.

Питання культурологічного підходу в освітньому просторі порушувалося в наукових розвідках Л. Уайта, Е. Сепіра, М. Трубецького, О. Запесоцького. Культурологічний підхід та лінгвокраєзнавчий аспект у вивченні іноземних мов досліджували Л. Блумфілд, Є. Верещагін, І. Ключковська, Н. Ільчишин, С. Кожушко, В. Маслова та інші науковці. [1, с. 202]

Насамперед, варто зазначити, що історико культурологічний аспект набагато пришвидшує процес вивчення іноземної мови. Адже всі ми знаємо, що навчання мови є найбільш ефективним в середовищі, де цією мовою активно користуються. Отже завдання викладача полягає у максимальному наближенні аудиторних занять до такого середовища. Крім того, заглиблення в особливості культури та історії країни, мова якої вивчається, допомагає зацікавити студентів, змусити їх почувати себе дослідниками. Таким чином значно підвищується ефективність засвоєння мовного матеріалу.

Найперше, до чого звертаються викладачі – це, звичайно, тексти мовою оригіналу, що описують особливості комунікації, звичаї та традиції країни, мова якої вивчається. Ці тексти можуть бути як публіцистичні, науково-популярні, так і художні. Також не варто забувати про дослідження та використання ідіом, сталих виразів та навіть сленгу. Це дозволить студентам відчувати себе повноправними учасниками іншомовної спільноти.

Використання актуальних аудіо та відео матеріалів безумовно також сприяє кращому засвоєнню матеріалу, що вивчається. Наразі існує безліч платформ, що дозволяють знайти матеріал з необхідної тематики. Так, youtube запропонує нам як передачі документального характеру, так і освітні та загальнорозвиваючі відеоблоги та, іноді, навіть повноцінні художні фільми та мультфільми. Часто в таких відео є або вбудовані, або автоматичні субтитри, що дозволить студентам перевірити якість свого сприйняття інформації на слух або засвоїти нову лексику, фразеологізми, сталі вирази. Викладач же має змогу сконструювати безліч завдань, в тому числі і комунікативних для подальшого дослідження тематики.

Однак чи не найцікавіше знаходити можливість імпліmentaції культурного та історичного матеріалу у ситуаціях, коли ці аспекти не є нап'ямую пов'язаними з вивченням мови. Наприклад при вивченні граматичних конструкцій або лексики, що є наявною у більшості мов та не є культурно забарвленою.

Так, при вивченні числівників та назв місяців, ми можемо зробити двошарові картки, де на першому листку буде написана назва історичної події, свята, тощо, а на другому листку, другим шаром, буде числове вираження цієї дати. Дати можуть бути як подіями у країні, мова якої вивчається, так і всесвітньо загальновідомими. Студент читає назву події та називає дату іноземною мовою. Якщо сумнівається, то може попросити допомоги у однокласників, а якщо і вони не можуть допомогти, то відкриває другий шар картки та, знову ж таки, називає дату іноземною мовою.

До прикладу (на базі іспанської мови):

El día de los muertos este año (День мертвих цього року – свято, що святкується в Мексиці, Гватемалі, Нікарагуа та ін.) – перший шар;

2.11. 2020 – другий шар;

Відповідь студента – El segundo de noviembre de dos mil veinte (друге листопада дві тисячі двадцятого року).

El comienzo de la 2da guerra mundial (початок Другої світової війни)

– перший шар;

1.09.1939 – другий шар, і т.д.

Якщо мова йде про події та свята конкретної країни, то доцільним є попереднє ознайомлення студентів з текстами чи відео краєзнавчого характеру.

Вивчаючи тему «Мій робочий день» або «Мій вихідний», студенти вже мають у словниковому запасі певний список найпопулярніших дієслів. Щоб в ігровій формі краще засвоїти цей матеріал та дізнатися щось нове в краєзнавчому розрізі, можна роздати студентам фото найвідоміших носіїв іноземної мови та, не називаючи ім'я цієї людини, вони мають описати її звичайний робочий день так, щоб решта однокласників здогадалася за описом та назвала цю відому особистість. Якщо це іспанська мова, то це можуть бути Фріда Кало, Ліонель Мессі, Енріке Іглесіас, Сальвадор Далі, Карлос Руїс Сафон та інші. [2]

На більш просунутому етапі вивчення мови, розбираючи формування пасивного стану, можемо також використати картки для ігрового та історико-культурологічного моменту у навчальному процесі. Треба розбити студентів на групки по 3-4 людини та роздати кожній групці декілька карток. Студенти по черзі тягнуть картки та формулюють речення у пасивному стані (в іспанській мові важлива ще й часова форма). Решта студентів у групі мають якомога швидше відповісти на завдання в картці, а відповівши, забирають картку собі. Виграє той, хто має найбільшу кількість карток. Зміст картки пропонує назвати три речі, людини абощо.

Наприклад (на базі іспанської мови):

Nombra tres libros que _____ (escribir) por un escritor hispanohablante. (Назви три книжки, що були написані іспаномовними авторами).

Студент, що зачитує має сказати: Nombra tres libros que fueron escritos por un escritor hispanohablante.

Nombra tres platos nacionales que _____ (comer) en España. (Назви три національні страви, що їдять в Іспанії).

Студент, що зачитує має сказати: Nombra tres platos nacionales que se comen en España.

Таким чином ми можемо тренувати як граматичні навички, так і комунікативні із застосуванням знань з культури та історії мови, яку вивчаємо. І такі елементи варто використовувати на всіх етапах навчання.

Загалом, історико-культурологічний аспект має застосовуватися при формуванні усіх навичок при вивченні іноземної мови. Досить вірогідно, що студент зі спеціалізацією Регіональні студії, працюватиме закордоном і муситиме адаптуватися до культури країни-хоста. Сучасні організації мають багатонаціональну робочу силу, що працює в усьому світі. Ця глобалізація та зростаюча інтернаціоналізація призвели до нових культурних проблем на діловому полі. Успішна взаємодія з людьми з різних культур багато в чому залежить від нашої здатності розуміти не тільки власну культуру, але й культуру інших. [3] І задача викладача полягає у підготовці студента до нових умов та викликів, що йому може кинути іншомовне середовище.

Список використаних джерел:

1. Тимченко-Міхайліді Н.С., Пугач В.Б. Культурологічний аспект підготовки фахівців у процесі вивчення іноземних мов. – Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки. – 2018. – № 1. [Електронний ресурс]: https://pedpsy.duan.edu.ua/images/stories/Files/2018/2018_1/34.pdf
2. Actividades y recursos para aprender y enseñar español. [Електронний ресурс]: <https://www.profedelee.es/>
3. Osiris Hernández Castro, Yolanda Samacá Bohórquez A Study of EFL Students' Interpretations of Cultural Aspects in Foreign Language Learning – Bogotá, Colombian Applied Linguistics Journal. – 2006. – №8. [Електронний ресурс]: http://www.scielo.org.co/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S0123-46412006000100003

Відомості про автора:

Кушнір Анна, викладач кафедри романської філології та порівняльно типологічного мовознавства Інституту філології Київського університету імені Бориса Грінченка (м. Київ, Україна)

Kushnir Anna, assistant professor at the Department of Romance Philology and Comparative Typological Linguistics of the Philology Institute, Borys Grinchenko Kyiv University (Kyiv, Ukraine).

REGIONAL STUDIES BY MEANS OF FOREIGN LANGUAGE LEARNING:
HISTORICAL AND CULTURAL ASPECTS

Олександра Яρμοшенко

Київський університет імені Бориса Грінченка

м. Київ, Україна

o.yarmoshenko@kubg.edu.ua

ПОТЕНЦІЙНІ МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ СТУДЕНТІВ-МІЖНАРОДНИКІВ: ПЕРЕВАГИ СКЛАДАННЯ МІЖНАРОДНОГО ІСПИТУ DELE

Актуальність роботи: Наявність диплому про рівень володіння мовою міжнародного зразка полегшує міжкультурну комунікацію, адже кожен рівень свідчить про здобуття відповідних компетенцій і керується спільними відповідними вимогами. Важливим є дослідження переваг складання міжнародних іспитів для здобувачів освіти, зокрема для студентів міжнародного відділення, оскільки саме вони є майбутніми представниками країни за кордоном.

Мета роботи: дослідити переваги наявності сертифікату про рівень володіння мовою для студентів-міжнародників під час навчання та після його завершення.

Іспанський диплом DELE є офіційним документом, що акредитує ступінь компетентності та володіння іспанською мовою, надається Інститутом Сервантеса від імені Міністерства освіти та професійної підготовки Іспанії.

Оскільки Інститут Сервантеса є членом Європейської асоціації мовних тестерів (ALTE), тобто організації розробників мовних тестів, які спільно працюють над просуванням справедливої та точної оцінки мовних можливостей у Європі та за її межами, можна стверджувати, що іспит DELE забезпечує якісну систему аудиту іспитів з іспанської мови.

Диплом DELE визнається наступними інституційними органами Іспанії як:

- 1) Міністерство Юстиції Іспанії
- 2) Міністерство охорони здоров'я
- 3) Генеральна державна адміністрація та державні органи.

Також наявність диплому DELE рівня C2 надає можливість визнання вищої освіти, отриманої у іншій країні. [3]

Успішне складання іспиту DELE та отримання сертифікату про здобуття відповідного рівня може надати освіті переваги під час навчання, та професійні після його закінчення.

Згідно з освітньо – професійною програмою 291.00.02 студенти-міжнародники мають оволодіти наступними компетентностями пов'язаними з іноземними мовами для успішного продовження професійної діяльності. Інтегральна компетентність для випускників полягає у здатності розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми в сфері міжнародних відносин та, зокрема, регіональних студій. Загальні компетентності передбачають здатність спілкуватися іноземною мовою. Спеціальні (фахові) компетентності полягають у здатності до здійснення комунікації та інформаційно-аналітичної діяльності у сфері міжнародних відносин (українською та іноземними мовами). Підготовка до іспиту DELE полегшує студенту в їх опануванні, а вподалбшому – в демонстрації своїх компетенцій. [2]

Під час навчання студенти спеціальності «Міжнародні відносин, суспільні комунікації та регіональні студії» мають змогу навчатися в університеті Кадису за програмою Erasmus згідно з угодою про студентську мобільність. [2] Володіння іспанською студентом на рівні B1 є обов'язковою умовою при відбірковому турі. Необхідними є наявність сертифіката міжнародного зразка, який підтверджує рівень, а також проходження співбесіди з координатором для визначення усного рівня володіння іноземною мовою. [4] Специфіка структури іспиту DELE надає змогу оволодіти необхідними навичками для демонстрації володіння мовою як усно, так і письмово. Таким чином наявність диплому міжнародного зразка, починаючи від середнього рівня надає кандидату перевагу.

По закінченні навчання в університеті студенти факультету міжнародних відносин мають право на працевлаштування на наступних посадах: референт, аташе, віце-консул, дипломатичний агент, дипломатичний кур'єр, інспектор з туризму, консул, посланник, секретар дипломатичного агентства, секретар колегії (комітету), секретар центрального органу виконавчої влади. [2]

Згідно Закону України про Дипломатичну службу розділу III статті 13, для поданих вище професій є обов'язковим «володіння іноземними мовами в

обсязі, необхідному для виконання посадових обов'язків». [1] Диплом міжнародного зразка DELE полегшує роботодавцю розуміння про наявність необхідних навичок для працевлаштування на посаді.

Отже, наявність сертифікату DELE полегшує мобільність студента під час навчання, допомагає при працевлаштуванні, чітко та стисло демонструючи знання та навички.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про дипломатичну службу» : URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2449-19#Text>
2. Освітньо-професійна програма 291.00.02 Регіональні студії першого (бакалаврського) рівня вищої освіти Київського університету імені Бориса Грінченка URL: <http://fpmv.kubg.edu.ua/images/project-OP-RS-2020.pdf>
3. «Qué son los DELE» URL: <https://examen.es.cervantes.es/es/dele/que-es>
4. «GUÍA PARA ESTUDIANTES ERASMUS.» URL: <https://educacion.uca.es/wp-content/uploads/2017/06/2269.pdf?u>
5. Welcome to ALTE, the Association of Language Testers in Europe [Електронний ресурс] : URL <https://www.alte.org/>

Відомості про автора:

Ярмошенко Олександра, викладач кафедри романської фолології та порівняльно-типологічного мовознавства, Київський університет імені Бориса Грінченка (м. Київ, Україна).

Yarmoshenko Oleksandra, Lecturer of the Chair of Roman philology and linguistics, Borys Grinchenko Kyiv University (Kyiv, Ukraine).
POTENTIAL POSSIBILITIES FOR STUDENTS OF FACULTY OF
INTERNATIONAL RELATIONS: OPPORTUNITIES OF DELE

Секція 5
МІЖНАРОДНИЙ ПРАВОПОРЯДОК НА ПОЧАТКУ XXI ст.

Liliana Tymchenko
Borys Grinchenko Kyiv University
Kyiv, Ukraine
l.tymchenko@kubg.edu.ua

**TERMINOLOGY OF THE INSTITUTE OF NON-RECOGNITION IN
MODERN INTERNATIONAL LAW**

At the end of the 20th century, the political map of Europe changed radically. The member states of the European Community had to deal with several very complex political and legal issues at once: how to restore peace by legal means; which of the two theories of recognition should be used to make the decision on state recognition? The undeclared occupation of the territory of Donetsk and Lugansk regions in 2014, which became a consequence of the armed aggression of the Russian Federation against Ukraine, brought to the fore the issue of the terminological apparatus of the institute of non-recognition in international law.

In classical international law, States were guided by the principle *ex injuria jus non oritur* (an unlawful act cannot be a source of legal rights). Explaining the meaning of non-recognition, H. Lauterpacht pointed out that the object of non-recognition policy or obligation is the intention to prevent legalization of what is legally null and void [4, p. 413].

The attitude of states to illegal acts and consequences of illegal acts is clearly defined in the Resolution adopted on March 11, 1932, by the extraordinary Assembly of the League of Nations. The document stated that members of the League of Nations are obliged not to recognize any situation, treaty or agreement that might be created by means contrary to the Statute of the League of Nations or the Paris Treaty [5, p. 284].

Article 53 of the 1969 Vienna Convention on the Law of Treaties provides that a treaty contrary to a peremptory norm of general international law is null and void [9].

According to D. Dugard, examples of non-recognition of the South African administration in Namibia, Israel's claims to East Jerusalem and the Golan Heights demonstrate the triumph of non-recognition as a sanction [3, p. 135].

The member states of the European Union have developed a recognition procedure whereby a new political entity can be recognized if it meets normal standards of international practice and political reality. New states which, as a result of historical changes in the region, have been established on a democratic basis, have accepted the relevant international obligations and are fulfilling their obligations in good faith through peace procedures and negotiations can become full participants in international legal relations [2]. The new states should: respect the provisions of the UN Charter and the Helsinki Final Act of the CSCE, as well as the Charter of Paris for a New Europe; guarantee the protection of the rights of ethnic and national groups

and minorities; respect the principle of inviolability of borders, which can be changed only by peaceful means and on the basis of mutual consent; make appropriate commitments on disarmament and non-proliferation of nuclear weapons, as well as on security and regional stability; undertake to resolve all problems by mutual consent. EU member states have issued a restrictive framework for the recognition of the new political entity - the creation of it as a result of aggression and taking into account the effect of recognition on neighboring countries.

Two theories of recognition are doctrinally formalized in international law. Proponents of the constitutional theory of recognition proceed from the assumption that the subject of international law can only be a state that has received recognition from existing states. Declarativists believe that a state acquires international legal subjectivity by reason of its birth, where the act of recognition states this ground. Years of disputes concerning the validity of each of these doctrines have created a platform for the appearance of non-legal terms: "*self-proclaimed state*" and "*unrecognized state*". There is no absolute unity regarding the application of these terms in international relations.

An alternative term is "*de facto state*", widely researched by political scientist S. Pegg, also cannot be used in jurisprudence [6, p. 4] because of its non-legal logic. If a state becomes a subject of international law by virtue of its existence, then, applying the term "*unrecognized state*", we focus on someone's decision on the degree of legitimacy of this new essence. But does a state need somebody's recognition if it is initially an equal participant of international legal relations? No, it does not. So, the combination of the words "unrecognized" and "state" is mutually exclusive in this case.

The term "*self-proclaimed state*" also points to the illegitimacy of the occasion. If a state has declared its independence, it should be initially considered a subject of international law (by the declarative theory of recognition). The only limitation here is the principles of *jus cogens*, violation of which may lead to legal nullity of the self-proclaimed state.

The legal meaning of "*self-proclaimed state*" in modern international law should be understood through such terms as: "*separatism*" and "*dissident armed forces or other organized armed groups*".

Article 1 (1) of Shanghai Convention on Combating Terrorism, Separatism and Extremism of 2001 describes in details the essence of "*separatism*" which means "any act intended to violate territorial integrity of a State including by annexation of any part of its territory or to disintegrate a State, committed in a violent manner, as well as planning and preparing, and abetting such act, and subject to criminal prosecuting in accordance with the national laws of the Parties" [8].

Article 1 (1) of the Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of Non-International Armed Conflicts (Protocol II), 8 June 1977 allows us to understand the essence of the second mentioned term: "dissident armed forces or other organized armed groups which, under responsible command, exercise such control over a part of its territory as to enable them to carry out sustained and concerted military operations" [7].

In my concern the construction “*separatist formation*” can be considered the most legally justified. It was mentioned in the monograph "Ukrainian Revolution" by T.R. Korotkiy, E.A. Pleshko and N.V. Hendel in the context of the study of separatist entities "DNR" and "LNR" [1, с. 734 - 743].

The definition of this term can be formulated as follows: "*a separatist entity is an illegal military and political organization that controls a certain territory and its population, has a significant armed potential, the creation of which is conditioned by the intention to violate the territorial integrity of a state, to disintegrate it*".

Sources and Literature:

1. Короткий Т.Р., Плешко Е.А. Хендель Н.В. Статус сепаратистських утворень «ДНР» і «ЛНР» у міжнародних відносинах і міжнародному праві // Українська революція гідності, агресія РФ і міжнародне право. – К.: К.І.С., 2014. – 1016 с.
2. Declaration on the 'Guidelines on the Recognition of New States in Eastern Europe and in the Soviet Union' (16 December 1991). *Derecho Internacional*, <https://www.dipublico.org/100636/declaration-on-the-guidelines-on-the-recognition-of-new-states-in-eastern-europe-and-in-the-soviet-union-16-december-1991/>. Accessed 22 Oct. 2020.
3. John Dugard, *Recognition and the United Nations* (Grotius Publications, 1987).
4. Hersch Lauterpacht, *Recognition in International Law* (Cambridge, 1947).
5. *Off. J.*, Special Suppl., No 101, p. 8, *Documents*, 1932
6. Scott Pegg, *International Society and the De Facto State* (Ashgate, 1998).
7. Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of Non-International Armed Conflicts (Protocol II), 8 June 1977. *International Committee of the Red Cross*, <https://ihl-databases.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/7c4d08d9b287a42141256739003e636b/d67c3971bcff1c10c125641e0052b545>. Accessed 22 Oct. 2020.
8. Shanghai Convention on Combating Terrorism, Separatism and Extremism. *The UN Refugee Agency*, <https://www.refworld.org/docid/49f5d9f92.html>. Accessed 22 Oct. 2020.
9. Vienna Convention on the Law of Treaties 1969. *United Nations Treaties Collection*, https://treaties.un.org/pages/ViewDetailsIII.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XXIII-1&chapter=23&Temp=mtdsg3&clang=_en. Accessed 22 Oct. 2020.

Відомості про автора:

Tymchenko Liliana, Doctor in Law, Candidate of Sciences in Law, Associate Professor, Chair of International Relations and International Law, Faculty of Law and International Relations, Borys Grinchenko Kyiv University (Kyiv, Ukraine)

Тимченко Ліліана, доктор права, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних відносин та міжнародного права, Факультет права та міжнародних відносин Київського університету імені Бориса Грінченка (м. Київ, Україна).

ТЕРМІНОЛОГІЯ ІНСТИТУТУ НЕВИЗНАННЯ В СУЧАСНОМУ МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

ПРИНЦИПИ РІВНОСТІ ТА СПРАВЕДЛИВОСТІ У МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ: ЕКОНОМІЧНИЙ ВИМІР

Одним з найважливіших аспектів глобалізації є розширення та інтенсифікація міжнародних економічних зв'язків між країнами. За цих умов виникають закономірні питання міжнародно-правового регулювання економічних відносин між індустріально розвиненими країнами та країнами, що розвиваються, та країнами з перехідною економікою.

Міжнародне співробітництво у всіх сферах міжнародних відносин формується на принципі співробітництва, принципі суверенної рівності держав та принципі недискримінації, що складають цілісний комплекс норм міжнародного права, метою якого є забезпечення справедливості та рівності між країнами, не зважаючи на відмінності в їх економічному розвитку, географічному положенні, соціальному устрою тощо. На нашу думку, поєднання цих категорій є ключовими для врегулювання міжнародних відносин між країнами з різним рівнем економічного й соціального розвитку та різними суспільними системами цінностей.

Поняття суверенної рівності держав закріплено у Декларації про принципи міжнародного права ООН 1970 р. Відповідно до принципу суверенної рівності держав всі держави мають однакові права і обов'язки і є рівноправними членами міжнародного співтовариства, незалежно від відмінностей економічного, соціального, політичного або іншого характеру. Зокрема, поняття «суверенна рівність» включає наступні елементи: а) держави юридично рівні; б) кожна держава користується правами, властивими повному суверенітету; в) кожна держава зобов'язана поважати правосуб'єктність інших держав; г) територіальна цілісність і політична незалежність держави недоторканні; д) кожна держава має право вільно вибирати і розвивати свої політичні, соціальні, економічні та культурні системи; е) кожна держава зобов'язана виконувати цілком і сумлінно свої міжнародні зобов'язання і жити у світі з іншими державами. [1]

Категорія справедливості у міжнародному праві має більш соціально-політичне звучання ніж правове. Питання рівності та справедливості у суспільних відносинах та розв'язання проблеми дискримінації розглядалися провідними філософами не одне століття. Ідеї рівності у суспільстві вплинули на формування утопічного соціалізму і комунізму та були розвинуті прихильниками цих філософських течій. Зокрема, такі видатні філософи Т.Кампанела, Т.Мор, А. Сен-Сімон, Ф.Фур'є, К.Маркс, Ф.Енгельс обґрунтовуючи соціально-економічні моделі розвитку суспільства, розглядали категорії рівності та справедливості як фундаментальні.

У ХХ столітті до питання соціальної справедливості ставились як до ключової категорії теорії розвитку суспільства. У роботах політичних філософів другої половини ХХ століття, таких як Д. Роулз, Р. Дворкін, Н. Фрейзер, Т. Нагель, значну увагу приділяється розробці сучасної теорії справедливості.

У праці Дж. Роулза «Теорія справедливості» 1971 року автором запропоновано сучасну модель соціальної рівності на основі рівних можливостей. Теорія справедливості, запропонована Дж. Роулзом, розглядає поняття «справедливість» як елемент системи відносин між суспільством та індивідуумом. Концепція Дж. Роулза передбачає, що всі первинні суспільні блага, зокрема, свобода, потенційні можливості, доходи, багатства, право на гідність мають бути розподілені порівну, за винятком ситуації, коли нерівний розподіл суспільних благ відбувається на користь найменш успішної частини суспільства. [5]

Американський філософ, представник сучасної політичної філософії Томас Нагель звернув увагу на дисонанс у міжнародних відносинах між країнами з різним рівнем економічного розвитку. Питання соціальної нерівності у роботах Т. Нагеля розглядаються не лише як окремий фактор соціального розвитку окремо взятої країни, а як категорія міжнародних відносин з країнами, що мають різний рівень економічного та соціального розвитку. Т. Нагель зауважує, що «у більшій частині населення нашої планети немає ніяких шансів зрівнятися в економічному відношенні навіть з найбіднішими верствами населення в Європі, Японії та США. ... У світовому масштабі ця проблема (проблема дискримінації, *прим. автора*) значно ускладнюється - як в силу досить значної нерівності між країнами, так і в силу неясності того, які заходи для виправлення становища тут можливі при відсутності світового уряду, яке повсюдно збирало б податки і стежило б за їх ефективним використанням». [4]

Українські вчені М.Кравчук та Н.Кравцова, що досліджують наукові доробки американського філософа і політолога Дж. Роулза, вказують на вплив його ідей на творчість іншого відомого політичного філософа – Рональда Дворкіна. На думку цих вчених саме робота Дж. Роулза «Теорія справедливості» 1971 року визначила напрямок розвитку ліберального вектору політичної думки на десятиліття вперед, а спроба вирішити проблеми в рамках цієї теорії послужили для Р. Дворкіна основою для побудови Дж. Роулзом власного вчення про справедливість. [3]

У низці робіт Рональда Дворкіна питання ліберальної рівності розкриваються як суспільне явище, що визначає майбутнє міжнародного права. За загальним визнанням Р.Дворкін є розробником сучасної концепції ліберальної рівності, що базується на принципі рівної відповідальності всіх людей за розвиток суспільства та відповідальності кожного індивідуума за особисте процвітання у суспільстві. Ідеї Р.Дворкіна співзвучні концепції сталого розвитку, запропонованій ООН у 80-х роках ХХ століття в якості сучасної моделі міжнародного розвитку. У цілому його праці заклали основи сучасного розуміння таких понять справедливість та рівність, при цьому основою дійсної рівності Р.Дворкін вбачає доступ індивідуума до ресурсів у

якості матеріальних та нематеріальних можливостей для реалізації його потенціалу у суспільному житті.

Українська дослідниця Н. Дрьоміна-Волок досліджувала категорії рівність та справедливість у контексті явища дискримінації у міжнародному праві. На її думку поняття дискримінації можна трактувати як «несправедливу нерівність» [2, с.56] Розглядаючи принцип справедливості, Н. Дрьоміна-Волок зазначала, що «принцип справедливості у правовому регулюванні виявляється в еквівалентності, пропорційності та рівності правового регулювання, порушення якого має форму дискримінації». [2, с.56]

На нашу думку поняття дискримінація невід’ємна протилежність справедливості. Змістом дискримінації у міжнародному економічному праві є запровадження відмінностей у врегулюванні відносин між суб’єктами міжнародного економічного права на користь індустріально розвинених країн, що погіршує становище менш розвинутих суб’єктів міжнародних відносин та обтяжують останніх додатковими зобов’язаннями. При цьому слід враховувати, що дискримінація також може виникати за однакових умов реалізації їх прав, проте ці суб’єкти можуть знаходитись в різних ситуаціях та мають відмінні умови свого соціального та економічного розвитку.

Отже, проблеми рівності та справедливості мають спільну суспільну природу, що проявляються у міжнародних відносинах між країнами з різним рівнем економічного та соціального розвитку та знаходять своє відображення у міжнародному праві. Теорія справедливості, розроблена провідними філософами другої половини ХХ століття, вплинула на формування міжнародного права розвитку, міжнародного економічного права, міжнародного права навколишнього середовища тощо. Найбільш яскраво такий вплив проявляється у наданні міжнародної допомоги країнам, що потребують такої допомоги в наслідок особливостей їх соціального та економічного розвитку.

Список використаних джерел:

1. Декларация о принципах международного права, касающихся дружественных отношений и сотрудничества между государствами в соответствии с Уставом Организации Объединенных Наций (Принята резолюцией 2625 (XXV) Генеральной Ассамблеи ООН от 24 октября 1970 года). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_569#Text

2. Дрьоміна-Волок Н.В. Імперативізація міжнародного права і становлення концепції расової дискримінації як *jus cogens delict*: монографія/ Н.В. Дрьоміна-Волок. Одеса: Юридична література, 2014. -392 с.

3. Кравчук М., Кравцова Н. Політичні та правові ідеї Рональда Дворкіна – загально-цивілізаційний стандарт правового життя. *Актуальні проблеми правознавства*, [S.l.], п. 3, р. 5-11, oct. 2019. ISSN 2664-5718. Доступно за адресою: URL: <http://appj.tneu.edu.ua/index.php/appj/article/view/744/734>>. Дата доступу: 07 oct. 20

4. Нагель Т. Что все это значит? Очень краткое введение в философию. Пер. с англ. А. Толстова. – М.: Идея-Пресс, 2001. – 84 с. URL: https://scepsis.net/library/id_1730.html

5. Rawls, John. A Theory of Justice, 1971. Джон Роулз: Теория справедливости. Перевод на русский язык: В. В. Целищев при участии А. А. Шевченко и В. Н. Карповича. Научный редактор: В. В. Целищев. — Новосибирск, 1995. // Электронная публикация: Центр гуманитарных технологий. — 21.07.2012. URL: <https://gtmarket.ru/laboratory/basis/6642/6644>

Відомості про автора:

Братко Ірина, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедра міжнародних відносин та міжнародного права, Київський університет імені Бориса Грінченка (м. Київ, Україна).

Bratko Iryna, Candidate of Legal Science, Docent, Docent of the Chair of International relations and International Law, Borys Grinchenko Kyiv University (Kyiv, Ukraine).

THE PRINCIPLE OF EQUALITY AND JUSTICE IN INTERNATIONAL LAW: ECONOMIC DIMENSION

Марина Анісімова

Університет державної фіскальної служби України

м. Ірпінь, Україна

anis-m@ukr.net

ПАНДЕМІЯ COVID-19 І ЖИТТЯ УКРАЇНСЬКИХ ЗАРОБІТЧАН: ТІЛЬКИ НЕГАТИВ ЧИ ЗИСКИ ТЕЖ ІСНУЮТЬ?

Пандемія COVID-19, в умовах якої людство живе вже майже рік, суттєво відкоригувала не лише особисті життєві плани більшості населення нашої планети, але й поставила перед політичною елітою складне завдання – знайти адекватну відповідь на новий досить жорсткий виклик часу. До того ж вирішити його слід якнайшвидше, з огляду на ціну, яку людство вимушено щодня сплачувати за розповсюдження нового вірусу. І сфера (площина), де здійснюється пошук варіантів його розв'язання, стосується не тільки розробки вакцини і не обмежується лише медициною. Сьогодні вже цілком очевидно, що пандемія COVID-19 стала ще однією глобальною проблемою, яка позначилася на економічних показниках розвитку країн, спричинивши найсильнішу рецесію з часів Другої світової війни, а також соціальному, культурному та інших аспектах життя, включаючи і міграційні процеси.

Для України, що перебуває у вирії регіональних міграційних подій одночасно у трьох ролях: як держава-перебування мігрантів, як транзитна держава для міграційних потоків з Південно-Східної Азії до Західної Європи і як власно держава-постачальник трудових мігрантів для країн ЄС, (причому остання зі згаданих, фактично є вирішальною¹, цей фактор спричинив додаткові

¹ Це підтверджується чи не найбільшою серед країн Східної Європи кількістю українських заробітчан, чії статки від праці за кордоном перетворилися останнім часом на стабільний чинник поповнення державного бюджету, сягнувши за різними оцінками від 7,8% до 10% її валового національного доходу. Детальніше див.: Трудові мігранти перерахували в Україну в 2019 році рекордну суму валюти – дані НБУ URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-zarobitchany-rekord-za-perekazom-groshej/30519287.html>; Emerging Europe braces for sharp drop in remittances from foreign workers URL: <https://emerging-europe.com/news/emerging-europe-braces-for-sharp-drop-in-remittances-from-foreign-workers/>

ризика (економічні, фінансові, соціальні). Але, опинившись в епіцентрі змін на глобальному ринку праці, вона одночасно отримала не лише погіршення ситуації, але й потенціал для зростання та нові можливості.

Дотримуючись законів логіки, спочатку розберемося з додатковими ризиками, а потім перейдемо і до нових потенційних можливостей. Одним з таких ризиків стало суттєве скорочення ринку праці в країнах Європейського Союзу внаслідок викликаного пандемією економічної кризи. Додатковим неприємним «сюрпризом-наслідком» від COVID-19, що ускладнив життя українським заробітчанами, став перерозподіл попиту на робочі руки з сегменту висококваліфікованих робітників (газоварювальників, токарів, слюсарів високих розрядів), а також фахівців у таких галузях науки як фізика, математика, хімія, ІТ-сфера і медицина на користь некваліфікованої й відповідно значно менше оплачуваної праці.

З огляду на цей дисбаланс, який утворився на європейському ринку праці сьогодні, між наявними пропозиціями та очікуваннями українців, становище наших заробітчан відчутно погіршилося. Не останню роль у цьому відіграв і неабиякий опір з боку місцевих громадян, внаслідок їх побоювань щодо імпорту нових випадків COVID-19 з новою хвилею прибульців, а також зростання конкуренції на ринку праці за рахунок мігрантів-заробітчан.

Проблема мігрантів-заробітчан має й інший вимір. Тривалий час вони лишалися сам на сам зі своїми проблемами щодо недотримання роботодавцями узгоджених на етапі працевлаштування умов праці та проживання. У новому сезоні, ускладненому пандемією, ризики наразитися на ще гірші умови праці та небезпеку зараження коронавірусом у країнах, де спостерігається дефіцит трудових ресурсів, значно зростають. І вже є непоодинокі підтвердження того, що ці ризики не гіпотетичні, а отримали цілком реальне втілення у житті трудових мігрантів [1].

Коронавірус фактично став лакмусовим папірцем, що проявив давно відомі гострі проблеми життя заробітчан, а саме: нестерпні умови праці, зокрема у Німеччині, в таких галузях як: доставка, опіка над літніми людьми, будівництво, фермерство тощо. Найбільш показовими порушеннями прав трудящих-мігрантів відзначилося німецьке м'ясовиробництво, де недотримання норм тривалості робочого дня; нав'язування працівникам відрядної оплата праці замість погодинної з встановленням завищених обсягів робіт, виконати які за вісім годин робочого дня неможливо; недотримання закону про захист персоналу від інфекцій, що спричинило масовий спалах коронавірусу та інші зловживання з боку фірм-підрядників та посередників, які беруть на себе організацію праці трудових мігрантів в зазначеній галузі, утворюючи непрозору мережу, яку важко контролювати урядовим структурам [2].

Така ситуація зумовлена специфікою сільськогосподарського виробництва в країнах ЄС. Значна конкуренція виробників продукції та висока її собівартість у порівнянні з ринковими цінами на продовольчі товари вже довгий час тримає європейських аграріїв на межі виживання. Навіть вагомі державні дотації сільгоспвиробникам ЄС мало рятують ситуацію. З огляду на це дешеві робочі руки сезонних працівників лишаяться єдиним засобом порятунку на шляху

зниження витрат та підвищення прибутковості виробництва. А нелегальний їх найом тим, хто ризикує вдатися до нього, дає додаткову економію – на несплаті податків.

Стосовно можливостей, які відкрилися під час пандемії COVID-19 для трудових мігрантів, то вони торкаються, насамперед, вирішення проблем належного правового регулювання статусу мігрантів-заробітчани, що попередньо накопичувалися роками.

Аналізуючи чисельні й досить суперечливі один одному фактори у досліджуваній сфері, маємо наголосити, що під впливом пандемії COVID-19 сьогодні виникла унікальна ситуація у сфері трудової міграції (особливо щодо сезонних робіт): зросла взаємозалежність роботодавців і трудящих-мігрантів, і на цьому фоні відбулося об'єктивне зростання ролі урядів і централізації процесів належної організації згаданого виду робіт. Скористатися такою унікально-сприятливою можливістю для пошуку дієвих узгоджених рішень щодо розробки майбутніх стратегій взаємодії повинні як лідери країн, що запрошують і приймають трудових мігрантів, так і політичне керівництво країн, що постачають на європейський ринок праці дешеву робочу силу.

Український прем'єр-міністр ще навесні цього року під час жорсткого карантину, з його закритими у більшості країн світу кордонами, оприлюднив офіційну реакцію влади на запит про працевлаштування українців у країнах Європи для підсилення різних сфер її економіки. Він, зокрема, наголосив: «Україна сьогодні стала в сильну переговорну позицію щодо своїх людей і ми вперше отримали змогу забезпечити людям нормальні цивілізовані умови роботи в Європі. Це страхування, офіційна оплата праці, проживання, лікування, зокрема у випадку захворювання коронавірусом. Ми ведемо перемовини про те, що контракти мають бути не менше як на 3 місяці...» [3].

А вже згодом 16 червня Парламент України зробив ще один крок у цьому напрямку – ухвалив у першому читанні законопроект №2365 «Про захист трудових мігрантів та боротьбу з шахрайством у працевлаштуванні за кордон» [4], який спрямований на зменшення рівня шахрайства, що доволі часто супроводжує процес пошуку роботи за кордоном. Але чи вдасться владі утримати баланс інтересів заробітчани та представників малого й середнього бізнесу, що пропонують такі послуги на ринку праці, покаже тільки час. Принаймні натеper аналітики попереджають, що для останніх учасників цього процесу нові норми створять додатковий тиск. До того ж існує велике питання щодо шляхів реалізації цього закону, оскільки доки закон не набуде чинності, важко спрогнозувати, чи вдасться ефективно контролювати дотримання цих норм.

Але попри всі ці перестороги вже сьогодні зрозуміло, що як тільки закон ухвалить у другому читанні, українські трудові мігранти більше не платитимуть гроші компаніям-посередникам за підібрану для них вакансію. А на порушників накладатимуть штраф (у розмірі 2-5 тисяч неоподатковуваних мінімумів).

Варто наголосити ще й на тому, що активна участь у процесі законотворчої роботи представників Світового конгресу українців (СКУ)² є своєрідною гарантією ґрунтовності та якості процесу нормотворення, а також динамічності його розвитку й своєчасного завершення.

Узагальнюючи вище викладене, зауважимо, що висновки і рішучі кроки стосовно розробки майбутніх стратегій, які відповідатимуть сучасним викликам і запропонують дієві рішення нових проблем, мають зробити обидві зацікавлені сторони–учасники процесу: і політичні лідери країн-донорів трудових мігрантів, і керівництво країн-реципієнтів дешевої робочої сили. Для України це завдання не можна зводити тільки до сприяння організованій трудовій міграції (легальному працевлаштуванню) з максимальним убезпеченням цих процесів, з дотриманням всіх соціальних гарантій і умов праці українців. Це – лише перший крок, передумова для належного розв’язання проблеми сьогодення. Якщо ж в якості стратегічної мети майбутнього розвитку України ставити перетворення її на економічно розвинуту, благополучну і комфортну для проживання країну, спроможну витримувати щорічно зростаючу жорстку виробничу конкуренцію і в такий спосіб вибороти собі місце в «команді ключових гравців світу» – G7 чи хоча би G20, то треба створювати реальні й життєздатні програми реінтеграції трудових мігрантів, які б реалізовували свій потенціал на користь розвитку власної економіки країни.

Отже, будемо сподіватися, що Уряд України зможе ефективно реалізувати свій шанс, скориставшись унікальністю ситуації у сфері трудової міграції, що утворилася під впливом пандемії COVID-19, завдяки чому українці отримують свої відчутні зиски від цього у вигляді процвітання своєї держави і зростання власного добробуту.

Список використаних джерел:

1. Див.: Румунські мігранти заражаються COVID-19: пандемія висвітлює погані умови для східноєвропейських робітників у ЄС URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/rumunija-mihranty/30647551.html>
2. Детальніше див.: Сезонні працівники: "Німеччина? Ніколи знову!" URL: <https://www.dw.com/uk/сезонні-працівники-німеччина-ніколи-знову/a-54352112>
3. Заробітчани кличуть за кордон: що пропонують країни-роботодавці URL: <https://pershij.com.ua/zarobitchan-klychut-za-kordon-shcho-proponuiut-krainy-robotodavtsi/>
4. Про прийняття за основу проекту Закону України про захист трудових мігрантів та боротьбу з шахрайством у працевлаштуванні за кордон Постанова Верховної Ради України від 16.06.2020р. № 699-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/699-20#Text>

² Дієвий вклад СКУ у зміцнення захисту трудових мігрантів засвідчується створенням організацією профільної робочої групи з питань зовнішньої трудової міграції, серед завдань якої, крім власно захисту, визначено також донесення їх потреб до урядів іноземних країн, а також України; вплив на формування політики уряду щодо зовнішньої трудової міграції в Україні; реінтеграція трудових мігрантів, які повернулися до України. Детальніше див.: Представництво СКУ співпрацює з ВР щодо посилення захисту українських трудових мігрантів URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-diaspora/3105587-predstavnictvo-sku-spivpracue-z-vr-sodo-posilenna-zahistu-ukrainskih-trudovih-migrantiv.html>

Відомості про автора:

Анісімова Марина, кандидат історичних наук, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства, Університет державної фіскальної служби України (м. Ірпін, Україна).

Anisimova Marina, Candidate of Historical Sciences, Candidate of Law, Docent, Docent of the Chair of International Law and Comparative Law, University of the State Fiscal Service of Ukraine (Irpin, Ukraine).

COVID-19 PANDEMIC AND THE LIVES OF UKRAINIAN WORKERS:
ONLY NEGATIVE OR DOES PROFITS ALSO EXIST?

Inesa Stolper

European Humanities University

Mykolas Romeris University

Vilnius, Lithuania

inesa.stolper@ehu.lt

DIGITAL TECHNOLOGIES FOR BETTER JUSTICE: SOME REFLECTIONS ON INTERNATIONAL HUMAN RIGHTS STANDARDS IN DIGITALIZED CIVIL LITIGATION

When information and communication technologies (hereinafter – ICTs) were created, they rapidly penetrated every area of human life. ICTs promptly became not only means of communication, but also transformed and continue to transform the way humans conduct their life. Introduction of technology in the legal field was debated as early as 1980s. Although ICTs promised to enhance legal field, it was met with caution and even resistance. Today use of e-mails, electronic signature, and case management systems in courts became a reality.

Application of information technologies in courts started to develop almost at the same time in many parts of the world.³ Although there are many different factors for this movement, the following main causes could be distinguished. Firstly, use of technologies in justice system was seen as a method to enhance its efficiency and at the same time to reduce its costs.⁴ Increase in case workload of courts⁵ and global economic crisis⁶ were causes for close attention by governments to the efficiency of the judicial system. For example, before the introduction of e-filing system in the administrative courts in France to address heavy workload and delays, the

³ Project TOL of 2001 in Italy, Project TeleRecours in France in 2003, MCOL project in the UK in 1999, Integrated Justice project in Canada in 1996 and CIMS project in 2009; e-CODEX in the European Union.

⁴ Catherine Piché, Fabien Gélinas, Karine Bates et. al., *Foundations of Civil Justice: Towards a Value-Based Framework for Reform* (Springer, 2015).

⁵ Marco Velicogna, Antoine Errera, Stephane Derlange, "Building e-Justice in Continental Europe: The TeleRecours Experience in France," *Utrecht Law Review* 9, no.1 (2013): 38-59.

⁶ Ernest Ryder, "The modernisation of access to justice in times of austerity", *Courts and Tribunals Judiciary*, March 3, 2016, <https://www.judiciary.uk/wp-content/uploads/2016/03/20160303-ryder-lecture2.pdf>

government tried to develop and introduce more efficient and simplified procedures, to modify court geography, and to keep time to disposition ratio, but the results were modest.⁷ The use of technology perceived as an opportunity to achieve high quality of justice.⁸

Secondly, a proliferation of technology brought about structural changes in the way society conducts its business. In contemporary world, it is impossible to imagine life without a phone, a computer or the Internet. It is expected that judicial system will keep pace with modern developments.⁹ Moreover, in times of crisis, such as COVID-19 pandemic, digital justice can ensure accessibility and availability of justice even if physical proceedings are limited.¹⁰

The digitalization of justice is described in a number of ways: e-justice, cyberjustice, digital justice, online court etc. Digitalization of justice is used as an umbrella term to delineate technology in the court.¹¹ “E-justice” and “cyberjustice” are two terms that describe the process of digitalization of civil procedure in general. According to the Council of Europe “cyberjustice” is “broadly understood as grouping together all the situations in which the application of ICTs form part of a dispute resolution process whether in or out of court”.¹² Similar approach is formulated in the doctrine.¹³ At the same time, the European Commission for the efficiency of justice draws distinctions between terms “cyberjustice” and “e-justice”. According to the Commission, the term e-justice refers to the use of technology in application of law to make the process of administration of justice more accessible and efficient.¹⁴

Digitalization of justice as of this moment can be described as the use of smart hardware and software able to actively process and deliver information (case management system).¹⁵ Although technical structures and abilities of systems vary, below I summarize common characteristics of functional features. Most systems allow transmission of electronic data to and from the court. In particular, they provide possibilities to e-file an application and procedural documents to the court. It is used for exchange of information related to civil proceedings, electronic notification and communication. The court uses the system for management of case files. For example, “E.Teismas” in Lithuania allows submitting application and procedural

⁷ Velicogna et.al., “Building e-Justice”.

⁸ Guidelines on how to drive change towards Cyberjustice, European Commission for Efficiency of Justice, December 7, 2016, CEPEJ (2016) 13, Council of Europe.

⁹ Joshua Rozenberg, “The Online Court: Will IT Work?”, The Legal Education Foundation, Last revision July 2020, <https://long-reads.thelegaleducationfoundation.org/>.

¹⁰ Malcolm Langford, “Taming the Digital Leviathan: Automated Decision-Making and International Human Rights.” AJIL Unbound 114 (2020): 141–46.

¹¹ Kramer, Xandra, Emma van Gelder & Erli Themeli. “E-justice in the Netherlands: the Rocky Road to Digitalized Justice”, M. Weller & M. Wendland (eds.), Digital Single Market: Bausteine eines Rechts in der Digitalen Welt, Tübingen: Mohr Siebeck 2018, p. 209-235.

¹² Guidelines on how to drive change towards Cyberjustice, European Commission for Efficiency of Justice, December 7, 2016, CEPEJ (2016) 13, Council of Europe.

¹³ Karim Benyekhlef, Jane Bailey, Jacquelyn Burkell and Fabien Gelin, eAccess to Justice, (University of Ottawa Press, 2016).

¹⁴ Karim Benyekhlef, Jane Bailey, Jacquelyn Burkell and Fabien Gelin, eAccess to Justice, (University of Ottawa Press, 2016).

¹⁵ Ibid.

documents to the court electronically, which have the same legal force as a document signed in person; litigants can view and receive information about the case at any stage of proceedings; communicate with the court and pay the costs.¹⁶ These functions were introduced with the aim to increase efficiency and to improve access to the court. Most systems work successfully in the context of relatively simple cases and procedures. For example, TeleRecours in France was introduced to manage tax disputes.¹⁷ TOL in Italy assisted in the payment of debt procedure.¹⁸ MCOL in the UK is used to manage money claims.¹⁹ Although more complex, E-CODEX in the European Union is designed to administer EU small claims procedure and the European Payment Order.

From the first sight, efforts to digitalize justice seem as an attempt to substitute traditional paper-based procedures with digital procedures. However, these attempts showed that at the initial stage the system should be rather functionally simple in order to attract users and to be functionally manageable,²⁰ but the digitalization of justice will not end at the current level of development.

First attempts to digitalize justice, however, revealed a number of institutional, organization, normative, political, and physiological issues.²¹ Although digitalization of justice projects in content sought to achieve similar goals, not all succeeded.²² Studies of completed projects identified the following difficulties on the way for successful implementation: technological complexity, lack of support from stakeholders, costs associated with development and maintaining of equipment, inconvenient interface and absence of training or feedback mechanisms.²³ However, technological complexities are not the only cause. Technological innovation in the court is placed in highly regulated environment where timely introduction of new sets of formal rules is required.²⁴ In designing the systems and developing components of existing systems, not only technical and costs issues have to be solved, but also such questions as impartiality and independence of judges, protection of personal data, security issues, and legality. However, there is no uniform approach to assessing these risks.

It is suggested that international human rights standards can be a framework to assess technologies from conception to its deployment.²⁵ As it is defined by the Council of Europe Commission for Efficiency of Justice in recent Declaration on

¹⁶ Įsakymas dėl Lietuvos Respublikos teismų viešųjų elektroninių paslaugų teikimo taisyklių patvirtinimo, Nacionalinės teismų administracijos direktorius. 2015. 09.17, Nr. 6P-141-(1.1), TAR, 2015-09-28, Nr. 14291.

¹⁷ Velicogna et.al., "Building e-Justice".

¹⁸ Giampiero Lupo, Jane Bailey, "Designing and implementing e-Justice Systems: Some Lessons Learned from EU and Canadian Examples," *Laws* 3, no. 2 (June 2014): 353-387.

¹⁹ Ibid.

²⁰ Ibid.

²¹ Giampiero Lupo, Jane Bailey, "Designing and implementing e-Justice Systems".

²² Ibid.

²³ Giampiero Lupo, Jane Bailey, "Designing and implementing e-Justice Systems".

²⁴ Richard Mohr, Francesco Contini, 'Reassembling the legal: the wonders of modern science in court-related proceedings' *Griffith Law Review* 20 (4), (2011): 994-1019.

²⁵ McGrefor, L., Murray, D., Ng, V, "International human rights law as a framework for algorithmic accountability," *I.C.L.Q.* 68 (2), (2019): 309-343.

lessons learnt during the pandemic²⁶, human rights standards can serve a framework for assessment. Hence, human rights can provide means to define and assess harm, standards create obligations to the state and provide framework to assess responsibility.

To conclude, the technologies offer opportunities to enhance justice system. However, the implementation of technological tools in courts has to be performed with caution and due regard to fundamental human rights.²⁷

Sources and Literature:

1. Declaration on Lessons learnt and challenges faced by the judiciary during and after the COVID-19 pandemic, European Commission for the Efficiency of Justice, Council of Europe, CEPEJ (2020)8 rev, 10 June 2020, <https://rm.coe.int/declaration-en/16809ea1e2>;
2. Guidelines on how to drive change towards Cyberjustice, European Commission for Efficiency of Justice, December 7, 2016, CEPEJ (2016) 13, Council of Europe;
3. Įsakymas dėl Lietuvos Respublikos teismų viešųjų elektroninių paslaugų teikimo taisyklių patvirtinimo, Nacionalinės teismų administracijos direktorius. 2015. 09.17, Nr. 6P-141-(1.1), TAR, 2015-09-28, Nr. 14291;
4. Benyekhllef, K., Bailey, J., Burkell J, and Gelinas, F, eAccess to Justice, (University of Ottawa Press, 2016);
5. Kramer, Xandra, Emma van Gelder & Erlis Themeli. "E-justice in the Netherlands: the Rocky Road to Digitalized Justice", M. Weller & M. Wendland (eds.), Digital Single Market: Bausteine eines Rechts in der Digitalen Welt, Tübingen: Mohr Siebeck 2018, p. 209-235;
6. Langford, M., "Taming the Digital Leviathan: Automated Decision-Making and International Human Rights." AJIL Unbound 114 (2020): 141–46
7. Lupo G., Bailey J., "Designing and implementing e-Justice Systems: Some Lessons Learned from EU and Canadian Examples," Laws 3, no. 2 (June 2014): 353-387;
8. McGrefor, L., Murray, D., Ng, V, "International human rights law as a framework for algorithmic accountability, I.C.L.Q. 68 (2), (2019): 309-343;
9. Mohr R., Contini F., 'Reassembling the legal: the wonders of modern science in court-related proceedings" Griffith Law Review 20 (4), (2011): 994-1019.
10. Norberto N., et. al., New Technologies and Human Rights Challenges to Regulation, Routledge, 2013;
11. Piché, C., Gélinas F., Bates K., et. al., Foundations of Civil Justice: Towards a Value-Based Framework for Reform (Springer, 2015);
12. Rozenberg, J., "The Online Court: Will IT Work?", The Legal Education Foundation, Las revision July 2020, <https://long-reads.thelegaleducationfoundation.org/>.
13. Ryder E., "The modernisation of access to justice in times of austerity", Courts and Tribunals Judiciary, March 3, 2016, <https://www.judiciary.uk/wp-content/uploads/2016/03/20160303-ryder-lecture2.pdf>;
14. Velicogna M., Errera A., Derlange S., "Building eJustice in Continental Europe: The TeleRecours Experience in France," Utrecht Law Review 9, no.1 (2013): 38-59.

²⁶ Declaration on Lessons learnt and challenges faced by the judiciary during and after the COVID-19 pandemic, European Commission for the Efficiency of Justice, Council of Europe, CEPEJ (2020)8 rev, 10 June 2020, <https://rm.coe.int/declaration-en/16809ea1e2>.

²⁷ Declaration on Lessons learnt and challenges faced by the judiciary during and after the COVID-19 pandemic, European Commission for the Efficiency of Justice, Council of Europe, CEPEJ (2020)8 rev, 10 June 2020, <https://rm.coe.int/declaration-en/16809ea1e2>; Norberto Nuno Gomes de Andrade, Lucio Tome Feteira, Mario Viola de Azevedo Cunha, New Technologies and Human Rights Challenges to Regulation, Routledge, 2013, p.20.

Відомості про автора:

Stolper Inesa, PhD student at Mykolas Romeris University, lecturer at European Humanities University (Vilnius, Lithuania)

Столпер Інеса, аспірантка Університету Міколаса Рьомеріса, викладач Європейського гуманітарного університету (м. Вільнюс, Литва)

ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ДЛЯ КРАЩОГО ПРАВОСУДДЯ: ДЕЯКІ РОЗДУМИ ПРО МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ПРАВ ЛЮДИНИ У ЦИФРОВИХ ЦИВІЛЬНИХ СУДОВИХ ПРОЦЕСАХ

Aleksej Omeljanciuk
NJSC “Medical University Astana”
Nur-Sultan, Kazakhstan
Alex.omeljanchuk@gmail.com

THE DECRIMINALIZATION OF THE LIABILITY OF MEDICAL WORKERS: ANALYSIS OF THE GROUNDS AND ASPECTS

An unfavorable outcome of treatment or harm to health conducted during course of treatment is often correlated with the concept of “improper performance of duties by a medical worker”, which is subject to criminal prosecution in the legislation of a number of states, among which the states of post-Soviet territory can be noted: Belarus, Ukraine, Kazakhstan, Russia and others. However, it is worth asking whether this concept should really be a part of criminal law? Moreover, can the criminal procedural law really consider these issues "on the merits", not including "medical risk", "moral luck" and a number of other concepts in the subject of consideration.

Undoubtedly, not every criminal prosecution of medical workers ends with an admission of guilt and conviction. However, criminal proceedings can take months, or even years, during which reputation, the ability to carry out medical activities and other aspects suffer, that may lead to leaving the profession. Moreover, the risk of criminal prosecution may lead to the situation where the fact of unfavorable treatment outcomes, whether through the fault of the doctor or not, will be hidden. Thus, the Ministry of Health of the Republic of Kazakhstan, in the course of checking medical data, revealed 277 facts of concealment of infant mortality in 2018 [3].

This study suggests to pose a number of questions, the answer to which will help to look more clearly at the problem of criminal prosecution of medical workers: 1. Who is a doctor? 2. Can the doctor control the outcome of treatment? 3. How to ensure the quality of healthcare provision?

There is a problem that the term “doctor” is often defined only according to the Explanatory Dictionary or on the basis of “common knowledge”. However, if a doctor, as a separate category, is classified as a subject of offenses, including criminal ones, it must be identified as the subject of an offense. However, many countries do

not have such terms as “doctor” or “health worker” in their legislation. As a definition, within the framework of this study, it is proposed to use the definition of the Supreme Court of the Republic of Lithuania, which in the framework of consideration of issues related to the provision of medical care states following: “a doctor as a professional has special knowledge, i.e. knows and can do more than others in matters of vital importance to the individual and has a recognized right to apply special knowledge and qualifications ... and therefore the responsibility of the doctor for improper treatment is the professional responsibility of the specialist for the improper performance of professional duties, to which more stringent requirements of diligence, foresight and diligence apply [1, p. 11]”.

This definition allows us to pose a conceptual question – can a doctor, as a specialist, be criminally liable for improper performance of professional duties?

Thus, in the Republic of Lithuania, the responsibility of a doctor for the improper provision of medical care is considered as the responsibility of a medical service provider for harm caused to patients as a result of the provision of medical services and is recognized as civil liability for an offense. Considering the issue when assessing the degree of civil liability of a doctor, the court must find out whether the doctor acted in accordance with the legislation on healthcare; to assess knowledge of medicine and other sciences used in medical practice, generally accepted rules of treatment practice, in accordance with the standards of professional ethics and the criteria of reasonableness and conscientiousness [1, p. 11].

Further development of this concept led to the introduction of the model of compensation for damage caused to health without the fault of the doctor in the Republic of Lithuania since 2020. According to this model, medical institutions are no longer required to insure their civil liability for harm caused to patients, they no longer have to deal with claims for damages on their own, and they no longer have to organize representation in court. On the other hand, patients are provided with easier access to compensation for damage to their health in a medical facility. Thus the damage caused is recovered directly from the doctor only in two cases: when the harm was done intentionally, and when the doctor was in a state of alcoholic or drug intoxication [5, p. 131].

Regarding the question "can the doctor control the outcome of treatment?" it is necessary to proceed from the fact whether the doctor in the process of providing medical care had all the necessary means for this: medications, medical technologies, the opportunity to conduct research, the history of the patient's previous diseases.

Less frequently, however, the question of the objective side of the chance of success in healthcare being is raised. Here we should turn to the concepts of medical risk and moral luck.

In healthcare, risk refers to the likelihood of an adverse outcome in people with a disease. Accordingly, the decision to choose one or another treatment option is made on the basis of an assessment of the frequency of adverse outcomes of the disease in the treated group compared with those who were not.

According to prof. Irwig L, Irwig J, Trevena L, et al: Confidence intervals (CIs) aim to give you an idea of how confident you can be about a study's estimate of a treatment's effects. Even when a study is of impeccable quality, the results may have

happened by chance. Statisticians deal with this uncertainty by doing some nifty calculations to determine how confident one can be about the results, which give us the confidence interval. This is usually expressed in terms of a 95 per cent confidence interval (95% CI), which represents the range of results within which we can be 95 per cent certain that the true answer lies [2, p. 215].

In other words, there is no such thing as a 100% medical guarantee. Always there is a chance that, even with full compliance with all requirements for the provision of medical care, the result of treatment will not depend on the doctor. In this case, the subject of the criminal case is actually luck. This term is reflected in more details in the Stanford Encyclopedia of Philosophy: "Moral luck occurs when an agent can be correctly treated as an object of moral judgment despite the fact that a significant aspect of what she is assessed for depends on factors beyond her control [5]".

As mentioned above, when considering an unfavorable treatment outcome case, the question should be asked whether the doctor had access to all the necessary medical supplies, data and technologies. However, it is also should be referred to the fact that a doctor, as a specialist in the medical field, carries out his activities based on the relevant documents: a certificate, license or their analogues, depending on the type of document in a particular state. At the same time, the usual way of obtaining a license in general terms is as follows: a person receives a medical education and takes exams at an educational institution, if necessary, also undergoes an independent examination procedure, and takes the necessary exams to obtain a medical license. In this moment, as in other specialties, in the medical field the problem of separation of theory from practice may arise. A student can acquire the required level of theoretical and practical skills to pass exams, but not to carry out practical activities. Moreover, medical technologies are developing and at some point the doctor may face new equipment for the use of which he is not qualified. Possible way of solution to this problem is the regulation of medical education and control over the continuing professional education of already practicing specialists and the certification of the knowledge and skills acquired in its course. As example, in the Republic of Lithuania there is the concept of "Medical Norm" - a regulatory legal act that includes a complete list of all the skills required from a particular medical specialist and the list of medical interventions that it can perform. One of the possible options for ensuring the quality of medical care is to build a procedure not from bottom to top from learning outcomes to medical practice, but from top to bottom from a normative legal act to the content of educational programs.

In conclusion, the examination of the case "on the merits" by the public prosecutor can lead to a formal analysis of the clinical protocols of treatment and verification of whether the doctor performed all possible manipulations. However, in this case, the issue of the need for urgent decision-making, the inability to obtain all possible data can be not always considered. In this regard, it is natural to conclude that the issue of the professional responsibility of a doctor should be considered by other doctors as health professionals who have special knowledge of issues, which have "... vital importance for a person."

Sources and Literature:

1. Decision of the Supreme Court of Lithuania dated June 2, 2016 in civil case No. 3K-3-292-686 / 2016.
2. Irwig L, Irwig J, Trevena L, et al. *Smart Health Choices: Making Sense of Health Advice*. London: Hammersmith Press. 2008.
3. *Ministry of Health: 277 cases of concealment of infant mortality revealed over the past year*. Refence system – zakon.kz. Access online: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=32420576. Date 5.09.2020.
4. Monika Morkūnaitė. *Pacientų sveikatai padarytos žalos atlyginimo be kaltės modelis*. ISSN 2424-6050 (Online) TEISĖ. 2017, 102.
5. Nelkin DK. *Moral Luck*. The Stanford Encyclopedia of Philosophy (June 2008 Edition). Stanford, CA: Center for the Study of Language and Information; 2008.

Відомості про автора:

Omeljanciuk Aleksej, Master of European Law and International Law, Chief of the Centre of Strategic Development, NJSC „Medical University Astana“, Nur-Sultan, Kazakhstan

Омельянчук Олексій, магістр європейського права та міжнародного права, керівник Центру стратегічного розвитку, НАК „Медичний університет Астана” (м. Нур-Султан, Казахстан).

ДЕКРИМІНАЛІЗАЦІЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ МЕДИЧНИХ
ПРАЦІВНИКІВ: АНАЛІЗ ПІДСТАВ ТА АСПЕКТІВ

Лаура Тимченко

Київський національний університет театру,
кіно і телебачення ім. І.К. Карпенка-Карого
(м. Київ, Україна)
laurawet80@gmail.com

ПРИНЦИП «ТОЛЕРАНТНОСТІ» У РОБОТАХ Е.Е. ШМІТТА

Ми живемо в час глобалізації, інтеграції та взаємозалежності, у час великомасштабних міграцій населення, швидкого розвитку комунікацій, у світі сучасних технологій. Усе це потребує від людей високого рівня толерантності, розвитку демократії та культурного плюралізму.

Зростання в останнє десятиріччя військових конфліктів у різних регіонах планети, зокрема в Україні; терористичних актів, що забирають людські життя; насильство в родинях, приниження; переслідування людей за національними ознаками, політичними поглядами, релігійними переконаннями; проблеми відчуження між батьками та дітьми актуалізували запит на осмислення творів одного з найпопулярніших авторів світу - французького письменника Еріка-Еммануеля Шмітта. Романи, повісті, філософські есе, п'єси цього літератора є предметами широкого читацького інтересу. Проте в науковому сенсі вони

докладно не вивчалися. Доступними для широкого вивчення є лише вчительські рекомендації до уроків позакласного читання новели «Оскар і Рожева Пані».

У чому ж основна ідея творів «Циклу Непомітного» Е.-Е. Шмітта? Як досягти гармонії в стосунках між людьми? Як налагодити діалог у суспільстві?

У повісті «Мсьє Ібрагім і квіти Корану» мусульманин-суфіст стає рідною людиною для 11-річного єврейського хлопчика, зруйнувавши стіну між світом дорослих і дітей, навчає його бути щасливим завдяки відкритості до оточуючих, милосердю, любові, що сам дарує, вчить бачити красу навколо. На прикладі батька Мойсея автор демонструє більшість помилок дорослих, що призводять до конфлікту поколінь.

У романі «Оскар і Рожева Пані» Ерік-Еммануель Шмітт зачіпає важливіші питання для людини: сенс життя (навіть такого короткого, як у 10-річного Оскара), любов, віра, без якої неймовірно важко сприйняти невиліковну хворобу, смерть не тільки свою, а й близьких. Автор підводить читача до висновку, що кожна людина в цьому світі дуже цінна.

Твір «Діти Ноя» змушує замислитися, що кожен із нас може стати Ноем, врятувавши свої традиції, мову, культуру, пам'ять про предків. Нагадує про голокост і жахіття нацизму, попереджаючи пам'ятати історію, особливо під час політичних і релігійних конфліктів.

Обравши героями-оповідачами своїх творів дітей, автор щирістю, відвертістю думок нагадує біблійну істину: «Станьмо, як діти, чистими душею».

Мовою своїх творів Е.-Е. Шмітт послідовно вимальовує ознаки поняття «толерантність», яке, на перший погляд, виглядає незрозумілим.

Яким є його змістове наповнення?

Термін «толерантність» походить від латинського терміну “tolerantia”, і перекладається як «терпіння».

Більш детальне пояснення терміну ми знаходимо в «Словнику актуальної французької», де tolérance описується як ставлення, яке складається з прийняття іншої манери мислити [1, с. 1418].

У словнику В.І. Даля слово «терпіння» трактується як здатність що-небудь чи кого-небудь терпіти «лише по милосердю, за допомогою поблажливості» [2, с. 775].

Енциклопедичний словник Ф.А. Брокгауза та І.А. Єфрона визначає терпіння як «напрямок розуму, одно відмінне від байдужості (індиферентизму) і наполегливого визнання істини лише своїх поглядів (фанатизму)» [3, с. 61].

Толерантність варто розглядати як людську чесноту, яка фактично зводиться до вміння приймати альтернативну позицію, - таку позицію, яка суттєво відрізняється від власної. Приймати її необхідно спокійно, із розумінням того, що в нашому світі все є гармонійним, завершеним, досконалим.

Російський дослідник Клейберг Ю.О. вказував на те, що важливо жити не заважаючи іншим, на здатність мати права та свободи, не порушуючи прав і свобод інших [4, с. 329]. Із давніх давен в юриспруденції був закладений принцип «твоя свобода завершується там, де починається свобода іншого».

Виходячи з цього, центральною ідеєю будь-якої демократичної правової системи є людина з визначеними нею межами дозволеного, з її правами та обов'язками.

Толерантність — зброя сильної духом людини. Сучасний німецький дослідник Екхарт Толле помітив, що опір позбавляє людину рухливості, легкості й простору, сковує та відбирає в неї силу, а відсутність опору відкриває шлях до свободи й сили [5, с. 6]. Продовжуючи цю думку, варто вказати на те, що коли ви демонструєте людині своє розуміння, бажання існувати з нею, ви стаєте вдвічі сильнішими. По-перше, відкритість іншій людині дозволить вам жити з нею в злагоді. По-друге, тепер вас уже двоє. І, можливо, саме ця людина, зовсім інших поглядів, із неординарною зовнішністю, нетрадиційною орієнтацією одного дня допоможе саме вам.

Толерантність не вимагає відмови від власних поглядів, не потребує від людини визнання істинності чийось переконань усупереч власним баченням. Навпаки, вона «є ознакою впевненості у собі та свідомості, надійності своїх власних позицій, ознакою відкритості для всіх ідейних течій» [4, с. 330]. Толерантна людина, яка не буде абсолютизувати свою думку як єдину істинну, зможе визнати певні недосконалості власної концепції. Вона буде працювати над особистим розвитком без ревностей щодо успіхів іншої. Толерантна людина є цілісною, сформованою, упевненою у собі, готовою до викликів світу, який постійно змінюється.

Формування толерантності відбувається в соціокультурному середовищі: родині, школі, суспільстві. Не випадково в різних культурах за невихованість людини звинувачують родину (у молдаван, наприклад, про невиховану людину говорять: “N-are şapte ani de acasă”, що означає буквально, що ця людина не має семирічного домашнього виховання). Дійсно, толерантність є опосередкованим результатом діяльності моральних установ і цінностей окремо взятого суспільства.

У прийнятій Генеральною Конференцією ЮНЕСКО «Декларації принципів толерантності» 1995 р. остання визначається як «повага, прийняття і правильне розуміння багатого різноманіття культур нашого світу, наших форм самовираження і способів прояву людської індивідуальності» [6]. Саме такої поваги, прийняття та розуміння не вистачає сучасній людині. Саме в толерантності варто виховувати маленьку дитину, саме її необхідно берегти як безцінний скарб, як неоціненну запоруку миру та злагоді в суспільстві.

Роботи Еріка-Еммануеля Шмітта стали літературною відповіддю на запит, сформульований у преамбулі Статуту Організації Об'єднаних Націй із питань освіти, науки і культуру 1945 р., яка містить такі положення: «Думки про війну виникають в умах людей, тому в свідомості людей слід вкорінювати ідею захисту миру» [7].

Кожна робота французького письменника наближає нас до прийняття базової цінності ідеї захисту миру в світі та гармонії в стосунках між людьми — толерантності.

Світ є різноманітним і тому красивим, головне помічати це.

Список використаних джерел:

1. Tolérance / Le Robert Méthodique. Dictionnaire Méthodique du Français Actuel. Réd. Josette Rey-Debove. – Paris: Dictionnaires LE ROBERT, 1989.
2. Даль В.И. Толковый словарь живого великорусского языка. – М.: Терра, 1994. – Т. 4.
3. Энциклопедический словарь / Ф.А.Брокгауз, И.А.Эфрон. – СПб., 1901. – Т. XXXIII.
4. Клейберг Ю.О. Толерантность и деструктивная толерантность: понятие, подходы, типология, характеристика // Социальный порядок и толерантность. Общество и право, 2012, №4.
5. Толле Е. Сила момента сейчас. – М., 2003.
6. Declaration of Principles on Tolerance [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000151830>
7. Статут Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури 1945 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_014/conv#o10

Відомості про автора:

Тимченко Лаура, студентка освітньої програми «Драматургія кіно і телебачення» Інституту екранних мистецтв Київського національного університету театру, кіно і телебачення ім. І.К. Карпенка-Карого (м. Київ, Україна)

Tymchenko Laura, student of the educational program "Drama of Cinema and Television" of the Institute of Screen Arts of Kyiv National I.K. Karpenko-Kary Theatre, Cinema and Television University (Kyiv, Ukraine)

THE PRINCIPLE OF "TOLERANCE" IN THE WORKS OF E.E.SCHMITT

Секція 6.
УКРАЇНА В СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Віталій Андрєєв
Київський університет імені Бориса Грінченка
м. Київ, Україна
avnskyf@ukr.net

Галина Михайленко
Херсонський державний університет
м. Херсон, Україна
Irida55@ukr.net

**УКРАЇНСЬКЕ ПОСОЛЬСТВО 1919 р. У ТУРЕЧЧИНІ ПІД
ГОЛОВУВАННЯМ О. ЛОТОЦЬКОГО:
НА ШЛЯХУ ДО ПРОГОЛОШЕННЯ АВТОКЕФАЛІЇ УКРАЇНСЬКОЇ
ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ**

Початок ХХІ ст. для України ознаменувався новим витком обговорення питання щодо надання Українській православної церкві статусу автокефальної. Продовження дискусій з приводу цього питання, навіть незважаючи на отримання томосу УПЦ, спонукає згадати діяльність українського посольства 1919 р. у Туреччині на чолі з О. Лотоцьким. Висвітлення діяльності О. Лотоцького, спрямованої на здобуття автокефалії УПЦ, є метою даної статті.

О. Лотоцький знаний як активний громадський, політичний діяч кінця ХІХ – початку ХХ ст. Крім того, його згадують як знавця церковної історії та палкого прихильника проголошення автокефалії Української православної церкви. Саме ці складові його діяльності, знання церковної історії та боротьба за автокефалію, переплелися під час виконання ним обов'язків посла у Туреччині у ході національно-визвольних змагань на українських землях протягом 1917–1920 рр.

О. Лотоцький повернувся до Києва 1917 р. після 17 років перебування у Петербурзі, де не полишав активну громадську роботу. Діяльність протягом наступних років суттєво збагатила його політичний досвід: Генеральний писар Української Центральної Ради з вересня по листопад 1917 р.; на час відсутності В. Винниченка – генеральний секретар внутрішніх справ і голова Секретаріату; державний контролер УНР в уряді В. Голубовича весною 1918 р.; за часів гетьманату Павла Скоропадського – міністр сповідань (28 жовтня – 14 листопада 1918 р.).

О. Лотоцький на посаді міністра сповідань вів активну боротьбу за автокефалію УПЦ і йому вдалося переконати Раду міністрів на чолі з Ф. Лизогубом в її необхідності. Однак, спроба гетьманського уряду проголосити автокефалію Української церкви на літній сесії Всеукраїнського церковного собору зазнала невдачі [1, с. 65]. За згодою Кабінету на засіданні

Всеукраїнського церковного собору 12 листопада 1918 р. О. Лотоцький виступив із заявою від уряду, в якій рішуче проводив ідею автокефалії: *«Основна засада української держави, – говорив він, – полягає в тому, що в самостійній державі має бути і самостійна церква. Цього однаково вимагають інтереси і держави, і церкви. Ніякий уряд, що розуміє свої державні обов'язки, не може погодитись на те, щоб осередок церковної влади перебував в іншій державі... Таким чином, автокефалія української церкви – це не лише церковна, але й національно-державна наша необхідність»* [2, с. 231-232]. Проте, більшість учасників Собору належали до промосковських кіл і тому було прийнято рішення тільки про визнання обмеженої автономії Української церкви, що передбачало фактично повну її підлеглість московському патріарху.

З приходом до влади Директорії питання про автокефалію постало знову. 1 січня 1919 року був опублікований «Закон про вищий уряд Української Автокефальної Православної Церкви», який базувався на програмі О. Лотоцького [3, с. 297-298]. Тимчасовим комісаром Міністерства сповідань було призначено колишнього міністра сповідань Української Держави О. Лотоцького. Після передачі справ міністерства Іванові Липі Олександр Гнатович мав великі плани щодо своєї подальшої діяльності, насамперед громадської та наукової. Але політичні події найменше сприяли здійсненню таких задумів. У цей час Директорія вирішує відправити новий склад посольства до Туреччини, де «призначений гетьманом український посол М. Суковкин зайняв, з упадком гетьманату, позицію, ворожу для української державності». У середині листопада 1918 р. він повідомив турецький уряд та всі іноземні представництва, що «Україна вважає себе за частину великої російської держави і має стати тереном для її відбудови», заборонив вживати українську мову і наказав вести діловодство посольства російською мовою [4, с. 58].

Голова ради міністрів В. Чеховський підтримав призначення нового складу посольства, бо надавав велике значення справі визнання Константинопольським патріархом автокефалії УПЦ. Директорія запропонувала посаду посла в Туреччині О. Лотоцькому, який вважався фахівцем у церковних справах, був одним з ініціаторів проголошення автокефалії УПЦ і весь його життєвий шлях тісно переплітався з українським національно-визвольним рухом [5, арк. 3].

До Туреччини О. Лотоцький виїхав з родиною – дружиною Німфодорою Мефодіївною, дочкою Оксаною та сином Борисом. Посольство прибуло до Константинополя 23 квітня 1919 р. «Справи українського посольства в Туреччині знайшов я в дуже сумному становищі. Адже 3 березня 1919 р. п. Суковкин сповістив, що за браком коштів він припиняє діяльність Посольства. Більш місяця Українське посольство в Царгороді не існувало», – зазначав О. Лотоцький у звіті про діяльність посольства УНР в Туреччині [6, арк. 3].

На жаль, одну з головних справ, за ради яких послом було призначено саме О. Лотоцького, вирішити не вдалося. Ґрунтовні знання в царині богословських наук, зокрема канонічного права, допомогли йому здобути прихильність у Вселенському патріархаті, він отримав листа до українського уряду. Але без

патріарха, місце якого залишалося вакантним до 1922 р., справа не могла бути вирішеною остаточно [6, арк. 12-15]. Проте, слід відзначити, що вирішальним фактором у невизнанні автокефалії УПЦ у цей момент було нестабільне внутрішньополітичне становище в Україні. Патріарший місцеблюститель Дорофей з розумінням і схваленням поставився до місії О. Лотоцького, але фактично відмовився здійснювати якісь конкретні кроки до того часу, поки політична і церковна ситуація в Україні не стабілізується, а також поки не буде обрано нового Вселенського Патріарха. Окупація Туреччини військами Антанти, наступ більшовиків в Україні змусили О. Лотоцького у березні 1920 р. залишити посольські обов'язки і виїхати до Відня. Однак, ситуація у Туреччині і надалі продовжувала привертати увагу дослідника. У світлі міжнародної ситуації, що склалася на початок 20-х рр. ХХ ст., він вважав нормалізацію відносин між Європою та Туреччиною важливою справою. Адже ця країна для європейських держав є своєрідною брамою на Схід, до особливого мусульманського світу [7, с. 63-65]. Для України О. Лотоцький вбачав у Туреччині нового надійного партнера у міжнародній політиці, адже стосунки набули характеру взаєморозуміння. На його думку, добросусідські відносини та підтримка України – важливий аспект для турецької держави у захисті від північного супротивника – Росії. Спільні інтереси мали в перспективі забезпечити сталі партнерські відносини між Україною та Туреччиною [8, с. 82-88].

Після від'їзду О. Лотоцького посольські обов'язки виконував І. Токаржевський-Корашевич. Аналізуючи діяльність свого попередника, він відзначав, що той, крім своїх організаційних доручень, мав «рятувати становище посольства, повагу та добре ім'я України». За словами І. Токаржевського-Корашевича, у своїй діяльності О. Лотоцький керувався принципом, що посол представляє «гідність і чемність своєї нації» [4, с. 60].

Участь у політичному житті Української держави, що намагалася здобути незалежність, спроби домогтися визнання автокефалії Української православної церкви призводять до того, що надалі дослідження О. Лотоцького будуть спрямовані переважно на те, щоб довести історичне право Української церкви на самостійне існування.

Список використаних джерел:

1. Лотоцький О. Церковна справа на Україні. *Літературно-науковий вісник*. 1923. Кн. V, С. 64–66.
2. Дорошенко Д. Історія України 1917–1923 рр.: в двох томах. Т. 2: Українська Гетьманська Держава 1918 року. К, 2002. 352 с.
3. Лотоцький О. Українські джерела церковного права. Варшава, 1931. 325 с.
4. Токаржевський-Корашевич І. Олександр Лотоцький як дипломат. *Лицар праці і обов'язку: Зб. присв. пам'яті проф. Олександра Лотоцького-Білоусенка*. Торонто, Нью-Йорк, 1983. С. 56–63.
5. Посвідчення посла УНР в Туреччині Лотоцького Олександра, фотографія О. Лотоцького; 20 серпня 1920 – 2 вересня 1922 // ЦДАВО України (Центральний державний архів вищих органів влади та управління України). Ф. 4465. Оп. 1. Спр. 525. 9 арк.
6. Витяги із звіту про діяльність посольства УНР в Туреччині з січня 1919 по березень 1920 року // ЦДАВО України. Ф. 4465. Оп. 1. Спр. 1031. 22 арк.

7. Міжнародні перспективи на Сході (розмова з бувшим Українським Послом в Туреччині Ол. Гн. Лотоцьким). *Воля*. 1920. Т. 3. Ч. 2, С. 63–65.

8. Лотоцький О. Лозаннська умова та наш південний сусіда. *Трибуна України*. 1923. № 5-6, С. 82–88.

Відомості про авторів:

Андрєєв Віталій, доктор історичних наук, професор, професор кафедри історії України, Київський університет імені Бориса Грінченка (м. Київ, Україна).

Михайленко Галина, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедра історії, археології та методики викладання, Херсонський державний університет (м. Херсон, Україна).

Andreyev Vitaliy, Doctor of Historical Sciences, Professor, Professor of the Chair of History of Ukraine, Borys Grinchenko Kyiv University (Kyiv, Ukraine).

Mykhailenko Galyna, Candidate of Historical Sciences, Docent, Docent of the Chair of History, Archaeology and Methods of Teaching, Kherson State University (Kherson, Ukraine).

THE UKRAINIAN EMBASSY IN TURKEY IN 1919 UNDER THE CHAIRMANSHIP OF O. LOTOTSKY: ON THE WAY TO THE PROCLAMATION OF THE AUTOCEPHALY OF THE UKRAINIAN ORTHODOX CHURCH

Галина Калінічева

ЗВО «Міжнародний науково-технічний університет

імені академіка Юрія Бугая»

м. Київ, Україна

kaligali@ukr.net

ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Актуальність проблеми полягає у тому, що інтернаціоналізація освіти є культурним феноменом, що дозволяє виявити глибинні напрями розвитку сучасної освіти з урахуванням культури і традицій, і тому стає важливою складовою освітньої політики країн. Процес інтернаціоналізації освітньої галузі України, як складова системної модернізації, дедалі наполегливіше актуалізує необхідність змістовного оновлення національної системи вищої освіти відповідно до вимог часу, з одного боку, та збереження національної ідентичності вітчизняної освітньої системи, з іншого боку.

Модернізаційні завдання полягають у забезпеченні засвоєння цивілізаційних здобутків і водночас – унеможливленні культурної гомогенізації. І хоча зміни в освітніх сферах не передбачають нівелювання національних особливостей і пріоритетів та мають розглядатися не як загроза, а

як додаткові можливості, проте в умовах уніфікації та глобалізації актуалізується проблема іншої, не менш важливої суспільної тенденції – орієнтації на національні пріоритети, цінності та культурні традиції. Адже освіта, як соціальний інститут в цілому, і вища освіта зокрема, здійснює формування людського капіталу й є важливим чинником розбудови української ідентичності та складовою національної безпеки.

Метою нашої наукової розвідки є висвітлення окремих проблемних аспектів інтернаціоналізації національної системи вищої освіти в контексті викликів та перспектив цього процесу.

Поняття інтернаціоналізації вищої освіти у міжнародній практиці розглядається у двох вимірах: «внутрішньої інтернаціоналізації» (internationalization at home) і «зовнішньої» інтернаціоналізації, або навчання за кордоном, транскордонну освіту (education abroad, across borders, cross-border education). Складовими інтернаціоналізації освіти є розширення доступності вищої освіти, універсальність знань, поява міжнародних стандартів якості, посилення інноваційного характеру вищої освіти, зміцнення міжнародного співробітництва, мобільність студентів, професорсько-викладацького складу та адміністративного персоналу, а також мобільність освітніх програм та інституційна мобільність [5].

Метою інтернаціоналізації освітнього простору, яка передбачає розширення двосторонніх і багатосторонніх зв'язків і контактів між навчальними закладами різних країн на основі рівноправного і взаємовигідного співробітництва, є оптимізація навчально-виховної та науково-дослідної роботи, активізація академічної мобільності тощо.

У світовій практиці виокремлюють чотири стратегії інтернаціоналізації вищої освіти: 1) The Mutual understanding approach – стратегія взаємопорозуміння; 2) The Skilled migration approach – стратегія залучення кваліфікованої сили; 3) The Revenue-generating approach – стратегія отримання прибутку; 4) The Capacity building approach – стратегія розширення можливостей.

Як вказують експерти, необхідно чітко розмежовувати розуміння «глобалізації освіти» та «інтернаціоналізації навчальних закладів», які взаємопов'язані, але разом з тим принципово різняться між собою [3, с. 26-31].

По суті, глобалізація виступає зовнішнім проявом і незамаскованою формою прикриття інтересів найбільш розвинених країн. Рисами глобалізації освітнього простору можна вважати: зростання попиту на якісну освіту, уніфікацію знань, прагнення країн світу досягнути високих показників якості освіти, диверсифікацію, запровадження інновацій в освітньому процесі, зростання освітніх бюджетів тощо. Водночас, глобалізація в освіті, як і в інших галузях, являє собою об'єктивний, проте неоднозначний процес: вона унеможливорює рівність. Натомість освіта підпорядковується інтересам замовників – могутнім транснаціональним корпораціям, які визначають стратегію і стандарти освітнього процесу, нівелюючи національними особливостями і регіональною самобутністю. Проблема полягає у тому, що «єдність в багатоманітності» та «розширення освітніх можливостей» за цих

умов можуть залишитися лише декларацією, а фактично країни ризикують отримати уніфікацію, одноманітність і втрату самотнього творчого потенціалу національних (регіональних) освітніх систем.

З огляду на вищевикладене, метою створення загальноєвропейського освітнього простору, окрім підвищення якості освіти до світового рівня, посилення його конкурентоздатності з американською та азійською освітніми системами, є реалізація реконфігурації національних ідентичностей країн-членів ЄС і формування наднаціональної європейської ідентичності.

Сучасні зміни в сфері вищої освіти не тільки надають відповіді на виклики глобальної конкуренції, а й передбачають важливі інструменти міжнародної співпраці. Водночас, існують спільні для більшості країн стратегічні проблеми у процесі інтернаціоналізації вищої освіти, а саме: 1) існування конкуренції між регіонами світу, а також з боку нових постачальників освітніх послуг щодо залучення студентів, дослідників і фахівців; 2) необхідність досягнення та підтримання такого рівня конкурентоспроможності, який забезпечив би залучення студентів і дослідників з інших регіонів світу для подолання нестачі науковців у регіоні або країні, а також для вирішення проблеми старіння професорсько-викладацького складу вищих навчальних закладів; 3) активізація процесу інтернаціоналізації при збереженні культурного різноманіття як специфічної регіональної характеристики; 4) посилення загальної привабливості регіону або країни для стимулювання мобільності студентів і викладачів з інших країн світу [2, с. 68-69].

Головні ризики інтернаціоналізації пов'язані із комерціалізацією освіти і перетворенням на товар освітніх програм; збільшенням зарубіжних «липових» дипломів та низькоякісних провайдерів, а також «втечею мізків» [4, с. 64-65]. Серед найбільших проблем інтернаціоналізації вищої освіти – обмеження доступу до інтернаціональної освіти студентів із недостатніми фінансовими можливостями та зміна системи цінностей, на які буде орієнтуватися людство і які має враховувати освітньо-виховна система будь-якої країни.

Сьогодні очевидно, що входження України до європейського освітньо-наукового простору в рамках Болонського процесу супроводжувалося низкою проблем організаційного та нормативно-правового характеру, а саме – мали місце: 1) механічне, формальне перенесення болонських принципів на український ґрунт без відповідного попереднього аналізу ризиків; 2) відсутність на той час сформованої нормативно-правової бази для здійснення інтеграційних процесів; 3) відсутність виваженої, науково-обґрунтованої стратегії розвитку освіти з чітким розумінням цілей і завдань, які має вирішувати освіта на сучасному етапі та в перспективі; 4) брак єдиної політичної волі, здатної до конкретних дій у формі модернізації освітньої системи.

Зокрема, обмеженість академічної мобільності українських студентів, викладачів, дослідників пов'язана із проблемами: 1) фінансового характеру (відсутністю коштів); 2) низького рівня знання іноземних мов; 3) організаційного характеру (недостатній рівень організації академічних

обмінів); 4) недосконалості нормативно- правової бази для здійснення різних форм академічної мобільності.

Зворотною стороною інтернаціоналізації освіти в Україні, є активна «освітня еміграція», що переконливо доводить невідповідність сучасної університетської підготовки суспільним очікуванням. При цьому українська молодь обирає не потужні й визнані світові університети, а вищі навчальні заклади країн Східної Європи, в яких освіта розвивається паралельно із прогресивним демократичним розвитком самих країн. Водночас, іноземців, що навчаються в українських закладах вищої освіти, значно менше, аніж кількість наших співвітчизників, які здобувають освіту в зарубіжних університетах.

Причини такого явища мають соціально-економічний, політичний, правовий, психологічний, освітній виміри. Послугуючись методологією Й. Шумпетера для аналізу економічних процесів в Україні, можна констатувати, що «творча руйнація» в Україні була значною мірою реалізованою [1; 2]. Нестабільність соціальної структури через низький відсоток середнього класу є одним із чинників цивілізаційної невизначеності.

Нині є очевидним є дуже низький є рівень залучення наукових і науково-педагогічних кадрів до міжнародного співробітництва. Україна залишається країною, що переважно експортує працівників вищої наукової кваліфікації.

У цьому зв'язку, завданням системи вищої освіти України в процесі інтернаціоналізації освітньої системи є подолання низки суперечностей між традиційними підходами до навчання у закладах вищої освіти і новими соціально-економічними вимогами суспільства; між обмеженими в часі термінами навчання і зростаючим обсягом наукової інформації.

Таким чином, варто узагальнити наступне:

1. Євроінтеграційні устремління України та входження національної системи вищої освіти до глобального освітньо-наукового простору відкривають перед країною, з одного боку, потужні можливості і перспективи, з іншого – детермінують необхідність вироблення ефективної модернізаційної стратегії, яка б містила механізми своєчасних і адекватних відповідей на виклики і ризики, що несуть із собою процеси глобалізації та освітньої інтернаціоналізації.

2. Складовою інноваційного розвитку університетської освіти у процесі інтернаціоналізації має стати активна взаємодія освіти, бізнесу і держави (модель «потрійної спіралі» Г. Іцковця). Унаслідок зростання ролі знання й інформації, центральна роль у триплексі «університет – влада – бізнес» має належати оновленим університетам, які стають провідними центрами спрямування та реалізації державної інноваційної політики.

3. Стратегічним пріоритетом державної освітньої політики має бути україноцентризм та людиноцентризм, підтримка національно орієнтованої вищої освіти та створення в країні умов для реалізації творчого потенціалу всіх учасників освітнього процесу.

Список використаних джерел

1. Yegorov I. Schumpeterian Creative Destruction: the Case of Ukraine / I. Yegorov // Rediscovering Schumpeter // Carayannis E., Ziemnowicz Ch. [eds.]. – Palgrave-Macmillan, 2007. P. 409–431.
2. Інтернаціоналізація вищого образования (тенденції, стратегії, сценарії майбутнього) : монографія / М. Л. Арганович, В. А. Галичін, Н. Е. Боровська, Н. В. Гороховатська [и др.] ; Нац. фонд підготовки кадрів. М. : Логос, 2010. 280 с.
3. Канаєв Н.М. Глобалізація і вище освіта. Погляд з ЮНЕСКО // Філософія освіти. 2005. № 1 (12). С. 26-31.
4. Найт Дж. Інтернаціоналізація освіти приносить не тільки користь // Економіка освіти. 2008. №2. С. 64-65.
5. Обзор европейского опыта интернационализации высшего образования = The review of European experience of internationalization of higher education / Education, Audiovisual & Culture Executive Agency, European Commission TEMPUS, [Нап. укр. акад.]. Харків: Вид-во НУА. 2010. 56 с.
6. Шумпетер Й. Теорія економічного розвитку : дослідж. прибутків, капіталу, кредиту, відсотка та екон. циклу / Йозеф Шумпетер ; пер. [з англ.] В. Старка. Київ : Києво-Могилянська акад. 2011. 242 с.

Відомості про автора:

Калінічева Галина, кандидат історичних наук, доцент, проректор з науково-методичної роботи ЗВО «Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая» (м. Київ, Україна)

Kalinicheva Halyna, Candidate of Historical Sciences (PhD of Historical Sciences), Associate Professor, Vice-Rector for Scientific and Methodological Work, Academician Yuriy Bugay International Scientific and Technical University (Kyiv, Ukraine)

THE INTERNATIONALIZATION OF EDUCATIONAL SPACE:
CHALLENGES AND PROSPECTS FOR UKRAINE

Олена Брайчевська

Київський університет імені Бориса Грінченка

м.Київ, Україна

o.braichevska@kubg.edu.ua

УКРАЇНА У ЗОВНІШНІЙ ПОЛІТИЦІ КОРОЛІВСТВА НОРВЕГІЯ (2014-2019 рр.)

Найголовнішим завданням внутрішньої та зовнішньої політики України після 2014 р. є захист суверенітету та відновлення територіальної цілісності держави. Після анексії Криму Росією та початку російсько-української війни, надзвичайно важливе значення для України має партнерство та міжнародне співробітництво з державами, які заявили про свою підтримку її суверенітету та територіальної цілісності. До числа таких країн належить Королівство Норвегія. Розбудова партнерських відносин та успішне співробітництво в рамках

міжнародних організацій потребують вивчення зовнішньополітичних стратегій та пріоритетів держав-партнерів, що й зумовлює актуальність дослідження місця України у зовнішній політиці Норвегії у 2014-2019 рр. Мета дослідження - проаналізувати причини активізації зовнішньої політики Норвегії щодо України у цей період та визначити основні напрямки норвезько-української співпраці.

Демократія, права людини, сталий розвиток та міжнародний правопорядок традиційно складають основу зовнішньої політики Королівства Норвегія. Найважливішими зовнішньополітичними пріоритетами на початку ХХІ ст. були визначені безпека, збереження і подальший розвиток демократичних цінностей, права людини, сталий розвиток, міжнародний правопорядок, боротьба із зміною клімату[10].

Особлива увага у зовнішньополітичному курсі Норвегії приділяється питанням безпеки, як на міжнародному, так і на регіональному рівнях. Безпека - це основна передумова і мета норвезької зовнішньої політики, яка спрямована на активне включення в міжнародний простір для забезпечення власних безпекових інтересів та вирішення проблем міжнародного характеру, які загрожують регіональній та глобальній безпеці.

Анексувавши Крим і розпочавши війну на сході України, Російська Федерація порушила базові міжнародно-правові принципи та запустила процес руйнування системи міжнародної та європейської безпеки. Застосування військової сили проти України створило загрози й для безпеки Норвегії. Одразу після того, як обидві палати Державної Думи Росії проголосували за введення російських військ на українську територію, Норвегія разом з іншими країнами-членами НАТО засудила військову ескалацію Росії в Криму та російську військову присутність на території України[11].

У Зверненні до Стортингу від 25 березня 2014 р. міністр закордонних справ Норвегії від імені норвезького уряду заявив про рішучу підтримку суверенітету та територіальної цілісності України. Окупацію та анексію Криму Росією було визнано порушенням основних принципів міжнародного права, а експансіоністську політику щодо України - політикою влади, яка належить до іншого часу[9]. Про підтримку Норвегією єдності, суверенітету та територіальної цілісності України у травні 2014 р. заявив у своєму виступі на 124-му засіданні Комітету міністрів Ради Європи у Відні й тодішній міністр закордонних справ Борге Бренде [13]. Починаючи з 2014 р. Норвегія стала співавтором більшості резолюцій Генеральної Асамблеї ООН на підтримку територіальної цілісності та державного суверенітету України. У відповідь на анексію Росією українського Криму, Норвегія також приєдналася до рішення Ради ЄС щодо санкцій проти Росії, хоча й не є членом Євросоюзу.

З березня 2014 р. розпочалися регулярні контакти між Україною та Норвегією на рівні міністрів закордонних справ, метою яких була подальша розбудова норвезько-українського співробітництва в політичній, економічній та безпековій сферах. Восени 2014 р., в надзвичайно складний для України період, відбувся перший в історії незалежної України офіційний візит прем'єр-міністра Норвегії Ерни Солберг до Києва. Під час візиту були підписані дуже важливі

для України угоди про співробітництво в сфері радіаційної та ядерної безпеки, про надання фінансової допомоги з метою підтримки державного бюджету, про допомогу переселенцям із Криму і Донбасу. Також було підписано меморандум із Фундацією «Сід Форум Норвегія» та Міжнародним благодійним фондом «Сід Форум Україна»[1].

У 2016 р., також вперше за всю історію норвезько-українських відносин відбувся офіційний візит Президента України П. Порошенка в Норвегію. Під час візиту було підписано Спільну декларацію про партнерство між Україною та Королівством Норвегія[5]. У декларації були визначені основні напрямки співробітництва між Норвегією та Україною на міжнародному рівні, узгоджені спільні позиції сторін щодо співпраці в ООН, ОБСЄ, НАТО та Раді Європи, між НАТО та Україною у відповідності до Комплексного пакету з надання допомоги НАТО Україні, узгоджено проведення політики невизнання щодо Криму, підтримки зусиль зі звільнення всіх політичних в'язнів та осіб, які незаконно утримуються у зв'язку з агресією на Донбасі та окупацією Криму. Відносини між Україною та Норвегією були проголошені міждержавним партнерством.

Декларація також анонсувала подальше розширення двостороннього співробітництва у сфері забезпечення прав людини, ефективного урядування, реформування оборонно-безпекового сектору, реформування енергетичного сектору та підвищення його енергоефективності.

Ще одним важливим пунктом Декларації було розширення двостороннього діалогу з питань європейської інтеграції, оскільки Норвегія, не будучи членом ЄС, має великий досвід співпраці з ЄС. Українсько-норвезький діалог з питань європейської інтеграції, метою якого є вивчення досвіду Норвегії щодо участі у Європейській асоціації вільної торгівлі, Шенгенській зоні та Європейському економічному просторі в рамках Угоди про Європейську економічну зону, розпочав свою роботу у квітні 2017 р. [6].

З 2014 р. активізувалося й оборонне співробітництво між Норвегією та Україною. У березні 2014 р. Міністерство оборони Норвегії оприлюднило прес-реліз, в якому повідомило про припинення до кінця травня 2014 р. всіх запланованих заходів військового співробітництва між Норвегією та Росією. Зокрема, було відкладено візит російського міністра оборони, призупинено підготовку та відкладено проведення морських навчань «Північний орел»[12]. зважаючи на те, що з часу незаконної анексії Криму Росія ще більше сприяла дестабілізації ситуації в Україні, норвезький уряд вирішив продовжити призупинення військового співробітництва із Росією до кінця 2014 р.[7]. Згодом військове співробітництво було повністю припинено. Співпраця відбувалася лише в проведенні пошуково-рятувальних операцій на морі та в сфері забезпечення безпеки кордонів. Лише через чотири роки, в лютому 2018 р. у Москві та в березні 2019 р. у Осло відбулися консультативні зустрічі між представниками Міноборони Росії та Норвегії[3].

Разом з тим, з моменту російської агресії Міністерство оборони Норвегії розширило і посилило оборонне співробітництво з Україною як в рамках партнерства з НАТО, так і на двосторонньому рівні. До 2014 р. співробітництво

між Україною та Норвегією у оборонній сфері відбувалось у формі обміну курсантами між військовими академіями, офіційних дискусій щодо політики безпеки та підтримки норвезькою стороною дистанційної освіти у вищих військових навчальних закладах України на основі досвіду, накопиченого Норвегією під час співпраці із Сербією.

Починаючи з 2014 р. норвезькі офіцери як спостерігачі присутні на українсько-американських морських навчаннях Сі-Бриз та на американсько-українських навчаннях «Швидкий тризуб». Також було значно розширено обмін курсантами між військовими навчальними закладами, започатковано проведення регулярних консультацій з питань безпеки. У червні 2014 р. Норвегія безоплатно передала Україні 77 000 армійських польових пайків для українських військових. Цей внесок був високо оцінений українською владою. У Офісі зв'язку НАТО в Києві почав працювати норвезький національний експерт[8].

В рамках проекту «Україна-Норвегія» з перепідготовки колишніх військовослужбовців та членів їхніх сімей у 2014 р. було створено, а 2016 р. розширено Норвезько-Український університетський альянс, до складу якого увійшли 16 університетів (15 українських університетів та норвезький НОРД Університет). Фінансування проекту здійснювало Міністерство закордонних справ Королівства Норвегія через учасника проекту з норвезького боку - Університет Норд. Учасниками проекту були також Посольство Норвегії в Україні та офіс військового аташе з питань оборони при Посольстві Норвегії в Україні[4].

Висновки. Зміни в архітектурі європейської безпеки внаслідок анексії Криму та російської агресії на сході України призвели до активізації двостороннього діалогу та активної співпраці Норвегії з Україною на міжнародному рівні. Протягом 2014-2016 рр. відносини між Норвегією та Україною вийшли на рівень партнерських. Норвегія демонструє активну підтримку України в міжнародних організаціях, сприяє реалізації євроінтеграційних прагнень України, надає економічну та гуманітарну допомогу переселенцям із Криму та Донбасу. Норвегія не визнає анексії Криму Росією, засуджує її агресію на сході України та порушення прав людини у анексованому Криму і постійно декларує це на міжнародному рівні.

Список використаних джерел:

1. Договірно-правова база між Україною та Норвегією. URL: <https://norway.mfa.gov.ua/spivrobitnictvo/486-dogovirno-pravova-baza-mizh-ukrajinoju-ta-orvegiyeju> (дата звернення: 14.10.2020).
2. Політичні відносини між Україною та Норвегією. URL: <https://norway.mfa.gov.ua/spivrobitnictvo/487-politichni-vidnosini-mizh-ukrajinoju-ta-norverijeju> (дата звернення: 18.10.2020).
3. Політика. URL: <https://norway.mid.ru/ru/countries/politika/> (дата звернення: 19.10.2020).
4. Проєкт «Норвегія - Україна». URL: <https://ifsa.kiev.ua/proekt-ukraina-%E2%80%93-norvegiya/> (дата звернення: 08.02.2020).

5. Спільна декларація про партнерство між Україною та Королівством Норвегія. URL: <https://norway.mfa.gov.ua/news/51776-spilyna-deklaracija-pro-partnerstvo-mizh-ukrajinoju-ta-korolivstvom-norvegija> (дата звернення: 20.10.2020).

6. Спільна заява щодо початку українсько-норвезького діалогу з питань європейської інтеграції. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/249956593> (дата звернення: 20.10.2020).

7. Bilaterale militære aktiviteter med Russland innstilles ut 2015. URL: <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/Bilaterale-militare-aktiviteter-med-Russland-innstilles-ut-2015/id2351002/> (дата звернення: 18.10.2020).

8. Defence cooperation between Ukraine and Norway. Government.no. URL: <https://www.regjeringen.no/en/aktuelt/Defence-cooperation-between-Ukraine-and-Norway-/id2000062/> (дата звернення: 18.10.2020).

9. Foreign policy address to the Storting - March 2014. Government.no. URL: https://www.regjeringen.no/en/aktuelt/address_storting/id753809/ (дата звернення: 17.10.2020).

10. Global security challenges in Norway's foreign policy. Terrorism, organised crime, piracy and cyber threats. 2015, Published by: Norwegian Ministry of Foreign Affairs. URL: <https://www.regjeringen.no/contentassets/bdf4bd40d57d4dc79409de87419a2217/en-gb/pdfs/stm201420150037000engpdfs.pdf> (дата звернення: 14.10.2020).

11. Norway condemns Russian military escalation in Crimea. Government.no. URL: <https://www.regjeringen.no/en/aktuelt/crimea/id752064/> (дата звернення: 13.10.2020).

12. Norway suspends all planned military activities with Russia. Government.no. URL: <https://www.regjeringen.no/en/aktuelt/Norway-suspends-all-planned-military-activities-with-Russia-/id753887/> (дата звернення: 14.10.2020).

13. Statement at 124th Session of the Committee of Ministers. Government.no. URL: https://www.regjeringen.no/en/aktuelt/statement_coe/id758578/ (дата звернення: 16.10.2020).

Відомості про автора:

Брайчевська Олена, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних відносин та міжнародного права, Київський університет імені Бориса Грінченка (м. Київ, Україна).

Braichevska Olena, Candidate of Sciences in History, Docent, Docent of the Chair of International relations and International Law, Borys Grinchenko Kyiv University (Kyiv, Ukraine).

UKRAINE IN THE FOREIGN POLICY OF THE KINGDOM OF NORWAY
(2014-2019)

Любомир Губицький
Київський національний
торговельно-економічний університет,
м. Київ, Україна
lubg@ukr.net

Ганна Мельник
Київський університет імені Бориса Грінченка
м. Київ, Україна
h.melnyk@kubg.edu.ua

ТЕРИТОРІАЛЬНА ЦІЛІСНІСТЬ УКРАЇНИ В ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНИХ ДОКТРИНАХ РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА

Здобутки польської дипломатії за останнє десятиріччя пов'язані із закріпленням положення держави як повноцінного члена Європейського Союзу. Користаючись підтримкою євроструктур, дипломати Республіки Польща стали промоторами декількох ініціатив: «Східне партнерство», «Тримор'я». Вказані ініціативи становлять інтерес через намагання поширити вплив Польщі далеко за її межі в регіонах Центрально-Східної Європи, Південного Кавказу, Чорноморського регіону. Актуальність нашого дослідження викликане увагою до змін у зовнішньополітичному курсі польської держави.

Кордони європейських держав закріплено Гельсінськими угодами 1975 р. Будь-які зміни кордонів вважаються порушенням міжнародного права. Суверенітет та територіальна цілісність України, підпадаючи під вказані міжнародні угоди мала б бути підкріплена заявами та діями усіх учасників вказаних міжнародних договорів. Метою нашого дослідження став пошук шляхів підтримання і відновлення територіальної цілісності України.

У зв'язку із вторгненням російських військ на територію України, починаючи з 2014 р. маємо привід стверджувати про порушення основ міжнародного права, суверенітету та територіальної цілісності східноєвропейської держави. Дипломатична відповідь польської дипломатії на агресію Російської Федерації щодо України не забарилася і вже в березні 2014 р. з'явилася заява Міністерства зовнішніх справ Республіки Польща, в якій засуджувалося порушення міжнародних зобов'язань, які порушила російська сторона у взаєминах з нашою державою. Слід відзначити, що ставлення до вказаної ситуації залишається стабільним. Російська Федерація продовжує анексію українського Криму, агресію на українському Донбасі. А польська дипломатія, навіть, після зміни влади, успадкувавши прийоми і засоби попередників, продовжує підтримувати Україну на рівні дипломатичних нот та заяв щодо порушення територіальної цілісності нашої держави. Як приклад, на сьомому році війни України з Росією, польське Міністерство закордонних справ 14 вересня 2020 року оприлюднило Заяву щодо незаконних "виборів", організованих владою Російської Федерації на території Автономної

Республіки Крим та в м. Севастополь в Україні [4]. Така ж позиція речників польської дипломатії і щодо Донбасу. Так, 5 липня 2020 р. на горі Карачун послаи Польщі, Естонії, Словаччини взяли участь в заходах з нагоди шостої річниці визволення північного Донбасу з рук підтримуваних Росією сепаратистів. В урочистості також взяли участь прем'єр-міністр України Денис Шмигаль, віце-прем'єр-міністр Олексій Резніков, міністр внутрішніх справ Арсен Аваков та Голова Донецької ОДА Павло Кириленко [1].

На 2020 р. агресія Російської Федерації не торкнулася безпосередньо польських земель і тому видається для польської влади та дипломатії правильним обмежуватися засвідченням прихильності міжнародному праву. Але тривалість російсько-української війни є найвагомим аргументом щодо нехтування двосторонніх та міжнародних угод. Тому маємо свідчення того, що навіть держави, які підтримують легітимність та необхідність міжнародно-правових актів, не чинять дій задля запобігання подальших їх порушень, а також займають позицію пасивного «умиротворення» агресора.

Можливо пасивність польської дипломатії доречно пояснювати трендами польської політики пам'яті, а саме, тим, що навіть очільники дипломатичного відомства Польщі схильні заперечувати окупацію польськими військами Галичини та Волині у 1918-1919 рр. Поляки мають певний фетиш до своєї історії, а, з іншого боку, в них існують якісь фантомні болі за, нібито, втраченими територіями. Але Україна не торгує своїми територіями і своєю історією. І коли ми говоримо про західноукраїнські землі, які були окуповані Польщею у 1918-1919 роках, ми повинні називати речі своїми іменами, що це була окупація. Ми не можемо давати відповідних надій чи сподівань нашим сусідам, що ми будемо поступатися чи будемо слабкі [5]. На підтвердження оцінки поведінки польських дипломатів наведемо приклад дипломатичних кроків міністра закордонних справ В.Ващиковського. В листопаді 2017 р. глава МЗС Польщі Вітольд Ващиковський під час візиту до Львова розвернувся на вході до музею «Тюрма на Лонцького», почувши від директора музею, що у 1918 році Польща окупувала Західну Україну» [5]. Віримо, що ймовірна подальша агресія Російської Федерації проти України, змінить налаштування польських дипломатів, які намагатимуться шукати дієвіших засобів у протистоянні з порушниками української територіальної цілісності.

Польський державний і політичний діяч, перший глава відродженої польської держави, засновник польської армії, перший маршал Польщі Юзеф Пілсудський сказав, що «...без вільної України не буде і вільної Польщі» [2]. Чи залишаються ці слова актуальними і сьогодні? Виключну роль у історії Польщі Ю.Пілсудський зберіг в 1920 р. не в останню чергу і завдяки героїзму та самопожертві воїнів Дієвої Армії УНР, які разом з польськими жовнірами зуміли уберегти РП від поразки. Саме вказаного 1920 р. керівництво Української Народної Республіки виконало територіальні вимоги Польщі щодо західноукраїнських земель, сподіваючись на відверту польську воєнну та дипломатичну позицію. У той же час, осінню 1920 р. ми фіксуємо сепаратні переговори польського керівництва з більшовицькою Росією, на які не запрошують представників УНР. В березні 1921 р. позицією УНР було

повністю знехтувано і Польща пішла на укладання Ризької угоди. Спільна воєнна боротьба поляків та Дієвої армії УНР виявилася доречною лише для територіальної цілісності Польщі. Українські вояки, які не шкодували власної крові задля польських інтересів опинилися в польських таборах. Чи реалізував сам маршал Пілсудський свої плани щодо Польщі і України, чи усвідомлюють сучасні керманичі Польщі та України виклик, який постав рівно сто років тому? Не без ініціативи Ю.Пілсудського в 1920 р. вільної України не стало. Через 19 років – в 1939 р. – четвертого поділу зазнала й Польща. Саме в 1920 р. українське суспільство стало на шлях Голготи, до нього долучилося польське у 1944 р. Розпинали Україну і Польщу все ті ж російські більшовики. Ті ж більшовики, з якими до переможного кінця не захотів воювати ні Ю.Пілсудський, ні польське військо, ні польська громада в 1920 р.

Пілсудський, усвідомлюючи тренд, в якому перебували повстанці Холодного Яру: «Вільна Україна – Вільна Польща», «Воля або смерть», знайшов власну відповідь на вказаний виклик – напіввільна Польща в лещатах світу, який скочувався в тоталітаризм. Оскільки кожен має право на власну думку, погодимося із тим, що кожен народ має право на десятиліття експериментів. У 2020 р. Східна Європа також стоїть перед далекосяжними планами, які реалізовуватимуться зусиллями політиків та громадянського суспільства східноєвропейських держав та держав-сусідів, що поділяють право на вибір. Але варто знову ж наголосити свій вплив зберегли й держави, які не сприймають вільного існування країн Східного партнерства, у тому числі й України. У 1919 – 1920 рр. Польща не соромилася використовувати війська, споряджені в Європі у боротьбі за польські інтереси. Підрозділи армії Галлера використовували і проти військ ЗУНР і проти військ більшовицької Росії. Наголошуємо, європейські держави на початку ХХ ст. не шкодували дипломатичних і військових засобів для становлення польської держави. Чи може сподіватися Україна на початку ХХІ століття на такі ж кроки з боку Польщі, яка на власному досвіді відчула байдужість до повного виконання партнерських відносин? Відповідь лежить у площині протистояння ЄС та РФ у всіх галузях: економічній, дипломатичній, політичній, військовій.

У Варшаві 16 березня 2020 року оприлюднено ґрунтовне дослідження політичного фундаменту Східної Європи до 2030 р., здійснене упродовж 2019–2020 років спеціалістами з держав “Східного партнерства”, Вишеградської групи у співпраці з Фондацією “Рес.Публіка”, журналом “Вишеград Інсайт” та Німецьким фондом Маршалла [3]. Чотири сценарії розвитку східноєвропейського майбутнього пов’язані із тими ж гравцями, які вирішували долю в 1920 р.: європейські держави, Російська Федерація, Республіка Польща, Україна. Доволі притомним і ефективним може видатися сценарій прагматичної інтеграції: ЄС абстрагується від політичного впливу на регіон, обмежуючись економічною співпрацею. Верховенство права зберігатиме пріоритетність лише у сфері комерційних відносин, а питання посилення демократичних процесів у регіоні стане відверто рудиментарним. Росія зможе бряжчати зброєю щоразу, коли хтось порушуватиме питання політичної інтеграції Східної Європи з ЄС. За умов іншого не зовсім привабливого

сценарію — відновлення російської гегемонії, Росія зможе, незалежно від санкцій Заходу, відновити свою геополітичну потугу й, відтак, намагатиметься відновити повноцінний контроль над сусідами. Можливий і такий сценарій — розворот Євросоюзу до Москви. Тоді проти Східної Європи гратимуть одразу два гравці. ЄС і Росія порозуміються щодо спільності економічних та безпекових інтересів (особливо на тлі спільних побоювань з приводу зростання Китаю). Четвертий сценарій ґрунтується на припущенні про силу громадянського суспільства. У разі його втілення навчені гіркими уроками історії представники інституцій громадянського суспільства Східного партнерства усвідомлять, що сподіватися на допомогу ззовні марно. Як бачимо, фахівці оприлюднили сценарії розвитку, які залежатимуть від ціннісних орієнтацій акторів, а саме, від бажання реалізувати в Східній Європі права та свободи, або від бажання позбавити країни Східного Партнерства на суверенітет та територіальну цілісність. У світлі таких сценаріїв залишається перефразувати слова Пілсудського: «...без вільної України не буде і вільної Польщі». У 2020 р. вони мали б звучати: «...без вільної України не буде і вільної Європи».

Звичайно, українські пропозиції, як правило, не враховуються польською стороною. Але у питанні територіальної цілісності України недостатньо висловлювати занепокоєння щодо російської агресії. Дипломатичні заяви можуть бути підтверджені дружніми кроками в політичній, економічній, фінансовій, інформаційній сферах. А найвагомішим проявом дружнього ставлення стала б військова підтримка у акціях на відновлення дії міжнародних угод, проти порушника міжнародного права — Російської Федерації.

Висновки: прихильність керівників Польщі до пріоритету міжнародного права у питаннях суверенітету та територіальної цілісності України залишається задекларованою з постановом новітньої української держави. Після вторгнення російських військ в Крим та Донбас, польська дипломатія продовжує декларувати про визнання територіальної цілісності України та порушення її російською стороною. Доречним би було спонукати польську дипломатію та політичне керівництво до усвідомлення подій 1920 р., які уможливили збереження територіальної цілісності Другої Речі Посполитої та призвели до втрати незалежності Українською Народною Республікою. На сучасному етапі Україна потребує реальної допомоги не лише у сфері дипломатичної, економічної, експертної підтримки, але й у воєнній галузі.

Список використаних джерел

1. Візит послів Польщі, Естонії, Латвії та Словаччини на Донбасі. URL : <https://www.gov.pl/web/ukraina-uk/wizyt-posliw-na-dobasi> (дата звернення: 14.07.2020).
2. Волович О. Українсько-польські відносини: «... без вільної України не буде і вільної Польщі». URL : http://bintel.com.ua/uk/article/pol_vybir/ (дата звернення: 16.09.2020).
3. Герасимчук С. Кудя прямує Східна Європа? URL : <http://prismua.org/%d0%ba%d1%83%d0%b4%d0%b8%d0%bf%d1%80%d1%8f%d0%bc%d1%83%d1%94%d1%81%d1%85%d1%96%d0%b4%d0%bd%d0%b0%d1%94%d0%b2%d1%80%d0%be%d0%bf%d0%b0/> (дата звернення: 18.08.2020).

4. Офіційні заяви Міністерства закордонних справ Республіки Польща на підтримку територіальної цілісності України, оприлюднені впродовж 2014-2020 років. URL : <https://poland.mfa.gov.ua/spivrobitnictvo/228-politichni-vidnosini-mizh-ukrajinoju-ta-polysheju> (дата звернення: 16.10.2020).

5. Шеремета С. Після подій 2014 року Україна торгувати історією більше не буде. URL: https://zik.ua/news/2018/01/26/svyatoslav_sheremeta_pislya_podiy_2014_roku_ukraina_torguvaty_istoriieyu_bilshe_1252799 (дата звернення: 20.09.2020)

Відомості про авторів:

Губицький Любомир, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри філософії, соціології та політології, Київський національний торговельно-економічний університет (м. Київ, Україна).

Мельник Ганна, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних відносин та міжнародного права, Київський університет імені Бориса Грінченка, (м. Київ, Україна).

Hubytskyi Lyubomyr, Candidate of sciences (PhD) in History, Docent, Docent of the Chair of Philosophy, Sociology and Political Science, Kyiv National University of Trade and Economics (Kyiv, Ukraine).

Melnyk Hanna, Candidate of sciences (PhD) in History, Docent, Docent of the Chair of International Relations and International Law, Borys Grinchenko Kyiv University, (Kyiv, Ukraine).

TERRITORIAL INTEGRITY OF UKRAINE IN THE FOREIGN POLICY DOCTRINES OF THE REPUBLIC OF POLAND

Тетяна Ілюк

Київський університет імені Бориса Грінченка

Київ, Україна

t.iliuk@kubg.edu.ua

СУСПІЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ В УМОВАХ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ ТА ЗАГРОЗИ

Питання розбудови ефективної системи взаємодії з громадськістю та державної інформаційної та гуманітарної політик набуло особливої актуальності із розгортанням Російською Федерацією гібридної війни проти України. З точки зору унікальності концепції цієї війни зі структурно-функціонального погляду, коли вона набуває ознак «гібридної» за своєю формою, та «асиметричної» за своїм змістом, а також беручи до уваги масштаби інформаційної війни, розгорнутої проти України, вважаємо за необхідне дослідити ключові концепти інформаційного та гуманітарного чинників, а також виклики, що породжує дисбаланс суспільних та стратегічних комунікацій.

Одразу маємо зазначити, що однією із ключових особливостей російського підходу до ведення гібридної війни, як нового виду міждержавного протистояння є прагнення до встановлення зовнішнього управління і тотального контролю над сферою державного управління [4], яка досягається шляхом створення державою-агресором необхідних і достатніх умов для підкорення держави, що зазнає агресії. При цьому, не передбачається завдання встановлення повного і тотального контролю над суверенітетом і територією, іншими важливими, але не життєво необхідними атрибутами, за винятком забезпечення капітуляції збройних сил. З огляду на такий підхід, визначальну роль в досягненні мети гібридної війни відіграють стратегічні та суспільні комунікації, основним засобом яких виступає застосування інформації, а комплекс силових акцій – це лише забезпечувальний елемент [6].

Тому, цілком природньо, що роль інформаційно-комунікативної складової в процесі ведення гібридної війни набуває першочергового значення і вимагає максимально правильного та швидкого реагування. Адже, як влучно зазначав Головнокомандувач об'єднаних Збройних сил НАТО в Європі Ф. Брідлав: «Це найбільш дивовижний інформаційний блицкриг, який ми коли-небудь бачили в історії інформаційних воєн». При цьому, особливістю інформаційної війни, що ведеться проти України, являється той факт, що ми маємо справу не просто з ворожою пропагандою, а з явищем, яке фахівці-інформаційники слушно характеризують як "війну смислів/сентів" (початок якої можна умовно віднести до 2006—2007 рр.) [1].

Саме інформаційно-психологічна війна, приниження української мови і культури, фальшування української історії, формування російськими засобами масової комунікації альтернативної до дійсності викривленої інформаційної картини світу, являється однією із ключових актуальних загроз національній безпеці та обороні України, що прописано і в Стратегії національної безпеки України [9].

При цьому, з початком ведення гібридної війни проти України, стала очевидною складність інформаційної протидії та відсутність налагодженої системи суспільних комунікацій на усіх рівнях. Зокрема, очевидними стали відсутність достатньої нормативно-правової бази, якісного кадрового забезпечення, налагоджених міжінституційних комунікацій, а також комплексної державної інформаційної політики, що відповідала б потребам часу. Залежність ключових медіа від впливу олігархічних груп також стала чинником, який не сприяв швидкому виробленню ефективної інформаційної політики держави і потребував зусиль для налагодження консенсусу між власниками загальнонаціональних медіа.

Системний та хронічний характер проблем, що накопичилися в інформаційній сфері України, з розгортанням інформаційної війни, набули критичного значення та були продемонстровані наочно. Комунікаційна політика державних інституцій виявилася розбалансованою. Дієвої системи захисту національного медійного, і, зокрема, телерадіоінформаційного простору, як свідчать факти, на кінець 2013 року в Україні практично не було. Окрім того, існували цілком сприятливі умови для масової і безперешкодної

трансляції аудіовізуального продукту, зміст якого прямо порушував законодавство України у сфері інформаційної безпеки [8, 246]. Так, як згодом з'ясували профільні органи, користуючись відсутністю в українському законодавстві обмежень на володіння друкованими виданнями суб'єктами інших країн в Україні, починаючи з 1993 року було створено та зареєстровано понад 30 видань, що у своїй назві використовували слова «Россия», «Русь», «Новороссия». Лише протягом першого року війни Державною міграційною службою, МЗС, а також органами сектору безпеки і оборони було позбавлено акредитації при органах державної влади понад 100 російських ЗМІ і видворено за межі України цілу низку працівників російських медіа за антиукраїнську пропаганду та недотримання журналістських стандартів [8, 246].

Особливістю «гібридної війни» проти України являється підміна агресором пропагандистської діяльності справжньою боротьбою сенсів/смислів. За таких умов, інформаційний чинник, який насправді став наскрізною темою гібридної війни, виконує не самостійну, а допоміжну роль – супроводжуючи, або передуючи, військовій фазі операції [2; 3]. А роль суспільних комунікацій, як ключового чинника налагодження взаєморозуміння та суспільного діалогу з населенням усіх регіонів України, набуває особливого значення і потребує підвищеної уваги та комплексного підходу.

З огляду на це, для України виникає потреба вироблення власної моделі протидії російській не лише військовій, але й гуманітарній експансії, зокрема шляхом використання «м'якої сили» та побудови ефективної комунікаційної моделі. Наразі, недостатньо ефективною є робота щодо вироблення та суспільного пропагування ключових об'єднавчих ідентичнісних концептів, як всередині самої України, так і в міжнародному середовищі, де вплив російської пропаганди є потужним і в багатьох країнах – достатньо ефективно працює. Ми ж, наразі, можемо говорити лише про початок активної фази побудови системи публічної дипломатії України. Попри те, що з 2015 року відповідний департамент працює в структурі МЗС України, і ним впроваджується ряд проектів та програм, зокрема і разом з інституціями громадського сектору та представництвами нашої країни за кордоном, проведеної роботи явно недостатньо. Насамперед, це пояснюється незначним фінансуванням та, головне, відсутністю чіткої стратегії розбудови публічної дипломатії, яка досі не вироблена.

Говорячи про кроки, необхідні сьогодні для зупинення світоглядно-ментальної експансії Росії на теренах України, маємо насамперед акцентувати увагу на потребі вироблення власного якісного, конкурентоспроможного культурного продукту. Необхідне вироблення єдиної загальнодержавної ідеологічної моделі та впровадження ефективної політики утвердження української національної ідентичності [5].

Надзвичайно скоординованими, продуманими та ефективними мають бути публічні комунікації українських державних інституцій, які сьогодні перебувають під особливою увагою супротивника і найменші огріхи яких тут же миттєво тиражуються ним в інформаційному просторі як України, так і в міжнародному. Беручи до уваги кількісну перевагу РФ в наявних каналах

інформації та розгалужену систему медіавпливу, яка працює в світі, наші можливості донесення власної позиції та своєчасного реагування, значно обмеженіші. А зважаючи на гібридність форм та методів ведення інформаційної війни, до яких вдається Росія, стратегія інформаційної політики потребує не лише комплексного підходу, але й максимальної гнучкості та динамічності.

Проблемним для України аспектом комунікаційної складової на сьогодні являється й слабкість державної історичної політики, наслідком якої є регіоналізація історичної пам'яті, зумовлена недостатньою увагою держави до історично-просвітницьких проектів та слабким інформаційним забезпеченням політики національної консолідації. Більше того, концепт історичної пам'яті використовується супротивником не лише для створення напруженості в середовищі українського суспільства, але й на міжнародній арені. Зокрема, через підконтрольні Росії громадські організації, тема активно використовується для створення несприятливого для України середовища в країнах, з якими наявні історичні протиріччя (наприклад, у Польщі).

Для нівелювання такої ситуації та протидії історичним маніпуляціям з боку Росії вважаємо за необхідне вироблення комплексного стратегічного підходу до проблем історичної пам'яті та протидії російському гуманітарному впливу, а також ретрансляції необхідних для України концептів в глобальному інформаційному просторі. Потрібною вважаємо також активізацію діяльності публічної дипломатії у даному напрямку та розширення форм і масштабів донесення світові української позиції. Доцільна також трансформація форм культурного продукту, наповнення ефірів якісними художніми та документальними фільмами, книгами, інформаційними матеріалами, які б доносили ключові меседжі до конкретних цільових аудиторій і працювали на подолання наявних розбіжностей.

Належну увагу доцільно також приділити якісному підвищенню рівня суспільних комунікацій, як в середовищі українського соціуму, так і назовні. Розбудова ефективної моделі вертикальних комунікацій забезпечила б відсутність невідповідності і полярності інформаційних меседжів, які нерідко стають об'єктами інформаційних маніпуляцій з боку Росії і спричиняють скандали, які негативно позначаються на іміджі України. Підвищення професійного рівня комунікаційних підрозділів державних інституцій на сьогодні є важливим аспектом, якому варто приділити увагу. Крім того, налагодження ефективних горизонтальних зв'язків з організаціями громадського сектору, який працюють у даному напрямку, суттєво посилює б позицію України на усіх рівнях.

Важливим також є приділення більшої уваги реалізації державної інформаційної політики, особливо на окупованих територіях, значна частина яких випала з українського інформаційного простору. Відновлення комунікацій та налагодження суспільного діалогу з мешканцями окупованих територій сприятиме пришвидшенню повернення територій.

Доцільним також вважаємо активніше залучення ресурсів української публічної дипломатії та, нарешті, завершення її інституційного оформлення.

Від того, наскільки сьогодні нам вдасться сформувати бажаний образ України в світі, залежить не лише її підтримка на зовнішній арені, але й, значною мірою, результат «гібридної війни». Попри всі складнощі протидії комплексній, добре організованій і розвиненій мережі російського інформаційного впливу, Україні необхідно розвивати власне іномовлення, яке досі, на жаль, фактично перебуває в стані зародження. Окрім того, необхідно налагодити ефективну інформаційну роботу в інтернет-сегменті, як одному з найбільш затребуваних та доступних широким колам громадськості.

Список використаних джерел:

1. Garamone J/ NATO commander Breedlove discusses implications of hybrid war/ [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://dod.defense.gov/News/Article/Article/604334/nato-commander-breedlove-discusses-implications-of-hybrid-war/>
2. Ветринський І.М. Гібридна війна проти «м'якої сили»: Україна в системі зовнішньополітичних орієнтирів РФ і ЄС // Вісник Дніпропетровського університету - 2017 - № 3. – С. 20 – 28.
3. Горбулін В. «Гібридная война» как ключевой инструмент российской геостратегии реванша // «Зеркало недели. Украина». – 2015. – 23 січня. – [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://dt.ua/internal/gibridna-viyna-yak-klyuchoviy-instrument-rosiyskoyi-geostrategiyi-revanshu-.html>
4. Іващенко А.М. Еволюція поглядів на стратегію сучасного гібридного конфлікту та сценарії протидії гібридним загрозам. // Зб. наукових праць ЦВСД НУОУ - № 1(53) - 2015 - с. 18-23.
5. Ілюк Т.В. Проблеми національної безпеки в контексті гібридної війни: гуманітарний аспект російської агресії // Ризики на завтра [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.rzyk.in.ua/2018/10/> - 2018. – 18 жовтня
6. Сальнікова О., Сівоха І., Іващенко А. Стратегічні комунікації в сучасних війнах гібридного типу. // Social development & Security, - Vol. 9 - No. 5 – 2019. – с. 134-141.
7. Світова гібридна війна: український фронт: монографія. НІСД / за заг. ред. В.П. Горбуліна. – Х.: Фоліо, 2017. – 496 с.
8. Стратегія національної безпеки України. [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/287/2015>

Відомості про автора:

Ілюк Тетяна, кандидат історичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин та міжнародного права Київського університету імені Бориса Грінченка (м. Київ, Україна).

Iliuk Tetiana, Candidate of Sciences in Historical Sciences (PhD of Historical Sciences), Associate Professor of the Department of International Relations and International Law Borys Grinchenko Kyiv University (Kyiv, Ukraine).

PUBLIC COMMUNICATIONS UNDER CONDITIONS OF RUSSIAN HYBRID WARFARE AGAINST UKRAINE: CHALLENGES AND THREATS

Міщенко Михайло
Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова
м. Київ, Україна
maykl2451@gmail.com

Стоян Тетяна
Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова
м. Київ, Україна
stoyan.ta@gmail.com

РОЗВИТОК МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН УРСР у 1945-1970 рр.

Актуальність дослідження. У ХХІ столітті перед Україною постали нові міжнародні виклики, вирішення яких впливатиме на подальший розвиток геополітичних векторів України. Для того аби уникнути можливих дипломатичних прорахунків, варто проаналізувати період формування дипломатичних інститутів та міжнародних відносин України у 1945-1970 роки.

Метою роботи є аналіз розвитку міжнародних відносин Української Радянської Соціалістичної Республіки в 1945-1970-х роках.

Процес розвитку та становлення міжнародних відносин України відображено у працях вітчизняних та зарубіжних дослідників, а саме: Білоусова М.[1], Задорожнього О.[2;3], Левицької Н.[4], Міщенка М.[5;6;7], Чекаленка Л.[8], Якубець А. [9], Vernon V. [10] та ін. У працях зазначених авторів висвітлюються важливі аспекти формування міжнародної політики України другої половини ХХ століття.

Відновлення та початок активної участі УРСР на міжнародній арені світу було пов'язано із тим, що Україна стала однією із держав-засновниць ООН у 1945 році. Варто зазначити, що завдяки успішній міжнародній політиці, УРСР стала у 1946 році тимчасовим членом Економічної та Соціальної Ради ООН. У 1947 року українські дипломати брали участь в роботі Європейської економічної комісії ООН [5]. З 1948 року Україна стала членом Всесвітньої організації охорони здоров'я.

Здійснення Україною своєї самостійної міжнародної політики у другій половині ХХ століття обмежувалося загальносоюзним радянським керівництвом та комуністичною партійною ідеологією. Проте незважаючи на дані умови, працівники дипломатичної служби УРСР змогли у 1950-х роках укласти близько 60 конвенцій та мирних угод, стати учасниками 16 міжнародних організацій [4].

За безпосередньої участі українських дипломатів були розроблені наступні міжнародні акти: Женевські конвенції про захист жертв війни (1954р.), Декларація ООН про ліквідацію всіх форм расової дискримінації (1956 р.), Декларація прав дитини (1959 р.) [8].

У 1964 році Україна ратифікувала Віденську конвенцію про дипломатичні зносини, що у свою чергу сприяло налагодженню та покращенню роботи працівниками дипломатичної служби УРСР з іншими

державами[4,с.280]. У 1970-х роках представники від України внесли близько 287 поправок до проектів та резолюцій під час засідань Генеральної Асамблеї ООН. Поряд із цим керівники українських делегацій сумарно 14 разів виступили на сесіях Генеральної Асамблеї ООН [6, с.128]

Варто зазначити, що здійснення Україною міжнародних відносин у другій половині ХХ століття відповідало положенням Статуту ООН, а також регулювалося радянським законодавством: Конституціями (СРСР, УРСР)[7,с.28].

Українські дипломати у другій половині ХХ століття, крім міжнародних організацій, працювали у Постійних представництвах УРСР при ООН, ЮНЕСКО, були членами делегацій Постійних представництв СРСР при ООН та інших міжнародних організаціях.

Отже, міжнародні відносини України у 1945-1970-х роках базувались на основі положень радянського та міжнародного права. Українські дипломати здійснювали активну участь у роботі міжнародних організацій та ПП УРСР й СРСР. Розвиток міжнародної дипломатії Україною у даний період обмежувався комуністичною партійною ідеологією та політикою загальносоюзного радянського керівництва.

Список використаних джерел:

1. Білоусов М. М. Про деякі неточності у висвітленні діяльності української дипломатії в ООН у Радянські часи [Електронний ресурс] / М. М. Білоусов // Науковий вісник Дипломатичної академії України. – 2007. – Вип. 13. – С. 45-49. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvdau_2007_13_11
2. Задорожній О. В. Генеза міжнародної правосуб'єктності України: монографія / Задорожній Олександр Вікторович; Укр. асоц. міжнар. права, Ін-т міжнар. відносин Київ, нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка, каф. міжнар. права. – Київ: К. І.С., 2014. – 688 с.
3. Задорожній О. В. Міжнародна правосуб'єктність радянської України у контексті участі у створенні та діяльності організації об'єднаних націй / О. В. Задорожній // Наше право. – 2014. – № 4. – С. 191-198. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nashp_2014_4_34
4. Левицька Н.М. Міжнародні відно- сини України (середина 1950-х – 1991 рр.). Історія України. Україна у світі. Історія і сучасність. – К., 2011. – С. 280-283.
5. Міщенко М. Г. Історичні чинники формування дипломатичної служби України другої половини ХХ ст. Гілея: науковий вісник. – К. : «Видавництво «Гілея», 2019. – Вип. 143 (№ 4). Ч. 1. Історичні науки. – 255 с.
6. Міщенко М. Г. Формування та діяльність дипломатичної служби України в 1950-1970 рр. Гілея: науковий вісник. – К. : «Видавництво «Гілея», 2019. – Вип. 149 (№ 10). Ч. 1. Історичні науки. – 224 с.
7. Міщенко М. Г. Міжнародна дипломатична діяльність УРСР в другій половині ХХ ст.: історико-правовий аналіз. Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Видавничий дім «Гельветика», 2020. – Том 31 (70) № 1. Серія: Історичні науки. – 152 с.
8. Чекаленко Л. Д. Зовнішня політика України /Л.Д. Чекаленко – К.: Либідь, 2006. – 712 с.
9. Якубець А. Міністри закордонних справ УРСР (1944 – 1991 рр.): історико-біографічний аналіз / А. Якубець // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Історія. – 2016. – Вип. 2. – С. 54-58. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_Ist_2016_2_16

10. Vernon V. Aspaturian. The Union republics in Soviet diplomacy / V. Aspaturian. – Geneve. E. Drozd, 1960 – P. 518

Відомості про авторів:

Мищенко Михайло, аспірант кафедри міжнародних та регіональних студій Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (м. Київ, Україна).

Стоян Тетяна, доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародних та регіональних студій Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (м. Київ, Україна).

Mischenko Mykhailo, post-graduate student of the Chair of international and regional studies, National Pedagogical Dragomanov University (Kyiv, Ukraine)

Stoyan Tetyana, Doctor of Historical Sciences, Professor, Head of the Chair of International and Regional Studies, National Pedagogical Dragomanov University (Kyiv, Ukraine)

THE DEVELOPMENT OF INTERNATIONAL RELATIONS OF THE Ukrainian SSR IN 1945-1970s.

Яна Тарвердова

Бердянський державний педагогічний університет

м. Бердянськ, Україна

yanatarverdova@gmail.com

ДО ІСТОРІЇ ВІДНОСИН БРИТАНСЬКОЇ ТА РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЙ: КОНСУЛ У ХЕРСОНІ ТА МИКОЛАЄВІ ГЕОРГ АЛЕКСАНДР СТЕВЕНС

Важливу роль у міжнародних відносинах, у забезпеченні зв'язків українських земель, що перебували у складі Російської імперії, із іншими країнами відігравали консули, які діяли в портових містах на узбережжі Чорного та Азовського морів; особливе місце серед цих консулів посідали представники «володарки морів» – Британської імперії, які у ХІХ ст. діяли в Одесі, Херсоні, Миколаєві, Севастополі, Керчі, Феодосії, Євпаторії, Генічеську, Бердянську та Маріуполі [20, р. 44-53]. Серед них був і консул Великої Британії в Херсоні та Миколаєві Георг Стевенс (Stevens), якому і присвячене це дослідження.

Георг Александр Стевенс був одним з 15 дітей англійця Вільяма Стевенса (1779-1854), який у 1803 р. оселився на Мальті та згодом представляв там інтереси Великої Британії, США, Данії та Голландії. Консульськими представниками стали і принаймні 4 з 7 синів Вільяма Стевенса, включно з Вільямом Джоном Стевенсом, Річардом Вайтом Стевенсом (1816-1864) і Френсісом Ілліффом Стевенсом (1817-1877) [23, р. 62-76].

Що стосується самого Георга Александра Стевенса, то він народився на Мальті 5 березня 1825 р. Вже у віці 16 років Георг допомагав своєму батькові вести торговельні справи, а згодом став бізнес партнером свого старшого брата Річарда в Тебризі. Згодом він став британським консульським представником у Трапезунді, будучи там в статусі виконуючого обов'язки віце-консула і станом на осінь 1857 р. [2, р. 16, 42-44].

Після завершення Кримської війни Британська імперія взялась суттєво розширювати свою консульську мережу в Азово-Чорноморському регіоні переможеної країни. Тож Стевенс отримав призначення до Російської імперії, і вже у першій половині 1860-х рр. перебував на посаді британського віце-консула в Херсоні.

Першим за хронологію виявленим на сьогодні документом цього періоду життя Стесенса є такий, що зберігається в Національному архіві (Велика Британія), рапорт консула Стевенса про становище селянства, складений у Херсоні 15 червня 1860 р. [22].

В тому ж архіві відклались рапорти віце-консула у Херсоні Стевенса від 13-15 лютого [21] та 17 липня 1861 р. [6] (перший – про підготовку маніфесту про скасування кріпацтва), а також інші папери, в яких він фігурує в тому ж статусі, датовані 1861-1866 рр. [7-12] Консульські рапорти, надіслані з Херсона до Лондона в 1864 і 1865 рр., також були складені саме Стевенсом [5, р. 993-996].

У 1866-1867 рр. Стевенс певний час був виконуючим обов'язки британського генерального консула в Одесі, заступаючи на цій посаді Естаса Клера Гренвілль-Мюррея (1823 (1824)-1881). Останній вступив у жорсткий конфлікт із британськими підданими в Одесі, через що згодом був змушений залишити пост і відбути до Англії. В цьому конфлікті помітну роль відіграв саме Стевенс, причому знаходячись не на боці Гренвілль-Мюррея: ці два консульські представники перебували аж ніяк не в приязних стосунках. За припущенням Сари Ваткінсон, серед причин такої неприязні з боку Стевенса було ненадання йому допомоги Гренвілль-Мюрреєм у зв'язку зі смертю двох його дітей від холери [23, р. 69]. І Ваткінсон, і Г. Беррідж іншу причину неприязні Стевенса до Гренвілль-Мюррея вбачають у тому, що останній не давав Стевенсу просуватись в кар'єрі [1, р. 71]. Безпосереднім приводом для відкритого виступу Стевенса проти генерального консула в Одесі в 1866 р. стало те, що той дав незаконний дозвіл на вінчання двох пар – підданих Великої Британії, які мешкали в Херсоні [1, р. 71-72]. Саме заступаючи Гренвілль-Мюррея, який відбув у 1866 р. до Лондона, виконуючий обов'язки британського генерального консула в Одесі Георг Стевенс направив лондонському керівництву цілу низку листів, у яких повідомляв про різноманітні хибні дії Гренвілль-Мюррея [1, р. 72-73].

У тому ж 1866 р. консульське представництво Великої Британії у Херсоні було закрито. Натомість воно з'явилося у Миколаєві. Тож відтоді Стевенс мав статус британського віце-консула в цьому місті. Втім, у інтерпретації Сари Ваткінсон події розгортались так: Стевенс недовгий час перебував у Леванті, а вже звідти був призначений на консульську посаду в Миколаєві [23, р. 69].

У Національному архіві (Велика Британія) зберігаються папери, що склались Стевенсом у Миколаєві в 1870-1876 роках [13-18]. При цьому консульські рапорти з Миколаєва за 1871 [3], і за 1872 [4] роки склав і надіслав до керівництва не Стівенс, а Кікогнані, який фігурував як виконуючий обов'язки консула.

У 1876 р. на посаді консульського представника Великої Британії в Миколаєві Стевенса змінив Вільям Вагстаф [19. 24]. Втім, це відбулось не через смерть Стевенса: її місце та дата поки що не встановлені, але це точно сталось після 1879 р. [23, р. 67]. Після ж Миколаєва, у тому самому 1876 р., Георг Стевенс зайняв консульську посаду на острові Сент-Томас, що в Карибському морі і на той час все ще належав Данії. Згодом з острова Сент-Томас Стевенс перебрався до Бразилії [23, р. 69].

Таким чином, з персоною Георга Стевенса тісно пов'язана історія розгортання британської консульської присутності в портових містах Азово-Чорноморського регіону Російської імперії після завершення Кримської війни. При тому, що початок і завершення його консульської кар'єри були пов'язані не з Російською імперією, він впродовж довше ніж півтора десятка років представляв інтереси Британської імперії, працюючи віце-консулом і консулом у Херсоні та Миколаєві, і, крім того, кілька місяців будучи виконуючим обов'язки генерального консула в Одесі.

Список використаних джерел:

1. Berridge. G. R. *A Diplomatic Whistleblower in the Victorian Era. The Life and Writings of E. C. Grenville-Murray*. Second Edition (revised) 2013. [Електронний ресурс] URL: <https://grberridge.diplomacy.edu/wp-content/uploads/2013/12/G-M.pdf> (дата звернення: 19.10.2020).
2. Bryer Anthony. The Crypto-Christians of the Pontos and Consul William Gifford Palgrave of Trebizond. *Bulletin of the Centre for Asia Minor Studies*, [S. l], v. 4, P. 13-68.
3. Commercial Reports Received at the Foreign Office from Her Majesty's Consuls (London: Harrison and Sons, 1872), P. 1227-1228.
4. Commercial Reports Received at the Foreign Office from Her Majesty's Consuls (London: Harrison and Sons, 1873), P. 509-511.
5. Commercial Reports Received at the Foreign Office from Her Majesty's Consuls (London: Harrison and Sons, 1865), P. 993-996.
6. "FO 97/357 – Report on government of Kherson (in Vice-Consul Steven's of 17 July)", in The National Archives [Електронний ресурс] URL: <https://discovery.nationalarchives.gov.uk/details/r/C3293624> (дата звернення: 19.10.2020).
7. "FO 65/589 – Consuls at Odessa, Kherson; Murray, Cortazzi, Stevens, Vice-Consul at Odessa; Cortazzi", in The National Archives [Електронний ресурс] URL: <https://discovery.nationalarchives.gov.uk/details/r/C254435> (дата звернення: 19.10.2020).
8. "FO 65/615 – Consuls at Odessa, Kherson, Riga, Viborg; Murray, Stevens, Grignon, Hill, Lorentz", in The National Archives [Електронний ресурс] URL: <https://discovery.nationalarchives.gov.uk/details/r/C254461> (дата звернення: 19.10.2020).
9. "FO 65/647 – Consuls at Odessa, Kherson, Riga; Murray, Stevens, Grignon, Hill", in The National Archives [Електронний ресурс] URL: <https://discovery.nationalarchives.gov.uk/details/r/C254493> (дата звернення: 19.10.2020).
10. "FO 65/667 – Consuls at Odessa, Kherson, Riga; Murray, Stevens, Grignon", in The National Archives [Електронний ресурс] URL: <https://discovery.nationalarchives.gov.uk/details/r/C254513> (дата звернення: 19.10.2020).

11. "FO 65/667 – Consuls at Odessa, Kherson, Berdiansk, Taganrog; Murray, Stevens, Wagstaff, Zohrah", in The National Archives [Електронний ресурс] URL: <https://discovery.nationalarchives.gov.uk/details/r/C254535> (дата звернення: 19.10.2020).
12. "FO 65/711 – Consuls General at Odessa; Murray, Perkins, Stevens, Vice-Consuls at Kherson", in The National Archives [Електронний ресурс] URL: <https://discovery.nationalarchives.gov.uk/details/r/C254557> (дата звернення: 19.10.2020).
13. "FO 65/812 – Consuls at Odessa, Nicolaiev; Abbott, Stevens", in The National Archives [Електронний ресурс] URL: <http://discovery.nationalarchives.gov.uk/details/r/C254658> (дата звернення: 19.10.2020).
14. "FO 65/827 – Consul General at Odessa; Abbott, Consuls at Archangel, Berdiansk, Helsingfors, Kertch, Nicolaiev; Rennie, Birse, Zohrab, Campbell, Barrow, Stevens", in The National Archives [Електронний ресурс] URL: <http://discovery.nationalarchives.gov.uk/details/r/C254673> (дата звернення: 19.10.2020).
15. "FO 65/859 – Consuls at Warsaw, Nicolaieff; Mansfield, Stevens, Cicognani, Diplomatic, Consular and Commercial", in The National Archives [Електронний ресурс] URL: <http://discovery.nationalarchives.gov.uk/details/r/C254705> (дата звернення: 19.10.2020).
16. "FO 65/895 – Consuls at Warsaw, Nicolaieff; Mansfield, Stevens, Political, Consular and Commercial", in The National Archives [Електронний ресурс] URL: <http://discovery.nationalarchives.gov.uk/details/r/C254741> (дата звернення: 19.10.2020).
17. "FO 65/919 – Consuls at Nicolaieff, Kertch, Poti, Theodosia; Stevens, Barrow, Gardner, Barker, Political, Consular and Commercial", in The National Archives [Електронний ресурс] URL: <http://discovery.nationalarchives.gov.uk/details/r/C254765> (дата звернення: 19.10.2020).
18. "FO 65/949 – Consuls at Archangel, Helsingfors, Nicolaieff, Riga; Birse, Gellermann, Thergold, Campbell, Stevens, Lawton, Wagstaff, Grignon, Hill, Vice-Consuls at Nicolaieff, Libau; Wagstaff, Schnobel, Political, Consular and Commercial", in The National Archives [Електронний ресурс] URL: <http://discovery.nationalarchives.gov.uk/details/r/C254795> (дата звернення: 19.10.2020).
19. Lyman Igor, Konstantinova Victoria. William George Wagstaff – British Consul, Responsible for Ekaterinoslav Province and Ports of the Sea of Azov. *Історія і культура Придніпров'я: Невідомі та маловідомі сторінки*. 2016, вип. 12. С. 57-62.
20. Lyman Igor, Konstantinova Victoria. British Consulates in Port Cities of the Northern Black Sea and Azov Region of the Second Half of the 19th - Early 20th Centuries, in *East European Historical Bulletin* / [chief editor Vasyl Ilnytskyi]. Drohobych: Publishing House «Helvetica», 2019. Issue 12. P. 44-53.
21. "PRO 30/22/83/34 – Folios 199-201: G.A. Stevens: Intended decree for emancipation of serfs. Date and place: 1861 January 13-15 Kherson", in The National Archives [Електронний ресурс] URL: <https://discovery.nationalarchives.gov.uk/details/r/C6897629> (дата звернення: 19.10.2020).
22. "PRO 30/22/78/4 – Folios 20-22: Persia: Consul G.A. Stevens: Disturbed state of the peasantry in the Ukraine", in The National Archives [Електронний ресурс] URL: <https://discovery.nationalarchives.gov.uk/details/r/C6897214> (дата звернення: 19.10.2020).
23. Watkinson Sarah. The Stevens Family: Consuls in Malta and the Levant. *Journal of Maltese History*, volume 5, number 2 (2018), P. 62-76.
24. Лиман І., Констанинова В. Британський консул у Бердянську Вільям Георг Вагстаф. *Scriptorium nostrum*. 2015. № 3, С. 72-90.

Відомості про автора:

Тарвердова Яна, аспірантка кафедри історії та філософії, Бердянський державний педагогічний університет (м. Бердянськ, Україна).

Tarverdova Yana, PhD student of the Department of History and Philosophy, Berdyansk State Pedagogical University (Berdyansk, Ukraine).

ON THE HISTORY OF RELATIONS BETWEEN THE BRITISH AND
RUSSIAN EMPIRES: CONSUL IN KHERSON AND MYKOLAEV GEORG
ALEXANDER STEVENS

Секція 7
СТУДЕНТСЬКІ ДОСЛІДЖЕННЯ У ЦАРИНІ МІЖНАРОДНИХ
ВІДНОСИН

Катерина Матрєвич
Запорізький національний університет
м. Запоріжжя, Україна
matrevich1998@gmail.com

РОЛЬ АНАЛІТИЧНИХ ЦЕНТРІВ У ФОРМУВАННІ МЕХАНІЗМУ
ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНОГО КУРСУ ВЕЛИКОБРИТАНІЇ 2010-2019 рр.

У сучасному світі аналітичні центри виконують роль інформаційного забезпечення політики держави та впливають на прийняття рішень владою. Британські аналітичні центри є одними з найвпливовіших та найкращих у світі згідно з міжнародними рейтингами. Тому, метою дослідження є аналіз та визначення ролі британських аналітичних центрів у формуванні механізму зовнішньополітичного курсу Великобританії.

Великобританія посідає четверте місце у світі за кількістю аналітичних центрів. Загалом їх можна класифікувати на урядові, партійні та незалежні аналітичні центри [13]. Урядові аналітичні центри є інтегрованими в уряд, є частиною урядового органу, як наприклад аналітичний центр Royal United Services. Даний центр спеціалізується на дослідженнях з питань міжнародної та національної безпеки, та співпрацює з британськими та закордонними органами влади, наприклад Міністерства, а також приватними особами та установами [1].

Партійні аналітичні центри мають приналежність до певної партії, у даному випадку або Лейбористської, або Консервативної, та слугують платформою для просування їх інтересів. «Ліві» аналітичні центри в основному зосереджені на соціальних проблемах, як наприклад діяльність Fabian Society [15]. Діяльність «лівих» центрів особливо почала підтримуватися з приходом до влади консервативного уряду у 2010 р. «Праві» аналітичні центри, як наприклад Policy Exchange, зосереджені на дослідженні реформ в різних сферах діяльності держави [3].

Незалежні аналітичні центри Великобританії становлять більшість серед загального обсягу. Незалежним дослідницьким центрам характерно значний вплив на політику держави через неупередженість результатів досліджень. Провідними аналітичними центрами у сфері міжнародних відносин та зовнішньої політики Великобританії є *International Institute for Strategic Studies* та *Chatham House* [2, 14].

Інституційне та законодавче забезпечення діяльності британських аналітичних центрів Великобританії залежить від державної реєстрації аналітичного центру, а від так його діяльність регулює відповідний закон чи документ. Діяльність аналітичних центрів, які зареєстровані як благодійні організації або неурядові організації, регулюється відповідно до Законів «Про

благодійну діяльність та благодійні організації», 2011 р., «Про захист та соціальні інвестиції», 2016 р. [4, 5]. Даний тип реєстрації є найбільш поширеним, а його перевагою є певні пільги, зокрема у фінансуванні. Діяльність аналітичних центрів, які зареєстровані як компанії з обмеженою відповідальністю, регулюється Законом «Про компанії», 2006 р. [6]. Такий тип державної реєстрації є привабливим через мінімальну відповідальність за діяльність центру з боку керуючих осіб.

Велика кількість аналітичних центрів залучають до своїх кіл професійних політиків, військових та дипломатів. Це є ознакою авторитетності та впливовості центру, прямим фактом взаємодії з владою Великобританії. Аналітичні центри Royal United Services Institute, Chatham House та International Institute for Strategic Studies мають найбільший перелік політиків, дипломатів та військових, у порівнянні з іншими центрами [8, 12, 17]. Партійні аналітичні центри, в силу своєї залученості до політичного життя держави, також мають представників владних структур, однак їх кількість відносно невелика [9].

З приходом до влади консервативного уряду Кемерона у 2010 р., після тривалого правління Лейбористської партії відбувається активізація діяльності аналітичних центрів стосовно їх впливу на діяльність уряду. Роль аналітичних центрів у стратегічному плануванні зовнішньої політики уряду Девіда Кемерона полягала у висвітленні основних зовнішньополітичних досягнень та невдач Д. Кемерона. Особливо активно в даному напрямку діяв аналітичний центр Chatham House. Щодо ситуації в Сирії та ролі Великобританії у вирішенні конфліктів на Близькому Сході, його співробітники вважали, що Великобританія повинна наполягати на застосовуванні таких важелів впливу щодо Сирії як міжнародний осуд, втрата впливу на політичній арені та бізнесу в більшості сферах діяльності [10]. Стосовно впливу та ролі аналітичних центрів на політику уряду Терези Мей можна зауважити їх різноманітні оцінки діяльності Т. Мей. Більшість аналітичних центрів досліджували складнощі «брекзиту» та надавали рекомендації щодо подальшої зовнішньої політики держави. Критика Т. Мей постійно публікувалась аналітичним центром Fabian Society [11]. Стосовно Б. Джонсона можна сказати, що за рік діяльності його на посту прем'єр-міністра, більшість дослідників вважають, що він недостатньо приділяв уваги зовнішньополітичним питанням. На даний момент, діяльність аналітичних центрів зосереджена на дослідженні реальних наслідків «брекзиту» та можливих зовнішньополітичних викликів для Великобританії [7].

Поширеною діяльністю щодо взаємодії між аналітичними центрами та владою Великобританії є впровадження рекомендацій британських аналітичних центрів у дипломатичну та зовнішньополітичну практику урядів Великобританії. Необхідні рекомендації та документи, які згодом використовуються у офіційних документах уряду, надаються добровільно або на замовлення уряду [16, с. 2-16]. Як наприклад, розробка політичної ідеології «великого суспільства» аналітичним центром ResPublica спільно та на замовлення уряду Д. Кемерона [18, с. 2-6]. Однак, найбільшим попитом користуються рекомендації надані аналітичними центрами Chatham House та Royal United Services Institute [19, 20].

Тож, на підставі наведених тез можна зробити висновок, що в останні роки роль британських аналітичних центрів у формуванні механізму зовнішньополітичного курсу Великобританії збільшилась. Приклад Великобританії є зразком ефективної взаємодії влади з аналітичними центрами та їх інтеграції до органів влади для більшості держав світу.

Список використаних джерел:

1. About RUSI. URL : <https://rusi.org/about-rusi> (дата звернення: 20.10.2020).
2. About us. International Institute for Strategic Studies. URL : <https://www.iiss.org/about-us> (дата звернення: 20.10.2020).
3. About us. Policy Exchange. URL : <https://policyexchange.org.uk/about-us/> (дата звернення: 20.10.2020).
4. Charities (Protection and Social Investment) Act 2016. URL : <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2016/4/contents> (дата звернення: 20.10.2020).
5. Charities Act 2011. URL : <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2011/25/contents> (дата звернення: 20.10.2020).
6. Companies Act 2006. URL : <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2006/46/contents> (дата звернення: 20.10.2020).
7. Dave A. Integrated Review: The UK's Approach to India. URL : <https://rusi.org/commentary/integrated-review-uks-approach-india> (дата звернення: 20.10.2020).
8. James de Waal. Biography. URL : <https://www.chathamhouse.org/expert/james-de-waal> (дата звернення: 20.10.2020).
9. John Jenkins. Biography. URL : <https://policyexchange.org.uk/author/john-jenkins/> (дата звернення: 20.10.2020).
10. Kinninmont J. Syria: UK Must Focus on Diplomacy. URL : <https://www.chathamhouse.org/media/comment/view/194051> (дата звернення: 20.10.2020).
11. Lackner H. Moving forward. URL : <https://fabians.org.uk/moving-forward/> (дата звернення: 20.10.2020).
12. Malcolm Chalmers. Biography. URL : <https://rusi.org/people/chalmers-0> (дата звернення: 20.10.2020).
13. McGann J. 2019 Global Go To Think Tank Index Report. URL : https://repository.upenn.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1018&context=think_tanks (Last accessed: 22.09.2020).
14. Our history. Chatham House. URL : <https://www.chathamhouse.org/about/history> (дата звернення: 20.10.2020).
15. Our history. Fabian Society. URL : <https://fabians.org.uk/about-us/our-history/> (дата звернення: 20.10.2020).
16. Pautz H. Think Tanks and Policymaking. 2020. P. 21.
17. Sam Greene. Biography. URL : <https://www.iiss.org/people/europe/sam-greene> (дата звернення: 20.10.2020).
18. The Big Society. *House of Commons Library*. 2011. Vol. 1. P. 198.
19. Written evidence from James de Waal, Chatham House. Military capability. URL : <https://www.parliament.uk/documents/joint-committees/national-security-strategy/Written-evidence/2015-20-Parliament/Written-evidence-from-James-de-Waal.pdf> (дата звернення: 20.10.2020).
20. Written evidence from the Royal United Services Institute (RUSI). Foreign Affairs. URL : <https://publications.parliament.uk/pa/cm201314/cmselect/cmfaaff/88/88we06.htm> (дата звернення: 20.10.2020).

Відомості про автора:

Матревич Катерина, студентка 2-го курсу магістратури, спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», Запорізький національний університет (м. Запоріжжя, Україна).

Matrevych Kateryna, the 2nd year Master's student, specialty «International Relations, Public Communications and Regional Studies», Zaporizhia National University (Zaporizhia, Ukraine).

THE ROLE OF THE RESEARCH CENTERS IN THE PROCESS OF
BRITISH FOREIGN POLICY'S FORMATION DURING 2010-2019

Андрій Карабардін

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

м. Київ, Україна

rudycampbell8@gmail.com

РОЗВИТОК ВІДНОСИН УКРАЇНИ І НАТО ЗА ЧАСІВ ПРЕЗИДЕНТСТВА ПЕТРА ПОРОШЕНКА

Нині в умовах нестабільної ситуації у світовому геополітичному просторі актуальною є діяльність НАТО, яка полягає у гарантуванні безпеки та стабільності у євроатлантичному регіоні. Як військовий союз НАТО, безумовно, найбільше розвинута структура із всіх існуючих в Європі багатьох сторонніх інструментів, що гарантують безпеку. Для України, яка перебуває у стані війни стає зрозумілим, що кращого союзника і гаранта безпеки як НАТО немає. Тому ми активно співпрацюємо та чітко взяли курс на вступ до НАТО. Особливо цей вектор набув активного розвитку за часів президентства Петра Порошенка.

Метою цієї статті є аналіз подій, які прямо або побічно були пов'язані з відносинами України і НАТО, їхнім розвитком, певними діями та іншими процесами у період з 2014 по 2019 рік. Зовнішньополітичні проблеми (анексія Криму, агресія РФ на сході країни) зумовили активне педалювання теми щодо вступу України до альянсу задля забезпечення безпеки держави. До того ж, процес взаємовідносин між Україною та НАТО після подій зими 2014 року виступає надконтрастним чином у порівнянні з політикою уряду минулого президента Віктора Януковича, що ще більше спонукає звернутися до процесів відносин «Україна-НАТО» у представлений період.

Відносини між Україною та НАТО у 2014 році мали дипломатичний характер: альянс на різноманітних засіданнях та зустрічах наголошував про підтримку України, її незалежність, суверенність, територіальну цілісність, засуджував незаконні дії РФ у Криму та на сході країни. Обидві сторони згадували й про Хартію про особливе партнерство з Україною 1997 року (зокрема, на засіданнях Комісії Україна-НАТО 27 лютого, 02 березня, 29 серпня

2014 року). Такі засадничі принципи політики організації підкріплені певними діями. Наприклад, 04 вересня на засіданні Комісії Україна-НАТО у рамках саміту НАТО в Уельсі було прийнято Спільну заяву схвалених політичних рішень. Найважливішим, на думку, автора є те, що документально було засвідчена оцінка політики РФ як агресора щодо України та заклик до північного сусіда припинити експансію і вийти на контакт з українською верхівкою. Українська держава в свою чергу відмовилась від здійснення політики позаблоковості – відповідний закон був прийнятий Верховною Радою 23 грудня 2014 року.

2015 рік – рік нового етапу розвитку відносин Україна-НАТО. 18 лютого Уряд України схвалив Річну національну програму співробітництва України з НАТО на 2015 рік для її подальшої передачі на розгляд Президенту України. Пізніше 21-22 вересня на запрошення Президента України Генеральний секретар НАТО Єнс Столтенберг відвідав Україну з офіційним візитом, де 21 вересня відкрив командно-штабні навчання з реагування на надзвичайні ситуації «Україна-2015» на Яворівському полігоні (вперше в історії партнерств альянсу Генсек НАТО особисто відкрив навчання в країні-партнері), а 22 вересня взяв участь у засіданні РНБО України, присвяченому стану відносин України та альянсу. Під час візиту підписані двосторонні документи: Угода між Кабінетом Міністрів України та НАТО про статус Представництва НАТО в Україні, Дорожня карта Партнерства зі стратегічних комунікацій між РНБО України та Міжнародним секретаріатом НАТО, а також Спільна декларація щодо посилення оборонно-технічного співробітництва України з НАТО [4].

В 2016 році Українська держава досягла окремих зусиль у зближенні до стандартів альянсу. Такі зусилля підтверджувалися на законному рівні. 26 лютого тодішнім президентом Петром Порошенком було підписано закон «Про ратифікацію Угоди між Урядом України та Організацією Північноатлантичного договору про статус Представництва НАТО в Україні», який передбачав заснування Представництва НАТО в Україні, яке складатиметься з Офісу зв'язку НАТО та Центру інформації та документації НАТО. 14 березня – підписання президентом Указу «Про концепцію розвитку сектору безпеки і оборони України», яке передбачає реалізацію комплексу завдань, які полягають, зокрема, у запровадженні принципів і стандартів, прийнятих у державах – членах ЄС та НАТО. 08 липня – підписання Указу про створення Комісії з питань координації євроатлантичної інтеграції України. Основні завдання комісії полягають у проведеннях моніторингу, аналізі та оцінці стану діяльності, пов'язаної з виконанням завдань у сфері євроатлантичної інтеграції України і співробітництва з НАТО, підготування та винесення Президентові України пропозицій щодо розвитку співробітництва між Україною та НАТО, визначення шляхів та способів вирішення проблемних питань у сфері євроатлантичної інтеграції України. 26 липня – підписання Закону щодо сил спеціальних операцій ЗСУ, який розроблений за стандартами НАТО та відповідає завданням співробітництва Україна-НАТО. Закон визначає правовий статус і застосування сил спеціальних операцій (самостійно чи у взаємодії з іншими видами ЗСУ для спеціальних операцій) щодо утворення сприятливих

умов для успішного проведення воєнно-політичних, економічних та інших заходів в інтересах національної безпеки у сфері оборони держави. 07 грудня – указ «Про річні національні програми під егідою Комісії Україна – НАТО», який запроваджує новий порядок розроблення річних національних програм співробітництва України з НАТО (РНП) та оцінювання результатів їх виконання. Щодо дипломатичного аспекту, то тут ключовим, на думку автора, в 2016 році було запрошення Президента України на Варшавський саміт НАТО 8-9 липня, в рамках якого відбулась зустріч Великої п'ятірки (США, Великобританія, Німеччина, Франція, Італія) та Петра Порошенка. На цій зустрічі обговорювалися не тільки питання безпеки України, а й її активного реформування всередині держави. Висновком проведення саміту стало підписання Спільної заяви Комісії Україна-НАТО, де йшла мова про підтримку України, як незалежної та суверенної держави, з недоторканими територіями та засудження РФ як агресора у Криму та на сході України [3].

2017 рік характеризувався наступними нововведеннями: 21 лютого - головою держави була затверджена Концепція вдосконалення інформування громадськості про співробітництво України з НАТО на період 2017–2020 рр. Пропонувалося проведення на постійній основі брифінгів з актуальних і поточних питань співробітництва, конференцій, круглих столів, семінарів, інформаційних заходів на тему євроатлантичної інтеграції України, днів євроатлантичного партнерства та тижнів НАТО. Крім того, було забезпечено функціонування тематичного веб-порталу «Україна – НАТО» та оновлення офіційних веб-сайтів органів державної влади щодо державної політики у сфері євроатлантичної інтеграції [2]. 08 квітня відбулося затвердження Річної національної програми під егідою Комісії Україна-НАТО на 2017 рік, метою якої є шляхом реформ в усіх сферах життя держави наближення України до стандартів НАТО [3].

2018 рік – рік досягнення: 10 березня НАТО визнало за Україною статус країни-аспіранта на шляху до приєднання до альянсу. Важливість даного визнання полягає в тому, що без нього неможливо було й вести мови про подальше зближення України та альянсу. Фактично це дає можливість надання альянсом Україні Плану дій щодо членства НАТО (програма дій для країн-кандидатів) та доступ до Інтенсифікованого діалогу (процес, коли альянс обговорює реформи, направлені на потенційний вступ країни-кандидата). Але нюанс полягає в тому, що від статусу країни-аспіранта до статусу країни-члена альянсу хронологічно невизначений шлях. Для цього Україні потрібно провести хоча б такі елементарні кроки: по-перше, альянс повинен відновити Інтенсифікований діалог, який був припинений за часів Януковича. Другий крок – надання Плану дій щодо членства НАТО (ПДЧ). Лише від цього кроку ми зможемо точно сказати, що Україна є кандидатом на членство в альянсі. Але теоретично це можливо у разі підтримки країн-членів блоку та активних реформ у сфері військової безпеки. Третій крок – запрошення в блок. Тут теж не все так просто, адже це запрошення залежить від згоди усіх країн-членів організації. Тобто теоретично, якщо Україна виконає всі умови ПДЧ, але одна

країна-член альянсу буде проти неї, то процес від статусу кандидата до статусу країни-члена може затягнутися на невизначені терміни [1].

Тому уряд держави починає працювати над зміною свого статусу у альянсі. Вже зовсім скоро, 28 березня, голова держави Петро Порошенко підписує нову Річну національну програму співробітництва України з НАТО, яка визначає відповідні практичні заходи в рамках реалізації політики євроатлантичної інтеграції України, реформування сектору безпеки і оборони країни відповідно до стандартів і рекомендацій Альянсу. Програма спрямована на залучення і використання потенціалу та практичної і консультативно-дорадчої допомоги НАТО та держав - членів Альянсу з метою підвищення обороноздатності України в умовах збройної агресії Російської Федерації, а також запровадження цілеспрямованих та планованих заходів із підготовки держави до набуття членства в НАТО. А вже на початку 2019 року, 30 січня, уряд схвалює проект Указу Президента «Про затвердження Річної національної програми під егідою Комісії Україна – НАТО на 2019 рік». Згідно проекту, вперше запроваджуються показники ефективності - індикатори виконання, завдяки яким Україна зможе ефективніше зближуватися з альянсом та підготуватися належним чином до членства в НАТО. Між ухваленням РНП відбуваються дипломатичні зустрічі представників від України й Північноатлантичного альянсу. Зокрема, 13 грудня 2018 року, під час робочого візиту Петра Порошенко у Бельгію на зустріч з лідерами інститутів та членів-держав ЄС та НАТО, відбувся діалог між головою держави та Генсеком альянсу Єнсом Столтенбергом, головною темою якого була ситуація в Азовському морі (акт агресії кораблів РФ на українські кораблі та моряків в Керченській протоці). Висновком діалогу стало засудження дій РФ щодо України, заклик звільнити полонених українських моряків, надання підтримки Україні в військово-морському аспекті та подяка Президентові України за «силу й витримку», яка виразилась у позиції України щодо деескалації конфлікту [3].

Отже, проаналізувавши події в обмежених хронологічних рамках, які були пов'язані з розвитком відносин Україна-НАТО, можна зробити висновок, що Україна має перспективи стати членом альянсу у найближчі роки. Але для цього потрібно докласти великих зусиль. В цьому плані непотрібно переоцінювати статус країни-аспіранта, в якому наразі перебуває Україна. Те, що НАТО визнало за Україною стан такої, яка має прагнення до вступу, дає підґрунтя для активного реформування держави. Реформування держави в усіх важливих сферах її функціонування. Фактично це може потребувати титанічних заходів. Але статус країни-члена Північноатлантичного альянсу, особливо враховуючи сьогодишню політичну ситуацію, дозволяє бути спокійним за незалежність, суверенність та територіальну цілісність України.

Євроатлантичний вибір України є усвідомленим і обґрунтованим, тому що НАТО є не лише інструментом гарантування безпеки, свободи та незалежності своїх членів, а й засобом сприяння розповсюдженню демократичних цінностей та збереженню європейських демократичних інститутів. Альянс передбачає гарантування безпеки своїх членів, захист

політичної незалежності, територіальної цілісності та встановлення справедливого і тривалого мирного порядку. Саме такий стратегічний партнер потрібен Україні задля збереження її цілісності та реалізації європейського цивілізаційного вибору.

Список використаних джерел:

1. Аспирант Альянса: что означает и что меняет новый статус в отношениях Украины и НАТО – Електронний ресурс. Режим доступу до ресурсу: <https://www.eurointegration.com.ua/rus/articles/2018/03/11/7078588/>
2. Беззуб І. Україна – НАТО: стан та перспективи взаємовідносин. – Електронний ресурс. Режим доступу до ресурсу. - http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=2751:ukrajina-nato-stan-ta-perspektivi-vzaemovidnosin&catid=8&Itemid=350
3. Інформаційний центр. Новини – Україна-НАТО – Електронний ресурс. Режим доступу до ресурсу: <https://ukraine-nato.mfa.gov.ua/ua/inform-center/news>
4. Хронологія відносин Україна-НАТО. – Україна-НАТО – Електронний ресурс. Режим доступу до ресурсу: <https://ukraine-nato.mfa.gov.ua/ua/ukraine-nato/relations>

Відомості про автора:

Карабардін Андрій, магістрант історичного факультету, Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (м. Київ, Україна).

Karabardin Andrii, Master program student of Historical Faculty, National Pedagogical Dragomanov University (Kyiv, Ukraine).

DEVELOPMENT OF RELATIONS BETWEEN UKRAINE AND NATO DURING THE PRESIDENCY OF PETRO POROSHENKO

Соломія Бірецька

Національний університет «Львівська політехніка»

м. Львів, Україна

biretskas1997@gmail.com

ПРОГРАМИ США В УКРАЇНІ У СФЕРІ ЗМІЦНЕННЯ ДЕМОКРАТІЇ: ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

США одна з найпотужніших держав, геополітичний та економічний центр сучасного світу. З Україною ця країна-гегемон співпрацює зі здобуттям Україною незалежності у 1991 р. Подальші незаконні спроби РФ щодо окупації Криму та російська військова агресія на Донбасі ще більше мобілізували Конгрес США у підтримці нашої держави. З лютого 2014 р. у Конгресі було представлено декілька десятків проєктів законів та резолюцій щодо України. Понад десять з них, ключових, були схвалені, у т.ч. закони «Підтримка суверенітету, територіальної цілісності, демократії та економічної стабільності

в Україні» і «Підтримка української свободи». Також між Україною і США підписана Хартія про стратегічне партнерство.

У політичних колах ходили припущення, що насправді Україна не цікава США. Адже більшість американців навіть не зможуть знайти її на карті. Насправді, це не так. Американський історик Тімоті Снайдер підсумував в 10 пунктах, чому Україна важлива для Америки. Прочитую декілька з них:

1. «У 1991 році Радянський Союз розпався, тому що українці (в кожній частині країни більшістю голосів) проголосували за незалежність. Якщо Україна буде незалежною, Росія має шанс не бути імперією»;
2. «Україна - це демократія. Якщо так залишатиметься, росіяни можуть повірити, що і Росія може бути демократією. Демократична Україна відкриває для Росії майбутнє, якого побоюється Путін »[4].

Відповідь полягає в тому, що Україна дійсно важлива, оскільки вона знаходиться в центрі кількох ключових питань геополітичного суперництва. Дебати навколо України відображають неприємну геополітичну ситуацію, в якій опинилася наша країна. Сьогодні вона перебуває на передньому краї протистояння між Росією та Заходом. Однак Україна не є союзником США за договором або членом Європейського Союзу. Вона знаходиться на периферії трансатлантичного і європейського співтовариств. Трампа Україна явно не дуже цікавила, інакше він не став би проводити "особисту політику" щодо військової допомоги, в якій так потребував Київ. Однак опоненти президента в Конгресі, а також кілька чиновників в його адміністрації заявили, що для США підтримка України в боротьбі проти російської агресії дійсно представляє життєво важливий інтерес. Чиновник з Ради національної безпеки Тім Моррісон висловився різко, заявивши, що "США допомагають Україні та її народу, щоб вони могли воювати з Росією там, у себе, і нам не довелося б воювати з Росією тут" [5].

У 2011 році Україна мала отримати від США фінансову допомогу розміром 124 млн. доларів. Про це повідомлялося на офіційному сайті, присвяченому наданню урядом США допомоги різним країнам світу. Згідно з інформацією по окремим країнам, сума допомоги Україні мала бути витрачена на шість основних напрямків: забезпечення «миру і стабільності» - 44,6 млн. доларів, «розвиток демократії, права людини і управління» - 28,8 млн. доларів, «економічний розвиток »- 25 млн., « освіта »- 600 тис. доларів, « охорона здоров'я »- 24 млн., « гуманітарні програми »- 1,3 млн. доларів. Зазначені суми уряд США планував витратити на «підтримку демократичної, процвітаючої і безпечної України, повністю інтегрованої в Євро-Атлантичну спільноту». При цьому в абзаці, присвяченому загальним цілям допомоги, йдеться про «серйозні економічні проблеми в Україні в зв'язку з світовою фінансовою кризою», а також повсюдної корупції, політичної роздробленості і уповільненні законодавчих, судових та ринкових реформ. Для порівняння: розміри допомоги Афганістану складуть 3,9 млрд. доларів, Білорусі 14 млн. Доларів, Грузії 90,1, Вірменії 45,2, Молдові 22,1 і Росії - 68,7 млн. доларів [2].

У 2017 р США оголосили конкурс для фінансування демократії в Україні. Проекти мали сприяти свободі слова. Американське зовнішньополітичне

відомство акцентує увагу на необхідності уникати "самоцензури". Державний департамент США оголосив відкритий конкурс по фінансуванню проєктів, спрямованих на посилення свободи слова, ЗМІ та вираження думок в Україні. Про це йшлося в офіційному повідомленні американського зовнішньополітичного відомства, повідомляє Укрінформ. "Державний департамент США, Бюро з питань демократії, прав людини і праці (DRL) оголошує відкритий конкурс для організацій, зацікавлених в подачі заявок на проєкти, які будуть сприяти свободі слова в Україні", – зазначалося в документі. Програма була спрямована на розширення можливостей серед українського громадянського суспільства, як з боку уряду, так і громадян щодо підтримки та захисту свободи вираження поглядів. У зв'язку з цим мова йде, в тому числі про свободу вираження поглядів, свободи ЗМІ та Інтернету. Крім того, мали враховуватися пропозиції по розробці інноваційної тактики у відповідь на виклики "інформаційної війни" з урахуванням правових основ і конструктивних підходів. "Програма повинна зосереджуватися на досягненні консенсусу між українськими ЗМІ в плані свободи вираження думок, а також професіоналізму в умовах конфлікту", – підкреслювалося в документі. При цьому акцентується увага на необхідності уникати "самоцензури" і використання аргументів "національної безпеки" для обмеження свободи преси. Діяльність за програмою могла включати навчання для активістів місцевого громадянського суспільства та журналістів; створення і зміцнення мережі громадських організацій, ЗМІ та активістів бізнесу і ІТ-сектора, в сфері свободи слова; ознайомлення з кращими міжнародними практиками під час конфліктів; заохочення співробітництва між громадянським суспільством, медіа та інтернет-групами, місцевими ЗМІ, бізнесом та ІТ-сектором, а також відповідними державними суб'єктами у сфері свободи слова; аналіз законодавчих актів про свободу вираження поглядів в сучасних умовах; юридичний захист ЗМІ; надання рекомендацій з питань свободи вираження думок і пропагування правової стратегії уряду для вирішення цих проблем. Заявки приймалися від неприбуткових/фнеурядових організацій, зареєстрованих в США або за кордоном; міжнародних громадських організацій; приватних або державних вищих навчальних закладів; некомерційних організацій або підприємств [8].

Програма USAID «Права людини в дії»

П'ятирічна програма (з 2017 по 2022 рр.) за підтримки Агентства США з міжнародного розвитку (USAID), яка виконується Українською Гельсінською спілкою з прав людини. Американський народ, через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID), надає економічну та гуманітарну допомогу по всьому світу понад 50 років. В Україні допомога USAID надається у таких сферах як: економічний розвиток, демократія та управління, охорона здоров'я і соціальний сектор. Починаючи з 1992 р., Агентство США з міжнародного розвитку надало Україні технічну та гуманітарну допомогу на суму 1,8 мільярда доларів [1].

США виділять Україні 38 млн доларів на реалізацію програми «Заходи щодо зміцнення національної самосвідомості через молодь (UNITY)». У

програмі йдеться про українців від 10 до 35 років, яку хочуть переорієнтувати на «європейські цінності». Передбачається, що проект повинен допомогти молодим українцям визначити загальний набір цінностей і реалізувати власне бачення країни. «Хоча українське законодавство визначає молодь як осіб у віці від 14 до 25 років, регіональне представництво USAID в Україні буде орієнтувати свою діяльність також на осіб у віці від 10 до 14 років, тим самим визнаючи важливість раннього підліткового віку, коли у молоді починають формуватися постійна життєва позиція і моделі соціальної взаємодії та поведінки», - вважають в USAID. Як додають у американському агентстві, зараз у молоді України є унікальна можливість очолити перехід до «демократії», так як при владі країни знаходяться молоді лідери: президент Володимир Зеленський і наймолодший в історії країни парламент. Проектом передбачено розширення участі молодих громадян у вирішенні суспільних проблем, розвиток підприємництва та дослідження тенденції, що стосуються молоді.

У грудні 2019 роки сенат США ухвалив оборонний бюджет країни в розмірі 738 млрд. доларів. Він включає в себе допомогу Україні на суму 300 млн. доларів. Трохи раніше повідомлялося, що Білий дім при ухваленні рішення про виділення військової допомоги Україні буде враховувати, чи ведеться в країні боротьба з корупцією [6].

Сьогодні Україна веде війну на два фронти, яка обмежує її налаштованість та спроможність рухатися шляхом до самостійності: з одного боку, вона має чинити опір повномасштабній агресії з боку Росії, а з іншого – долати успадкований від попередніх років тягар внутрішньої корупції. Ця ситуація має глибинні наслідки для майбутнього Європи, для стабільності у регіоні та для Сполучених Штатів Америки, для яких існування потужної та вільної Європи є однією з основоположних цілей політики у сфері національної безпеки. Затверджена USAID Стратегія співпраці з Україною з питань розвитку у 2019-2024 рр. у якості першочергових виокремлює такі питання, як антикорупційна діяльність, протидія впливу російської агресії, а також сприяння економічному розвитку та енергетичній незалежності країни. Окрім того, USAID і далі підтримуватиме заходи зі зміцнення демократії та досконалих механізмів врядування, поліпшення систем охорони здоров'я та пом'якшення наслідків конфлікту у Східній Україні. Починаючи з 1992 року, загальна вартість допомоги, наданої Україні з боку USAID, складає понад 3 млрд. дол. США [9].

Допомога США в сфері кібербезпеки

США підтримає розвиток кібербезпеки в Україні - бюджет міжнародної технічної допомоги складе 38 мільйонів доларів. Про це на своїй сторінці в Фейсбуці написав віце-прем'єр міністр - міністр цифровий трансформації України Михайло Федоров. «Понад рік активної роботи - десятки складних переговорів, узгодження спільної концепції і планів - і днями, нарешті, проект остаточно зареєстрований в Кабінеті міністрів», - зазначив Михайло Федоров. Він підкреслив, що «протистояння країн вже давно перейшло в кіберпростір, і ми постійно відчуваємо негативну кіберактивність північного сусіда, тому повинні гідно протистояти такій агресії» [7].

Як вже було зазначено вище, між Україною та USAID підписана стратегія співпраці між Україною та США на 2019-2024 рр. Наріжним каменем Стратегії співпраці з Україною, підготованої Агентством США з міжнародного розвитку (USAID), залишається та основоположна вимога, яку поставили самі українці під час Революції гідності: жити у незалежній, демократичній, заможній і здоровій країні, об'єднаній довкола базових європейських цінностей [3].

Отже, співпраця нашої Держави з Сполученими Штатами має багатовічну історію і незважаючи на певні труднощі відбувається і донині. У США є безліч вагомих причин серйозно ставитися до того, що відбувається в Україні і підсилювати співпрацю у сфері демократичних цінностей і надалі.

Список використаних джерел:

1. Програма USAID «Права людини в дії» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://helsinki.org.ua/activities/prohrama-usaid-prava-lyudyny-v-diji/>.
2. США планують профінансувати "розвиток демократії в Україні" на 29 млн. доларів [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://delo.ua/economyandpoliticsinukraine/ssha-planirujut-profinansirovat-150721/>.
3. Стратегія співпраці з питань розвитку 2019-2024 рр. [Електронний ресурс]. 2019. URL https://www.usaid.gov/sites/default/files/documents/1863/Ukraine_USAID_CDSCS_2019-2024_Public_Ukr.pdf
4. Щур М. Чому Україна важлива для США? Пояснює американський історик [Електронний ресурс] // Марія Щур. – 30. – Режим доступу: <https://ru.krymr.com/a/pochemu-ukraina-vazhna-dlya-ssha/30404621.html>.
5. Брэндс Х. США нуждаются в Украине? Оказывается, да! [Електронний ресурс] // Хал Брэндс – Режим доступу: <https://112.ua/mnenie/ssha-nuzhdayutsya-v-ukraine-okazyvaetsya-da-525558.html>.
6. Вашингтон выделит \$38 млн Киеву на развитие «демократических ценностей» [Електронний ресурс]. – 19. – Режим доступу: <https://iz.ru/977840/2020-02-19/vashington-vydelit-38-mln-kievu-na-razvitie-demokraticeskikh-tcennostei>.
7. США выделяют \$38 млн для укрепления кибербезопасности [Електронний ресурс] // Голос Америки – Режим доступу: <https://glavcom.ua/ru/articles/ssha-vydelyat-38-mln-dlya-ukrepleniya-kiberbezopasnosti-ukrainy-694536.html>.
8. США объявили конкурс для финансирования демократии в Украине [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ubr.ua/finances/macroeconomics-ukraine/ssha-objavili-konkurs-dlja-finansirovaniya-demokratii-v-ukraine--3857680>.
9. UKRAINE [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.usaid.gov/uk/ukraine>.

Відомості про автора:

Бірецька Соломія, студентка Інституту гуманітарних та соціальних наук, Національний університет «Львівська політехніка» (м. Львів, Україна)

Biretska Solomiia, student of the Institute of Humanities and Social Sciences, Lviv Polytechnic National University (Lviv, Ukraine)

US DEMOCRACY SUPPORT PROGRAMS IN UKRAINE: PECULIARITIES OF IMPLEMENTATION AND PROSPECTS

РОЛЬ ЄС У ВРЕГУЛЮВАННІ КОНФЛІКТУ НА ДОНБАСІ

Війна на Донбасі є одним із головних викликів національній безпеці України. Незважаючи на зусилля української влади вирішити конфлікт мирним шляхом, дії офіційного Києва, на жаль, не мали вагомих результатів. З огляду на різні шляхи вирішення конфлікту, та відсутності прямого діалогу між Україною та Росією, постало питання необхідного та єдиного шляху подолання кризи на Донбасі, за допомогою та підтримки міжнародного співтовариства, зокрема, в рамках ЄС. Тому метою дослідження є дослідити особливості та ефективність діяльності ЄС у врегулюванні конфлікту на Донбасі.

Україна є пріоритетним партнером для Європейського Союзу. ЄС підтримує Україну у забезпеченні стабільного, процвітаючого та демократичного майбутнього для своїх громадян і непохитно підтримує незалежність, територіальну цілісність та суверенітет України. Угода про асоціацію, включаючи глибоку та всеосяжну зону вільної торгівлі, підписану в 2014 році, є головним інструментом зближення України та ЄС, сприяння поглибленню політичних зв'язків, зміцненню економічних зв'язків та повазі спільних цінностей.

ЄС з перших днів конфлікту на Донбасі, підтримував територіальну цілісність України, засуджуючи явні порушення українського суверенітету актами агресії російських збройних сил. Він повністю підтримав усі ініціативи, спрямовані на досягнення стійкого політичного вирішення конфлікту на сході України, використовуючи всі наявні засоби [8].

Європейський Союз вжив певних кроків для встановлення контактів між сторонами конфлікту. ЄС вітав та підтримував домовленості про припинення вогню і подальші кроки щодо стабілізації ситуації на сході України. Також брав участь у Женевських переговорах між Росією та Україною 17.04.2014 р., в результаті яких було підписано Резолюцію про врегулювання конфлікту [7].

Важливим кроком було те, що ЄС запропонував Україні фінансову допомогу, створив групу підтримки України при Європейській Комісії та підписав Угоду про асоціацію з Україною, яка, зокрема, включає положення про співпрацю у сфері безпеки та прав людини [6, с. 206].

Протягом російсько-українського конфлікту з боку Європейського Союзу здійснювалась активна та послідовна політико-дипломатична і фінансово-економічна підтримка для України. За період 2015- 2017рр. загальний обсяг фінансової допомоги Україні склав €12 млрд., серед яких €3,4 млрд. – макрофінансова підтримка. У липні 2018р. розпочалась IV програма макрофінансової допомоги для України обсягом €1 млрд. (у грудні Україна отримала перший транш €500 млн.). Паралельно здійснюється фінансування проектів у рамках програми «Горизонт 2020» [3, с. 13].

Усі країни-члени Європейського Союзу вносять найбільший внесок для Спеціальної моніторингової місії ОБСЄ, яка контролює виконання Мінських домовленостей. На ЄС припадає дві третини бюджету СММ. Для підтримки та спроможності місії виконувати свій мандат, ЄС додатково зробив внесок у 49 мільйонів євро, в досягненні стабілізації і нормалізації ситуації в Україні. Крім того, ЄС забезпечив навчання та подарував 40 неброньованих та 44 броньованих автомобілів, а також 35 наборів для травм [8].

Європейський Союз, як один з найбільших донорів гуманітарної допомоги у східній Україні, надав понад 154,8 млн. євро допомоги в надзвичайних ситуаціях, з яких 13 млн. євро були виділені у 2020 році [9].

ЄС надає активну гуманітарну підтримку на відновлення системи життєзабезпечення звільнених територій та допомогу тимчасовим переселенцям з окупованої території та районів проведення ООС. Ця допомога спрямована на найбільш уразливі верстви населення, включаючи домогосподарства, які очолюють жінки, людей літнього віку, дітей та людей з обмеженими можливостями.

Приблизно 12 % фінансування 2020 року призначено для задоволення потреб, пов'язаних з коронавірусом на сході України. Фінансування використовується для підтримки Центрів первинної медико-санітарної допомоги та лікарень, забезпечення медичного обладнання, індивідуальних засобів захисту та гігієнічних наборів

Генеральний Директорат Європейської Комісії з питань цивільного захисту та гуманітарної допомоги (ЕЧНО) працює в Україні з лютого 2014 року і відіграє ключову роль у сприянні координації гуманітарних питань та обміну інформацією з різними організаціями, включаючи донорів, органи влади та партнерів. Вся гуманітарна допомога ЄС є неупередженою та незалежною, вона надається по лінії конфлікту та в непідконтрольних уряду районах.

Гуманітарна допомога, яка фінансується ЄС, надається через органи ООН, недержавні організації та Міжнародний Комітет Червоного Хреста [5, с. 2].

Досі ЄС вдавалося об'єднати країни-члени, надати Україні політичну та економічну допомогу і накласти санкції на Росію. Зокрема, лідери країн-членів Європейського союзу 10 вересня 2020 р., вирішили продовжити чинні санкції ще на півроку — до 15 березня 2021 року, проти осіб та організацій, які продовжують підривати територіальну цілісність, суверенітет та незалежність України, або загрожують їм. Перелік осіб та установ, на які поширюються згадані обмежувальні заходи, постійно переглядається, та уточняється Радою ЄС, яка періодично приймає рішення про продовження санкцій [1].

Деякі обмеження Євросоюзу були запроваджені без обмеження терміну. Серед них – дипломатичні заходи, такі, як скасування 2014 року саміту ЄС – Росія, припинення переговорів із Росією про безвізовий режим і про нову угоду ЄС – Росія, виключення Москви з неформальної «Групи восьми» і повернення цього об'єднання до стану «Групи семи» без участі Росії.

Європейська рада продовжить спостерігати за ситуацією на сході України і готова розглянути подальші можливості, включно з невизнанням російських

паспортів, виданих у супереччя мінським домовленостям, у тісній координації з міжнародними партнерами [2].

ЄС підтвердив свою вагомую підтримку Україні і її обумовленість ефективним впровадженням реформ та політичних заходів. Ґрунтуючись на успішних українських реформах і міжнародній підтримці після Революції Гідності, ЄС оголосив про нові програми з підтримки сільського господарства, місцевого мікро-виробництва, малих і середніх підприємств, в тому числі за рахунок кредитування в місцевій валюті, громадянського суспільства, транспорту, інфраструктури, навколишнього середовища і кліматичної діяльності, а також про конкретну підтримку сходу України. ЄС також продовжує підтримувати Україну в питаннях децентралізації та зміцнення місцевого самоврядування, а також в посиленні боротьби з корупцією [4].

Отже, ЄС відіграє важливу роль у врегулюванні конфлікту на сході України. Підхід ЄС полягає у поєднанні тиску через обмежувальні заходи з дипломатичними зусиллями та продовженням діалогу. Європейський Союз наполегливо підтримує зусилля, спрямовані на мирне та стійке вирішення конфлікту на сході України. ЄС суттєво збільшив свою фінансову підтримку для України і є одним із найбільших донорів гуманітарної допомоги, яка є важливою у подоланні наслідків російської агресії. Все це необхідне Україні, але потрібно розуміти, що кожен такий крок вимагає складного процесу прийняття рішень і згоду країн-членів ЄС.

Список використаних джерел

1. Євросоюз продовжив на пів року санкції проти Росії // Укрінформ URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3097255-evrosouz-prodovziv-na-piv-roku-/sankcii-proti-rosii.html>
2. ЄС продовжив головні санкції щодо Росії // Радіо Свобода URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/jees-sankciji-rosija/30010999.html>
3. Пашков М., Машовець К., Гончар М. [та ін.] Війна на Донбасі: реалії і перспективи врегулювання // Національна безпека і оборона, 2019. № 1 – 2. С. 2-144.
4. Саммит Украина-ЕС: стороны сделали совместное заявление по итогам встречи (полный текст) // ТСН URL: <https://tsn.ua/ru/politika/sammit-ukraina-es-/storony-sdelali-sovmestnoe-zayavlenie-po-itogam-vstrechi-polnyy-tekst-1640560.html>
5. Цивільний захист та гуманітарна допомога Європейського Союзу // Європейська комісія URL: https://ec.europa.eu/echo/files/aid/countries/factsheets/ukraine_ua.pdf
6. Douhan A.F. International organizations and settlement of the conflict in the Ukraine // Zeitschrift für ausländisches öffentliches Recht und Völkerrecht. – Band 75. – 2015. – No. 1. – P. 195-214.
7. European Parliament resolution of 17 July 2014 on Ukraine (2014/2717(RSP)) // European Parliament. – 2014. – P. 1-2.
8. EU-Ukraine relations - factsheet // Official website of the European Union URL: https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/4081/eu-ukraine-relations-factsheet_en
9. Ukraine: €13 million in humanitarian aid for conflict affected population // European Commission URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_673?fbclid=IwAR1fQh/3wmv7uS_HABFPtCM5nwJ1czTjolk-_XsrFofGbhnQAoL20rOfLEPw

Відомості про автора:

Вовчанська Тетяна, студентка магістратури Інституту гуманітарних та соціальних наук, Національний університет «Львівська політехніка» (м. Львів, Україна).

Vovchanska Tetiana, second-year master's student of the Institute of Humanities and Social Sciences, Lviv Polytechnic National University (Lviv, Ukraine).

THE ROLE OF THE EU IN SETTLEMENT OF THE CONFLICT IN THE DONBASS

Вікторія Корженівська

Київський університет імені Бориса Грінченка

м. Київ, Україна

vskorzhenivska.fpmv18@kubg.edu.ua

РОЛЬ ІНТЕРНЕТ-КОМУНІКАЦІЙ У КРИЗІ В БІЛОРУСІ

Актуальність дослідження полягає у аналізі окремих аспектів сучасної громадсько-політичної ситуації Білорусі.

Мета дослідження полягає у висвітленні ролі інтернет-комунікацій у протистояннях в Білорусі, що розпочалися внаслідок фальсифікацій результатів чергових виборів президента Білорусі 2020 року і продовжуються дотепер. Важливо сприймати досліджені інтернет-ресурси як окремих вагомих гравців у процесі білоруської кризи.

Найголовнішим об'єктом дослідження виступає роль координаційного каналу месенджеру Telegram – NEXTA Live (NEXTA Live) для протестувальників і його заборона на законодавчому рівні урядом Білорусі. Ресурс розпочав свою діяльність як борець за розповсюдження правдивої інформації про Олександра Лукашенка, парламент та уряд у 2015 році, перед попередніми президентськими виборами. Зокрема, після закликів автора ресурсу – на той момент учня білоруської школи – бойкотувати вибори, їм зацікавилися спецслужби і розпочали збір інформації. У лютому 2018 року проти Степана спробували завести кримінальну справу за статтею 368 КК РБ «Образа президента» за контент на YouTube [2]. З осені 2018 року він активно розвивав канал в месенджері Telegram [1]. Щодня на каналі з'являється ексклюзивна і оперативна інформація від сотень людей з різних сфер діяльності та професій. Аудиторія Telegram-каналу розширювалася в тому числі завдяки інсайдам з МВС Білорусі [4].

25 жовтня 2019 року на YouTube-каналі NEXTA з'явився документальний фільм «Лукашенко. Кримінальні матеріали». За місяць відео отримало близько 1 800 000 переглядів [5]. Воно служить посібником як для молоді, яка хоче знати більше, так і для старшого покоління.

Найбільше ресурс відзначився у розгортанні білоруських протестів у 2020 році, ставши одним з символів протистоянь. З 9 по 16 серпня 2020 року телеграм-канал NEXTA Live збільшив свою аудиторію з 427 тис. осіб до 2 млн 165 тис. чоловік, тим самим ставши одним з найпопулярніших телеграм-каналів в світі. У ході протестів ресурс щохвилини слугував для білорусів найшвидшим ланцюгом для обміну інформацією про способи самооборони, місцезнаходження загонів силовиків по містах, координацію спільних дій і останні новини про події всередині білоруського керівництва. У кінці вересня 2020 року NEXTA вдалось отримати особисті дані більше ніж 1000 білоруських силовиків та розповсюдити їх на каналі. В результаті цього, 200 представників силових структур звернулись з проханням прибрати з реєстру інформацію про себе, натомість запропонували піти з роботи, яка наносила кривду білоруському населенню.

Невдовзі влада Білорусі визнає ресурс екстремістським, а власнику NEXTA оголошено про підозру в «організації масових заворушень, навчання або підготовки осіб для участі в них» за ч. 1,3 статті 393 Кримінального кодексу Білорусі.

Взагалі подібну важливість інтернет-комунікацій у політичних подіях країни пострадянського простору ще донедавна було важко уявити, а тому можна назвати дійсним феноменом. Керівники каналу протягом усіх протестів знаходились у Польщі з метою уникнення політичних переслідувань, проте найшвидше обробляли отриману інформацію і розміщували її у вільне використання.

Подібний вияв протесту, який би міг забезпечити мобільність громадян з усієї країни було б досить важко уявити 10 років тому, коли у пострадянських країнах лише починали розповсюджуватись мобільні телефони з можливістю безперебійного доступу до мережі, тому саме глобальний технічний прогрес спричинив втілення таких подій.

Тим часом, в Білорусі практично не чути голос політичної опозиції, яка була присутня у країні до президентських виборів. На думку аналітика, політичного експерта В. Можейка, саме тому Nexta монополізувала цей ринок. Як довго це триватиме - поки не зрозуміло.[3]

Не виключено, що після успішного білоруського досвіду такого проекту, подібний масштабний досвід може бути перейнятий іншими країнами, що борються за свій розвиток і відхід від злочинності у владі.

У висновку зазначимо, що ресурс насправді став відомим як серед білоруської влади, так і серед протестувальників. У психологічному вимірі для незгодних з політичним режимом Олександра Лукашенка він слугує моральною підтримкою і дає зрозуміти, що прихильників змін у країні – мільйони осіб. Для іншої сторони – додатковий тиск за неправомірну діяльність.

Список використаних джерел

1. «90% людей хотят остаться анонимами. Все боятся, но многие даже не знают, чего». Большое интервью с создателем Telegram-канала NEXTA. URL: <https://kyky.org/hero/90->

lyudey-hotyat-ostatsya-anonimami-vse-boyatsya-no-mnogie-dazhe-ne-znayut-chego-bolshoe-intervyu-s-sozdatelem-telegram-kanala-nexta

2. «Текст о сотруднике ГАИ набирал дрожащими руками». Интервью с автором канала NEXTA. URL: <https://42.tut.by/638658>

3. Nexta — это как 5 канал во время Оранжевой революции в Украине. URL: <https://ms.detector.media/trendi/post/25398/2020-09-02-nexta-jeto-kak-5-kanal-vo-vremya-oranzhevoi-revolutsii-v-ukraine/>

4. Блогер NEXTA: «Милиционеров достала ситуация внутри МВД» URL: <https://gazetaby.com/post/blogger-nexta-milicionerov-dostala-situaciya-vnutri/151556/>

5. Новый фильм с резкой критикой Лукашенко бьет рекорды просмотров на Ютуб. URL: <https://nashaniva.by/?c=ar&i=240025&lang=ru>

Відомості про автора:

Корженівська Вікторія, студентка спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», Факультету права та міжнародних відносин Київського університету імені Бориса Грінченка (м. Київ, Україна)

Korzenivska Viktoria, student in International Relations, Public Communications and Regional Studies, Faculty of Law and International Relations, Borys Grinchenko University of Kyiv (Kyiv, Ukraine)

THE ROLE OF INTERNET COMMUNICATIONS IN THE CRISIS IN BELARUS

Олена Гладий

Національний університет «Львівська політехніка»

м. Львів, Україна

olena.hladysh.mmv.2019@lpnu.ua

КУЛЬТУРНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ ТА ЄС: ПРОГРАМА ЄС «КРЕАТИВНА ЄВРОПА»

Важливим елементом європейської інтеграції України є розвиток культурної співпраці із державами ЄС. В Україні питання щодо синхронізації українського законодавства у сфері культури із загальноєвропейським часто стають темами для обговорення форумів, конференцій та круглих столів, що зумовлює актуальність теми культурного співробітництва Європейського Союзу та України. Мета статті полягає у розкритті особливостей культурного співробітництва України та ЄС, приділяючи особливу увагу рамковій програмі ЄС «Креативна Європа».

Сьогодні культуру розглядають як один із потужних рушійних факторів як соціального, так і економічного розвитку, про що свідчить її послідовна демократизація та проникнення у різні сфери національного та міжнародного життя.

Аналізуючи особливості перебігу міжкультурної комунікації між Україною та Європейським Союзом, варто зазначити, що однією із реальних

можливостей модернізації культурної галузі України є орієнтація на принципи культурного управління та фінансування цієї сфери у державах-членах ЄС. Зокрема надзвичайно важливим завданням є підвищення ролі культури в інших галузевих політиках, а саме вплив культури на економіку, сталий розвиток, освіту, туризм, регіональний розвиток тощо [7].

До основних нормативно-правових документів, які регулюють співробітництво України та ЄС у сфері культури відносимо Розділ V «Економічне та галузеве співробітництво» Угоди про Асоціацію між Україною та ЄС [6] та Угоду між Урядом України та Європейською Комісією про участь України в програмі ЄС «Креативна Європа» [9]. Зважаючи на те, що культура все частіше набуває економічних та соціальних ознак, формуються нові споживацькі конструкції та нові механізми фінансування культурної галузі, ще у 2007 році Європейський Союз систематизував сам процес вироблення культурної політики, зокрема у Повідомленні ЄК «Про Європейський план дій щодо культури у глобалізованому світі» від 10.05.2007 [8], Рішенні Ради ЄС «Про Європейський план дій щодо культури» від 16.11.2007 [10], різноманітних звітах щодо культурного співробітництва в ЄС, робочих планах, програмах.

Стратегічним документом, безумовно, є Європейський план дій щодо культури, направлений на: культурне розмаїття і міжкультурний діалог; культуру як каталізатор творчості і інновацій; культуру як суттєвий елемент міжнародних відносин. У документі акцентовано увагу на співпраці як в рамках ЄС, так і з третіми країнами, до яких належить Україна, адже однією з цілей Плану є використання культури як форми дипломатії та інструменту міжнародного співробітництва [7].

Ще одним, не менш важливим документом, на який орієнтується ЄС, є Конвенція ЮНЕСКО про охорону та заохочення розмаїття форм культурного самовираження [2]. Такі спільні цінності як демократія, верховенство права, права людини, шанування людської гідності, а також дотримання принципів Статуту ООН та норм міжнародного права закладено в установчих договорах усіх без винятків європейських політик. Співпраця з Радою Європи та ЮНЕСКО зумовлює характерні особливості культурного розвитку Європейського Союзу. Можна навіть сказати, що такі організації створили «прообраз» культурної політики ЄС ще на початку його формування.

Доповненням до співробітництва в рамках Асоціації є співпраця в рамках платформи 4 Східного партнерства «Контакти між людьми», яка сприяє популяризації європейських цінностей, політичній стабільності, економічному зростанню і соціальній справедливості. Платформа 4 охоплює питання співробітництва країн-членів ЄС та учасників Східного партнерства (Азербайджан, Білорусь, Вірменія, Грузія, Молдова, Україна) в галузі освіти, молоді, науки, культури, аудіовізуального сектору і інформатизації [1].

Суттєвим фактором успішного культурного розвитку має стати участь українських представників у європейських програмах і платформах. Так, з часу заснування у 2014 році для України відкрита найпотужніша фінансова програма «Креативна Європа». Культурні інституції можуть брати в ній участь після підписання угоди між Європейською Комісією і відповідним центральним

органом виконавчої влади (Міністерством культури України). Важливість участі України у цій рамковій програмі полягає навіть не так у спроможності українського культурного середовища конкурувати з іншими учасниками програми, відстоювати свої творчі проєкти і просувати українську культуру, як у політичній готовності держави створювати умови для подальшого міжкультурного співробітництва.

«Креативна Європа» – рамкова програма Європейської Комісії, що спрямована на підтримку культурного та креативного секторів європейської політики. Ціллю програми є захист, розвиток і популяризація культурного та лінгвістичного різноманіття. Програма «Креативна Європа» визначає наступні пріоритети:

1. міжнародна мобільність (учасники програми повинні вміти співпрацювати з колегами з інших країн задля вирішення спільних проблем);
2. розвиток аудиторії (проєкт учасника повинен залучати якомога більше людей з країн-учасниць програми);
3. інноваційні підходи (в рамках проєкту особливу увагу зосереджують на можливості використання учасниками цифрових технологій);
4. налагодження міжкультурного діалогу задля промоції європейських цінностей та взаємоповаги до інших культур;
5. культурна спадщина (особлива увага приділяється обізнаності аудиторії, до якої апелюватиме учасник програми, про спільні цінності та історію) [5].

Орієнтовний обсяг фінансування програми з бюджету ЄС складає 1,46 млрд. євро до 2020 року. Проте наразі вже відомо, що програма продовжена з 2021 до 2027 року. Варто зазначити, що ініціатива складається з двох підпрограм: «Культура» (31% бюджету програми), що спрямована на підтримку культурних та аудіовізуальних секторів, та «Медіа» (56% бюджету), метою якої є розвиток європейського аудіовізуального сектору. Також, окремою статтею бюджетних витрат в рамках програми є міжсекторальний напрямок (13% бюджету), завданням якого є забезпечення реалізації інструменту фінансового кредитування (*Guarantee Facility*) та підтримка мережі національних бюро програми «Креативна Європа» [3].

Україна підписала угоду про участь у програмі 19 листопада 2015 року. З того часу Національне бюро програми ЄС «Креативна Європа» в Україні займається активним поширенням інформації про програму на національному рівні, заохоченням транскордонного співробітництва інституційних платформ та мереж в галузі культури і креативних індустрій, а також наданням консультаційних послуг та проведення тренінгів в Україні. Т. Єршова, комунікаційний менеджер Національного бюро зауважує, що «програма надає можливість організаціям не тільки отримати фінансування, але й вийти на європейський рівень, зав'язати нові знайомства та отримати прямі контакти організацій з різних країн для спільного обміну досвідом та навчання, аби в подальшому мати довгострокове партнерство» [3].

Варто також зазначити, що програма «Креативна Європа» щорічно фінансує ряд премій у сфері культури, зокрема: Літературну премію Європейського Союзу (*European Union Prize for Literature*); Премію Європейського Союзу в галузі музики (*Music Moves Europe Talent Awards, the EU prize for popular and contemporary music*); Премію Європейського Союзу в галузі сучасної архітектури – нагорода Міс ван дер Роє (*EU Prize for Contemporary Architecture – Mies van der Rohe Award*); Премію Європейського Союзу в галузі культурної спадщини (*European Heritage Awards / Europa Nostra Awards*) [5].

Говорячи про участь України, варто зазначити, що у 2017 році у Конкурсі «Проекти міжнародної співпраці» (підпрограма «Культура») українських проєктів було чотири, у 2018 – два, у 2019 – шість, а у 2020 – п'ять. Також за допомогою програми «Креативна Європа» на різні мови було перекладено 18 українських книг. Стосовно підпрограми «Медіа», то підтримкою програми заручились два українських кінофестивалі та 10 українських кінострічок [5].

Підбиваючи підсумки, варто зазначити, що сьогодні ми маємо можливість використовувати європейські принципи, дослідження та фінанси для реформування культурної галузі. Виклики, з якими стикаються країни ЄС, актуальні і для українського суспільства: глобалізація, розвиток цифрового простору, політичні трансформації, несталий світ, проблема фінансування культури і мистецтва, новітні споживацькі структури, становлення проєктно-орієнтованого суспільства тощо. Українською відповіддю на ці виклики повинне стати повне переосмислення значення ролі культури з другорядної на центральну; впровадження довгострокових перспектив розвитку культурної сфери в Україні; формулювання домовленості про роль культури у розвитку економіки на рівні національних, регіональних та місцевих органах влади; визначення основних заходів для розкриття потенціалу культурної галузі, пропонуючи конкретні реформи у цій сфері.

Список використаних джерел

1. Делегація Єврокомісії презентувала Східне партнерство // Євробюлетень. — 2009. — № 10. — С. 4.
2. Конвенція про охорону та заохочення розмаїття форм культурного самовираження URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/952_008.
3. «Креативна Європа» — програма ЄС, що надихає на рух до нових культурних горизонтів URL: <https://medium.com/@euukrainecoop/>
4. Культурна політика України: національна модель у європейському контексті : аналіт. доп. / С. І. Здіорук, О. М. Литвиненко, О. П. Розумна; за ред. С. І. Здіорука. — К. : НІСД, 2012. — 64 с.
5. Програма «Креативна Європа» / Євроінтеграційний портал URL: <https://eu-ua.org/prohrama-kreatyvna-uevropa>
6. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони URL: http://www.kmu.gov.ua/kmu/docs/EA/00_Ukraine-EU_Association_Agreement_body.pdf
7. Фоменко С. В. Формування культурної політики у контексті впровадження угоди про асоціацію Україна-ЄС. *Інвестиції: практика та досвід*. 2015. № 11. С. 82–86.

8. Communication from the Commission on a European agenda for culture in a globalizing world / Commission of the European Communities. — Brussels: Commission of the European Communities, 2007 (10 May). — COM(2007) 242 final URL: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/>

9. Regulation of the European Parliament and of the Council of 11 December 2013 establishing the Creative Europe Programme (2014 to 2020) and repealing Decisions No 1718/2006/EC, No 1855/2006/EC and No 1041/2009/EC URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:32013R1295>

10. Resolution of the Council of 16 November 2007 on a European Agenda for Culture (2007/C287/01) // Official Journal of the European Union. 2007. P. 1-4.

Відомості про автора:

Гладиш Олена, студентка магістратури Інституту гуманітарних та соціальних наук Національного університету «Львівська політехніка» (м. Львів, Україна).

Hladysh Olena, Master program student of the Institute of Humanities and Social Sciences of Lviv Polytechnic National University (Lviv, Ukraine).

EU-UKRAINE CULTURAL COOPERATION: EU'S CREATIVE EUROPE PROGRAMME

Ярослав Штомпель

Київський університет імені Бориса Грінченка

Київ, Україна

yvshtompel.fpmv18@kubg.edu.ua

ВИКОНАННЯ РІШЕНЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Актуальність обраної теми обумовлена тим, що питання прав людини є найважливішою проблемою внутрішньої та зовнішньої політики усіх держав та міжнародних організацій. Саме стан справ у сфері забезпечення прав і свобод особи, їх практичної реалізації є тим критерієм, за яким оцінюється рівень демократичного розвитку будь-якої держави і суспільства в цілому.

Метою даної роботи є аналіз нормативно-правової бази та практичних аспектів виконання рішень Європейського суду з прав людини, а також розгляд реального стану речей та фактичних даних з цього питання.

Європейський суд з прав людини (далі ЄСПЛ) — одна з інституцій Ради Європи, створена 21 січня 1959 року для контролю за дотриманням прав і свобод людини, закріплених в Європейській конвенції з прав людини і основоположних свобод 1950 року (далі Конвенція). Основними документами, на основі яких функціонує ЄСПЛ, є Регламент Суду, Конвенція та 14 (на цей момент) Протоколів до неї.

Попри наявність дійсно чіткої нормативно-правової бази для функціонування ЄСПЛ та реальну доступність цієї інституції для позивачів, фактично, перемога у справі абсолютно не гарантує заявникам дійсне

виконання рішення Суду, що і становить найбільшу проблему у Європейській системі захисту прав людини.

У ст. 46 Конвенції зазначено, що Високі Договірні Сторони зобов'язуються виконувати остаточні рішення Суду в будь-яких справах, у яких вони є сторонами. Остаточне рішення Суду передається Комітетові Міністрів Ради Європи, який здійснює нагляд за його виконанням [1]. Відповідно до Регламенту Суду, рішення підписуються головою палати і секретарем, проголошується головою палати або, за його дорученням, іншим суддею у відкритому слуханні. При відсутності відкритих слухань у справі, а також у випадках винесення постанов Комітетом Міністрів оголошенням рішення вважатиметься повідомлення про нього усім сторонам справи. Таке рішення передається до Комітету Міністрів. Секретар надсилає завірені копії сторонам, Генеральному секретареві Ради Європи, третій стороні чи іншій безпосередньо заінтересованій особі. Оригінал, належним чином підписаний та скріплений печаткою, здається на зберігання до архіву Суду [2]. Якщо Комітет Міністрів вважає, що Висока Договірна Сторона відмовляється виконувати рішення у справі, він може, після формального повідомлення цієї Сторони, звернутися до Суду з питанням про додержання цієї Стороною свого зобов'язання. Якщо Суд встановлює порушення такого зобов'язання, він передає справу Комітетові Міністрів з метою визначення заходів, яких необхідно вжити. У випадку, якщо Суд не встановлює такого порушення, він передає справу Комітетові Міністрів, який приймає рішення про закриття розгляду справи.

Тобто до повноважень Суду не входить виконання рішень, які він виносить. Рішення, винесені Судом, одразу скеровуються Комітету Міністрів, котрий покликаний контролювати та здійснювати нагляд за їх виконанням.

Саме ж виконання рішення покладається на державу-відповідача у справі. У законодавстві кожної країни цей процес має свою специфіку, а в Україні ця процедура регулюється Законом України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23.02.2006 року (далі – Закон), Постановою Кабінету Міністрів України № 784 від 31.05.2014 року, Законом України «Про виконавче провадження» від 02.06.2016 року та іншими нормативно-правовими актами з урахуванням особливостей, що передбачені Законом.

Відповідно до ст. 1 Закону виконанням Рішення є:

а) виплата Стягувачеві відшкодування та вжиття додаткових заходів індивідуального характеру (відновлення настільки, наскільки це можливо, попереднього юридичного стану, який Стягувач мав до порушення Конвенції; інші заходи, передбачені у Рішенні);

б) вжиття заходів загального характеру (заходи, передбачені в рішенні Суду про дружнє врегулювання; внесення змін до чинного законодавства та практики його застосування; забезпечення юридичної експертизи законопроектів; забезпечення професійної підготовки з питань вивчення Конвенції та практики ЄСПЛ — прокурорів, суддів, адвокатів та інших правоохоронних органів; інші заходи, які визначаються з боку Комітету Міністрів).

Органом представництва, відповідальним за координацію виконання рішень ЄСПЛ, відповідно до законодавства України, визнано Міністерство юстиції України, а саме Урядового уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини та його Секретаріат. Відповідно до ст. 7 Закону, протягом 10 днів від отримання повідомлення Суду про набуття Рішенням статусу остаточного, Секретаріат надсилає стягувачеві повідомлення з роз'ясненнями його прав щодо виконання рішення, оригінальний текст та переклад остаточного рішення Суду у справі до Державної виконавчої служби. Автентичність перекладу засвідчується Органом представництва [3].

Державна виконавча служба впродовж 10 днів з дня надходження документів відкриває виконавче провадження. Протягом 1 місяця від дня відкриття виконавчого провадження за Рішенням Секретаріат надсилає до Державної казначейської служби постанову про відкриття виконавчого провадження, разом із оригінальним текстом і перекладом Рішення. Стадія безпосереднього виконання рішення ЄСПЛ настає після оприлюднення офіційного перекладу тексту (опублікування в газетах «Урядовий кур'єр» і «Голос України»). Видання публікує стислий виклад Рішення протягом 7 днів від дня його одержання.

Впродовж 10 днів від дня надходження зазначених документів Державна казначейська служба здійснює списання на вказаний стягувачем банківський рахунок, а у разі його відсутності – на депозитний рахунок Державної виконавчої служби. Виплата відшкодування має бути здійснена у тримісячний строк із моменту набуття Рішенням статусу остаточного, або у строк, визначений у Рішенні. У випадку порушення строку виконання рішення ЄСПЛ на суму відшкодування нараховується пеня, а Державна виконавча служба повідомляє про причини такої затримки Секретаріат. Підтвердження списання відшкодування від Державної казначейської служби України, та підтвердження виконання всіх вимог, зазначених в остаточному рішенні Суду, є для Державної виконавчої служби підставою для закінчення виконавчого провадження.

Отже, якщо в рішенні ЄСПЛ не встановлено інших вимог окрім відшкодування, після перерахування коштів від Державної казначейської служби України на рахунок стягувача або на депозитний рахунок Державної виконавчої служби, таке рішення є повністю виконаним.

Щодо виконання рішення стосовно додаткових заходів індивідуального характеру, відновлення попереднього юридичного стану Стягувача може відбуватись шляхом повторного розгляду справи судом, включаючи відновлення провадження у справі, або повторного розгляду справи адміністративним органом. Органи, відповідальні за виконання додаткових заходів індивідуального характеру, зобов'язані невідкладно та у визначений Рішенням чи законодавством строк виконати додаткові заходи індивідуального характеру та повідомити про їх виконання Комітету Міністрів.

Виконання рішення щодо додаткових заходів загального характеру вимагає від державних органів найбільше зусиль та потребує певного часу. Міністерство юстиції готує та надсилає до Кабінету Міністрів України подання щодо вжиття заходів загального характеру, готує аналітичний огляд для

Верховного Суду та готує та надсилає до Апарату Верховної Ради України пропозиції для врахування під час підготовки законопроектів. Прем'єр-міністр України відповідно до подання, визначає органи виконавчої влади, які є відповідальними за виконання заходів загального характеру, та невідкладно дає їм відповідні доручення. Центральний орган виконавчої влади, визначений у дорученні Прем'єр-міністра України, у встановлений у дорученні строк забезпечує в межах своєї компетенції видання відомчих актів на виконання заходів загального характеру, контролює їх виконання та вносить до Кабінету Міністрів України пропозиції щодо нормативно-правових актів. Разом з цим, Кабінет Міністрів України протягом 3 місяців від дня видання доручення Прем'єр-міністра України вносить у порядку законодавчої ініціативи до Верховної Ради України законопроекти щодо прийняття нових, скасування чинних законів або внесення до них змін.

Практично ж цей процес є складнішим, адже виправлення певного системного порушення вимагає залучення великої кількості державних органів та посадових осіб, проведення міжвідомчих нарад та створення консультативних груп.

Попри те, що нормативно-правова база для виконання рішень Суду існує як на міжнародному, так і на внутрішньодержавному рівнях, деякі країни все ж таки не виконують рішення ЄСПЛ належним чином, а права позивачів залишаються порушеними навіть після завершення справ.

Так, станом на 2019 рік лідерами по невиконаним рішенням ЄСПЛ були Російська Федерація (серед 2551 справ РФ не виконала 1585) та Туреччина (серед 3224 справ не виконала 1237). Україну визнано винною у порушенні Конвенції у 1383 справах, серед яких вона не виконала 923. Наступною з великим відривом йде Румунія (не виконала 309 з 1329 справ) [6].

Разом з тим, деякі держави навмисно та свідомо не виконують рішення Суду. Наприклад, у справі «Демірташ проти Туреччини», Суд визнав державу винною у порушенні Конвенції, а саме п. 3 ст. 5 (право на свободу та особисту недоторканність), ст. 18 (межі застосування обмежень прав) Конвенції, ст. 3 Протоколу № 1 (право на вільні вибори), а також зобов'язав державу звільнити заявника від утримання під вартою [4]. Проте, Туреччина відмовилась виконувати рішення Суду. «Рішення, передане нам ЄСПЛ, не є для нас обов'язковим», - заявив Президент Туреччини Реджеп Таїп Ердоган [5].

Отже, хоча Високі Договірні Сторони *de jure* взяли на себе зобов'язання дотримуватися положень Конвенції та виконувати рішення Суду, *de facto* деякі з них роблять це лише частково та з затримками, а іноді й зовсім відмовляються від юрисдикції Суду, що є прямим порушенням міжнародного права. Тобто, основним недоліком системи ЄСПЛ є не так діяльність самої інституції, як небажання Високих Договірних Сторін дотримуватись взятих на себе зобов'язань. Так, у структурі діяльності ЄСПЛ наявна певна амбівалентність, де з одного боку існує законодавча база для повноцінного функціонування, а з іншого – фактична відсутність або часткове дотримання положень цієї бази. Унаслідок відбувається розрив між належним і можливим, між правом і силою,

що підриває авторитет механізму ЄСПЛ та є серйозною загрозою для існування самої Європейської системи захисту прав людини.

Для того, щоб рішення ЄСПЛ дійсно виконувались, незалежно від волі Високих Договірних Сторін, Ради Європи має утворити спеціальний орган, наприклад «виконавчу службу ЄСПЛ», яка б діяла незалежно від бажання держав та мала б у своєму «арсеналі» механізми примусу та стягнень, завдяки б яким позивачам забезпечувалось отримання присуджених їм сатисфакцій (наприклад конфіскація майна винної держави та автоматичне переведення цих коштів на рахунки позивачів). Такий орган має мати можливість та повноваження реалізовувати свої функції в усіх державах-членах Ради Європи. Наприклад, у випадку, якщо держава не виплачує присуджені сатисфакції заявникам, «виконавча служба ЄСПЛ» мала б заарештувати частку майна цієї держави, яка знаходиться на території інших держав-членів, та завдяки цим ресурсам виплатити заборгованості позивачам.

Список використаних джерел:

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
2. Регламент Європейського суду з прав людини 2010 року [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://ips.ligazakon.net/document/SOO00263>.
3. Закон України Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини 2006 року [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15>.
4. Справа «Демірташ проти Туреччини» [Електронний ресурс] // ECHR.. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: [https://hudoc.echr.coe.int/eng-press#{%22itemid%22:\[%22003-6506570-8585559%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng-press#{%22itemid%22:[%22003-6506570-8585559%22]}).
5. Erdoğan rejects European court's 'non-binding' decision over Demirtaş [Електронний ресурс] // Daily news. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.hurriyetdailynews.com/european-court-urges-turkey-to-free-demirtas-139022>.
6. Violations by Article and by State [Електронний ресурс] // European Court of Human Rights. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: https://www.echr.coe.int/Documents/Stats_violation_1959_2019_ENG.pdf.

Відомості про автора:

Штомпель Ярослав, студент спеціальності «Міжнародне право» Факультету права та міжнародних відносин Київського університету імені Бориса Грінченка (м. Київ, Україна).

Yaroslav Shtompel, International Law student, Faculty of Law and International Relations, Borys Grinchenko Kyiv University (Kyiv, Ukraine).

EXECUTION OF JUDGMENTS OF THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS.

ПИТАННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ В ПЛАНІ ДІЙ ЄС – УКРАЇНА

Європейська інтеграція України неможлива без дотримання одного з важливих європейських принципів побудови громадянського суспільства – гендерної рівності. Актуальність теми зумовлена чиненням найбільшим розголосом питання гендерної рівності за останні кілька десятиріч. Жінки, чоловіки та особи з іншою самоідентифікацією вимагають справедливого та гідного ставлення до них як членів суспільства, професіоналів своєї справи та індивідів.

Метою статті є висвітлення політики України щодо питань гендерної рівності в контексті Плану дій ЄПС.

Вирішення та врегулювання питань пов'язаних з гендерною рівністю є надзвичайно важливе для розвитку сучасної України та її євроінтеграції. Оскільки Україна має спільний кордон із державами ЄС, вона виконує План дій Європейської політики сусідства, що звертає неабияку увагу на гармонійний розвиток суспільства, а отже фокусується на вирішенні проблеми гендерної нерівності.

В нашій державі й сьогодні фіксуються факти порушень прав жінок. Серед них: згідно зі статистикою, менша зарплата, стереотипна оцінка ролі жінок в суспільстві, ставлення до жінок, як до об'єкту, ігнорування потреб в допомозі при домашньому насильстві, «скляна стеля» – бар'єр, який обмежує кар'єрний ріст жінок в деяких професіях, менша представленість у владі тощо.

Варто зазначити, що з гендерними проблемами стикаються і чоловіки, адже суспільство постійно вимагає від чоловічої частини людства відповідати певним критеріям та нормам поведінки, які часто мають негативний вплив на їхнє самопочуття, як соціальної істоти.

Кабінетом Міністрів України у 2005 році було схвалено План дій «Україна – Європейський Союз». Цим документом Україна підтвердила своє прагнення розвитку держави в європейському напрямку та зобов'язалась розвивати та вирішувати соціальні проблеми, зокрема питання гендерної рівності, докладати зусилля для забезпечення рівності жінок і чоловіків у суспільному та економічному житті [2].

Відповідно до Плану дій у сфері соціального співробітництва ЄС та Україна співпрацюють з метою виконання міжнародних правових норм системи ЄС у сфері гендерної рівності, протидії дискримінації, охорони здоров'я, умов і безпеки праці, зокрема працюють над збільшенням реальних заходів для забезпечення рівної зарплати як для жінок, так і для чоловіків за виконану однакову роботу, а також практично сприяють ліквідації дискримінації [4, с.44].

У Плані дій йдеться й про те, що ЄС ділиться інформацією та методами для досягнення рівного ставлення до осіб всіх гендерів в економічній і соціальній сфері та практиками для підтримки заохочення жінок до активної участі в суспільному житті та процесах ухвалення локальних і глобальних рішень [4, с.45].

В Україні реалізується Резолюція Ради Безпеки ООН №1325 «Жінки, мир, безпека» затверджена 2016 року на період до 2020 року. Ідеєю цього документу є сприяння миру, розв'язання конфліктів на території України, активне залучення жінок до миротворчих дій, надання захисту жінкам та дівчатам, які постраждали внаслідок конфлікту та знищення насильства зумовленого гендерною приналежністю [5].

У перспективі в Україні реалізується Стратегія забезпечення гендерної рівності, розроблена Радою Європи, на 2018–2023 роки. Цілями Стратегії є: подолання гендерних стереотипів, попередження сексизму, захист прав жінок-мігранток, біженок, жінок, які шукають притулок, гарантування їм однакового з чоловіками доступу до правосуддя, забезпечення збалансованої участі в прийнятті суспільних та політичних рішень жінок і чоловіків, запобігання насильству щодо перших та досягнення їх гендерної рівності в усіх сферах життя.

Співпрацю України та ЄС з гендерних питань можна спостерігати у ряді спільних сучасних проєктів та домовленостей, серед них Гендерні пріоритети в політиці, прийняті Європейською комісією, Стратегію щодо забезпечення гендерної рівності в Європейському Союзі, Цілі сталого розвитку, Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства, Стратегія гендерної рівності Ради Європи на 2018–2023 роки, Європейська Хартія рівності жінок та чоловіків у житті місцевих громад [5].

Співпраця з ЄС у сфері гендерних питань позитивно впливає на розвиток України як європейської держави, проте для досягнення бездискримінаційного життя в нашій державі необхідно змінити і розширити світогляд людей, тому що рівність та толерантне ставлення між жінками, чоловіками та людьми з іншою самоідентифікацією є фундаментом для демократичного суспільства.

Список використаних джерел

1. В Україні презентували Стратегію гендерної рівності Ради Європи [Електронний ресурс]. — Режим доступу до джерела: <https://www.kmu.gov.ua/news/v-ukrayini-prezentovali-strategiyu-gendernoyi-rivnosti-radi-yevropi>
2. Законодавство України ПЛАН ДІЙ «Україна - Європейський Союз» Європейська політика сусідства [Електронний ресурс]. — Режим доступу до джерела: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_693#Text
- Малик Я. Плани Дій Україна – ЄС як інструменти забезпечення європейської інтеграції / Я. Малик, О. Парияк. — 2015. — 8 с. [Електронний ресурс]. — Режим доступу до джерела: http://www.lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/edu_42/fail/3.pdf
3. План Дій Україна – ЄС у сфері юстиції, свободи та безпеки [Електронний ресурс]. — Режим доступу до джерела: <https://minjust.gov.ua/m/plan-diy-ukraina-es-u-sferi-yustitsii-svobodi-ta-bezpeki-1224>
4. Порядок денний асоціації між Україною та ЄС для підготовки та сприяння імплементації Угоди про асоціацію. — 50 с. [Електронний ресурс]. — Режим доступу до

джерела: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/imported_content/news/doc_248012532/UA_15-1%20final.pdf

5. Розпорядження Кабінету Міністрів України Про затвердження Національного плану дій з виконання рекомендацій, викладених у заключних зауваженнях Комітету ООН з ліквідації дискримінації щодо жінок до восьмої періодичної доповіді України про виконання Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок на період до 2021 року [Електронний ресурс]. — Режим доступу до джерела: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-go-planu-dij-z-vikonannya-rekomo-zhinok-do-vosmoyi-periodichnoyi-dopovidi-ukrayini-pro-vikonannya-konvenciyi-pro-likvidaciyu-vsih-form-diskriminaciyi-shchodo-zhinok-na-period-do-2021-roku>

6. Україна – Євросоюз у деталях. Гендерна рівність і права дітей. — 2010. — 16 с. [Електронний ресурс]. — Режим доступу до джерела: http://www.eeas.europa.eu/archives/delegations/ukraine/documents/virtual_library/2nd_insert_june_2010_web_uk.pdf

Відомості про автора:

Поліщук Валентина, студентка магістратури Інституту гуманітарних та соціальних наук Національного університету «Львівська політехніка» (м. Львів, Україна).

Polishchuk Valentyna, Master program student of the Institute of Humanities and Social Science, Lviv Polytechnic National University (Lviv, Ukraine).

GENDER EQUALITY ISSUES IN ENP ACTION PLAN OF EU–UKRAINE

Арсеній Наумов

Київський університет імені Бориса Грінченка

Київ, Україна

naumov_99@ukr.net

МІЖКУЛЬТУРНІ КОМУНІКАЦІЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Глобалізація, інформатизація і віртуалізація суспільства, характерні для початку ХХІ століття, загострили кризові процеси в культурі, посилили гетерогенність і фрагментацію світу, що актуалізувало міжкультурні аспекти соціальної комунікації. У зв'язку з цим підвищується роль освіти, яке визначається як арена боротьби за підтримку конкурентоспроможності України при глобальному переосмисленні інноваційних та економічних перетворень в суспільстві.

Міжкультурна комунікація стає необхідною умовою, принципом і парадигмою взаємодії всіх суб'єктів освітнього простору. Разом з тим, сучасна освіта «демонструє дрейф в бік цивілізаційної закритості, монокультурності» [1, с. 135]. Саме в освітньому просторі різних закладів вищої освіти виникає неприйняття по відношенню до носіїв іншої культури, що призводить до

навмисного підняття соціальних бар'єрів, встановлення дистанції і прагненню відгородитися від ближчого знайомства.

Міжкультурні відмінності фіксуються у свідомості людей у вигляді негативних стереотипів іншої культури, в основі яких лежать расові, національні, релігійні відмінності, у вигляді помилкових і справжніх уявлень про культуру інших націй і народів. Вони виникають в процесі комунікативної взаємодії студентів, викладачів, обслуговуючого і управлінського персоналу, кожен з яких є носієм того чи іншого рівня культури. У зв'язку з цим будь-який контакт між людьми стає міжкультурною комунікацією, є фактором, що впливає на специфіку освітнього простору навчального закладу та умовою його функціонування.

Актуальність дослідження обумовлена протиріччями практики освітньої діяльності, які складаються в неузгодженості інтересів суспільства, представлених ринком праці та освітніми установами, що орієнтуються на ринок освітніх послуг.

Таким чином, формується проблемний простір міжкультурного спілкування, що вимагає свого соціологічного осмислення і структурування. В цьому процесі пізнання, своє місце займає вивчення і узагальнення позитивного досвіду навчальних закладів, що є підставою вдосконалення взаємодії всіх суб'єктів освітньої діяльності [2, с. 81].

Дослідження міжкультурних комунікацій в освітньому просторі носять комплексний, міждисциплінарний характер. Залежно від об'єкта, предмета дослідження і застосовуваних методів виділяють філософське, соціологічне, культурологічне, лінгвістичне спрямування, розвиток яких призвело до виникнення теорії міжкультурної комунікації як самостійного наукового напрямку, фундаментом якого є праці Ф Какхона, Ф Стродбека, Д Трагера, Е Холла, Г.Хофстеде. Оскільки більшість проблем міжкультурної взаємодії соціальні, остільки їх розгляд неможливий поза рамками соціологічних концепцій, в яких міжкультурна комунікація у вітчизняній науці аналізується як з боку суб'єктів (комунікантів), так і як система міжсуб'єктних і міжгрупових відносин носіїв різних культур. Виникнення і розвиток теорії міжкультурної комунікації та її соціологічна концептуалізація актуалізували застосування отриманих знань в практику освіти, наслідком чого стала поява різних навчальних джерел, спрямованих на підвищення культури агентів освіти і культурації самого процесу комунікації [3, с. 405].

Багатовимірність досліджуваного феномена дозволяє структурувати сукупність накопичених в історії гуманітарних наук знань в сфері міжкультурних комунікацій за чотирма напрямками, пов'язаних з вивченням: а) суб'єктів комунікацій; б) процесу комунікацій; в) контексту комунікацій.

Аналіз літератури свідчить про те, що зародження інтересу дослідників до поняття «міжкультурна комунікація» починається з праць, присвячених вивченню суб'єкта даного процесу – комуніканта, в яких звертається увага на діалектичне співвідношення біологічного і соціального в людині, концепцію «Я», що представляє собою складне, багаторівневе явище, соціальну категоризацію, визначальну як поділ соціального простору на «своє» і «чуже»,

«ми» і «вони», порівняльний метод виявлення етнокультурних особливостей, заходячих місце в культурі, релігії, міфах, певний рівень знань про представників інших культур, «культурну грамотність», культурну обізнаність.

Інтерес до комуніканта і достатнього накопиченого теоретичного матеріалу в даній сфері дослідження привели до зародження і розвитку теорії комунікації. У 70-х рр ХХ ст. практичні потреби змусили дослідників звернути увагу на комунікативні бар'єри, їх причини та наслідки. Для визначення бар'єрів, які перешкоджають переходу на міжкультурний рівень на основі запропонованої моделі є сторона міжкультурних комунікацій, проводиться тлумачення понять «комунікант» і «комунікація» за принципом їх послідовного «розщеплення» на полярні поєднання, що дозволяє зафіксувати відповідні параметри –міжкультурна компетенція, нормативна зрілість, ідентифікація, толерантність, статус, мотивація; в рамках фактору «комунікація» – ситуація, інтенсивність, сфери, контекст, види, ефективність, що дозволяє перейти на емпіричний рівень соціологічного аналізу.

Аналіз параметрів, що локалізуються в рамках фактору «комунікант» показав що, труднощі першої сфери складаються в низькій мотивації; недотриманні правил спілкування і правил поведінки, причини якого кореняться в неповазі до інших людей, що призводить до зниження статусу; низької ідентифікації з одnogрупниками; вимушеної толерантності по відношенню до жителів країн Африки, Азії і Латинської Америки в тому, що комунікативна поведінка респондентів визначається ситуацією, яка визначається як «культурні окуляри», коли людина розглядає свою культуру як центр і міру інших культур [4, с. 58].

Бар'єри другої групи, що локалізуються в рамках фактору «комунікація» полягають у невизначеності і напруженості; низької інтенсивності спілкування з представниками країн далекого зарубіжжя; пріоритеті груповий сфери, що не приводить до переходу на стадію інтерперсональних відносин, орієнтованих на особистісні характеристики і індивідуальність; домінуванні внутрішньо-культурному контексту, в якому не враховуються міжкультурні відмінності; недооцінки значущості невербальної інформації і як результат невисоку ефективність міжкультурної взаємодії.

З метою з'ясування стратегій подолання виникаючих бар'єрів розробляється математична модель зв'язаних графів «комунікант» і «комунікація». За основу побудови математичної моделі графів стосовно до функціонування міжкультурних комунікацій (як соціальної системи) приймається виділення дихотомічних змінних в двох площинах і проводиться їх докладний аналіз, оскільки вони є штучно представлені в результаті перегрупування діапазону значень на два класи.

Таким чином, розробка та впровадження стратегій підвищення міжкультурної компетенції сприятиме зняттю бар'єрів і підвищенню ефективності міжкультурної взаємодії в освітньому просторі.

Пропонуємо впровадження трьох стратегій комунікацій: інтегративної, віртуалізаційної та компетентнісної.

Метою першої стратегії (інтегративної) може бути збалансована і ефективна інтеграція закладу вищої освіти в світовий науково-освітній та інноваційний простір. Пропонується реалізація Комплексної цільової концепції розвитку міжнародної діяльності ЗВО, що складається з 5 основних блоків-напрямів: розвиток міжнародних зв'язків в галузі освіти, в науково-дослідній діяльності, в сфері національної культури, мистецтва, літератури, спорту; міжнародна академічна мобільність і студентські обміни; інтенсифікація міжнародної діяльності, зростання ефективності існуючих напрямків міжнародного співробітництва. Результатом проведених заходів, має стати підвищення інтенсивності, а отже і ефективності міжкультурної взаємодії.

Мета другої стратегії (віртуалізаційної) полягає в придбанні і інтеграції знань студентів в сфері міжкультурної комунікації у віртуальному середовищі.

Пропонується створення в закладі вищої освіти віртуального ресурсного центру міжкультурних комунікацій з метою допомогти студентам і викладачам в подоланні бар'єрів міжкультурної взаємодії та підвищення міжкультурної компетенції. Модель цієї стратегії є інтегрований інформаційний ресурс, що включає кілька відносно самостійних, але взаємопов'язаних блоків: базу даних ресурсів присвячених питанням міжкультурних відмінностей; базу даних ресурсів міжкультурного спілкування; віртуальну електронну бібліотеку, яка містить літературу з питань міжкультурної взаємодії on-line і список літератури в сфері міжкультурних комунікацій; віртуальну відеотеку і медіатеку; форуми для обговорення проблем щодо подолання бар'єрів; технології навчання міжкультурним комунікацій. Формулюється припущення, що використання ресурсів цієї стратегії призведе до зміни контексту спілкування з внутрішньо-культурному на міжкультурний, що підвищить інформованість з питань міжкультурних відмінностей, зацікавленість в міжкультурних контактах, терпимість по відношенню до представників інших культур.

Таким чином, розгляд освітнього простору як контексту міжкультурних комунікацій дозволяє застосувати категорію «простір» на відміну від синонімічних понять і зафіксувати єдність різноякісних явищ, що володіє загальними властивостями, виділити його суттєві характеристики як частини багатовимірного соціального простору, що відбуваються в світі, проаналізувати специфічне переломлення і нове смислове наповнення виділених процесів в освіті.

Соціологічний аналіз соціального статусу учасників комунікативної взаємодії свідчить про те, що освітній простір закладу вищої освіти представляється розірваним і внутрішньо суперечливим, що перешкоджає подоланню бар'єрів комунікації та підвищення ефективності освіти.

Список використаних джерел:

1. Дводненко Е. В. Соціальна комунікація в контексті міжкультурного обміну: Монографія / Є. В. Дводненко. Білгород, Кооперативний освіта, 2008. 272 с.
2. Культура взаєморозуміння і взаєморозуміння культур: Колективна монографія: У 2 год. / Ред. Л. І. Гришаєва, М. К. Попова. Ч. 1. Житомир, 2004. 219 с.
3. Міжкультурна комунікація та проблеми національної ідентичності: Зб. наук.праць / Ред. Т. Г. Струкова. Київ, 2002. 648 с.

4. Межэтнические конфликты : региональная проблема современного мира : Монография / Под общ. ред. канд. пед. наук, доц. Т. Н. Кузнецовой, канд. пед. наук, доц. М. Е. Поленовой. Белгород : ИЦП «Политерра», 2004. 192 с.

Відомості про автора:

Наумов Арсеній, студент магістратури Педагогічного інституту, Київський університет імені Бориса Грінченка (м. Київ, Україна)

Naumov Arsenij, Master program student of the Pedagogical Institute of Borys Grinchenko Kyiv University (Kyiv, Ukraine)

INTERCULTURAL COMMUNICATIONS IN THE EDUCATIONAL SPACE OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

Вікторія Бистра

Київський університет імені Бориса Грінченка

м. Київ, Україна

vobystra.fpmv17@kubg.edu.ua

ПИТАННЯ НЕЛЕГАЛЬНОЇ ІМІГРАЦІЇ У ПЕРЕДВИБОРЧИХ ПРОГРАМАХ Д. ТРАМПА 2016 та 2020 років

Вступ у передвиборчі перегони пана Дональда Дж. Трампа у 2016 році став сенсацією для Сполучених Штатів і всього світу. Він зробив першочергову ставку у своїй кампанії на непохитній, жорсткій позиції щодо імміграції, у поєднанні з масовими депортаціями, тимчасовою заборонаю мусульманської імміграції та прикордонною стіною, сплаченою Мексикою. У передвиборчій кампанії 2020 року ці питання залишалися для нього та його виборців важливими. Тож доречним буде прослідити хід дій та порівняти ці дві передвиборчі кампанії Дональда Дж. Трампа саме з позиції найсильнішого і впливового чинника у його програмі як кандидата у президенти США.

Для аналізу були взяті основні промови, в яких Д. Трамп висловлював свою позицію щодо імміграції, та її нелегальної форми зокрема. Розпочнемо з його промови, яка відбулась 22 жовтня 2016 р. В основі його головної тези була заява що у випадку обрання на пост президента країни, він співпрацюватиме з Конгресом задля прийняття «Закону про припинення нелегальної імміграції», який, за його словами, «фінансував би будівництво стіни на південному кордоні з повним розумінням того, що Мексика відшкодує США повну вартість такої стін» [1]. Ще один крок своєї політики щодо нелегальних мігрантів Д. Трамп висловив на форумі в NBC News ще 7 вересня 2016 року, де він заявив, що готовий дозволити іммігрантам без документів, які проходять військову службу, залишатися в країні, що безумовно частково, але тішило іммігрантів, які перебували у напруженні в передвиборчий період [2]. Слід вказати, що згадані виступи були тлумаченням та повторенням того, що тодішній кандидат у президенти озвучив у своєму виступі 31 серпня 2016 року. Він виступив із

промовою у Феніксі, штат Аризона, де Трамп виклав план із імміграційної політики з таких десяти пунктів [3]:

1) побудова великої стіни вздовж південного кордону, за яку заплатить мексиканська влада;

2) обіцянка, що в часи адміністрації Дональда Трампа будь-хто, хто незаконно перетне кордон, буде затриманий, до поки його/її не вивезуть із США і не повернуть у країну, з якою він або вона прибули;

3) нульова терпимість до іноземних злочинців шляхом потроєння кількості офіцерів органів депортації Сполучених Штатів та найняття ще 5000 агентів прикордонного патрулювання;

4) блокування фінансування міст-притулків для іммігрантів з інших країн;

5) скасування неконституційних виконавчих розпоряджень та забезпечення виконання всіх законів про імміграцію. Негайне припинення двох незаконних амністій, які були введені у дію за президентства Барака Обами, в яких він кинув виклик федеральному закону та Конституції, щоб амністувати приблизно п'ять мільйонів нелегальних іммігрантів;

6) тимчасове зупинення видачі віз у будь-якому місці, де не може відбутися належний огляд;

7) повторна перевірка того, чи інші країни депортують своїх громадян із території США у визначений термін, якщо в їх документах зазначено про депортацію;

8) завершення імплементації біометричної системи відстеження в'їзду та виїзду, яка вкрай потрібна американському суспільству;

9) забезпечення стабільного використання E-Verify якомога повніше за чинним законодавством Сполучених Штатів;

10) реформування процесу легальної імміграції, щоб задовольнити інтереси Америки та її робітників, забутого народу, тому що вони є пріоритетними у передвиборчій кампанії Трампа.

Тимчасова заборона до в'їзду мусульман була, мабуть, найбільш суперечливим кроком імміграційної політики Д. Трампа. Трамп змінив свою позицію протягом кампанії. У червні він заявив, що заборона базуватиметься не на віруваннях (релігійний чинник), а на географії (країні походження), та і лише для країн, «прив'язаних до ісламського терору». У серпні він все ж не дав чіткої відповіді щодо того, як би саме він вчинив «географічну заборону» в'їзду до країни. Однак, основна увага все ж була прикута до запобігання в'їзду сирійських біженців до країни [4; 5].

За основу у передвиборчій кампанії 2020 р. Дональда Дж. Трампа у питаннях нелегальної імміграції до США було взято дії та законодавчі акти, якими послуговувався Трамп під час своєї президентської каденції. На офіційному сайті передвиборчої кампанії Дональда Трампа 2020 року у розділі про нелегальну імміграцію чітко простежуються хвастощі дій за період його президентства і його бажання не зупинятись на досягнутому. Проілюструвати це можна так [6]:

1) вступаючи на посаду, президент Трамп закликав Конгрес повністю фінансувати стіну вздовж південного кордону, ліквідувати юридичні лазівки,

що дозволяють нелегальну імміграцію, припинити ланцюгову міграцію та скасувати програму візової лотереї;

2) президент Трамп витягнув США з переговорів щодо «Глобального договору про міграцію», плану глобального управління імміграцією та політики щодо біженців, яка, можливо, порушила суверенітет США;

3) адміністрація Трампа скасувала програму відкладених дій для батьків американців (DAPA), яка була названа незаконною;

4) президент Трамп оголосив надзвичайну ситуацію на національному рівні, що дозволяє йому отримати доступ до спеціалізованих повноважень для забезпечення безпеки на кордоні;

5) департамент національної безпеки відкрив бюро жертв імміграційних злочинів (VOICE);

6) президент оприлюднив свою пропозицію щодо імміграційної реформи, яка вимагає переходу до нового імміграційного плану.

Підсумовуючи все вищезазначене і порівнявши дві передвиборчі кампанії пана Дональда Дж. Трампа щодо питань нелегальної імміграції до Сполучених Штатів можна виокремити такі моменти. По-перше, ініціативи котрі поступали і успішно імплементувалися від адміністрації Дональда Дж. Трампа набирають все більших темпів розвитку. По-друге, позиція Трампа та його адміністрації у передвиборчій кампанії 2020 року стала можливо менш жорстокою, ніж під час передвиборчої кампанії 2016 року, проте дії у напрямку зменшення нелегальної імміграції до США стають все більш поступальними. По-третє, у порівнянні з кампанією 2016 року у Д. Трампа не має наразі хоча б десяти пунктів наступних дій у розв'язанні питань нелегальної імміграції до США, ба більше, він послуговувався своїми досягненнями за період президенства. Це зумовлено тим, що його фокус трохи змістився у напрямку питань національної безпеки, хоч і нелегальна імміграція є частиною цієї безпекової системи.

Наразі ми можемо простежити результати попередніх гасел та їх успішного виконання, проте, що чекає Сполучені Штати після цьогорічних виборів і які зміни будуть відбуватись після 2020 року щодо нелегальної імміграції до США передбачити важко, тож питання нелегальної імміграції залишатимуться актуальними.

Список використаних джерел:

1. Donald J. Trump, "Donald J. Trump delivers groundbreaking contract for the American voter in Gettysburg," October 22, 2016 <https://www.donaldjtrump.com/press-releases/donald-j.-trump-delivers-groundbreaking-contract-for-the-american-vote1>

2. Time, "Read Hillary Clinton and Donald Trump's Remarks at a Military Forum," September 7, 2016 <https://time.com/4483355/commander-chief-forum-clinton-trump-intrepid/>

3. LA Times, "Transcript: Donald Trump's full immigration speech, annotated," August 31, 2016 <https://www.latimes.com/politics/la-na-pol-donald-trump-immigration-speech-transcript-20160831-snap-htmlstory.html>

4. Immigration speech, Aug. 31, 2016 <https://www.nytimes.com/2016/09/02/us/politics/transcript-trump-immigration-speech.html>

5. Trump statement, Dec. 7, 2015 <https://www.donaldjtrump.com/press-releases/donald-j.-trump-statement-on-preventing-muslim-immigration>

Відомості про автора:

Бистра Вікторія, студентка спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» Факультету права та міжнародних відносин Київського університету імені Бориса Грінченка (м. Київ, Україна).

Bystra Victoriia, student in International Relations, Public Communications and Regional Studies, Faculty of Law and International Relations, Borys Grinchenko University of Kyiv (Kyiv, Ukraine)

ISSUES OF ILLEGAL IMMIGRATION IN D. TRUMP'S ELECTION PROGRAMS

НАШІ АВТОРИ

Алієв Максим Михайлович – кандидат політичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин та міжнародного права Факультету права та міжнародних відносин Київського університету імені Бориса Грінченка (м. Київ, Україна)

Андрєєв Віталій Миколайович – доктор історичних наук, професор, заступник декана з наукової роботи, професор кафедри історії України Історико-філософського факультету Київського університету імені Бориса Грінченка (м. Київ, Україна)

Анісімова Марина Федорівна – доктор права, кандидат юридичних наук, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства ННІ права Університету державної фіскальної служби України (м. Ірпінь, Україна)

Безпалова Наталія Петрівна – старший викладач кафедри іноземних мов Факультету права та міжнародних відносин Київського університету імені Бориса Грінченка (м. Київ, Україна)

Бессонова Марина Миколаївна – кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних відносин та міжнародного права Факультету права та міжнародних відносин Київського університету імені Бориса Грінченка (м. Київ, Україна)

Бойко Ольга Валентинівна – аспірантка, асистентка кафедри всесвітньої історії та міжнародних відносин Запорізького національного університету (м. Запоріжжя, Україна)

Брайчевська Олена Андріївна – кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних відносин та міжнародного права Факультету права та міжнародних відносин Київського університету імені Бориса Грінченка (м. Київ, Україна)

Братко Ірина Василівна – кандидат юридичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин та міжнародного права Факультету права та міжнародних відносин Київського університету імені Бориса Грінченка (м. Київ, Україна)

Вдовиченко Вікторія Андріївна – кандидат історичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин та міжнародного права Факультету права та міжнародних відносин Київського університету імені Бориса Грінченка (м. Київ, Україна)

Ворошилова Інна Валеріївна, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, доцент кафедри міжнародних відносин та міжнародного права Факультету права та міжнародних відносин Київського університету імені Бориса Грінченка (м. Київ, Україна)

Горобець Ігор Володимирович – кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри всесвітньої історії, міжнародних відносин та методики навчання історичних дисциплін Навчально-наукового інституту історії, права та міжнародних відносин Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка (м. Суми, Україна)

Грицяк Ігор Андрійович – Заслужений діяч науки і техніки України, кандидат юридичних наук, доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри міжнародних відносин та міжнародного права, декан Факультету права та міжнародних відносин, Київський університет імені Бориса Грінченка (м. Київ, Україна)

Грицяк Наталя Вітіславівна – Заслужений діяч науки і техніки України, доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри реклами та зв'язків з громадськістю, Інститут журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка (м. Київ, Україна)

Губицький Любомир Володимирович – кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри філософії, соціології та політології Київського національного торговельно-економічного університету (м. Київ, Україна)

Єнг Інна Сергіївна – завідувач кафедри української мови і літератури, іноземних мов та перекладу, старший викладач Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна» (м. Київ, Україна)

Жалоба Ігор Володимирович – доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародних відносин та міжнародного права Факультету права та міжнародних відносин Київського університету імені Бориса Грінченка (м. Київ, Україна)

Железко Алла Миколаївна – кандидат історичних наук, доцент кафедри міжнародних та регіональних студій Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (м. Київ, Україна)

Зазуляк Зоряна Миколаївна – кандидат політичних наук, асистент кафедри політології та міжнародних відносин Інституту гуманітарних та соціальних наук Національного університету «Львівська політехніка» (м. Львів, Україна)

Зарудня Ольга Миколаївна – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри української мови Інституту філології Київського університету імені Бориса Грінченка (м. Київ, Україна)

Ілюк Тетяна Василівна – кандидат історичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин та міжнародного права Факультету права та міжнародних відносин Київського університету імені Бориса Грінченка (м. Київ, Україна)

Казакова Оксана Миколаївна – кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри всесвітньої історії та міжнародних відносин, Запорізький національний університет (м. Запоріжжя, Україна)

Калінічева Галина Іванівна – кандидат історичних наук, доцент, проректор з науково-методичної роботи ЗВО «Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая» (м. Київ, Україна)

Касаткіна Катерина Андріївна – аспірантка кафедри всесвітньої історії та міжнародних відносин Запорізького національного університету, викладач кафедри суспільних дисциплін Запорізького державного медичного університету (м. Запоріжжя, Україна)

Качур Ірина Ігорівна – викладач кафедри іноземних мов Факультету права та міжнародних відносин Київського університету імені Бориса Грінченка (м. Київ, Україна)

Кибіч Яна Василівна – аспірантка Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (м. Чернівці, Україна)

Купрій Тетяна Георгіївна – кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри філософії Історико-філософського факультету Київського університету імені Бориса Грінченка (м. Київ, Україна)

Кушнір Анна Олегівна – викладач кафедри романської філології та порівняльно-типологічного мовознавства Інституту філології Київського університету імені Бориса Грінченка (м. Київ, Україна)

Лісовська Мирослава Миколаївна – кандидат політичних наук, старший викладач кафедри міжнародних відносин та міжнародного права Факультету права та міжнародних відносин Київського університету імені Бориса Грінченка (м. Київ, Україна)

Лукач Наталія Михайлівна – кандидат політичних наук, асистент кафедри політології та міжнародних відносин Інституту гуманітарних та соціальних наук Національного університету «Львівська політехніка» (м. Львів, Україна)

Луцишин Галина Іванівна – доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри політології та міжнародних відносин Національного університету «Львівська політехніка» (м. Львів, Україна)

Маклюк Ольга Миколаївна – кандидат історичних наук, доцент, завідувач кафедри всесвітньої історії та міжнародних відносин Запорізького національного університету (м. Запоріжжя, Україна)

Матвієнків Світлана Миколаївна – кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри політичних інститутів і процесів ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (м. Івано-Франківськ, Україна)

Мелешенко Тетяна Володимирівна – кандидат історичних наук, доцент, декан історичного факультету Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, (м. Київ, Україна)

Мельник Ганна Мирославівна – кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних відносин та міжнародного права Факультету права та міжнародних відносин Київського університету імені Бориса Грінченка, (м. Київ, Україна)

Михайленко Галина Миколаївна – кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри історії, археології та методики викладання Історико-юридичного факультету Херсонського державного університету (м. Херсон, Україна)

Михтуненко Вікторія Вікторівна – кандидат історичних наук, викладач кафедри всесвітньої історії, міжнародних відносин та методики навчання історичних дисциплін Навчально-наукового інституту історії, права та міжнародних відносин Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка (м. Суми, Україна)

Міщенко Михайло – аспірант Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова (м. Київ, Україна)

Омельченко Андрій Вікторович – кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри всесвітньої історії та міжнародних відносин Запорізького національного університету (м. Запоріжжя, Україна)

Перга Тетяна Юріївна – кандидат історичних наук, старший науковий співробітник, старший науковий співробітник відділу глобальних та цивілізаційних процесів ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України» (м. Київ, Україна)

Пістракевич Олена Володимирівна – кандидат наук з державного управління, старший викладач кафедри міжнародних відносин та міжнародного права Факультету права та міжнародних відносин Київського університету імені Бориса Грінченка (м. Київ, Україна)

Подрез Юлія Вікторівна – кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України, директор Навчально-наукового інституту історії, права та міжнародних відносин Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка (м. Суми, Україна)

Слюсаренко Ірина Юріївна – кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних відносин та міжнародного права Факультету права та міжнародних відносин Київського університету імені Бориса Грінченка (м. Київ, Україна)

Соломенна Тетяна Валеріївна – кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри всесвітньої історії та міжнародних відносин Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка (м. Чернігів, Україна)

Stolper Inesa, Lecturer (European Humanities University), PhD student (Mykolas Romeris University)

Стоян Тетяна Андріївна – доктор історичних наук, професор, завідувачка кафедри міжнародних та регіональних студій Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (м. Київ, Україна)

Тарвердова Яна – аспірантка кафедри історії та філософії Гуманітарно-економічного факультету Бердянського державного педагогічного університету (м. Бердянськ, Україна)

Терещук Марія Олександрівна – викладач кафедри іноземних мов Факультету права та міжнародних відносин Київського університету імені Бориса Грінченка (м. Київ, Україна)

Тимченко Ліліана Олексіївна – доктор права, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних відносин та міжнародного права, Факультет права та міжнародних відносин Київського університету імені Бориса Грінченка (м. Київ, Україна)

Omeljanciuk Aleksej, NJSC “Medical University Astana” (Nur-Sultan, Kazakhstan)

Цвєтков Олександр Глебович – доктор історичних наук, Надзвичайний і Повноважний Посланник першого класу, старший науковий співробітник, професор кафедри міжнародних відносин та міжнародного права Факультету

права та міжнародних відносин Київського університету імені Бориса Грінченка (м. Київ, Україна)

Циватий Вячеслав Григорович – кандидат історичних наук, доцент, Заслужений працівник освіти України, доцент кафедри нової та новітньої історії зарубіжних країн Київського національного університету імені Тараса Шевченка (м. Київ, Україна)

Черкасов Станіслав Сергійович – кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри всесвітньої історії та міжнародних відносин Запорізького національного університету (м. Запоріжжя, Україна)

Шимкевич Катерина Олександрівна – кандидат історичних наук, доцент кафедри права та публічного управління Запорізького інституту економіки і інформаційних технологій (м. Запоріжжя, Україна)

Ярмошенко Олександра Володимирівна – викладач кафедри романської філології та порівняльно-типологічного мовознавства Інституту філології Київського університету імені Бориса Грінченка (м. Київ, Україна)

СТУДЕНТИ

Бистра Вікторія – студентка спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» Факультету права та міжнародних відносин Київського університету імені Бориса Грінченка (м. Київ, Україна)

Бірецька Соломія – студентка кафедри політології та міжнародних відносин Інституту гуманітарних та соціальних наук Національного університету «Львівська політехніка» (м. Львів, Україна)

Вовчанська Тетяна – магістрантка кафедри політології та міжнародних відносин Інституту гуманітарних та соціальних наук Національного університету «Львівська політехніка» (м. Львів, Україна)

Гладиш Олена – магістрантка кафедри політології та міжнародних відносин Інституту гуманітарних та соціальних наук Національного університету «Львівська політехніка» (м. Львів, Україна)

Карабардін Андрій – магістрант історичного факультету Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. (м. Київ, Україна)

Корженівська Вікторія – студентка спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», Факультету права та міжнародних відносин Київського університету імені Бориса Грінченка (м. Київ, Україна)

Матревич Катерина – магістрантка спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» історичного факультету Запорізького національного університету (м. Запоріжжя, Україна)

Наумов Арсеній, магістрант Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка (м. Київ, Україна)

Поліщук Валентина – магістрантка кафедри політології та міжнародних відносин Інституту гуманітарних та соціальних наук Національного університету «Львівська політехніка» (м. Львів, Україна)

Тимченко Лаура – студентка освітньої програми «Драматургія кіно і телебачення» Інституту екранних мистецтв Київського національного університету театру, кіно і телебачення ім. І.К. Карпенка-Карого (м. Київ, Україна)

Федькова Ірина – студентка історичного факультету Запорізького національного університету (м. Запоріжжя, Україна)

Штомпель Ярослав, студент спеціальності «Міжнародне право» Факультету права та міжнародних відносин Київського університету імені Бориса Грінченка (м. Київ, Україна).

Київський університет імені Бориса Грінченка
Факультет права та міжнародних відносин
Кафедра міжнародних відносин та міжнародного права

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
ТА МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

МАТЕРІАЛИ

Всеукраїнської наукової онлайн-конференції
за міжнародною участю
29 жовтня 2020 року

Технічна редакція: Бессонова М.М., Ілюк Т.В.
Відповідальний за випуск Слюсаренко І.Ю.